

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNE YÖNELİK HAZIRLANAN
BAZI ÇİZGİ FİLMLERİN PROSOSYAL DAVRANIŞ
İÇERİKLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALEYNA KALKAN

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Özlem ÇAMLIBEL ÇAKMAK

BOLU, OCAK - 2022

KABUL VE ONAY SAYFASI

Aleyna KALKAN tarafından hazırlanan “**Erken Çocukluk Dönemine Yönelik Hazırlanan Bazı Çizgi Filmlerin Prososyal Davranış İçeriklerinin İncelenmesi**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir. 24/01/2022

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Özlem ÇAMLİBEL
ÇAKMAK
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Senem ACAY SÖZBİR
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Seda ÇAVUŞ
Düzce Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 01/02/2022 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 6 olarak tespit edilmiştir.

.....

ALEYNA KALKAN

ÖZET

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNE YÖNELİK HAZIRLANAN BAZI ÇİZGİ FİMLERİN PROSOSYAL DAVRANIŞ İÇERİKLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALEYNA KALKAN

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

(TEZ DANIŞMANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖZLEM ÇAMLİBEL ÇAKMAK)

BOLU, OCAK - 2022

(XV + 189)

Bu araştırmada, erken çocukluk dönemine yönelik hazırlanan bazı yerli ve yabancı çizgi filmlerin prososyal davranış içeriklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma metodolojisinden doküman inceleme yöntemiyle yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu “Niloya”, “Canım Kardeşim”, “Arı Maya” çizgi filmlerinin ilk 20 bölümü, “Heidi” çizgi filminin ilk 10 bölümü olmak üzere toplamda 70 bölüm çizgi filmde oluşmuştur. Veri toplama aracı olarak ilgili literatür taranarak araştırmacı tarafından oluşturulan “Prososyal Davranış Kontrol Listesi” kullanılmıştır. Prososyal Davranış Kontrol Listesi “İletişimi Başlatma ve Sürdürme”, “Empati Kurma”, “Yardım Etme”, “Paylaşma”, “İş Birliği Yapma”, “Özgecilik” ve “Destekleme” olmak üzere yedi boyuttan oluşmuştur. Araştırmanın verileri içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda çizgi filmlerde yaş gruplarına göre prososyal dağılım incelendiğinde 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan çizgi filmlerde prososyal davranışlara daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Çizgi filmlerde yerli ve yabancı yapım olma durumuna göre prososyal davranışların dağılımı incelendiğinde yabancı yapım olan çizgi filmlerde prososyal davranışlara daha fazla yer verildiği görülmüştür. Yerli ve yabancı yapım olan çizgi filmlerde en fazla yer verilen prososyal davranışın “İletişimi Başlatma ve Sürdürme”, en az yer verilen prososyal davranışın “İş Birliği Yapma” olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde 3-5 yaş ve 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan çizgi filmlerde en fazla yer verilen prososyal davranış boyutunun “İletişimi Başlatma ve Sürdürme”, en az yer verilen prososyal davranışın “İş Birliği Yapma” olduğu belirlenmiştir.

ANAHTAR KELİMELE: Erken Çocukluk Dönemi, Prososyal Davranış, Çizgi Film

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE PROSOCIAL BEHAVIOR CONTENT OF SOME CARTOON FILMS PREPARED FOR EARLY CHILDHOOD

MA THESIS

ALEYNA KALKAN

BOLU ABANT IZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF PRE-SCHOOL EDUCATION

(SUPERVISOR: ASTS. PROF. OZLEM CAMLIBEL CAKMAK)

BOLU, JANUARY 2022

(XV + 189)

In this research, it is aimed to examine the prosocial behavior content of some domestic and foreign cartoons prepared for early childhood. The research was carried out with the document analysis method of the qualitative research methodology. The study groups of the research consisted of the first 20 episodes of the cartoons "Niloya", "Canım Kardeşim", "Maya The Bee", and the first 10 episodes of the "Heidi" cartoons, a total of 70 cartoons. As a data collection tool, the "Prosocial Behavior Checklist" created by the researcher by review the relevant literature was used. Prosocial Behavior Checklist "Starting and Maintaining Communication", "Empathy", "Helping", "Sharing", "Cooperating", "Altruism" and "Supporting" it consists of seven dimensions. The data of the research were analyzed using content analysis method. As a result of the research, when the prosocial distribution is examined according to age groups in cartoons, it has been determined that prosocial behaviors are given more place in cartoons prepared for 3-5 year old children. When the distribution of prosocial behaviors in cartoons according to their domestic and foreign production status is examined, it seen that prosocial behaviors are given more place in foreign production cartoons. It has been determined that the most common prosocial behavior in domestic and foreign cartoons is "Starting and Maintaining Communication", and the least common prosocial behavior is "Cooperating". Similarly, in the cartoons prepared for 3-5 year olds and 6-8 year olds, it was determined that the most used prosocial behavior dimension was "Starting and Maintaining Communication", and least included prosocial prosocial behavior was "Cooperating".

KEYWORDS: Early Childhood, Prosocial Behavior, Cartoon

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
ETİK BEYAN	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
TABLO LİSTESİ	xi
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ.....	xiii
TEŞEKKÜR.....	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Amaç ve Araştırma Soruları.....	7
1.3 Araştırmanın Önemi	9
1.4 Sınırlılıklar	12
1.5 Tanımlar	12
2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ	
ARAŞTIRMALAR	14
2.1 Sosyal Gelişim.....	14
2.2 Sosyal Gelişimin Temel Kavramları.....	15
2.2.1 Sosyal Beceri	15
2.2.2 Sosyalleşme	16
2.2.3 Sosyal Yeterlilik	16
2.2.4 Sosyal Olgunluk.....	17
2.2.5 Benlik	17
2.3 Prososyal Davranışlar	17
2.3.1 Prososyal Davranışın Tanımı	17
2.3.2 Prososyal Davranışlarla İlgili Kuramlar.....	18
2.3.3 Psikanalitik Kuram.....	18
2.3.4 Davranışçı Yaklaşım ve Sosyal Öğrenme Kuramı	20
2.3.5 Bilişsel Gelişim Kuramları.....	21
2.3.6 Sosyoekolojik Gelişimsel Model	22
2.4 Prososyal Davranışın Temel Öğeleri	22
2.4.1 Özgecilik	22
2.4.2 Empati	23
2.4.3 Sempatî.....	25

2.4.4 Perspektif Alma	25
2.5 Prososyal Davranışların Boyutları	26
2.5.1 İletişimi Başlatma ve Sürdürme	26
2.5.2 Empati	27
2.5.3 Yardım Etme	28
2.5.4 İş Birliği Yapma	29
2.5.5 Paylaşma	30
2.5.6 Özgecilik	31
2.5.7 Destekleme	31
2.6 Prososyal Davranışın Gelişimine Etki Eden Faktörler	32
2.6.1 Çevresel Faktörler	32
2.6.2 Biyolojik Faktörler	37
2.7 Çocuklarda Prososyal Davranışın Gelişimi	39
2.8 Televizyon Ve Çocuk	42
2.8.1 Televizyonun Çocuk Gelişimine Katkısı	43
2.9 Çizgi Film ve Çocuk	45
2.10 Kamu Hizmet Yayıncılığı ve TRT	49
2.11 TRT Çocuk	53
2.12 Konuyla İlgili Çalışmalar	54
2.12.1 Medya ve Prososyal Davranışlarla İlgili Yapılan Çalışmalar	54
2.12.2 Çizgi Film ve Prososyal Davranışlarla İlgili Yapılan Çalışmalar	61
3. YÖNTEM	68
3.1 Araştırmanın Modeli	68
3.2 Çalışma Grubu	68
3.2.1 Niloya	70
3.2.2 Canım Kardeşim	70
3.2.3 Arı Maya	71
3.2.4 Heidi	71
3.3 Veri Toplama Aracı	72
3.3.1 Prososyal Davranış Kontrol Listesi	73
3.4 Verilerin Toplanması	74
3.5 Verilerin Analizi	75
4. BULGULAR	77
4.1 Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	77
4.2 İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	78
4.3 Üçüncü Araştırma Sorusunun Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	80
4.3.1 İletişimi Başlatma ve Sürdürme Boyutuna İlişkin Örnekler	81
4.3.2 Üçüncü Araştırma Sorusunun İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	87
4.3.3 Üçüncü Araştırma Sorusunun Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular	91
4.3.4 Üçüncü Araştırma Sorusunun Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular	96
4.3.5 Üçüncü Araştırma Sorusunun Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	99
4.3.6 Üçüncü Araştırma Sorusunun Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular	102
4.3.7 Üçüncü Araştırma Sorusunun Yedinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	105

4.4 Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular.....	108
4.5 Beşinci Araştırma Sorusunun Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	110
4.5.1 İletişimi Başlatma ve Sürdürme Boyutuna İlişkin Örnekler.....	112
4.5.2 Beşinci Araştırma Sorusunun İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	117
4.5.3 Beşinci Araştırma Sorusunun Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular	121
4.5.4 Beşinci Araştırma Sorusunun Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular	126
4.5.5 Beşinci Araştırma Sorusunun Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	129
4.5.6 Beşinci Araştırma Sorusunun Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular	132
4.5.7 Beşinci Araştırma Sorusunun Yedinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	136
4.6 Altıncı Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular.....	139
4.7 Yedinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular.....	141
5. TARTIŞMA ve SONUÇ.....	144
5.1 Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	144
5.2 İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	145
5.3 Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	147
5.4 Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	155
5.5 Beşinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	157
5.6 Altıncı Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	162
5.7 Yedinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	165
6. ÖNERİLER.....	169
6.1 Araştırmacılara Öneriler.....	169
6.2 Yapımcılara Öneriler.....	169
6.3 Eğitimcilere Öneriler.....	170
7. KAYNAKLAR.....	171

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 4.1. Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin prososyal davranış boyutlarının dağılımı.....	77
Şekil 4.2. 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan çizgi filmlerde prososyal davranış boyutlarının dağılımı.....	79
Şekil 4.3. 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde prososyal davranış boyutlarının dağılımı.....	110
Şekil 4.4. Çizgi filmlerin hazırlandığı yaş gruplarına göre prososyal davranış boyutlarının dağılımı.....	140
Şekil 4.5. Çizgi filmlerin yerli ve yabancı yapım olma durumuna göre prososyal davranış boyutlarının dağılımı.....	143

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin bölümleri.....	69
Tablo 3.2. Prososyal davranış kontrol listesi boyutları ve alt boyutları.....	72
Tablo 4.1. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin prososyal davranış boyutlarına göre dağılımı.....	78
Tablo 4.2. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “İletişimi Başlatma ve Sürdürme” boyutuna göre dağılımı.....	80
Tablo 4.3. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Empati Kurma” boyutuna göre dağılımı.....	87
Tablo 4.4. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Yardım Etme” boyutuna göre dağılımı.....	91
Tablo 4.5. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “İş Birliği Yapma” boyutuna göre dağılımı.....	96
Tablo 4.6. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Paylaşma” boyutuna göre dağılımı.....	99
Tablo 4.7. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Özgecilik” boyutuna göre dağılımı.....	102
Tablo 4.8. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Destekleme” boyutuna göre dağılımı.....	105
Tablo 4.9. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin prososyal davranış boyutlarına göre dağılımı.....	108

Tablo 4.10. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘İletişimi Başlatma ve Sürdürme’ prososyal davranış boyutuna göre dağılımı.....	111
Tablo 4.11. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Empati Kurma’ boyutuna göre dağılımı.....	117
Tablo 4.12. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Yardım Etme’ boyutuna göre dağılımı.....	122
Tablo 4.13. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘İş birliği Yapma’ boyutuna göre dağılımı.....	127
Tablo 4.14. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Paylaşma’ boyutuna göre dağılımı.....	129
Tablo 4.15. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Özgecilik’ boyutuna göre dağılımı.....	133
Tablo 4.16. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Destekleme’ boyutuna göre dağılımı.....	136
Tablo 4.17. Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin hazırlandığı yaş gruplarına göre prososyal davranış boyutlarının dağılımı.....	139
Tablo 4.18. Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin yerli ve yabancı yapım olma durumuna göre prososyal davranış boyutlarına göre dağılımı.....	142

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurumu
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

TEŞEKKÜR

Tez sürecimde bana hep yol gösteren, destek ve emeklerini esirgemeyen, beni yüreklendiren ve öğrencisi olmaktan her zaman gurur duyacağım tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Özlem ÇAMLIBEL ÇAKMAK' a,

Çalışmama sağladıkları katkılardan ötürü Dr. Öğr. Üyesi Senem ACAY SÖZBİR' e ve Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Seda ÇAVUŞ ' a,

Tez sürecimde bana destek veren ve imkan sağlayan Adnan Menderes İlkokulu idaresine,

İyi ve kötü günümde hep yanımda olan, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, akademik süreçte bana yol arkadaşı olan, dostluğu benim için çok kıymetli Betül Dilşad ERTEKİN' e,

Dostluğuyla, enerjisiyle ve güzel yüreğiyle varlığını hep yanımda hissettiğim kıymetli arkadaşım Halime İLBUĞA' ya,

Bu süreçte beni yalnız bırakmayan, her zaman destek olan, öz ablam kadar sevdiğim Serap ÖZÇELİK KALKAN' a

Bana hep inanan, güvenen ve ne olursa olsun hep yanımda olan biricik ablam Şefika AKÇA' ya,

Bugüne kadar üzerimde çok emeği olan ve beni her zaman destekleyen başta dedem Ahmet KALKAN olmak üzere tüm aileme sonsuz şükranlarımı sunarım.

1. GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

1.1 Problem Durumu

İnsan doğumuyla birlikte toplumun bir parçası haline gelmekte ve yaşamı boyunca çevresi ile uyum sağlamaya, toplumsal bağlar kurmaya çalışmaktadır (Altıntaş ve Bıçakçı, 2017). Kişinin toplumsal aidiyetinin gelişmesi, sağlıklı duygu durumunun oluşması ve olumlu etkileşimler kurabilmesi sosyalleşme ile sağlanmaktadır (Çelik Kahraman, 2019). Fiziksel, bilişsel ve dil gelişimiyle paralellik gösteren sosyal gelişim toplumsallaşma, sosyalleşme ve kişilik oluşumu süreçlerini de içine almaktadır (Bağcı, 2015).

Sosyal gelişim, bireyin içinde bulunduğu toplum üyeleriyle olumlu ilişkiler kurabilmesi ve toplumun beklentilerine uygun şekilde davranışlar kazanılmasını sağlayan bir süreçtir (Çubukçu ve Gültekin, 2006). Birey çevresiyle etkileşime girmeye ve sosyal davranışlar sergilemeye çocukluk döneminde başlamaktadır. Bu nedenle sosyal gelişimin temeli, çocukluk döneminde atılmaktadır (Samancı ve Uçan, 2010). 0-8 yaşı kapsayan ve erken çocukluk dönemi olarak adlandırılan süreçte çocuk, içinde yaşadığı toplumun ahlaki değerlerini ve normlarını öğrenmekte, bu öğrenme sürecinde toplumun beklentileri ile kendi istekleri arasında denge kurmaya çalışmakta ve davranışlarını beklenen yönde gösterme yolunda çaba göstermektedir (Bağcı, 2015; Turaşlı, 2014).

Toplumun norm ve değerlerinin öğrenilmesinde gelenek ve görenekler önemli rol üstlenmektedir (Uzmen, 2001). İçinde yaşadığı toplumun tutum ve davranışlarından etkilenen çocuk, ortak kültürün değer verilen ve verilmeyen davranış şekillerini ayırt etmektedir. Çocuk toplumsal kurallara, gelenek ve göreneklere göre hareket etmeyi sosyalleşirken öğrenmektedir. Çocuk sosyalleşirken, toplumda var olabilmeyi, kendine ve topluma yararlı bir şekilde yaşayabilmeyi, çevresindeki insanlarla yardımlaşmayı, iş birliği yapmayı,

duygularını yaşadığı kültüre uygun olarak ifade etmeyi vb. gibi birçok sosyal davranışı deneyimlemektedir (Bağcı, 2015; Özcan, 2017).

Çocuğun çevresi tarafından kabul edilmesi, bulunduğu çevreye uyum göstermesi, sağlıklı etkileşimler kurabilmesi ve sosyalleşmesini sağlayabilmesi için kazanması gereken bazı davranışlar vardır. Bunlar yardım etme, paylaşma, iş birliği yapma, empati kurma, koruma vb. gibi davranışlardan oluşmakta ve çocuğun toplum tarafından kabul edilmesini sağlarken aynı zamanda sağlıklı bir toplumun oluşmasına da katkı sağlamaktadır (Bağcı, 2015; Kumru ve ark., 2004; Uzmen, 2001). Sağlam, güçlü bir birey ve dolayısıyla sağlıklı bir toplumun oluşmasına katkı sağlayan bu davranışlar prososyal davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Karaman ve Dinçer, 2020). Olumlu sosyal davranış olarak da adlandırılan prososyal davranışlar en genel ifade ile kişinin herhangi bir baskı altında olmadan, kendi iradesiyle başka bir insan ya da grubun yararı için yaptığı tüm davranışları kapsamaktadır (Einsenberg ve Beilin, 1982).

Literatür incelendiğinde prososyal davranışın birçok farklı tanımının yapılmış olduğu görülmektedir. Prososyal davranış bireyin parçası olduğu toplumda kural ve yaptırımların ötesinde toplumun diğer üyelerine karşı gösterdikleri fazladan rol davranışları olarak tanımlanmaktadır (Karadağ ve Mutaftçılar, 2009). Bir başka tanımda prososyal davranışlar, bireyin ödül beklemeden gerekiyorsa kendisinin bedel ödeyerek, fedakârlık yaparak ya da risk alarak başkalarının yararı için yaptığı eylemler olarak adlandırılmaktadır (San Bayhan ve Artan, 2012). Bee ve Boyd (2009) ise prososyal davranışları başkasının yararı için kasıtlı, niyetli ve gönüllü yapılan davranışlar olarak tanımlamaktadırlar.

Prososyal davranışlar çok kapsamlı ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu nedenle sosyal davranış ve prososyal davranış arasındaki farkın anlaşılması da önem arz etmektedir. Sosyal davranış kişinin, toplum beklentilerine ya da içinde bulunduğu durumun şartlarına göre gösterdiği davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Demirkaya, 2012). Prososyal davranışlar ise kişinin herhangi bir baskı altında olmadan, istekli olarak başka bir kişi ya da gruba fayda sağlamayı amaçlayan davranışları olarak tanımlanmaktadır (Carlo ve ark., 2003). Prososyal davranışlar yardım etme, paylaşma, iş birliği yapma, empati kurma,

koruma, rahatlatma/teselli etme, bağımlılık/dahil etme gibi davranışları kapsamaktadır (Bağcı, 2015; Uzman, 2001).

Yapılan araştırmalar, toplumsal iyileştirme gücüne sahip olan prososyal davranışların yaşamın erken dönemlerinde ortaya çıktığını ve ergenlik boyunca artmaya devam ettiğini ortaya koymaktadır (Fabes ve Eisenberg, 1998; Padilla-Walker ve ark., 2018). Prososyal davranışlar, bebeğin doğumundan itibaren basit gülümseme ve uyaranlara seslerle cevap vermesiyle başlamaktadır. Ancak bilinçli prososyal davranışlar iki yaş civarında yaygın olarak görülmektedir (Altınbaş ve Bıçakçı, 2017). Dil gelişimindeki ilerleme ile çocuklar 2- 2,5 yaşından sonra başkalarının istediklerini anlamaya ve kendi duygularını da ifade etmeye başlamaktadırlar. 2-4 yaş arasında ise prososyal davranışların nitelik ve sıklığında önemli değişimler meydana gelmektedir (Bağcı, 2015). Engin (2009) araştırmasında prososyal davranışların yaş ile arttığını ve 3 yaştan 4 yaşa geçişte prososyal davranış gelişiminin kritik olduğunu belirlemiştir. Okul öncesi dönemde çocuğun yakın çevresi genişlemektedir bu da çocuğa farklı prososyal davranışları deneyimleme fırsatı sunmaktadır (Dereli, 2008).

Sosyal Öğrenme Kuramı öğrenmelerin başkalarının davranışlarını gözlemleme ve model almaya yoluyla gerçekleştiğini savunmaktadır (Bandura ve ark., 1961). Bu kuramın öncüsü olan Bandura yapmış olduğu Bobo Doll deneyi ile bireyin her şeyi doğrudan kendinin yaşayarak öğrenmesine gerek olmadığını, bireyin çevresindeki kişilerin deneyimlerini görerek ve model alarak da öğrenebileceğini tespit etmiştir.

Bobo Doll deneyi için yaş ortalaması 4,5 olan 72 çocuk üç gruba ayrılmıştır. Birinci gruptaki çocuklar bir oyun odasında bir yetişkinin Bobo oyuncakına saldırma ve vurma eylemlerine şahitlik etmişlerdir. İkinci gruptaki çocuklar yetişkinin Bobo oyuncakı ile nazikçe oynamasına şahitlik etmişlerdir. Üçüncü grup ise herhangi bir yetişkin modeline maruz kalmamıştır. Çocuklar başka bir odaya alınarak iki dakika oyuncaklar ile oynamasına izin verilmiş sonra çocukların oyuncaklarla oynamasına müsaade edilmeyerek onların hayal kırıklığına uğraması sağlanmıştır. Deneyin son aşamasında çocuklar Bobo oyuncakı, agresif oyuncak (çekiç vb.) ve agresif olmayan (bebek, hayvan vb.) oyuncakların bulunduğu odaya alınmıştır. Araştırma sonucunda 10 dakika

boyunca agresif yetişkin modeline maruz kalan çocukların Bobo oyuncağına saldırdıkları hatta yetişkinden daha fazla agresif davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Agresif olmayan yetişkin modeline maruz kalan çocukların ise herhangi bir yetişkin modeline maruz kalmayan gruptaki çocuklara göre daha az saldırganlık gösterdikleri görülmüştür. Araştırma çocukların, modellerin davranışlarına çok kısa süre maruz kalmalarına rağmen modellerin davranışlarını sergilemelerine dikkat çekerek model alma ve taklit etmenin öğrenme üzerindeki etkisini göstermiştir (Bandura ve ark., 1961; Graham ve Arshad- Ayaz, 2016).

Çocuklar taklit ederek ya da rol model olarak bir takım beceri ve davranışları öğrenmektedir (Yılmaz ve Çelik, 2018). Prososyal davranışların kazanılmasında da model alma önemlidir. Bu nedenle çocuğun karşılaştığı ve maruz kaldığı çevresel etmenler prososyal davranışlarının gelişiminde kritik önem göstermektedir. Günümüzde dijital çağın etkisiyle çocukların uyarıcı çevrelerinin büyük bir kısmını bilgisayar, telefon ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarının oluşturduğu yadsınamaz bir gerçekliktir. Özellikle çocukların en çok tercih ettiği ve maruz kaldığı çizgi filmler, çocukların prososyal davranışlarının gelişimlerinde önemli bir rol üstlenmektedir. Araştırmalar çocukların çizgi filmlerdeki karakterlerle özdeşim kurduklarını, çizgi film içeriğindeki davranışları rol model olarak benimsediklerini göstermektedir (Cesur ve Paker, 2007; Hamarat ve ark., 2015; Özakar ve Koçak, 2012; Yazıcı, 2011). Prososyal davranışlar ile ilgili yapılan araştırmalarda çocukların çizgi film karakterleriyle özdeşim kurarak prososyal davranışları benimsedikleri ve çizgi filmlerin çocukların prososyal davranışları kazanmasında etkili olduğunu göstermektedir (Coyne ve ark., 2018; Mares ve Woodard, 2005; Wilson ve Jenkins, 2020).

21. yüzyılın getirisi olan teknoloji, toplumsal hayatı etkilemekte ve sahip olunan kültürün önüne geçilemez şekilde değişmesine yol açmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte kitle iletişim araçları da çeşitlenerek hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Kitle iletişim araçları, verdiği mesajların geniş halk kitlelerine ulaşması ve iletilerin içselleştirilmesini kolaylaştırması işlevi nedeniyle toplumsallaştırma ajanı olarak görülmektedir. Yeni kitle iletişim araçlarının bulunmasına rağmen televizyon kolay ulaşılabilir olması, iletilerini büyük kitlelere çabuk ulaştırması nedeniyle hala en önemli ve en etkili kitle iletişim aracı olma özelliğini sürdürmektedir (Aydın, 2018). Postman,

kitle iletişim araçlarının, kültürün bütünü üzerinde değişime yol açabileceği ve yeni dengeler üretebileceğini savunmaktadır. Ona göre televizyonun günlük yaşam üzerinde şekillendirici etkisinin artmasıyla kültürel değişim hız kazanmaktadır (Postman, 1992).

Düşünceleri etkileme, duyguları yönlendirme ve davranışlarda değişiklik yaratma gücüne sahip olan televizyon, bireylerin yaşam şeklinin oluşmasına da etki etmektedir. Yavuzer, iletişim araçlarının etkisi düşünüldüğünde akla hemen çocukların gelmesi gerektiğini çünkü televizyonun en büyük tüketicisinin çocuklar olduğunu ifade etmektedir (Özer ve Doğan, 2018). Çağımızda çocukların “ekran çocuğu” olarak adlandırılmasının nedeni de çocukların ekran karşısında uzun süre zaman geçirmesinden kaynaklanmaktadır (Sungur, 2018).

Erken çocukluk döneminde çocukların uyaranlara karşı daha savunmasız olması ve model alma yoluyla öğrenmelerin bu dönemde fazla olması nedeniyle televizyon gibi kitle iletişim araçlarının doğru ve nitelikli kullanılması önem arz etmektedir (Türkmen, 2012). Televizyon programları nitelikli içeriğe sahip olmaları ve çocuklar tarafından bilinçli şekilde izlenilmeleri durumunda çocukların gelişimlerine katkı sağlayabilmektedir (İnanlı, 2008). Televizyonun eğlendirici ve öğretici niteliğinin bulunduğu, çocukların dil ve zihin gelişimine katkı sağladığı, çocuğun dış dünyayı tanıma ve anlamasında rol aldığı, sosyal davranışlarını etkilediği görüşü kabul edilmektedir (Çakmak ve Koç, 2015; İnanlı, 2008). Yapılan araştırmalar bu görüşü desteklemektedir (Aktaş, 2007; Engel ve Sheppard, 2020; Erdoğan, 2010; Göksu, 2004; Palmer, 2011).

Çocukların televizyon izleme süreleri ve televizyonda tercih ettikleri programlar ile ilgili farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda çocukların büyük bir kısmının televizyon izlediği ve günün önemli bir kısmını televizyon izlemeye ayırdıkları görülmüştür (Office of Communications [OFCOM], 2018, 4; Radyo ve Televizyon Üst Kurulu [RTÜK], 2013; RTÜK, 2018a). Dünya genelinde yaşanan pandemi bu süreyi daha da arttırmıştır.

Türkiye’ de 31 Ocak 2019 tarihinde tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını nedeniyle sokağa çıkma kısıtlamaları getirilmiş ve yüz yüze eğitime ara verilmiştir. Çocukların evde daha fazla vakit geçirmeleri nedeniyle, çocukların televizyon izleme sürelerinde %23 oranında artış olduğu görülmüştür

(<https://www.ratem.org/koronavirusetkisi>). Bu durum çocukların televizyondan daha fazla etkilenmesine neden olmaktadır.

Televizyon, her yaş grubundaki izleyiciyi etkileme gücüne sahiptir. Özellikle henüz hayal ve gerçek ayrımını yapamayan, taklit ve model alarak öğrenen 0-8 yaş grubu çocuklarının, televizyondan olumlu ve olumsuz olarak etkilenmeleri büyük yaştaki bireylere göre daha fazla olmaktadır (Kalafat Çat, 2018). Erken çocukluk dönemindeki çocukların, televizyondaki iletilerin ya da davranışların doğruluğunu anlayabilecek bilişsel becerilere sahip olmadığı savunulmaktadır. Bu nedenle, bu dönemdeki çocuklar televizyondan hem olumlu hem de olumsuz olarak etkilenebilmektedir. Bu nedenle çocukların, televizyonda izledikleri programların türleri ve içerikleri önem göstermektedir.

Televizyonun çocuk üzerindeki etkileri incelendiğinde özellikle çizgi filmlerin çocuklar için kritik önem gösterdiği söylenebilmektedir. Yapılan araştırmalar erken çocukluk dönemindeki çocukların televizyonda en fazla çizgi film izlemeyi tercih ettiklerini göstermektedir (Cesur ve Parker, 2007; RTÜK, 2013; Yörükoğlu, 2003). Bu durum çizgi filmlerin çocukların gelişimindeki önemini daha da arttırmaktadır. Araştırmalar çocukların çizgi filmlerdeki kahramanlarla özdeşim kurarak karakterlerin davranışlarını günlük yaşantılarına yansıttıklarını ve bu davranışları sergilediklerini göstermektedir (Kalem, 2019; Hamarat ve ark., 2015; Özakar ve Koçak, 2012; Özdemir ve Ramazan, 2012). Çizgi filmler sadece çocukları eğlendirmek ya da boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla kullanılmamaktadır. Televizyonun çocuk üzerindeki etkisinin görülmesiyle çizgi filmler, çocukların gelişimlerini desteklemek amacıyla kullanılan bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Çizgi filmlerin çocuklarda kavram öğretimini desteklediği, dil gelişimine katkı sağladığı, sosyal gelişimlerini desteklediği ve bilişsel becerilerini geliştirdiğini araştırmalar göstermektedir (Cengiz ve ark., 2020; Mares Pan, 2013; Önder ve Dağal, 2006; Zimmerman, 2004).

Çizgi filmlerin çocukların gelişimlerinde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Çocukların zihinsel, duygusal, ahlaki ve kişilik gelişimlerini etkilemede büyük role sahip olan çizgi filmler, çocukların sosyal gelişimlerini ve sosyal davranışlarını da etkilemede kritik öneme sahiptir. Sosyal gelişimin temel unsurlarından sayılan prososyal davranışlar, kişinin sağlıklı ilişkiler kurabilmesi, toplum tarafından kabul edilmesi ve sağlıklı toplumların oluşabilmesine katkı

sağlamaktadır (Bağcı Çetin ve Öztürk Samur, 2018). Çocuklar üzerinde büyük etkiye sahip olan çizgi filmlerde prososyal davranışların incelenmesi çocukların sosyal gelişimleri açısından önemli görülmüştür. Bu nedenle bu araştırmada çizgi filmlerde prososyal davranışlara yer verilme durumu incelenmiştir.

1.2 Amaç ve Araştırma Soruları

Araştırmanın temel amacı çizgi filmlerde prososyal davranış boyutlarını çizgi filmlerin yaş gruplarına ve yerli- yabancı yapım olma durumuna göre incelemektir. Araştırmadaki amaçlar doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerde prososyal davranış boyutlarının dağılımı nasıldır?
2. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin prososyal davranış boyutlarına göre dağılımı nasıldır?
3. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin prososyal davranış boyutlarına göre;
 - 3.1.Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘İletişimi Başlatma ve Sürdürme’’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?
 - 3.2.Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Empati Kurma’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?
 - 3.3.Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Yardım Etme’’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?
 - 3.4.Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘İş Birliği Yapma’’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?
 - 3.5. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘Paylaşma’’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?
 - 3.6.Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Özgecilik’’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?

- 3.7.Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Destekleme’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?
4. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin prososyal davranış boyutlarına göre dağılımı nasıldır?
5. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin prososyal davranış boyutlarına göre;
- 5.1.Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘İletişimi Başlatma ve Sürdürme’’ prososyal davranış boyutuna göre dağılımı nasıldır?
- 5.2. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘Empati Kurma’’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?
- 5.3.Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘Yardım Etme’’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?
- 5.4.Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘İş birliği Yapma’’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?
- 5.5.Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘Paylaşma’’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?
- 5.6.Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘Özgecilik’’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?
- 5.7.Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘Destekleme’’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?
6. Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin hazırlandığı yaş gruplarına göre prososyal davranış boyutlarının dağılımı nasıldır?
7. Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin yerli ve yabancı yapım olma durumuna göre prososyal davranış boyutlarına göre dağılımı nasıldır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Başka bir insanın ya da grubun yararı için kasıtlı ve gönüllü olarak sergilenen davranışlar prososyal davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Anti-sosyal davranışın zıttı olarak da ifade edilen prososyal davranışlar yardım etme, paylaşma, iş birliği yapma, empati kurma gibi davranışları kapsamaktadır (Carlo ve ark., 2003; Uzmen ve Mağden, 2002). Kişisel ve toplumsal iyileştirme gücüne sahip olan prososyal davranışlar, sosyal iletişimin başlatılmasında, sürdürülmesinde ve karşılıklı iyi ilişkilerin geliştirilmesinde önemli bir yere sahiptir (Çelik Kahraman, 2019; Gözün Kahraman, 2012).

Erken çocukluk döneminden itibaren çocuklar farklı çevrelerle etkileşime girerek toplumun beklentilerini, normlarını ve değerlerini öğrenmektedir (Aral ve ark., 2000, 65). Erken çocukluk döneminde çocuğun edindiği tutum ve davranışlar yetişkinlik hayatında da devam etmektedir. Çocuğun davranışları kazanmasında çevresi ve maruz kaldığı modeller önemli bir rol üstlenmektedir.

Çocuğun çevresindeki bireylerle etkileşimleri ve modellerin olumlu ya da olumsuz olması çocuğun prososyal davranışlarının gelişiminde etkileyici olmaktadır (Özcan, 2016). Çocuğun davranışlarını şekillendirmede aile, akran ve öğretmen gibi modellerin yanı sıra günümüzde kitle iletişim araçlarının da rolü önem göstermektedir. Çağımızda çocuklar, çok erken yaşlarda kitle iletişim araçlarıyla tanışmakta ve zamanlarının büyük bir kısmını bu araçlara ayırmaktadırlar. Özellikle en yaygın kullanılan kitle iletişim aracı olan televizyonun, çocuklar üzerindeki etkisi kritik bir önem göstermektedir. Bandura değer, tutum ve davranış modelleri olarak aile, öğretmen gibi gerçek kişilerin etkisinin, en yaygın kullanılan kitle iletişim aracı olan televizyon karşısında giderek azaldığını savunmaktadır (Bandura, 2003).

Çağımızın bilgi toplumu olması ve bilginin hızla yayılarak geniş kitlelere ulaşması farklı kültürlerin birlikte yaşamasına, insanların ekonomik, kültürel ve sosyal değişimlerle karşı karşıya gelmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla insanların meydana gelen bu değişimlere ayak uydurabilmeleri için temel becerilerin yanı sıra üst düzey beceriler olarak da adlandırılan 21. yüzyıl becerilerine sahip olması beklenmektedir (Aygün ve ark., 2016; Tuğluk ve Özkan, 2019). 21. yüzyıl becerilerinin birçok sınıflandırması olmakla birlikte genel kabul edilen sınıflandırmada yaratıcılık, problem çözme, eleştirel düşünme, iletişim ve işbirliği, esneklik, sosyal ve kültürlerarası beceriler yer almaktadır (Tuğluk ve

Özkan, 2019). Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 2023 vizyonunda 21. yüzyıla dair eğitim önerisinde, sadece belirli becerileri kazanmanın yeterli olmadığını, insana ait evrensel, yerel, ahlaki ve milli tüm değerleri de kapsayan bir eğitim içeriğinin gerekliliğini vurgulamaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Bu bağlamda yardım etme, empati kurma, paylaşma, iş birliği yapma gibi davranışların çocuklara kazandırılması da önemli görülmektedir. Son yıllarda değerler ve prososyal davranışların çocuklara kazandırılması ile ilgili çalışmalar artış göstermektedir. Milli Eğitim Bakanlığı değerler eğitimi ile çocukların, milli ve evrensel değerleri tanımalarını ve benimsemelerini, geliştirmelerini, temel insani değerleri ve erdemleri kazanmalarını, değerlere karşı duyarlılık oluşturarak onları davranışa dönüştürmelerini amaçlamaktadır (Ertekin ve Çamlıbel Çakmak, 2021).

Zamanının büyük kısmını televizyon karşısında geçiren çocukların televizyondaki iletilerden etkilenmesi kaçınılmaz olmaktadır. Sosyal Bilişsel Kuram, çocukların sosyalleşme sürecinin modelleri gözlemleyerek (medya dahil) kazandığını, bu yolla gerçekleştirilen sosyalleşmenin çocukların yargılarına ve davranışlarına yansıyabileceğini savunmaktadır (Bandura, 1989; akt. Padilla-Walker ve ark., 2013). Çocukların televizyondaki kahramanları model aldığı ve bu kahramanların davranışlarını benimsedikleri bilinmektedir. Yapılan araştırmalar bu görüşü desteklemektedir. 1960' lı yıllardan itibaren yapılan çalışmalarda çocukların prososyal davranışları öğrenmesinde televizyonun etkili olabileceği görülmüştür (Friedrich ve Stein, 1975; Leeuw ve ark., 2015; Lilcuid ve ark., 2020; Mares ve Woodard, 2005; Ruthton, 1982). Friedrich ve Stein' in (1975) yaptıkları çalışma sonucunda çocukların televizyon programlarından prososyal davranışları öğrendiklerini ve bu davranışları günlük yaşamlarına aktarabildiklerini gözlemlemişlerdir. Ruthton (1982) televizyon programları ile çocukların prososyal davranışları arasında doğrudan bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Mares ve Woodard (2005) yaptıkları çalışmada televizyonun şiddeti teşvik etmesi ile prososyal davranışları teşvik etmesi arasında bir fark olmadığını, prososyal davranışların televizyon aracılığıyla öğrenebileceği sonucuna ulaşmışlardır.

Çocukların en çok tercih ettiği programların incelendiği araştırmada 6- 10 yaş aralığındaki çocukların %93, 8' inin çizgi filmleri tercih ettikleri tespit edilmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2013). Çocuklar tarafından en çok

izlenen program olması ve görsel olarak çocukların ilgisini çekmesi nedeniyle çocukların en çok etkilendikleri programlar çizgi filmler olmaktadır (Can, 1995). Çocukların televizyon programlarından en çok çizgi filmleri izlemesi, prososyal davranışların kazanılmasında çizgi filmlerin önemini arttırmaktadır. Çocukların, çizgi film kahramanlarından gerçek yaşamdaki modellerden çok daha fazla etkilendiği ve çizgi film kahramanlarının çocukların davranışlarını değiştirecek kadar büyük bir güce sahip olduğu bilinmektedir. Çizgi filmler bu nedenle öğrenme ve öğretme süreçlerinde pek çok davranışı kazandırmak için kullanılabilecek önemli bir materyal olmaktadır (Senemoğlu, 2014).

Yapılan çalışmalar okul öncesi dönem çocuklarının çizgi film karakterleriyle özdeşim kurduklarını, karakterlerin davranışlarını benimseyip günlük yaşamlarına aktardıklarını göstermektedir (Eskandari, 2007; Hamarat ve ark., 2015; Özakar ve Koçak, 2012; Özdemir ve Ramazan, 2012). Çocukların maruz kaldıkları içerik, çocukların görüşlerini ve dünyayı nasıl gördüklerini şekillendirmektedir. Genç zihinleri besleme ve geliştirme rolüne sahip olan çizgi filmlerin içeriğinin incelenmesi bu nedenle önem göstermektedir (Nada, 2016).

Sosyalleşmenin temel unsurlarından birisi olması nedeniyle prososyal davranışların araştırılması hem bireyler hem de toplumlar açısından önemli görülmektedir (Kumru ve ark., 2004). Son yıllarda prososyal davranış ile ilgili çalışmaların sayısı artış göstermektedir. Prososyal davranışlarla ilgili yapılan çalışmalarda, prososyal davranış boyutları ve bu davranışa neden olan etmenler, öğrenilmesine etki eden faktörler, gelişimi, desteklenmesiyle ilgili görüş ve sonuçlarla ilgili bilgiler edinilmektedir (Uzmen, 2001). Alanyazın incelendiğinde prososyal davranışlara odaklanan içerik analizlerinde prososyal davranışların çok boyutlu yapısının göz ardı edildiği, büyük ölçüde fiziksel özgecilik davranışlarına odaklanıldığı görülmektedir (Coyne ve ark., 2016). Sosyal Bilişsel Kuram, bir davranışa maruz kalma durumunun tekrar edilmesinin, davranışın alıcı tarafından daha yüksek oranda taklit edildiğini ve davranışın daha fazla benimsendiğini kabul etmektedir (Bandura, 2002). Çocukların zamanının büyük bir kısmını ayırdığı çizgi filmlerde maruz kaldığı prososyal davranışların çeşitliliği ve maruz kalma oranları bu nedenle önem göstermektedir.

Alanyazın incelendiğinde yurtdışında çizgi filmlerde prososyal davranışların içerik analizlerinin yapıldığı görülmektedir (Anderson, 2001; Davidson ve Neal, 1974; Dumova, 2003; Eisen ve Lillard, 2019; Klinger, 2006;

Lee, 1988; Nada, 2016; Padilla-Walker ve ark., 2013; Stout-Jr ve Mouritsen, 1988). Yurt içinde prososyal davranışlarla ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde prososyal davranışların aile tutumlarına göre (Altay, 2007; Bağcı Çetin ve Öztürk Samur, 2018; Çubukçu, 2019; Yağmurlu ve ark., 2005; Yağmurlu ve Sanson, 2009); bireye özgü bilişsel ve duyuşsal özelliklere göre (Aydın, 2015; Aydın Sümül, 2012; Duru, 2002; Erten Sarıkaya, 2021; Gözün Kahraman, 2012; Özcan, 2017); yaş ve cinsiyet gibi değişkenlerine göre (Çelik Kahraman, 2019; Önal, 2018; Sağıroğlu, 2021) ve resimli çocuk kitaplarının içeriklerinde incelendiği görülmüştür (Somer, 2015; Uzmen ve Mağden, 2002).

Prososyal davranışlar, çocukların sosyal gelişimleri için kritik öneme sahiptir. Bu nedenle, öğrenmelerin gerçekleştiği ve yaşama aktarımının sağlandığı erken çocukluk döneminde, çocukların prososyal davranışları kazanması sosyal gelişimleri için önem arz etmektedir. Çizgi filmler, çocukların prososyal davranışları kazanmasında önemli bir araç olarak görülmektedir. Bu nedenle çizgi filmlerde yer verilen prososyal davranış boyutlarının hangileri olduğu ve bunlara ne sıklıkla yer verildiği önem göstermektedir. İlgili literatür incelendiğinde Türkiye’de çizgi filmlerde prososyal davranışların incelendiği çalışmaların çok sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle çizgi filmlerde prososyal davranışların içeriklerinin incelenmesinin ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülerek araştırılması önemli görülmektedir.

1.4 Sınırlılıklar

Araştırma, TRT Çocuk kanalında yayınlanan;

- Arı Maya çizgi filminin ilk 20 bölümü,
- Canım Kardeşim çizgi filminin ilk 20 bölümü,
- Niloya çizgi filmlerinin ilk 20 bölümü,
- Heidi çizgi filmini ilk 10 bölümü ile sınırlandırılmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin jenerik bölümü araştırmaya dahil edilmemiştir.

1.5 Tanımlar

Sosyal davranış: Aynı türden olan her bir bireyin, türün diğer üyesini etkileyen veya onlardan etkilenen eylemlerinin tümü sosyal davranış olarak adlandırılmaktadır (<https://dictionary.apa.org/social-behavior>, Mayıs, 2021). Sosyal davranışlar bireyin başkaları tarafından etkilenmesi ve sosyal etkileşim yaşaması sonucunda ortaya çıkmaktadır (Güney, 2006).

Prososyal davranış: Başka bir insan ya da bir grubun yararını gözeten, kişinin gönüllü ve niyetli olarak yaptıkları davranışlar “’prososal davranış”’ diğler bir ifadeyle “’olumlu sosyal davranış”’ olarak adlandırılmaktadır (Carlo ve ark., 2003). Prososyal davranış, başkasının faydasına olan yardım etme, paylaşma, empati kurma, rahatlatma, dahil etme, iş birliğı yapma gibi davranışları kapsamaktadır (Bağcı, 2015; Uzmen, 2001).

Çizgi film: Kâğıt üzerine çizilen hareketsiz figür/nesnelerin çeşitli teknikler ile hareket duygusu kazandırılarak filme aktarılması çizgi film (canlandırma filmleri) olarak adlandırılmaktadır (Can, 1995).

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Sosyal Gelişim

Erken çocukluk 0-8 yaş aralığını kapsayan, insanın gelişiminin büyük bir kısmının tamamlandığı dönemdir. Yapılan araştırmalar erken çocukluk döneminin insanın yaşamı için önemli olduğu göstermektedir ve bu nedenle çocuğun gelişimi doğru ve uygun yollarla desteklenmelidir (Tunçeli ve Zembat, 2017). Öğrenmelerin kalıcı olduğu ve ileri ki yaşamlarını da etkileyen çocukluk dönemi, sosyal becerilerin de kazanıldığı dönemdir. Bu süreçte aile, okul ve çevre çocuğun sosyal becerilerinin gelişimi için önemli rol oynamaktadır (Samancı ve Uçan, 2017).

Sosyal bir varlık olan insan, yaşamı boyunca topluma ve çevresine uyum sağlayabilme çabası içindedir (Aral ve ark., 1981; Yavuzer, 1994). Birey günlük yaşamında birçok sosyal etkileşim yaşamaktadır ve bu etkileşimler sonucunda sosyal gelişim meydana gelmektedir. Sosyal gelişim bireyin toplumun yerine getirmesini beklediği davranışları yaparak insanlarla iyi geçinmesini, karşılıklı uyum sağlamasını, sağlıklı ilişkiler kurmasını, hayatta kalabilmek için toplumsal norm, değer ve kuralları öğrenmesini sağlayan bir süreçtir. Bu süreç insanın yaşamı boyunca devam etmektedir (Akman ve ark., 2011; Altıntaş ve Bıçak, 2017; Aral ve ark., 2000).

Başarılı bir sosyal gelişim sağlanması için birey toplumla uyum içinde olduğu gibi kendisiyle de uyum içinde olması gerekmektedir. Bireyin kendisiyle uyum içinde olması yaşamının ilk yıllarından itibaren bulunduğu ortamdaki sevgi, saygı ve kabul edilme şekli ile paralellik göstermektedir (Gülay ve Akman, 2009).

Bebeklik döneminde kendini başkalarından ayırt etmeye başlayan çocuk ilk sosyal davranışlarını bu dönemde gerçekleştirmektedir. Bebeklik döneminde çocuğun çevresiyle bulunduğu etkileşimlerin niteliği çocuğun ileri ki yaşamı üzerinde oldukça önemlidir. Bebeklik dönemini okul öncesi dönem takip etmektedir. Okul öncesi dönem olarak adlandırılan 2-6 yaş çocukların sosyal beceriler kazanması için kritik bir öneme sahiptir. Bu dönemde çocuk ailesinden farklı olarak yeni bir ortama girerek farklı kişilerle iletişim kurmaya başlamakta

ve öğrendiği sosyal becerileri çevre edinme amacıyla kullanmaktadır (Göktaş, 2015). Erikson 3-6 yaş döneminde çocuğun motor ve dil gelişiminin artmasına paralel olarak sosyal çevresinin genişlemesine ve çocuğun daha atılgan olmasına sebep olduğunu savunmaktadır (Senemoğlu, 2004). Okul öncesi dönemde girişimcilik ve suçluluk gibi kişilik krizlerinin başarılı şekilde çözülmesi çocuğun akılcı, anlaşılabilir ve kabul gören davranışlarının pekiştirilmesiyle sağlanabilmektedir. Aile ve eğitimciler bu dönemde girişimci davranışların başarıya ulaşması için çocuklara fırsatlar sunmalı ve krizin çözülmesini desteklemelidirler (Slavin, 2015).

2.2 Sosyal Gelişimin Temel Kavramları

Sosyal gelişim; sosyal beceri, sosyalleşme, sosyal yeterlilik, sosyal olgunluk ve benlik kavramlarını kapsayıcı özelliktedir. Sosyal gelişim kavramını anlayabilmek için bu kavramları incelemek önem arz etmektedir.

2.2.1 Sosyal Beceri

Toplumların kendine ait değer yargıları, tutumları ve davranışları bulunmaktadır. Toplumun üyeleri, çocukluktan itibaren bireylerin bu kurallara uymalarını beklenmektedir (Samancı ve Uçan, 2017). Sosyal beceriler çocukların toplum tarafından kabul edilmelerine ve sağlıklı ilişkiler kurabilmelerine destek olan duygu, düşünce, tutum ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Akbaş, 2019).

Sosyal becerilerin tanım ve sınıflandırılmasında çeşitlilikler bulunmaktadır. Sınıflandırmalardaki ortak özellik ise sosyal becerilerin bireysel ve toplumsal yönüne vurgu yapılmış olmasıdır (Gülay ve Akman, 2009). Sosyal beceriler, etkileşimi başlatma, sürdürme, sonlandırmaya ilişkin becerileri ve problemlerle başa çıkma, problemleri çözme, girişkenlikle ilgili becerileri içermektedir (Jenson, ve ark., 1988; akt. Bacanlı, 1999). Akök (1999) sosyal becerileri altı başlıkta incelemiştir. Bunlar; ilişkiyi başlatma ve sürdürme, iş birliği yapma, duyguları anlama ve ifade etme, saldırgan davranışlar ile başa çıkma, problem çözme ve plan yapma becerileridir.

Sosyal becerilere sahip bireyler günlük hayatın gerekliliklerini yerine getirebilen, kendisine ve başkalarına karşı sorumluluklarını yerine getirebilen kişiler olarak varsayılmaktadır. Sosyal becerileri düşük olan bireylerde ise bunların aksine uyum davranışı gösterememe, kendisine ve başkalarına karşı katılım ve sorumluluk bilinci geliştirememektedir (Önalın Akfırat, 2006). İçinde

bulunulan topluma uyum sağlamak için sosyal becerilerim kazanılmış olması gerekmektedir.

2.2.2 Sosyalleşme

Sosyal gelişim, sosyalleşme ve bireysel gelişimi destekleyen, kişinin hem topluma uyum sağladığı hem de kendi bireyselliğini oluşturduğu iki yönlü bir süreçtir (Gülay ve Akman, 2009). Birey sosyalleşme ile toplumun üyesi olduğunun bilincine varmakta ve içinde yaşadığı toplumun bir parçası haline gelmektedir. Doğumdan itibaren çocuk üyesi olduğu toplumun beklediği davranışları, değer ve inanç yargılarını öğrenmeye başlamakta ve toplumun istekleri doğrultusunda davranışlarını şekillendirmektedir (Çubukçu ve Gültekin, 2006; Gülay ve Akman, 2009).

Çocukluktan itibaren başlayan sosyalleşme süreci hayat boyunca sürmektedir (Aral ve ark., 1981). Sosyalleşme açısından yaşamın ilk döneminde kazanılan davranışlar önem göstermektedir. Bu nedenle erken çocukluk döneminde çocuğa uygun fırsatların sunulması, çocuğun yaşadığı ortamı sosyalleşmesine katkı sağlayacak şekilde düzenlenmesi, güdülenmesi ve rehber olunması önem arz etmektedir (Aral ve ark., 2000).

Sosyal olarak kendini geliştirmiş yani sosyalleşmiş birey, toplumun beklentilerini karşılamakta, kendi beklenti ve istekleri ile toplumun beklentileri arasında denge kurabilmektedir. Sosyalleşmiş birey, yardımlaşma, paylaşma, iş birliği sağlama, iletişim kurabilme gibi prososyal davranışlarda bulunarak toplumla uyum içinde yaşayabilmektedir (Çağdaş ve ark., 2002).

2.2.3 Sosyal Yeterlilik

Sosyal yeterlilik bilişsel gelişim ve sosyal duygusal gelişim süreçlerini kapsamaktadır bu nedenle sosyal yeterlilik kavramı bireyin hem sosyal ilişkilerini geliştirmesini hem de bireysel gelişimini sağlaması olarak tanımlanmaktadır (Gülay ve Akman, 2009; Jalongo, 2006).

Sosyal yeterlilik sosyal becerileri de kapsayan geniş bir kavramdır (Gülayve Akman, 2009). Sosyal yeterliliğin sağlanması için sosyal becerilerin kazanılmış olması gerekmektedir. Sosyal becerilerin değerlendirilmesinde sosyal yeterlilik kullanılmaktadır ve bu değerlendirme sonucu bireyin ileriki davranışları hakkında ipuçları ve davranışların tutarlılığı hakkında bilgi edinilebilmektedir (Bacanlı, 1999).

2.2.4 Sosyal Olgunluk

Sosyal olgunluk, bireyin tutum ve davranışlarının bulunduğu çevre ile uyum göstermesidir (Özcan, 2017). Birey başkalarına karşı sosyal sorumluluklarını yerine getirirken kendi bireyselliğini koruyarak sosyal olgunluk göstermektedir. Çocuğun öncelikle ailesiyle daha sonra farklı çevrelerle kurduğu sağlıklı ilişki ve etkileşim sonucunda sosyal olgunluk düzeyine ulaşmakta ve toplumun kültürel değerlerini öğrenmektedir (Çağdaş, 1997).

2.2.5 Benlik

Benlik kavramı, “insanın yaşamı boyunca kademeli olarak ilerleyen, kişinin kişilik özellikleri ve yeteneklerini ortaya çıkaran bir bütün” olarak tanımlanmıştır (Papalia ve ark., 1999, s. 247). Türk Dil Kurumu (TDK) benliği “Bir kimsenin öz varlığı, kişiliği, onu kendisi yapan şey, kendilik, şahsiyet” olarak tanımlamıştır (<https://sozluk.gov.tr/>).

Benlik farkındalığına doğuştan sahip olunamamaktır. Benlik farkındalığı için çocuğun çevresiyle etkileşimlerde bulunması, çocuğun kendisiyle başkaları arasındaki farkı anlaması gerekmektedir. Bu süreçte çocuğun sosyalleşmesi ve bilişsel olarak gelişimi önemli rol almaktadır (Şerif ve Şerife, 1956; akt. Yılmaz, 2016).

Benlik farkındalığı, doğumdan sonra ilk birkaç ay içinde sınırlı olarak ortaya çıkmaya başlamaktadır (Berk, 2009/2013). Ancak benlik kavrayışının başlaması genel olarak 3 yaşında görülmektedir. Benlik farkındalığının oluşma sürecinde bireysel farklılıkların olabileceği de unutulmamalıdır (Malekpour, 2007).

Yapılan araştırmalar benlik saygısının yüksek olduğu kişilerde güven duygusu ve başarı motivasyonunun daha fazla olduğu, problemlerden kaçmadıkları ve daha iyimser bir bakış açısına sahip oldukları görülmüştür (Aksoy ve Mağden, 1993).

2.3 Prososyal Davranışlar

2.3.1 Prososyal Davranışın Tanımı

Prososyal davranış terimi 1960’ lı yıllarda ortaya çıktığında anti-sosyal davranışların zıttı olan, tüm yardım edici davranışları içeren bir kavram olarak adlandırılmıştır (Bilgin, 1995). Süregelen yıllar içerisinde yapılan çalışmalar ile prososyal davranış terimi farklı özellik ve kapsam içerecek şekilde yapılmıştır. Prososyal davranış en genel ifade ile gönüllü ve kasıtlı olarak bir başkasına fayda sağlayan davranışlar olarak tanımlanmıştır (Eisenberg ve Miller, 1987). “Olumlu

sosyal davranış’’ olarak da adlandırılan prososyal davranış toplum tarafından yapılması arzu edilen, kişilere ya da toplumun tümüne yarar sağlayan davranışlar olarak da tanımlanmaktadır (Glassman ve Hadad, 2013/2018). Prososyal davranış, bir başkasının iyiliğini gözeten ve kişinin kendi isteğiyle başkasına yardım etme, paylaşma, iş birliği yapma, koruma, rahatlatma/teselli, bağımlılık/dahil etme gibi davranışlarını kapsamaktadır (Bağcı, 2015). Wilson ve Musick (1997) prososyal davranışların sosyalleşme süreci için temel yeterlilikler olduğunu ve kişilerin gönüllülük esasına uygun yaptığı duygusal, bilişsel ve davranışsal olarak destek olma, yardım etme, iş birliği yapma ve empati duyma gibi davranışların olduğunu belirtmiştir.

Prososyal davranışın tanımları incelendiğinde bireyin gönüllü ve istekli olarak sergilediği davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar prososyal davranışı tamamen içten gelen gönüllülük ile yapıp dışsal ödülleri reddeden davranış olarak kabul etmekteyken (Bar-Tal ve Raviv, 1982; Hoffman, 1982); bazı araştırmacılar ise dışsal ödüller amacıyla başkasının faydası için yapılan davranışların da prososyal davranış olarak kabul edilebileceğini savunmaktadır (Gelfand ve Hartmann, 1982).

Prososyal davranış tanımları incelendiğinde birçok araştırmacı tarafından farklı tanımların yapılmış olduğu görülmektedir. Literatürdeki tanımlara bakılarak prososyal davranışların, bir başkasının yararını gözeterek, gönüllü ve kasıtlı olarak yapılan, sosyalleşmenin temelini oluşturarak toplumların daha iyi hale gelmesini sağlayan davranışlar olarak tanımlanabilmektedir. Geniş bir yelpazeye ve karmaşık bir yapıya sahip olan prososyal davranışlar yardım etme, paylaşma, iş birliği yapma, empati duyma, koruma, destekleme gibi davranışları kapsamaktadır.

2.3.2 Prososyal Davranışlarla İlgili Kuramlar

Bu bölümde prososyal davranışları açıklayan psikanalitik kurama, davranışçı yaklaşım ve sosyal öğrenme kuramına, bilişsel gelişim kuramına ve sosyal gelişimsel modele yer verilmiştir.

2.3.3 Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuramın kurucusu olan Sigmund Freud’ a göre insan id (alt benlik), ego (benlik) ve süper ego (üst benlik) olmak üzere üç ana yapıdan oluşmaktadır. Alt benliğin (id) insanın doğuştan sahip olduğu ve tüm dürtülerinin

kaynağı olduğunu savunmuştur (Özdemir ve ark., 2012). İd, kişiliğin ilkel ve bilinçdışı yönü olarak tanımlanmaktadır. İd, zevk alma ilkesiyle doyuma ulaşmak üzere kontrolsüz bir arayışla davranışın gerçekçi olup olmadığı, toplum tarafından kabul edilir olup olmadığını sorgulanmadan harekete geçmeye yönlendirmektedir. Ego, “id” in dürtüleri ile süper egonun emirleri arasında denge sağlamaya çalışan, ara buluculuk yapan “öz” ün gerçeklik temeli yönünü sağlamaktadır (Gerrig ve Zimbardo, 2013). Ego, alt benliğin bir parçası olarak gelişmekte ve alt benlik ile dış dünya arasında düzenleme ve uyumu sağlayarak ara buluculuk görevini üstlenmektedir. Süper ego ise kişiliğin ahlâki yönünü oluşturan, bireyin davranışlarının doğru olup olmadığını toplumun değer yargılarına göre değerlendiren bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Freud süper egonun, çocukluk döneminde çocuğun çevresi tarafından aktarılan değer yargıların göre geliştiğini, ödül ve cezalar ile pekiştirildiğini savunmuştur (Özdemir ve ark., 2012; Gerrig ve Zimbardo, 2013).

Freud prososyal davranışın motivasyonel süreçlerle kuvvetli bir ilişkisinin olduğunu savunmuştur. Prososyal davranışın kaynağını, temelde insanın doğasında bulunan saldırganlık davranışlarını engellemek için iyilikte bulunduğu bir savunma mekanizması olarak görmüştür (Glassman ve Hadad, 2013). Freud doğuştan insanın sahip olduğu irrasyonel cinsel ve saldırgan dürtülerin kaynağını id olarak adlandırmıştır. Kişinin bu cinsel ve saldırgan dürtüleri ile ebeveyn korku veya sevgisinin kaybı arasındaki çatışmayı çözmek için 4-6 yaşlarında süper egoyu geliştirmiştir. Süper ego çocukların aynı cinsiyetteki ebeveynlerinin değerlerinin içselleştirilerek bu değerler ile özdeşleştirilmesinin bir sonucu olarak görülmüştür. Çocukların geliştirmiş olduğu süper ego içselleştirdikleri değerlere uygun davranmadığında vicdan görevi görerek çocukta suçluluk duygusunu yaşatmaktadır. Vicdanının yaşattığı bu suçluluktan kaçmak için ise çocukların prososyal davranışlar sergilediğini savunmaktadır. Prososyal eylemler genellikle süper egonun irrasyonel istekleriyle başa çıkmak için ego (kişiliğin rasyonel kısmı) savunma mekanizmaları kullanmaktadır (Eisenberg ve ark., 2006).

Freud’un prososyal davranışların nasıl geliştiği ile ilgili açıklamaları kolayca test edilebilir olmaması ve toplumda prososyal davranışların nasıl teşvik edileceği ile ilgili çok fazla bilgi verememesi yönünden eleştirilmiş ve eksik görülmüştür (Gerrig ve Zimbardo, 2013; Glassman ve Hadad, 2013).

2.3.4 Davranışçı Yaklaşım ve Sosyal Öğrenme Kuramı

Davranışçılar, öğrenmenin koşullandırma gibi mekanizmalar yoluyla gerçekleştiğini savunmaktadır. Davranışın öğrenilmesinde pekiştirme ve cezalandırma önemli bir rol üstlenmektedir (Eisenberg ve ark., 2006). Davranışçı Yaklaşım' a göre prososyal davranışlar, saldırgan davranışlar gibi pekiştirme ya da cezalandırma yoluyla öğrenildiğini savunulmaktadır. Örneğin ebeveyn ya da başka bir yetişkin tarafından bir çocuğun başkalarına yaptığı yardım etme ya da paylaşma davranışı pekiştirilirse çocuğun bu davranışı öğreneceği kabul edilmektedir (Glassman ve Hadad, 2013/2018).

Sosyal öğrenme kavramı Julian Rotter tarafından ilk kez 1947 yılında kullanılmıştır. Günümüzde ise sosyal öğrenme alanında aklımıza ilk gelen kişi Albert Bandura olmaktadır. Bandura, sosyal öğrenme kuramı ile öğrenmenin nasıl gerçekleştiğini açıklamak üzere çalışmalar yapmıştır. Daha sonra sadece taklit ve gözlemin öğrenmeyi açıklamada yetersiz kaldığını tespit ederek düşünme, hafıza, dil, davranışların sonucunu tahmin etme ve değerlendirme gibi bilişsel süreçleri de içine alacak şekilde kuramını güncellemiştir (Bayrakçı, 2017).

Sosyal öğrenme kuramına göre davranışların gelişiminde çevrenin ve zihinsel faktörlerin rol aldığı savunulmaktadır (Gülay ve Akman, 2009). Sosyal öğrenme kuramcıları içsel- bilişsel süreçlerin davranışların öğrenilmesinde önemli bir rol üstlendiklerini, insanların gözlem ve sözlü davranış yoluyla bir davranışın olası sonuçlarının öngörülebileceğini savunmaktadırlar (Eisenberg ve ark., 2006). Davranışların öğrenilme sürecinde birey, çevresel koşulların karşısında düşünerek, analizler yaparak karşılaştırma ve değerlendirmelerde bulunmaktadır. Beyin mekanizması yalnızca çevresel olaylar tarafından yönlendirilmemekte birey bu süreçte aktif rol almaktadır (Bağcı, 2015; Gülay ve Akman, 2009).

Bandura çocukların gözlem yoluyla diğer insanların duygusal tepkilerini ve davranışlarını öğrenebildiklerini savunmaktadır (Gülay ve Akman, 2009). Birey diğer kişilerin davranışlarını gözlemleyerek benzer koşullarda bu davranışı sergileyebilmektedir. Özellikle erken çocukluk döneminde çocuklar diğer bireyleri gözlemleyerek ve taklit ederek nasıl davranması gerektiğini öğrenebilmektedirler (Kahraman, 2019). Bandura' ya göre gözlemleyerek öğrenme basit bir taklit işlemi değil, aksine bireyin çevresindeki olayları bilişsel olarak değerlendirdiği ve bunun sonucunda davranışı taklit etmesidir (Bandura, 1999). Birey ahlâki kuralları ve toplum tarafından beklenen davranışları

sezgileriyle, başkalarının davranışla ilgili değerlendirmeleriyle ve modeller yoluyla öğrenebilmektedir. Bu süreçte birey davranışın ahlâki açıdan uygun olup olmadığını ve davranışa nasıl tepki verileceğini deneyimleriyle öğrenmektedir (Eisenberg ve ark., 2006).

2.3.5 Bilişsel Gelişim Kuramları

Bilişsel gelişim kuramına göre çocuklarda öğrenme yetişkinlerden aldıkları pekiştireçler ya da cezalarla değil çocukların dünyayı keşfederken ve dünya üzerindeki etkilerini kullanırken bilgilerini aktif olarak yapılandırmasıyla gerçekleşmektedir (Berk, 2009/2013). Bilişsel gelişim kuramına göre zihinsel işleyiş oldukça karmaşık bir süreçtir bu nedenle öğrenmenin gerçekleşmesi için birey detaylı, karmaşık ve içsel zihinsel işlemlerden geçmesi gerekmektedir (Senemoğlu, 2004).

Bilişsel gelişim kuramına büyük katkısı olan Jean Piaget psikoloji, biyoloji, mantık ve felsefe unsurlarını sentezleyerek bilginin nasıl edinildiğini geniş çerçevede açıklamıştır. Piaget' e göre çocuk, bilgiyi kazanmada aktif bir role sahiptir ve öğrenme sürecinde pasif değildir. Çocuk, çevresini keşfederken bilgilerini yapılandırır ve deneyimleriyle öğrendikleri arasında bağlantı sağlayabilir (Senemoğlu, 2004).

Çocukların ahlâki anlayışları bilişsel gelişim ve sosyal yaşantıları yoluyla gelişmektedir. Bilişsel gelişim kuramına göre çocuklar prososyal davranışları yaşantıları yoluyla yapılandırarak öğrenmektedirler. Sosyal deneyimleri arttıkça çocuklar başkalarına karşı nasıl tepki vermeleri gerektiğini kavramaktadırlar. Örneğin başkasına yapılan yardım, paylaşım, iş birliği gibi davranışların kabul gördüğünü ve iyi tepkiler gösterildiğini keşfetmektedirler (Trawick- Smith, 2013).

Bilişsel gelişim kuramları ahlâk kavramının ve prososyal davranışın gelişiminin anlaşılması için ahlâki muhakemeyi yaş değişkenine göre incelemiştir (Bağcı, 2015). Piaget (1932, 1965; akt. Eisenberg ve ark., 2006) ve Kohlberg' in (1969, 1984; Akt. Eisenberg ve ark., 2006) ahlâkla ilgili bilişsel gelişim bakış açıları ahlâki davranıştan ziyade ahlâki muhakeme becerisi ve diğer sosyal-bilişsel süreçlerin gelişimi üzerine kurulmuştur. Piaget ve Kohlberg ahlâki gelişimini sosyal-bilişsel gelişimin değişmez, aşamalı ve evrensel işlevi olarak kabul etmişlerdir. Ayrıca küçük çocukların sınırlı perspektif alma becerilerine

sahip oldukları varsayımıyla, okul yıllarına kadar başkalarına fayda sağlamayı amaçlayan prososyal davranışların ortaya çıkmayacağı görüşünü savunmuşlardır (Eisenberg ve ark., 2006). Eisenberg' e göre ise prososyal davranışın gelişiminde sosyal-bilişsel süreçlerin önemli rolü vardır ancak bu sürecin aşamaları evrensel ve hiyerarşik bir sıra izlememektedir (Eisenberg, 1986; akt. Aydın Sünbül, 2012).

2.3.6 Sosyoekolojik Gelişimsel Model

Prososyal davranışların kapsamını ve gelişimini açıklamak amacıyla farklı yaklaşımlar benimsenmiş ve modeller öne sürülmüştür. Carlo ve Randall (2001) tarafından geliştirilmiş olan sosyo-ekolojik gelişimsel model de bu kuramsal yaklaşımlardan birisi olmuştur. Sosyo-ekolojik model Bronfenbrenner'in (1979; akt. Carlo ve Randall, 2001) ekolojik kuramı ile Bandura'nın (1986; akt. Carlo ve Randall, 2001) sosyal bilişsel kuramı ve prososyal davranışlarla ilgili yapılmış diğer modellerin senteziyle oluşturulmuştur (Carlo ve Randall, 2001). Bu model ile farklı bağlamların (bireysel, sosyal, ekolojik ve kişiler arası) prososyal davranışlar üzerine etkilerini birleştirmeye yönelik çalışmalar yapmışlardır.

Sosyo-ekolojik modelde prososyal davranışlar üzerine etki eden alanlar; yakın durumsal özellikler, bilişsel ve duyuşsal değişkenler; ailesel ve sosyal çevredeki değişkenler olarak üç başlıkta toplanmıştır (Kumru ve ark., 2004). Yakın durumsal özellikler o anki durumsal şartların prososyal davranışta bulunmak isteyen veya hedef alınan kişiye bu davranışın ortaya çıkmasında ne kadar etkili olacağıdır. Bilişsel ve duyuşsal değişkenleri özel ve genel bilişsel beceriler ile doğuştan getirilen duyuşsal donanımlar oluşturmaktadır. Bu değişkenlere öz yeterlilik, ahlaki muhakeme, empati, perspektif alma, bellek süreci gibi beceriler örnek verilebilir. Aile ve sosyal çevredeki değişkenler; aile, akran ve kültür olarak üçe ayrılmıştır ve bu alanların prososyal davranış üzerinde etki alanları incelenmiştir (Kumru ve ark., 2004).

2.4 Prososyal Davranışın Temel Öğeleri

Prososyal davranışlar birçok temel öğeden oluşmaktadır. Bu bölümde prososyal davranışların temel öğeleri olan özgecilik, empati, sempati ve perspektif alma açıklanmaktadır.

2.4.1 Özgecilik

Özgecilik, kavramının birçok tanımı bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü' ne göre diğerkamlik ile özgecilik eş anlamlı kelimelerdir

ve “kişisel yarar gözetmeksizin başkasına yararlı olma durumu” anlamına gelmektedir (www.tdk.gov.tr). Özgecilik kavramı on dokuzuncu yüzyılda ilk defa Auguste Comte tarafından ortaya atılmış ve başkaları için yaşama eğilimi ve arzusu olarak tanımlanmıştır (Comte, 1875-1877; akt. Karadağ ve Mutağçılar, 2009) Freedman ve arkadaşları (1967, s. 117) ise özgeciliği “içsel huzur haricinde herhangi bir ödöl beklentisi olmaksızın yapılan yardım davranışları” olarak açıklamaktadır. Kişinin yapmış olduğu iyiliğın niyet ve motivasyon kaynağı önem arz etmektedir. Kişi bağısta bulunurken kendisine bir çıkar sağlamayı ya da çevresi tarafından taktir görmeyi amaçlıyorsa ise bu özgeci davranış olarak adlandırılmamaktadır. Karadağ ve Mutağçılar (2009, s. 43) ise özgeciliği en geniş anlamıyla “kişinin kendisini düşünmeden bir başkasına fayda veya ödöl sağlamak için harekete geçmesi” olarak tanımlamıştır. Batson (1997) özgeciliği ikiye ayırmıştır. İlki benmerkezci özgeciliktir ve kişinin kendi çıkarlarını gözeterek başkasına yaptığı yardım davranışlarını kapsamaktadır. İkincisi ise başkasına yönelik özgeciliktir ve kendi çıkarlarını gözetmeden başka kişi ya da kişileri düşünerek yapılan davranışları kapsamaktadır.

2.4.2 Empati

Empati başkalarının duygu, düşünce, ihtiyaç gibi duygularının farkında olma durumunun yanı sıra başkalarına karşı duyarlı bir duygusal tepki gösterme olarak tanımlanmaktadır (Hoffman, 2000). Empati kavramının birçok tanımı bulunmaktadır ancak en genel ifade ile kişinin bir başkasının duygu, düşünce, ihtiyaç ve yaşantısını kendini o kişinin yerine koyarak anlayabilmesi olarak açıklanmaktadır (Altınbaş ve ark., 2010). Empati kurabilen bireyler bir başkasıyla sözlü ya da sözsüz iletişim kurarak kişinin duygu, düşünce ve durumlarıyla ilgili tespitte bulunabilmekte ve o kişinin bakış açısıyla durumu değerlendirebilmektedir (Karagüven, 2015). Empati eksikliğinde bireyler arasında iletişim problemi oluşmakta bu da insanların birbirini anlamada zorluk yaşamasına neden olmaktadır. Empati insanların birbirini anlamasını ve sağlıklı ilişki kurmasını sağlayan temel bir beceridir (Altun ve ark., 2018).

Empati prososyal davranışın gelişimi için önemli bir role sahiptir. Çocukların saldırganlık, prososyal davranış ve sosyal ilişkileri ile empati ve öfke arasında pozitif ilişki olduğu düşünülmektedir (Strayer ve Robert, 2004).

Empati becerisinin gelişimiyle ilgili yapılan çalışmalarda, empatinin doğuştan mı yoksa daha sonra kazanılan bir beceri olup olmadığıyla ilgili farklı

sonuçların olduğu görülmektedir. Empatinin doğuştan gelen bir beceri olmadığını savunan araştırmacılar olduğu gibi empatinin biyolojik temele dayandığını ileri süren araştırmacılar da bulunmaktadır (Çelik Kahraman, 2019).

Empatinin biyolojik bir temele dayandığını savunan bilim insanlarından biri Hoffman' dır. Hoffman (1975, 2008) prososyal davranışların ön koşulu olarak empatik ilgiyi ve başkasının ne hissettiğini algılayabilmeyi gerektiren bilişsel becerileri kabul etmektedir (Aydın, 2015). Hoffman (1984, 1987) empati gelişim modelini dört evrede açıklamıştır ancak Hoffman 2008' de yaptığı çalışma ile bu evreleri detaylandırarak altı evrede incelemiştir.

Birinci evre ‘‘Global Embati: Yenidoğanın Tepkisel Ağlaması’ olarak adlandırılmaktadır. 0-1 yaş aralığını kapsayan bu evrede bebeklerin benlik algısı gelişmediğinden kendini diğer bebeklerden ayırt edemez ve başka bir ağlama sesini taklit eder. Bu ağlama empatinin en basit şekli olarak görülmektedir (Hoffman, 2008).

İkinci evre ‘‘Egosantrik (Benmerkezci) Empati’’ olarak adlandırılmaktadır. Bu evre yaklaşık bir yaşın sonundan itibaren başlamaktadır. Bu evrede bir başkasının sıkıntı yaşadığına tanık olduklarında kendileri de bu sıkıntıyı yaşayarak kendilerini rahatlatmaya çalışmaktadırlar. Bu evrede benlik algısı oluşmaya başlamaktadır ancak henüz kendilerini diğerlerinden tam olarak ayırt edememektedirler (Hoffman, 2008).

Üçüncü evre ‘‘Yarı Egosantrik Empati’ olarak adlandırılmaktadır. Bu evrede çocuk kendi içsel durumlarıyla başkalarının içsel durumlarını henüz tam olarak ayırt edememektedir. Başkalarının sıkıntı içinde olduğunu gördüğünde hafifçe dokunma ya da fiziksel yardımda bulunarak yardım etme eğilimi göstermektedir. Ancak çocuk başkalarının içsel durumlarını ayırt edemediği için kendisi için rahatlatıcı olan davranışı başkasını rahatlatmak için sergilemektedir (Hoffman, 2008).

Dördüncü evre ‘‘Gerçeğe Uygun Empatik Sıkıntı’’ olarak adlandırılmaktadır. Yaklaşık iki yaşından itibaren çocuklar kendileri ve başkalarının duygularını ve içsel durumlarını ayırt etmeye başlamaktadır. Bu evrede, çocuklar daha az benmerkezci davranarak karşısındakine daha fazla empatik yaklaşımda bulunabilmektedir. Bu nedenle bu evredeki prososyal davranışlar diğer kişilerin ihtiyaçlarına yönelik yapılabilmektedir (Hoffman, 2008).

Beşinci evre “Durumsal Koşulların Ötesinde Empati” olarak adlandırılmaktadır. Bu evrede, çocuk kişilerin içinde bulundukları sıkıntı durumları ya da duygularının anlık olarak değil uzun süreli olarak bu durumun içinde olabileceklerini anlamaya başlamaktadır. Bu nedenle bu evrede çocuk daha fazla empatik endişe duyabilmektedir (Hoffman, 2008).

Altıncı evre “Sıkıntı Yaşayan Topluluklara Yönelik Empati” olarak adlandırılmaktadır. Bu evrede, empati kurma becerisi oldukça gelişmiştir. Çocuğun toplumsal kavramları ve sınıflandırmaları yapabilecek düzeye eriştiği bu evrede sadece bireylerin değil grup ya da ortak yaşantıya sahip kişiler için empati kurabilmektedir (Hoffman, 2008).

Empati bazı araştırmacılardan tarafından sadece prososyal davranış etkeni olarak ele alınırken (Uzmen ve Mağden, 2002), bazı araştırmacılar tarafından da prososyal davranış boyutu olarak ele alınmıştır (Çelik Kahraman, 2019; Somer, 2015). Bu çalışmada empati prososyal davranış için bir etken ve prososyal davranış boyutu olarak ele alınmıştır.

2.4.3 Sempati

Empati ve sempati sıklıkla birbirine karıştırılan iki kavramdır. Sempati, empatiden kaynaklı duygusal bir tepkidir ve doğrudan perspektif alma veya bilişsel işlemlerden kaynaklanabilir. Sempati bireyin bir başkasının deneyimlediği ya da deneyimlenmesini beklediği aynı duyguyu hissetmekten ziyade sıkıntılı veya muhtaç kişileri için üzüntü veya endişe hissetmekten oluşur (Eisenberg, 2000; Eisenberg ve ark., 2006). Empati ve sempatiyi birbirinden ayıran çizgi ise empatide kişi kendi kimliğini kaybetmeden karşısındaki kişiyi anlama çabasındadır; sempatide ise kişi benlik farkındalığından uzaklaşarak karşısındaki kişiye duygusal olarak yaklaşmaktadır (Eisenberg, 2000). Sempati kişinin karşısındaki kişiyle duygusal bağ kurmasını sağlayarak yardım etme isteğinin artmasına ve prososyal davranışlarda bulunmasına neden olmaktadır. Sempati duygusu yüksek olan çocuklar, düşük sempatiye sahip olan çocuklardan daha çok prososyal davranışlar sergilemektedirler (Malti ve ark., 2009).

2.4.4 Perspektif Alma

Perspektif alma, empati ve sempati becerilerinin kullanılmasını sağlayan bir ön basamak olarak görülmektedir. Prososyal davranış gelişimine önemli bir etkisi olan perspektif alma, başkalarının ruhsal durumunu algılama ve içinde bulunulan sıkıntı durumu anlama olarak tanımlanmaktadır (Eisenberg ve ark.,

2006). Batson ve arkadaşları (1997) bireyin prososyal davranışlarda bulunmasında sadece empatinin değil perspektif almanın da önemli bir rolü olduğunu ve iki tür perspektif alımı olduğunu savunmaktadırlar. Birinci türde kişi, başkasının bulunduğu durum içinde kişinin nasıl hissedeceğini hayal etmektedir. İkinci türde ise kişi, başkasının ayakkabısını giyme benzetmesindeki gibi o durum içinde kendini düşünerek neler hissedeceğini hayal etmektedir.

Perspektif alma başkalarının ihtiyaçlarını anlamayı ve duygusal yardımda bulunmayı sağlayan becerileri kapsamaktadır. Bu beceriler aynı zamanda empati ve sempati becerilerinin gelişimine de katkı sağladığı için prososyal davranışların gelişimini de desteklemektedir (Carlo ve ark., 2003; Eisenberg ve ark., 2006). Bu nedenle perspektif alma becerisi gelişen çocuklarda prososyal davranışların da artacağı düşünülebilmektedir.

2.5 Prososyal Davranışların Boyutları

Kişilerarası etkileşimler yoluyla başkalarına fayda sağlamayı amaçlayan prososyal davranışlar çok boyutlu ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu araştırma kapsamında iletişimi başlatma ve sürdürme, empati kurma, yardım etme, paylaşma, iş birliği yapma, özgecilik, rahatlatma, teselli etme, cesaretlendirme, özgecilik davranışları prososyal davranış boyutları olarak ele alınmaktadır (Aydın, 2015; Bağcı, 2015; Çelik Kahraman, 2019; Gözün Kahraman, 2012; Karadağ ve Mutaftçılar, 2009; Somer, 2015).

2.5.1 İletişimi Başlatma ve Sürdürme

İletişim, sosyal yaşamın bir gerekliliği olarak yüz yüze ya da bazı kanallar aracılığıyla en az iki kişi arasında gerçekleşen, sosyal değerlerin ve deneyimlerin paylaşılmasını sağlayan bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Gürüz ve Temel Eğinli, 2011). İnsanoğlunun varlığını sürdürebilmesi, toplum içinde kabul edilip sosyalleşmesi için çevresiyle etkileşim kurması gerekmektedir. Bunun için bireyler duygu, düşünce ve değerlerini çeşitli sembollerle ileterek iletişim kurmaktadırlar (Dökmen, 2004).

İletişim anne karnında başlayarak insanın yaşamı boyunca devam etmektedir. Anne karnından itibaren kurulan ve doğumdan sonra devam ettirilen olumlu iletişim süreci bebeğin ileri ki yaşamında sağlıklı bir birey olmasının temelini oluşturmaktadır. İletişim becerileri gelişen çocuğun sosyal- duygusal ve dil gelişimi de buna paralel olarak pozitif anlamda etkilenmektedir (Yaşar Ekici, 2018). İletişim becerilerinin kazanılmasında özellikle altı yaş öncesinde dil

gelişiminin rolü çok büyüktür. Ancak iletişim sadece dil gelişimi ile sınırlı kalmamakta jest ve mimikler, göz kontağı kurma, aktif dinleme, iletişim sırasında empati kurma ve doğru dönüt sağlama, iletişimi başlatma ve sürdürme gibi birçok beceriyi de kapsamaktadır (Görgülü, 2009).

İletişim sürecinin temeli dinleme ile başlamakta sözsözsel girdileri anlama ve bunları yorumlama süreci ile devam etmektedir. Etkili iletişimde dinleme sadece sözsözsel iletilerinin anlaşılması değil bunların doğru yorumlanması ve anlamlı tepki oluşturulmasıyla sağlanmaktadır (Güral ve Tat, 2012). İletişim esnasında kişinin anlamlı sorular sorması, söylenenleri özetlemesi, duyguları yansıtan ifadeleri kullanması, dinlemeye istekli olduğunu göstermesi gibi birçok beceri etkili iletişimin gerçekleştirilmesini sağlamaktadır (Ceyhan, 2006; Korkut Owen ve Bugay, 2014).

Sağlıklı bir toplumun oluşması için toplumu oluşturan bireylerin girdikleri tüm sosyal alanlarda pozitif etkileşim kurabilmeleri önem arz etmekte bu da ancak etkili iletişim becerilerinin kazanılmasıyla sağlanmaktadır. Bu beceriler öğrenme, davranış ve duygu düzenlemeleri ve toplumsal ilişkilerde kritik bir görev üstlenmektedir (Atabey, 2018; Cohen, 2010).

Sahip olduğu duygu ve düşüncelerin farkında olan ve bunları doğru şekilde ifade edebilen çocukların empati kurma ve prososyal davranışlar sergilemede daha başarılı oldukları bilinmektedir (Roberts ve Strayer, 1996).

2.5.2 Empati

Prososyal davranışların sergilenmesinde ve gelişiminde duygular önem arz etmektedir. Empati ile ilgili duygular özellikle önemlidir ve empatiyle ilgili farklı tanımlar bulunmaktadır. Eisenberg ve arkadaşları (2006) empatiyi, bir kişi tarafından başka bir kişinin, duygusal durumunu ya da bulunduğu koşulu anlayarak kişinin hissettiği ya da hissetmesi beklenen duyguya, aynı veya çok benzer şekilde duygusal bir tepki vermesi olarak tanımlamışlardır. Berk (2009/2013) ise empati için karşıdaki kişiyi anlamının ve duyguların ifadesinin önemine vurgu yapmıştır. Empati kurabilmek için hem başkasının duygularının farkında olunması hem de o duygunun dolaylı olarak yaşaması gerektiği üzerinde durmuştur. Hoffman (2000) insanlığın hayatta kalması için empati ve başkalarıyla ilişki kurmanın önem arz ettiğini, bunların yaşam kalitesini ve sosyal etkileşimlerin zenginliğini arttırdığını savunmaktadır.

Empati, toplumsal yaşam içinde kurulan iletişimin kalitesini arttırarak ve çatışmaların azalmasını sağlayarak insanlar arasındaki dayanışmaya arttırmakta ve insanların birbirine karşı yakın ilişkiler geliştirebilmesine ve dostluk kurmasına olanak sağlamaktadır (Özbek, 2004).

2.5.3 Yardım Etme

Bir başkasının iyiliği için kendi imkanlarını kullanma ya da bir başkasının hedefine ulaşması için o kişinin yükünü hafifletecek eylemlerde bulunma yardım davranışları olarak tanımlanmaktadır (Aydın ve Karakelle, 2016). Türk Dil Kurumu yardım kavramını “Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet” olarak tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], <https://sozluk.gov.tr/>).

Prososyal davranış boyutlarından iş birliği ve paylaşma davranışlarına kıyasla en fazla yardım etme boyutuyla ilgili çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Aydın, 2021). Yardım etme davranışı “araçsal yardım etme” ve “empatik yardım etme” olarak iki şekilde incelenmektedir. Araçsal yardım etme, bireyin bir başkasının hedefine ulaşmasını engelleyen durumları gözlemleyerek buna bir çözüm geliştirmesi ve harekete geçmesini gerektiren davranışlardan oluşmaktadır. Örneğin yere düşen nesneyi verme ya da elleri dolu olan birine kapıyı açma eylemleri araçsal yardım etme davranışlarındandır (Aydın ve Karakelle, 2016). Empatik yardım etme ise bir başkasının duygusal olarak acı çekmesini engelleyen ya da yaşadığı stresi azaltacak rahatlatma, teselli etme gibi davranışlarda bulunma olarak açıklanmaktadır (Aydın, 2021). Empatik yardım etme son yıllarda yapılan çalışmalarda “rahatlatma” ya da “teselli edici davranışlar” olarak literatürde yer almaktadır (Dunfield ve Kuhlmeier, 2013; Svetlova ve ark., 2010).

Çocuklarda prososyal davranış gelişiminin incelendiği araştırmalarda, yardım etme davranışı çocuklarda en erken ortaya çıkan prososyal davranış olmuştur (Aydın, 2021; Dunfield ve ark., 2011; Warneken ve Tomasello, 2006; Zahn-Waxler ve ark., 1992). Warneken ve Tomasello (2007) yaptıkları çalışmada 14 aylık çocukların herhangi bir ödül ya da yardım isteği olmadan yardım davranışında bulunduğunu gözlemlemişlerdir. Aydın’ ın (2021) 13- 70 aylık çocukların prososyal davranışlarını doğal gözlem yöntemiyle incelediği çalışmasında Warneken ve Tomasello’ nın (2007) araştırma sonucuna benzer şekilde yardım etme davranışının en erken 14. ayda ortaya çıktığını tespit etmiştir. Araştırmalar yardım etme davranışının erken çocukluk dönemi boyunca artış

gösterdiğini, 6 yaşındaki çocukların 3 ve 4 yaşındaki çocuklara göre daha fazla yardım etme davranışı sergilediklerini belirlemiştir (Bar-Tal, 1982; Nielsen ve ark., 2014).

2.5.4 İş Birliği Yapma

İş birliği bireylerin ortak konu ile ilgili bilgi paylaşımında bulunmaları, birlikte bir amaç doğrultusunda zaman ve enerji harcayarak hareket etmeleri olarak tanımlanmaktadır (Gürüz ve Temel Eğinli, 2008). Türk Dil Kurumu iş birliği yapmayı ‘‘Amaç ve çıkarları bir olanlarca çalışma ortaklığı kurulması’’ olarak tanımlamaktadır (<https://sozluk.gov.tr/>).

Sosyal bir varlık olan insan birbirine yardım etme, birlikte çalışma, ekip kurma ve iş birliği yapma gibi birçok etkileşimde bulunmaktadır (Yerlikaya ve Doğruyol, 2020). Toplumun sağlıklı bir yapıya sahip olabilmesi için bireylerin iş birliği yapması ve bulunduğu her sosyal alanda pozitif etkileşim kurmasıyla mümkün olmaktadır. İş birliği içinde olan bireyler, sağlıklı bir duygusal paylaşım içinde yer alabilmekte, başkalarına karşı daha fazla hassasiyet gösterebilmekte ve başkalarına güven duymada güçlük yaşamamaktadırlar (Atabey, 2018). Sağlıklı bireylerin sağlıklı bir toplum oluşturacağı düşünülürse iş birliği yapmak hem birey hem de toplum için önem arz etmektedir.

Prososyal davranış ile ilgili yapılan çalışmalarda bazen birlikte incelenen özgecilik ve iş birliği kavramının birbiriyle doğru orantılı olduğu düşünülebilmektedir (Yerlikaya ve Doğruyol, 2020). Deutsch (2006) bireylerin sosyal durumlarda birbiriyle olan ilişkilerini incelemiş ve bu ilişkileri ‘‘pozitif bağlantı’’ ve ‘‘negatif bağlantı’’ olarak adlandırmıştır. Pozitif bağlantıda (iş birliği) bireyin hedefine ulaşması diğer bireyin de hedefe ulaşmasıyla doğru orantılıdır ve birlikte bu hedefe ulaşmaları daha kolay olmaktadır. Negatif bağlantıda (rekabet) bireyin hedefe ulaşması ile diğer bireyin hedefe ulaşması arasında zıtlık durumu var olmaktadır. Bireylerden birinin hedefe ulaşması için diğerinin başarısız olması gerekmektedir. Pozitif bağlantı bireylerin birbirine olumlu duygular beslemesini ve tüm bireylerin hedefe ulaşmasını sağladığı için ödüllendirilmelerini sağlarken; negatif bağlantıda ise bireylerin yardımlaşmadan uzak olmaları, sağlıklı bir iletişim kuramamalarında dolayı çatışma içine girmelerine neden olmaktadır (Yerlikaya ve Doğruyol, 2020). İş birliği sürecinde pozitif iletişimin yanı sıra paylaşma, yardım etme, sorumluluk alma ve empatik yaklaşımda bulunma gibi birçok prososyal davranışta görülmektedir. Erken

çocukluk yıllarında itibaren çocuğun olumlu bir kişiler arası bağlılığa sahip olabilmesi için iş birliği içinde bir çevrede bulunması önem göstermektedir (Çelik Kahraman, 2019).

İş birliği gelişiminin incelendiği çalışmalarda, çocukların yaklaşık iki yaşlarındayken iş birliğinde bulunabildikleri belirlenmiştir (Aydın, 2021). Warneken ve arkadaşları (2006) yaptıkları araştırma ile 18-24 aylık çocukların oyun sırasında iş birliği yapabildikleri sunucuna ulaşmışlardır. Warneken ve Tomasello (2007) 2006' da yaptıkları araştırmayı 12-14 aylık çocukları inceleyerek tekrarlamışlardır. Bu araştırmada çocukların iş birliği yapamadıklarını ancak bazı çocukların iş birliği gerektiren etkinliklere katılmaya başladıklarını gözlemlemişlerdir. Çocukların iş birliği davranışının yaşla pozitif ilişkisinin olduğu ancak bu davranışın yaşa paralel olarak artmadığı savunulmaktadır (Hay, 1979; akt. Çelik Kahraman, 2019). Jackson ve Tisak' ın (2001) 7-12 yaş grubu çocuklarıyla yaptıkları çalışma bu görüşü desteklemektedir. Araştırmada daha küçük yaşta olan çocukların daha fazla iş birliği gösterdiği ilerleyen yaşla birlikte iş birliği davranışı yerine rekabet duygusunun ön plana çıktığı gözlemlenmiştir.

2.5.5 Paylaşma

Paylaşma, bir kaynağın o kaynağa ihtiyaç duyan ya da ona sahip olmayan kişilere gönüllü olarak verilmesi olarak tanımlanmaktadır (Yüceol ve ark., 2020). Paylaşma davranışının gerçekleştirilmesi için çocukların kaynakların dağılımının eşit olmadığını algılamaları ve bunu düzeltme ihtiyacı hissetmeleri gerekmektedir (Aydın, 2021). Paylaşma davranışının çeşitleri bulunmaktadır. Paylaşma davranışı, yiyeceğini paylaşma, nesneyi veya bir oyuncakı paylaşmanın ya da nesne veya oyuncakların kullanımı ile ilgili bilgi paylaşımını da içermektedir (Çelik Kahraman, 2019; Hay ve Cook, 2007).

Paylaşma davranışı ile ilgili güncel çalışmalara bakıldığında çocukların en erken 2 yaşlarından itibaren kaynakların eşitliği ve paylaşım kurallarıyla ilgili hassasiyet gösterdikleri söylenebilmektedir (Sunar ve Fidancı, 2016). 18-24 aylık çocuklar ile yapılan araştırmalarda potansiyel alıcı açıkça yiyecek ya da oyuncak istediğinde çocukların kendiliğinden paylaşma davranışı gösterdikleri tespit edilmiştir (Brownell, 2016; Dunfield ve ark., 2011). Çocuklardan yabancı olan ya da varsayımsal kişiler arasında kaynakların paylaşımı yapılması istenilen araştırmalarda ancak 6-8 yaşından büyük çocukların paylaşımında eşitliğe dikkat ettikleri görülmüştür (Blake ve Mc-Auliffe, 2011; Fehr ve ark., 2008). Çocukların

paylaşma davranışında eşitliğe yaşamlarının ilk iki yılında önem gösterdikleri görülmüştür ancak eşit olmayan paylaşım karşısında harekete geçme eğilimlerinin yaşla paralellik gösterdiği ve uzun süreli gelişme gösterdiği tespit edilmiştir (Dunfield, 2014).

2.5.6 Özgecilik

Özgecilik, başkasının yararı için cezadan kaçınma ya da sosyal ödül beklentisi olmadan yapılan gönüllü davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Altınbaş ve Bıçakçı, 2007; Eisenberg ve ark., 2006; Erzi, 2016; Kail, 2004). Ödül ya da çıkar gözetilmeksizin yapılan yardım davranışında kişinin kendisini düşünmeden tamamen karşısındaki kişi ya da grubun yararını düşünerek hareket etmesi gerekmektedir (Karadağ ve Mutaşlar, 2009).

Özgecilik kavramı literatürde çoğunlukla prososyal davranış ya da yardımsever davranış olarak tanımlanmakta ve bu kavramlar birbirinin yerine kullanılmaktadır (Karadağ ve Mutaşlar, 2009). Özgecilik, elseverlik ya da prososyal davranışlar olarak adlandırılan prososyal davranışların kapsamında teselli etme, rahatlatma yardımlaşma, paylaşma, iş birliği ve empati davranışları bulunmaktadır ve bu davranışlar herhangi bir ödül ya da dışsal uyarıcı olmadan gerçekleştiğinde özgecil davranış olarak adlandırılmaktadır (Güzel Akar, 2020). Özgecilik ve prososyal davranış kavramları birbiri yerine kullanılmasına karşın prososyal davranış kavramının daha kapsayıcı olduğu ve özgecilik kavramının prososyal davranışın bir boyutu olduğu da literatürde kabul görmektedir (Scott ve Seglow, 2007). Özgecilik ve prososyal davranışla ilgili genel yaklaşımda, özgecilikte yardım eden kişi başkasına yardım ederken bir maliyetle karşılaşmaktadır ancak prososyal davranışta bireyin kendisine bir maliyeti olmaksızın yardım etmesi durumu olduğu kabul görmektedir. Bu nedenle özgecilik prososyal davranışın bir alt boyutu olarak ele alınmaktadır (Eisenberg, 1982; Yıldız ve ark., 2012).

2.5.7 Destekleme

Rahatlatma, teselli etme ve cesaretlendirme davranışları, bir başkasının duygusal durumunu iyileştirmek için gösterilen davranışlardır. Araştırmada bu prososyal davranışlar destekleme başlığı altında incelenmiştir. Acı çeken ya da sıkıntılı bir durum içinde olan birine karşı gösterilen prososyal davranışlar rahatlatma ve teselli etme olarak adlandırılmaktadır. Rahatlatma ve teselli etme davranışlarının sergilenebilmesi bireyin karşısındaki kişinin olumsuz duygular

yaşadığını algılamasını ve bu olumsuzluğu ortadan kaldırabilmek için çözüm yolları geliştirmesini gerektirmektedir (Aydın, 2021).

Dunfield ve arkadaşları (2011) araştırmalarında teselli etme ve rahatlatma davranışlarının yaşamın ilk yılında tam gelişmediğini ancak 12. aydan itibaren çocukların karşısındakinin duygusal ihtiyaçlarını fark ederek o kişinin sıkıntısını gidermeye çalıştıklarını gözlemlemiştir. Warneken ve Tomasello (2006) 18 aylık çocukların başkaları için endişelendiklerini ve ağlayan birini gördükleri zaman ağlayanların sıkıntılarını gidermek için teselli etme ve rahatlatma davranışları sergilediklerini gözlemlemiştir. Bar-Tal ve arkadaşlarının (1982) 18- 76 aylık 156 çocuğu gözlemleyerek yaptıkları çalışmada yaşın artmasına paralel olarak çocukların teselli etme ve rahatlatma davranışlarında artış olduğunu tespit etmişlerdir. Bu artışın nedenini yaşla birlikte empati duygusunun gelişmesine ve çocukların başkalarının duygularını daha iyi anlamalarına dayandırmışlardır. Çocuklarda 2-2,5 yaşlarından itibaren alıcı ve ifade edici dilin gelişmesiyle kendilerinin ve başkalarının duygularını daha kolay ifade edebilmektedirler. Dildeki bu gelişim çocukların sıkıntı içinde olan kişilere karşı teselli etme, cesaretlendirme ve rahatlatma davranışlarını sergilemesine yardımcı olmaktadır (Bağcı, 2015).

Prososyal davranışların cinsiyete göre değişkenliğini inceleyen araştırmalarda kız çocuklarının erkek akranlarına göre daha fazla teselli etme ve rahatlatma davranışları sergiledikleri araştırmalar sonucunda görülmüştür (Altay ve Güre, 2012; Çetin Samur ve Bağcı, 2018).

2.6 Prososyal Davranışın Gelişimine Etki Eden Faktörler

Prososyal davranışlar çevresel ve biyolojik faktörlerden etkilenmektedir. Bu bölümde çevresel faktörler aile, akran ilişkileri, okul öncesi eğitim, kitle iletişim araçları ve kültür başlıkları altında, biyolojik faktörler ise cinsiyet, yaş ve mizaç başlıkları altında açıklanmıştır.

2.6.1 Çevresel Faktörler

Prososyal davranışları etkileyen çevresel faktörler aile, aile, akran ilişkileri, okul öncesi eğitim, kitle iletişim araçları ve kültür çerçevesinde açıklanmıştır.

2.6.1.1. Aile

Aile, çocuğun gelişimi için ilk ve en uzun süreli bağlam olarak görülmektedir. İnsanoğlu diğer türlerden farklı olarak bağımsızlığını kazanana

kadar çevresinden destek görme ve öğretim ihtiyacıyla yavaş yavaş olgunlaşmaktadır. Doyurucu, destekleyici ve sağlıklı bir aile ilişkisine sahip olamayan çocuklar yaşamları boyunca bu yoksunluğun etkilerini görmektedirler (Berk, 2009/2013). Aile ortamında dengeli, sağlıklı ve güçlü toplumsal etkileşime sahip olan çocuklar, gelişimleri için gerekli fırsatları elde edebilirler. Ebeveynler çocuklarının gelişimlerinde büyük bir role sahip olduklarının farkında olarak sorumluluklarını yerine getirmeli ve çocuğunun sağlıklı bir kişilik yapısına sahip olması için onlara yeterli olanakları sağlamalıdır (Yavuzer, 1998). Evrensel olarak çocuğun gelişimi için aile faktörü önemli bir etken kabul edilmektedir.

Prososyal davranışın gelişiminde ebeveynlerin ve kardeşlerin önemli rolü bulunmaktadır. Çocuk aile içinde toplumsal değerleri, normları, kuralları ve davranışları öğrenmektedir. Bu davranışları çocuk çoğunlukla ödüllendirme, cezalandırma ve model alma yoluyla öğrenmektedir (Türkoğlu ve ark., 2002). Çocuğunun prososyal davranışları sergilemesini isteyen aileler çocuğuna prososyal davranış gösterebileceği ortamlar yaratmalı, çocuğunun bu davranışlarını ödüller ile pekiştirmeli ve olumlu model olmalıdırlar (Morgan, 2000). Eisenberg ve arkadaşları (1983) prososyal davranışların temeli ve doğasıyla ilgili çalışma yapmışlardır. Bu çalışma sonucunda çocukların davranışlarının çevrelerindeki uygun modellerden kolaylıkla etkilenebileceği görülmüştür.

Prososyal davranış gelişiminde ailenin sosyoekonomik durumu, eğitim düzeyleri, tutumları, ebeveynle bağlanma stili, kardeş sayısı gibi birçok faktörün etkisi bulunmaktadır. Bandy ve Wilhem (2007), Devanath (2010) ve Öztürker' in (2014) yapmış oldukları çalışmalarda ebeveynlerin sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyleri arttıkça prososyal davranış eğiliminin de arttığı çalışmalar sonucunda belirlenmiştir. Eisenberg ve arkadaşlarının (2006) yapmış olduğu çalışmada çekirdek ailede yetişen çocuklar ile geniş ailede yetişen çocukların prososyal davranışlarda bulunma düzeyleri arasında fark olduğu görülmüştür. Geniş ailelerde büyüyen çocukların daha cömert ve prososyal davranışlarda daha çok bulundukları mera analiz sonucunda belirlenmiştir. Er Gazeloğlu (2000), yaptığı çalışmada tek çocuğa sahip ailelerin daha korumacı bir tutum göstermesinden dolayı çocuklarının sosyal yönden engellenebildiği sonucuna ulaşmıştır. Yağmurlu ve arkadaşlarının (2005) yapmış oldukları çalışmada ebeveyn mizacı ile çocukların prososyal davranışları arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır.

Ebeveynlerin prososyal davranış sergileme durumlarıyla çocukların prososyal davranışları arasında da pozitif ilişki bulunmuştur (Bağcı, 2015). Tüm bu çalışmalar ailenin prososyal davranışları etkileyen bir faktör olduğunu göstermektedir.

2.6.1.2. Akran İlişkileri

Olumlu akran modelleri, çocuğun sosyal davranışlarını arttırması için birçok fırsat sağlamaktadır. Çocuğun yetişkinlerden farklı olarak akranlarıyla eşit konuma ve güce sahip olması akranlarıyla olan etkileşimlerindeki samimiyeti ve rahatlığı arttırmaktadır. Bu da çocuğun sosyal yeterlilik algısına olumlu katkı sağlamaktadır (Erwin, 2000).

Akran etkileşimi sosyal davranışların kazanılmasında ve değiştirilmesinde, olumlu ya da olumsuz modellerin şekillenmesinde etkili rol üstlenmektedir (Eisenberg ve Mussen, 1989). Akran etkileşiminin büyük çoğunluğuna oyunlar katkı sağlamaktadır. Çocuklar oyun oynarken farklı rollere girmekte, farklı problemlerle karşılaşmakta ve bunlara çözüm bulmaya çalışmaktadırlar (Santrock, 2016). Akran ilişkilerinde ortaya çıkan çatışmalar çocukta başkalarının düşünce, duygu ve bakış açılarının kendinden farklı olduğunu görme şansı tanımaktadır (Slavin, 2015). Bu süreç içerisinde çocuklar yardım etme, paylaşma, teselli etme, iş birliği yapma gibi prososyal davranışlar sergilemekte ya da buna tanıklık etmektedirler (Santrock, 2016).

Parten (1932) çocuğun akranlarıyla ilişki kurması sürecini belli aşamalara ayırmıştır (akt. Trawick-Smith, 2013). Çocuklar ilk aşamada çevresiyle çok ilgilenmemektedir ancak 3 yaşından itibaren çocukların sosyal dünyası geliştikçe bu eğiliminde de bir azalma görülmektedir. İkinci aşamada çocuk başkalarının ne yaptığını izleme davranışı göstermektedir. Bu aşamada herhangi bir etkileşim yaşanmamasına rağmen önemli bir sosyal ilerleme kaydedilmektedir. İzleme aşamasını çocukların diğerlerinin etrafında dolaşmaya başladığı, akranlarıyla etkileşime girmeden yan yana geldiği paralel oyunlar takip etmektedir. Son aşama ise çocukların akranlarıyla sosyal etkileşimde bulunduğu iş birlikçi oyun evresi olarak adlandırılmaktadır ve bu süreç okul öncesi döneminin son aşamalarına denk gelmektedir. Çocuk akranlarıyla paylaşımda bulunarak ve farklı rolleri paylaşarak sosyal davranışlarını geliştirmektedir (Parten, 1932; akt. Trawick-Smith, 2013).

Çocuklarda arkadaşlık kurma onlara eşsiz sosyal olanaklar sağlamakta, prososyal davranışlarını öğrenme ve geliştirme fırsatı sağlamaktadır. Eşit zeminde etkileşimlerde bulunan çocuklar iletişimi başlatma ve sürdürmeyi, iş birliği yapmayı, oyun içinde kuralları belirlemeyi ve bu kurallara riayet etmeyi öğrenmektedirler (Berk, 2013).

Akran etkileşimleri çocukların yaşamları boyunca farklı işlevlerde bulunarak sosyal gelişime etki etmektedir. Akran etkileşimi çocuğun sosyal ağını genişletmesine, oyunlar sayesinde yeni sosyal beceriler edinmesine ve buna paralel olarak diğer gelişim alanlarını desteklemesine de katkı sağlamaktadır (Gülay ve Akman, 2009).

2.6.1.3. Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi dönem olarak adlandırılan ve 0-6 yaşı kapsayan bu dönemde çocuğun olumlu ya da olumsuz olarak edindiği deneyimler çocukların ileriki hayatlarını da etkilemektedir. Bu nedenle bu dönemde verilecek eğitim hem çocuğun hem de toplumun sağlığı açısından önem arz etmektedir (Kök ve ark., 2015). Okul öncesi kurumlarının amacı, çocuğun fiziksel, sosyal ve duygusal, psikomotor, bilişsel ve özbakım becerilerini geliştirmesini sağlamak, onları hayata hazırlamak ve aileyi okul öncesi döneminin önemi ile ilgili bilgilendirerek çocuğun bu dönemi en sağlıklı şekilde geçirmesini desteklemektir (Bal ve Temel, 2014; Kandır ve Orçan, 2001).

Çocukların topluma ve sosyal yaşama karşı uygun davranışları belirleyebilmesi için toplumsal kuralları içeren ahlaki ve sosyal kural bilgisine sahip olması gerekmektedir (Karaman ve Dinçer, 2020). Çocukların topluma ayak uydurmalarını sağlayacak toplumsal norm ve değerlerin öğrenimi ilk ailede başlamakta, bunu okul öncesi eğitim kurumları takip etmektedir. Çocuklar okulda akran ve öğretmen etkileşimiyle sosyal becerilerini edinmekte ve kullanmaktadır (Gülay ve Akman, 2009).

Çocukları ahlaki ve sosyal kural bilgisinin artırılması saldırgan davranışlarını azaltarak prososyal davranışlarını arttırmaktadır (Karaman ve Dinçer, 2020). Gültekin Akduman ve arkadaşlarının (2015) yapmış oldukları çalışmada çocukların okul öncesi eğitimine devam etme düzeyi ile olumlu davranış gösterme eğilimi arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Altı aydan fazla okul öncesi eğitim kurumuna giden çocuğun prososyal davranış puan ortalamaları, kuruma yeni başlayan çocuklara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Chin

ve Zakaria (2015) oyun temelli öğrenme etkinliklerinin okul öncesi dönem çocuklarının olumlu öğrenme ve prososyal davranışları üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Çalışma sonucunda oyun temelli öğrenme etkinliklerinin prososyal davranış gösterme eğilimini arttırdığı görülmüştür. Yapılan çalışmalara bakıldığında okul öncesi eğitimi prososyal davranış gelişimini desteklediği görülmektedir.

2.6.1.4. Kitle İletişim Araçları

Tarih boyunca insanoğlunun sosyal ve kültürel hayatı değişimler geçirmiş, 19. yüzyılda teknolojinin günlük hayatın içine girmesiyle bu değişim ivme kazanmıştır (Gündüz Kalan, 2010). Teknolojinin gelişmesiyle birlikte kitle iletişim araçları da gündelik hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir (Soydan ve Alparslan, 2014). Telefon, televizyon, internet, radyo ve bilgisayar gibi araçlar kitle iletişim aracı olarak adlandırılmaktadır. Televizyon hem görsel hem de işitsel bir araç olması hem de neredeyse herkesin evinde bulunması nedeniyle en yaygın ve etkili kitle iletişim aracı olarak görülmektedir (Büyükbaykal, 2007).

Çocukların gelişmesi ve sosyalleşmesinde aile ve akran gruplarının yanı sıra kitle iletişim araçları da günümüzde etkili bir rol üstlenmektedir. Çocuğun ilk tanıştığı, tüm hayatımızı etkileyen ve şekillendiren televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi bu nedenle büyüktür (Yağlı, 2013). Araştırmalar çocukların küçük yaşlardan itibaren televizyon izledikleri ve televizyona ayırdıkları sürenin dikkat çekici olduğunu göstermektedir. Yapılan incelemeler çocukların televizyonda en çok çizgi film izlediklerini de tespit etmektedir (RTÜK, 2018; TÜİK, 2013). Bu incelemeler özellikle çizgi filmlerin çocukların gelişimindeki önemine dikkat çekmektedir.

Çocukların tutum ve davranışları kazanmasında çevresindeki uyaranların etkisi önem arz etmektedir. Çocuklar davranışları çevrelerini gözlemleyerek ve taklit ederek öğrenmekte ve geliştirmektedirler. Özellikle somut işlemler döneminde olan çocuklar gerçek ile hayali ayıramadıkları için çizgi filmlerdeki davranış ve hareketler çocukları olumlu ya da olumsuz olarak güdüleyebilmektedir (Çamurdan, 2007; Yazıcı ve ark., 2019). Bandura bireyin başkalarının deneyimlerini gözlemleyerek öğrenmelerin sağlanabileceğini, kişinin öğrenmesi için her şeyi doğrudan kendisinin deneyimlemesi gerekmediğini savunmaktadır (Senemoğlu, 2014). Çocuklarla yapılan araştırmalar bu görüşü

desteklemektedir. Çalışmalar çocukların izledikleri çizgi filmlerdeki karakterlerin tutum ve davranış biçimlerinden etkilendiklerini, bunları yaşamlarına entegre ettiklerini göstermektedir (Barr, 2010; McHarg ve Hughes, 2021; Oruç ve ark., 2011, Yağlı, 2013).

McHarg ve Hughes (2021) televizyonu kopyalanacak bir davranışsal materyal kaynağı olarak tanımlamakta ve çocukların, prososyal davranış içeriğine sahip çizgi filmlerdeki karakterleri örnek alarak bu davranışları öğrenebileceklerini ifade etmektedirler. Prososyal davranışları içeren çizgi filmlerin çocuklarda cömertlik, yardımseverlik ve kibarlık davranışlarını arttırırken olumsuz sosyal davranış ve şiddet içeren çizgi filmlerin çocuklarda fevri, saldırgan ve asi davranışları arttırdığı bilinmektedir (Coyne vd, 2018; Wilson, 2008). Televizyonun çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen içerik analizi çalışması televizyonun çocuklardaki şiddet davranışlarını teşvik etmesiyle prososyal davranışları teşvik etmesi arasında fark olmadığını, prososyal davranışları arttırmak için çizgi filmlerin büyük bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Mares ve Woodard, 2015).

2.6.1.5. Kültür

Toplumlar, tarihi süreç içerisinde süregelen yaşam felsefesi, inanç, değer, örf ve âdet gibi birçok kültürel değere sahiptir. Birey bulunduğu topluma uyum sağlamak için gerekli olan kültürel değer, inanç ve kuralları benimsemeyerek sosyalleşmektedir. Bireyin sosyalleşmesinde prososyal davranışları kazanması son derece önemli görülmektedir (Yazıcı ve Salikutluk, 2017). Prososyal davranışlar içinde bulunan toplumun nitelik ve yapısından etkilenmekte ve birey kendi kültürünün değerlerine göre prososyal davranışlar sergilemektedir (Altıntaş ve Bıçakçı, 2017; Özdemir, 2010). Araştırmalar kültürün prososyal davranışlar üzerinde etkileyici bir faktör olduğunu göstermektedir (Eisenberg ve Mussen, 1989; Yağmur ve Sanson, 2009).

2.6.2 Biyolojik Faktörler

Prososyal davranışı etkileyen biyolojik faktörler cinsiyet, yaş ve mizaç bağlamında açıklanmıştır.

2.6.2.1. Cinsiyet

Cinsiyet sosyal gelişimde önemli bir faktör olarak görülmektedir. Fiziksel görünüm dışında cinsiyete bağlı olarak sosyal davranış ve tutumlar arasında da farklılıklar görülmektedir (Gülay ve Akman, 2009). Çocuk doğumundan itibaren

kendisinden beklenen rollere göre yetiştirilmekte ya da toplum bu rolleri gerçekleştirmesini beklenmektedir. Basmakalıp cinsiyet rollerine göre erkeklerden daha bağımsız ve başarı odaklı olmaları beklenirken kadınlardan daha duyarlı, empati düzeyi yüksek ve prososyal davranışları daha çok sergilemeleri beklenmektedir (Eisenberg ve ark., 2006; Gülay ve Akman, 2009).

Eisenberg ve Mussen (1989) yapmış oldukları çalışmada prososyal davranışlar ile cinsiyet farklılıkları arasındaki ilişkiyi değerlendirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda kızların erkeklere göre daha yüksek düzeyde prososyal davranışta bulundukları belirlenmiştir. Kızların daha çok prososyal davranışta bulunma nedeninin, toplumsal cinsiyet rollerinin çocuk yetiştirmedeki etkisi olduğunu belirtmişlerdir.

Altay ve Güre (2012) yapmış oldukları araştırmada okul öncesi eğitime devam eden kız çocukların akran ve öğretmenleriyle pozitif ilişkilerinin erkeklere göre daha yüksek düzeyde olduğunu tespit etmiştir.

Akman ve Gülay' ın (2010) yapmış oldukları çalışmada kurumda yaşayan çocuklar ile ailesiyle birlikte yaşayan altı yaş grubundaki çocukların sosyal becerilerin kullanma sıklıkları incelemiştir. Araştırma sonucunda çocukların sosyal becerilerini kullanmada cinsiyet ile anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Literatür incelendiğinde prososyal davranışların ve sosyal becerilerin cinsiyetle olan ilişkisinde farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Prososyal davranışların cinsiyete göre farklılaşmasının nedeninin biyolojik kökenli nedenlerden dolayı mı yoksa toplumsal cinsiyet rol ve yetiştirme tarzından dolayı mı olduğu tartışılmaktadır (Uzmen ve Mağden, 2002).

2.6.2.2. Yaş

Çocukların bilişsel, ahlaki ve dil gelişiminde olduğu gibi sosyal gelişiminde yaşa bağlı ilerleme görülmektedir. Çocuklar yaş aldıkça çevresi ve sosyal ortamları gelişmekte buna bağlı olarak insanlarla sosyal etkileşimleri de artmaktadır. Çocukların yaşına paralel olarak sosyal becerilerinin artması ve toplumsal beklentiler ile kendi istekleri arasında denge kurmayı öğrenmesiyle, başkalarıyla uyumlu bir iletişim kurmaları beklenmektedir (Akbaş, 2019). Yaş faktörü bireylerin yaşına bağlı olarak hem prososyal davranış becerilerini hem de türünü etkileyecek role sahiptir (Kumru ve ark., 2004). Bilim insanları tüm gelişim alanlarında olduğu gibi prososyal becerilerin kazanılmasında yaş ve cinsiyet faktörünün etkilerini incelemişlerdir (Kostelnik ve ark., 1993).

Yapılan araştırmalarda yaş ve prososyal davranış arasındaki ilişki için farklı sonuçlar bulunmuştur. Yaş ve prososyal davranışlar arasındaki korelasyonun belirleyicileri olarak sosyalleşme ve bilişsel süreçler görülmektedir. Ebeveynlerin yardımlaşma ve paylaşma davranışlarını geliştirme tekniklerinin yaşça büyük olan çocuklarda kk olanlara göre daha sık uygulandığı belirlenmiştir. Ayrıca bilişsel olgunlukla birlikte bilişsel işlev ve akıl yürütme ile daha büyük çocuklarda daha yüksek düzeyde prososyal davranışlar görülmüştür (Eisenberg ve Mussen, 2009). Carlo ve arkadaşları (2003) yaş grubu ile prososyal davranış alt boyutlarının ilişkisini inceledikleri çalışmalarında, özgeci tutum ve gizli prososyal davranış sergilemenin, yaş düzeyiyle olumlu ilişkisi bulunurken; duygusal davranış ve kamusal prososyal davranışlar ile yaşın herhangi bir ilişkisinin bulunmadığı belirlenmiştir. Yoleri ve Seven' in (2014) 116 çocukla (53 kız, 63 erkek) yapmış oldukları çalışmada, çocukların prososyal davranış puanlarında yaşa göre anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı görülmüştür. Eisenberg ve arkadaşları (2006) prososyal davranışlar ile ilgili yaptıkları meta-analizde, çocukların yaşları ile prososyal davranış gösterme eğilimlerinin pozitif yönde ilişkisinin bulunduğunu saptamışlardır.

2.6.2.3. Mizaç

Mizaç kavramının kökeni biyolojiye ilgili olup genel ifadeyle doğuştan gelen, kişinin dünyaya bakış açısı ve yaklaşımını şekillendiren özellikler olarak tanımlanmaktadır (Aytar ve ark., 2014; Zembat ve ark., 2018). Alexander Thomas ve Stella Chess (1977) bebeklerin mizaç özellikleriyle ilgili yaptıkları çalışmayla bu alanda yapılan ilk araştırmalardan birini gerçekleştirmişlerdir. Yaptıkları boylamsal çalışma sonucunda kolay mizaç, zor mizaç ve yavaş ısınan mizaç olarak üç kategori belirlemişlerdir.

Alanyazında mizacın prososyal davranışa etkisini doğrudan inceleyen çalışmaların sayısı az olsa da bulgular mizaç özelliklerinin prososyal davranışlarla olumlu ilişkisi bulunduğunu yordamaktadır (Yağmurlu ve ark., 2005). Özellikle araştırma bulguları, mizacın srekliyet boyutunun okul öncesi dönem çocuklarının sosyal yeterlilikleriyle olumlu korelasyon içinde olduğunu göstermiştir (Yağmurlu ve Sanson, 2009).

2.7 Çocuklarda Prososyal Davranışın Gelişimi

Prososyal davranışların erken dönemde ortaya çıktığı hem teorik hem de ampirik bulgulara göre kanıtlanmıştır. Ancak prososyal davranışların gelişimsel

süreçlerinin karmaşık olması ve araştırmaların metodolojik faktörlerinden etkilenmesinden dolayı prososyal davranışların gelişim mekanizması henüz tam olarak belirlenememiştir (Eisenberg ve ark., 2006). Literatür incelendiğinde spesifik olarak oluşturulmuş prososyal davranışların gelişim basamaklarına ulaşılammış, bu davranışların gelişiminin bilişsel, psikaanalitik, davranışçı ve sosyal öğrenme kuramları çerçevesinde değerlendirildiği görülmüştür. Ayrıca empati gelişiminin prososyal davranış gelişiminde önemli bir faktör olduğu anlayışından ötürü Hoffman' ın (1998, 2000, 2008) empati gelişimi teorisine alanyazında prososyal davranışların gelişimini açıklamak için yer verilmiştir (Kahraman, 2012; Uzmen, 2001).

Prososyal davranışlar birçok boyuttan oluşmaktadır. Her bir prososyal davranış farklı amaç, duygu ya da istek ihtiyacında ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda prososyal davranış türlerinin farklı dönemlerde gelişmeye başlaması muhtemel görünmektedir (Aydın, 2021). Prososyal davranışların gelişimini açıklamak amacıyla çalışmalar yapılmaktadır. Çalışmalar, prososyal davranışların çocuğun doğumundan itibaren basit gülümseme ve seslere karşı tepki vermesiyle başladığını 1 ve 2 yaşları arasında yaygın hale geldiğini göstermektedir. Bebekler 6 aylıkken başka birinin ağlamasına karşılık vererek ve 8 aylıkken bir nesneyi başkasıyla paylaşarak ilk prososyal davranış örneklerini sergilemektedir. 12-18 aylık bebekler başkasının acısına ya da sıkıntısına karşılık olumlu temas ve sözel rahatlatmayı içeren prososyal davranışlar göstermektedir. 2 yaşından itibaren artık çocuk başkasının duygularını tartışabilecek düzeye gelerek iş birliği, paylaşma, yardımlaşma ve empati kurma davranışlarını sergilemeye başlamaktadır (Altınbaş ve Bıçakçı, 2017; Bağcı, 2015; Eisenberg ve ark., 2016). Çocuğun ikinci yaşının yarısından itibaren çevresinin gelişmesiyle sosyal iş birliği ve sosyal uyumu gelişmeye başlar. 3-6 yaşlarında çocuklar, kendilerinin ve başkalarının duygu ve davranışlarını tanımlamaya başlamaktadır. Yaşa bağlı kazanılan yeni beceriler ve artan duyarlılık ile birlikte prososyal davranışlarının niteliğinde ve sıklığında önemli gelişmeler meydana gelmektedir (Bağcı, 2015; Engin, 2009; Çelik Kahraman, 2019; Yavuzer, 2007).

Prososyal davranışlarla ilgili yapılan her çalışma prososyal davranışların gelişimiyle ilgili bizleri aydınlatmaktadır. Hay ve Cook (2007) araştırmalarında prososyal davranışların çocukta kendiliğinden geliştiğini savunmaktadır ve bu süreci "başkası için duygulanma (empati duyma, sempati ve dostluk)",

“başkalarıyla çalışma (İş birliği yapma, kaynaklarını paylaşma ve amacına ulaşmada başkasına yardım etme)”, ve “başkalarını koruyup kollama (besleme, rahat ettirme, istek ve ihtiyaçlarına cevap verme)” olarak üç basamağa ayırmaktadırlar. Çocuklarda iki yaşından itibaren kasıtlı ve bilinçli olarak prososyal davranışların görüldüğünü, 2-2,5 yaşından sonra başkalarının istek ve ihtiyaçlarını anlamaya başladıklarını kabul etmektedirler. Çocukların dil gelişimlerine paralel olarak başkalarını rahatlatacak prososyal davranışlarda bulunduklarını, bu dönemden sonra prososyal davranışların çeşitliliğinde ve sıklığında artışların görüldüğünü ifade etmektedirler.

Vaish ve arkadaşları (2009) 18 ve 25 aylık bebeklerin olumsuz bir durum karşısında herhangi bir duygusal tepkide bulunmayan mağdur kişiye sempati duyup duymayacaklarını araştırmışlardır. Bebeklerin yetiştirilme ortamında daha çok endişe gösterdikleri ve onlara prososyal davranış sergiledikleri, küçük çocukların herhangi bir duygusal tepki gösterilmeyen durumlarda bile mağdur kişiye sempati duydukları gözlemlenmiştir. Çocukların endişe ve sempatik kaygılarıyla prososyal davranışları arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Warneken ve Tomasello (2013) çalışmalarında 24 aylık çocuklarda ebeveyn varlığının ve teşvikinin yardım davranışını etkileme durumunu incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın sonucunda oluşturulan tüm koşullarda çocuklar yüksek seviyelerde ve eşit derecede yardım davranışı sergiledikleri gözlemlenmiştir. Küçük çocukların acil durumlarda ebeveyn davranışından etkilenmediği bu davranışın kendiliğinden ve içsel motivasyon ile sergilendiği sonucuna ulaşmışlardır.

Svetlova ve arkadaşları (2010) yeni yürümeye başlayan çocukların prososyal davranışlarındaki gelişme süreçlerini incelemişlerdir. Bu çalışmaya 18 ve 30 aylık 65 çocuk katılım sağlamış ve çocukların araçsal, empatik ve özgecil yardım davranışları gözlemlenmiştir. Araştırmada 18 ve 30 aylık çocukların araçsal yardımı kolay bir şekilde yaptığı gözlemlenmiştir. Empatik yardımda ise 18 aylık çocukların araçsal yardıma göre daha çok zorlandıkları, yetişkinin ihtiyacını anlamak için daha fazla iletişim kurma gereği hissettikleri gözlemlenmiştir. Her iki yaş grubunun (18 ve 30 aylık) en çok zorlandıkları yardım türü ise özgecil (fedakar) yardım olmuştur. Araştırma sonucunda 18- 30

aylık çocukların prososyal davranışlarda bulunma eğiliminin yaşa bağlı olarak arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sunar ve Fidancı (2016) 3, 4 ve 5 yaşlarındaki çocukların yardım etme, bağış yapma ve paylaşma davranışlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda tüm yaş gruplarının bu prososyal davranışlarda bulunduğunu ancak 4 ve 5 yaş grubundaki çocukların bu davranışları daha fazla gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca yaptıkları çalışma ile farklı prososyal davranış boyutlarının farklı gelişimsel süreç izlediğini, spontane gelişen prososyal davranışların yaş ile artış gösterdiğini de saptamışlardır.

Prososyal davranışların çocuklarda gelişimi ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde çocukların yaşı büyüdükçe prososyal davranışlarda bulunma eğiliminin arttığı görülmüştür. Ancak yapılan çalışmaların yöntemi, koşulları ve yaş grupları arasındaki değerlendirmelere bağlı bulunarak bu sonuçlarda farklılıkların olabileceği düşünülmektedir (Aydın, 2021; Eisenberg ve ark., 2006).

2.8 Televizyon Ve Çocuk

Sosyal bir varlık olan insanoğlu var olduğu günden itibaren bilgi alışverişinde bulunma ihtiyacı duymuştur. Bu ihtiyacı gidermek için insanlar tarih boyunca farklı araçlar kullanmışlardır (Soydan ve Alparslan, 2014). Günümüzde iletişim kurabilmek, bilgi alışverişinde bulunabilmek, toplumsal varoluşu sürdürebilmek ve sosyalleşmeyi sağlamak amacıyla kitle iletişim araçları kullanılmaktadır (Cerrah Özsevgeç ve Saka, 2018). Kitle iletişim araçları genel ifade ile teknik aygıtlar vasıtasıyla bilgi (enformasyon), tutum ve düşüncelerin geniş bir kitleye iletilmesi olarak tanımlanmaktadır (Yumlu, 1994). 20. yüzyılda teknolojinin gelişimine paralel olarak kitle iletişimi olgusunun önemi giderek artış göstermiştir (Dilber, 2014). Günümüzde kullanılan kitle iletişim araçları internet, telefon, radyo, televizyon ve yazılı basın araçlarından oluşmaktadır. 21. yüzyılın en popüler kitle iletişim araçlarının televizyon ve internet olduğu kabul edilmektedir (Öztürk ve Çetinkaya, 2021).

Televizyon, dünyada ikinci dünya savaşı yıllarında insanlar tarafından haber alma aracı olarak aktif bir şekilde kullanılmıştır. Türkiye de ise televizyon, aktif olarak 31 Ocak 1968 tarihinde kullanılmaya başlanmıştır (Arslan, 2004). Günümüzde televizyon geniş kitlelere hitap edebilmesi, zihinsel bir etkinlik gerektirmeden kullanılabilir olması, dünyanın her yerine ulaşabilmesi ve küçük bir ekrandan tüm bu nitelikleri sağlayabilmesi nedeniyle en çok tercih edilen kitle

iletiřim aracı haline gelmiřtir (Akıncı, 2013). Televizyon yař farkı, eēitim dūzeyi ve okuma yazma becerisi gōzetmeden hem eēitici hem de ticari kaygılarla oluřturulmuř geniř yelpazeye sahip birēok programdan oluřmaktadır. Televizyon programların yetiřkinlerin yanı sıra ēocukların ūzerindeki etkileri de yadsınamaz boyutta būyūk olduēu arařtırmalar sonucunda gōrūlmūřtur (řentūrk ve Keskin, 2019).

ēoēunlukla boř vakti deēerlendirme aracı olarak gōrūlen televizyonun izlenme nedeni yetiřkinler ve ēocuklarda farklı amaēlar doērultusundadır. ēocuklar genelde eēlenmek, dūnyayı anlamlandırmak ve tanımak iēin televizyon izlemeyi tercih ederken yetiřkinler genel olarak eēlenmek ve boř vakitlerini deēerlendirmek iēin televizyon izlemeyi tercih etmektedir (ōztūrk ve Karayaēız, 2007). Birden fazla duyuya hitap etmesi, farklı anlatı teknikleri kullanılması, izlenmesi kolay olması ve ilgi ēekmesi nedeniyle ēocuklarda televizyon izleme aliřkanlık yapan bir faaliyet olarak gōrūlmektedir (Akıncı, 2013; Iřık, 2007).

2.8.1 Televizyonun ēocuk Gelişimine Katkısı

Erken ēocukluk dōnemi olarak adlandırılan ve 0-8 yař aralıēını kapsayan bu dōnemde ēocuklar ēevrelerinden maksimum dūzeyde etkilenmektedir (Eroēlu ve řimēek, 2021). İnsanın tūm yařamının ilk ve temel basamaēını oluřturan erken ēocukluk dōnemi ēocuēun biliřsel, sosyal, duygusal, fiziksel ve kiřilik geliřimlerinin en hızlı olduēu ve ūērenmelerin en fazla gerēekleřtiēi dōnem olarak kabul edilmektedir. Bu dōnemde ēocuklar dıřsal faktōrlere ēok aēık olduēu iēin korunmaya ve desteklenmeye ihtiyaē duymaktadırlar (Gūven ve Azkeskin, 2014). ēocuklar iēin kritik ūneme sahip olan erken ēocukluk dōneminde ēocuklar mūmkūn olabildiēince olumlu uyarıcılar ile desteklenmelidir.

ēocuklar ēevrelerini gōzlemleyerek, taklit ederek ve model alarak bir takım beceri ve davranışları ūērenebilmektedir. Bandura (2002) sosyal- bilişsel gelişim teorisinde ēocukların ahlaki ve toplumsal gerēeklikleri gōzlem yoluyla ūērendiklerini savunmaktadır. Őzellikle somut işlemler dōneminde yer alan ēocuklar, gerēek ve hayal arasında ayırım yapamadıkları iēin ēevrelerindeki uyarıcılardan olumlu ya da olumsuz olarak yetişkinlere gōre daha fazla etkilenmektedirler (Yılmaz ve ēelik, 2018).

ēocuklar yařamlarının her alanında farklı kiři, davranıř ve gōrūntūleri model almaktadırlar. Gūnūmūzde teknolojinin hayatımızdaki yeri ve ūnemi dūřūnūldūēinde ēocukların kitle iletiřim araēlarından ēok fazla etkilenebilecekleri

yadsınamaz bir gerçeklik göstermektedir. Televizyon çocukları olumlu veya olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Çocukların televizyondan etkilenme düzeyleri çocukların yaşlarına, aile yapılarına, çevresel faktörlerine, gelişimlerine ve izledikleri programın içeriklerine göre değişiklik göstermektedir. Televizyonda doğru programların tercih edilmesi ve bilinçli olarak izlenmesi çocuklarda olumlu etki oluştururken, çocukların düzeylerine uygun olmayan ve bilinçsiz olarak izletilen programların çocuklarda olumsuz etkiler oluşturacağı bilinmektedir (Büyükbaykal, 2007; Çelebi, 2014; Erdoğan, 2010; Ünal ve Durualp, 2012).

Televizyon, çocuğun birçok gelişim alanına katkı sağlamaktadır. Televizyonun çocuğun sosyal gelişimine etkisi üzerine yapılan araştırmalarda doğru içerikte programlar tercih edildiğinde çocuklarda istenilen sosyal davranışı geliştirme, prososyal davranışları aşılama, farklılıklara saygı duyma, milli ve manevi duyguları geliştirme, oyun kurma becerisine katkı sağlama gibi birçok olumlu etkisinin bulunduğu görülmüştür (Büyükbaykal; 2007; Erdoğan, 2010; Önder ve Dağal, 2006; Zimmerman ve ark., 2005).

Televizyonun dil gelişimine etkilerinin incelendiği çalışmalarda, çizgi filmlerin çocuklarda kavram öğretimini desteklediği, kelime haznesini geliştirdiği ve nezaket sözcüklerinin kullanımını arttırdığı görülmüştür (Can, 1995; Cengiz ve ark., 2020; Demirci, 2002).

Televizyon, çocukların akademik başarısını ve bilişsel gelişimini de desteklemektedir. Televizyon programlarının okuryazarlık, aritmetik işlem ve akıl yürütme becerilerini desteklediği, çocukların okula hazır olma durumlarına katkı sağladığını araştırmalar kanıtlamaktadır (Mares ve Pan, 2013; Fisch, 2004; Piotrowski ve ark., 2013).

Televizyonun yaygın olarak kullanılması, ulaşımının kolay olması ve kitleleri etkileyecek güce sahip olması televizyonu bir eğitim aracı haline dönüştürmüştür. Televizyon kanalları aracılığıyla uzaktan eğitim faaliyetleri başlatılarak özellikle eğitime erişimde zorluklar yaşayan kitlelere fırsatlar sağlanmaya başlanmıştır (Öztürk ve Çetinkaya, 2021). Televizyonun bir eğitim aracı olarak kullanılmasının ilk örneklerinden biri Sesame Street (Susam Sokağı) programıdır. Susam Sokağı programında eğitim müfredatı çocukların ilgisini çekecek televizyon programına dönüştürülerek onları okula hazırlamayı amaçlamıştır. Susam Sokağı programını izleyen çocuklarla yapılan araştırmalar

çocukların programı izleme durumuyla okula hazır olma durumu arasında pozitif ilişkinin olduğunu göstermektedir (Choi, 2021; Holiday, 2021; Kearney ve Phillip, 2019).

Günümüzde televizyonun bir eğitim aracı ve yöntemi olma rolü daha da önem kazanmıştır. 31 Aralık 2019 tarihinde başlayan COVID-19 pandemisi, televizyonun bir eğitim aracı olarak kullanılma işlevini ve önemini arttırmıştır (Türker ve Dündar, 2020). Pandemi nedeniyle yüz yüze eğitime ara verilmesinin ardından Nisan 2020’ de Milli Eğitim Bakanlığı talimatıyla okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise kademelerinin eğitimleri Eğitim Bilişim Ağı (EBA) kanalı aracılığıyla uzaktan eğitim şeklinde yürütülmeye başlamıştır (Akbaş Baysal ve ark., 2020; Aydın, 2020; Öztürk ve Çetinkaya; 2021). Pandemi süreci ile televizyonun, sadece bir eğlence aracı olmaktan ziyade aynı anda birçok kişiye ulaşabilen bir eğitim aracı olduğu görülmüştür.

2.9 Çizgi Film ve Çocuk

“Çizilmiş olanların hareketlendirilmesi sanatı” anlamına gelen canlandırma (animasyon), resimlerin veya hareketsiz cisimlerin tek tek düzenlenip biçimlendirilerek hareket duygusu kazandırılmasıyla oluşturulmaktadır (Güler, 2013; Tuğlacı, 1971; akt. Türker, 2011). Hareketsiz nesne veya figürlerin kâğıt üzerinde çizilerek çeşitli teknikler ile hareket duygusu kazandırılması ve sinematik anlatı içerecek şekilde filme aktarılması ise canlandırma filmleri (çizgi film) olarak adlandırılmaktadır (Can, 1995). Türkiye’ de canlandırma film (animasyon) kavramının yerine yaygın olarak “çizgi film” kavramı kullanılmaktadır (Türker, 2011).

19. Yüzyılın sonlarına doğru fotoğraf ve sinemanın gelişimine paralel olarak çizgi filmin gelişimi de ivme kazanmıştır. Fransız Sanatçı Emile Cohl, beyaz zemin üzerine çizdiği siyah figürler ile çizgi film alanının öncüsü olmuştur. 1928’ li yıllarda Walt Disney tarafından ilk sesli çizgi film gösterimi yapılarak çizgi film yapımında farklı teknikler kullanılmaya başlanılmıştır (Can, 1995).

Türkiye’ de çizgi filmin gelişimi eski tarihlere uzanmaktadır. Günümüzdeki çizgi film kavramını tam olarak karşılamayan ancak oldukça yakın olarak kabul edilen Hacivat ve Karagöz gölge oyunu Türkiye’ de çizgi filmlerin ilk örneklerinden kabul edilmektedir. Günümüz anlayışına uygun çizgi filmler 1930’ lu yıllarda Türkiye’ de sergilenmeye başlanmıştır. Eflatun Nuri Erkoç’ un

‘‘Dolmuş ve Şoförü’’, Vedat Ar’ ın ‘‘Zeybek Oyunu’’ ve Tonguç Yaşar’ın ‘‘Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü’’ filmleri Türkiye’ de çizgi filmin gelişiminde önemli roller üstlenmiştir. 1970’ li yıllardan itibaren TRT yerli çizgi filmlerin üretilmesi için stüdyolar kurmuş ve yayın akışında bu çizgi filmlere yer vererek çizgi filmin gelişimini sürdürmüştür (Güleken Katfar, 2019; Türker, 2011).

Teknolojinin gelişimiyle çizgi filmlerde yarı gerçek ya da gerçek olmayan karakterlerin karikatürleştirilerek bilgisayar aracılığıyla hareket duygusu verilmesi, çizgi filmleri farklı bir boyuta ulaştırmıştır (Demir, 2019). Farklı teknik ve çeşitlerde yapılan çizgi film gösterimleri geçmişten günümüze kadar izleyicilerin ilgisini çekmeyi başarmıştır (Can, 1995). Televizyon programlarının izlenme oranlarının araştırıldığı çalışmalarda, çizgi filmlerin çocuklar tarafından en çok tercih edilen televizyon programı olduğu tespit edilmiştir (Cesur ve Paker, 2007; Erdoğan ve Baran, 2008; Öztürk, 2014). RTÜK’ ün (2013, 29) 6-18 yaş aralığındaki çocuklar ile yaptığı araştırmada en çok izlenen program türleri öncelik sıralamasında %28,7 oranında ‘‘çizgi filmler’’ birinci öncelikli; %20, 5 oranıyla ‘‘yarışma programları’’ ikinci öncelikli ve %15, 6 oranı ile ‘‘yerli diziler’’ üçüncü öncelikli olduğu görülmüştür. İlkokul öğrencilerinin birinci öncelikte çizgi film seyretme oranlarının %62 olduğu, yaş büyüdükçe çizgi film izleme oranının azaldığı tespit edilmiştir. Çizgi filmlerin izlenmeye başlandığı yaş ile ilgili yapılan çalışmalarda, çocukların 6 aydan itibaren çizgi film izlemeye başladığı tespit edilmiştir (Yaşar Ekici, 2015; Rashid, 2015).

Postman (1994, 90) televizyon izlemekten en küçük çocukların dahi men edilemeyeceğini, en kötü yoksulluğun bile televizyondan vazgeçiremeyeceğini, en iyi eğitim sisteminin dahi televizyon belirleyeceğinden kurtaramayacağını ve halkın televizyonun yönelimleriyle şekillendirildiğini savunmaktadır. Bu denli etkiye sahip olan televizyonun özellikle çocuklarda bir takım değişim ve gelişmelere neden olması yadsınamaz bir gerçekliktir (Mutlu, 1991). Çocuklar tarafından en çok tercih edilen televizyon programlarının çizgi filmler olması, çocukları renkli ve hareketli görselleriyle etkisi altına alabilmesi ve sayılarının her geçen gün daha da artması çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkisini artırmaktadır (Yetim ve Sarıçam, 2016).

Çizgi filmlerin gerçek dışı kişi ve olayları gerçekmiş gibi gösterebilme gücü, henüz hayal ve gerçek ayrımını tam olarak yapamayan çocuklarda benlik

oluşumu, kişilik gelişimini ve bireysel gelişimlerini etkilemede kritik bir rol üstlenmektedir (Akyüz, 2013; Oruç ve Tecim, 2011). Gördüklerini ve işittiklerini taklit yoluyla öğrenen çocukların çizgi filmlerde yer alan davranış kalıplarını, bakış açılarını ve model alınacak kişilerin genel özelliklerini benimsemesi kaçınılmaz olmaktadır (Yaşar Ekici, 2015). Özellikle model olarak öğrenmenin daha fazla olduğu okul öncesi dönemde çizgi filmlerin etkisi bu yaş grubu çocukların dünyasında daha çok etki gösterebilmektedir (Türkmen, 2012).

Çocuklar izledikleri çizgi filmlerdeki kahramanlar ile özdeşim kurarak karakterlerin davranış ve hareketlerini kendi oyunlarına ve günlük yaşamlarına entegre etmektedirler (Kalem, 2019; Ünver, 2002). Bu nedenle çizgi filmlerde model alınan karakterler çocukların davranış ve gelişimlerini olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir (Kalem, 2019).

Çizgi filmlerle ilgili yapılan araştırmalarda ağırlıklı olarak çizgi filmlerin olumsuz yönlerinin incelendiği görülmektedir (Anderson ve ark., 2003; Brown ve Bobkowski, 2011; Fouts ve ark., 2006; Huang ve ark., 2012; Özgür ve Kartelli, 2007; Temel ve ark., 2014; Yıldız, 2016). Araştırma sonuçları çocukların çizgi filmlerde eğlendirme adına bombalama, ateş etme ve fiziksel şiddet gibi olaylara yer verildiğini bunun da çocukta saldırganlık ve şiddet eğilimine neden olduğunu kanıtlamaktadır (Can 1995; Demirci, 2002). Çizgi filmlerin olumlu yönlerinin incelendiği çalışmalarda içerikleri çocuklara uygun olan ve bilinçli izlenen çizgi filmlerin çocukların gelişimlerine katkı sağladığı görüşü desteklenmektedir (Aydın, 2018; Coşkun ve Köroğlu, 2016; Günaydın, 2011; Hamarat ve ark., 2015; Önder ve Balaban Dağal, 2005; Persson ve Musher-Eizenman, 2003; Straker ve ark., 2006). Yapılan araştırmalar çizgi filmlerin çocuklarda kavram öğretimi, okula hazırlık, dil gelişimi, kelime haznesini geliştirme, milli ve manevi değerlerin ve prososyal davranışların öğretilmesine katkı sağladığı görülmüştür (Can 1995; Demirci, 2002).

Çizgi filmlerle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde çizgi filmlerin içeriğinin çocukların gelişimlerini destekleyecek nitelikte olduğunda bilişsel, sosyal, duygusal ve kişilik gelişimlerine katkı sağladığı görülmekte bu nedenle çizgi filmlerin bazı özelliklere sahip olması gerektiği düşünülmektedir. Earged (2008) çocuklar için hazırlanan programların içeriklerine dikkat edilmesi

gerektiğini ve programın belli özellikler taşıması gerektiğini vurgulamaktadır. Çocuklar için hazırlanan programların, çocuklarda milli ve manevi duyguları besleyen, problem çözme, analitik düşünme ve bakış açısını geliştirici, çocukların iyi ve doğru ayrımını yapabilme kapasitesini destekleyici, toplumsal norm, davranış ve kuralları aktaran nitelikte olması gerektiğini savunmaktadır. Günaydın (2011) çocuklar için hazırlanacak programların, çocukların gelişimine uygun, çocukların hayal gücünü besleyecek, duygusal benlik gelişimlerini destekleyecek, kendi kültürünü ve değerlerini aktaracak ve sevdirecek, farklı kültürleri tanımasına fırsat sağlayacak ve estetik becerilerini destekleyecek nitelikte olması gerektiğini belirtmektedir. Erdem ve arkadaşları (2007) çocuk programlarının içerik ve konu bakımından çocukların gelişim seviyelerine uygun, kültürel ve toplumsal gelişimlerini destekleyici, gelişimsel ihtiyaçlarını karşılayıcı ve çevresiyle olumlu ilişkiler kurmasını sağlayıcı özelliklere sahip olması gerektiğini savunmaktadırlar. Ayrıca çocukların yetişkinlere oranla zararlı içeriklerden daha fazla etkilendiğini bu nedenle çocuk programlarında düşşsel, duygusal ve düşşnsel açıdan çocuklara zarar verecek unsurların olmaması gerektiğini belirtmektedirler.

Çizgi filmler uzmanların görüş ve önerileri doğrultusunda çocukların gelişimlerine uygun hazırlandığında ve çocukların çok boyutlu gelişimlerini destekleyici niteliklere sahip olduğunda, çocuklar için eğlendirirken öğreten faydalı bir araç haline gelmektedir. Aksi halde ticari kaygı ve kazanç elde edebilme gayesi içinde hazırlanan çizgi filmler ise çocukların kurban edilmesine neden olmaktadır (Yaşar Ekici, 2015).

Çizgi filmlerin içeriklerinin zihinsel, duyuşsal ve davranışsal yönden çocukların gelişim düzeylerine yakın olması çocukların, çizgi film izleme tercihlerinin en büyük nedeni olarak görölmektedir. Bu durum çocukların çizgi film karakterleriyle kendini özdeşleştirmesini, olay ve davranışları benimsemesini kolaylaştırmaktadır (Öcel, 2002). Çocuğa eğlenirken aynı zamanda öğrenmesine de fırsat veren çizgi filmler çocukların gelişimlerine katkı sağlamaktadır (Yılmaz ve Çelik, 2018). Çocuğun dünyasında önemli bir yer edinen çizgi filmler, çocuklara çeşitli öğrenme fırsatları sunma, çocukların dünyayı tanımalarına destek olma, sosyal, duygusal gelişimine katkı sağlama, problem çözme ve karar verme

becerilerini desteklemede yararlı bir araç olarak kullanılabilmektedir (Ünlü, 2017).

Alanyazın incelendiğinde çizgi filmlerin çocuğun değer gelişimine katkı sağladığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Çizgi filmlerde sevgi, saygı, doğruluk, ahlaki ve toplumsal kurallar gibi değerlere yer verildiği ve bu içeriklere sahip çizgi filmlerin çocuklarda değer gelişimini desteklediği yapılan araştırmalarda görülmektedir (Karakuş, 2015; Yaman ve ark., 2015). Ayrıca çalışmalar çizgi filmlerin farklılara karşı saygı duyma ve farkındalık oluşturmaya katkı sağladığını da desteklemektedir (Engel ve Elizabeth, 2020). Kültürel bir aktarım aracı olarak görülen çizgi filmler, evrensel ve milli değerleri öğretirken çocuklarda farklı bakış açıları geliştirmelerine de katkı sağlamaktadır (Yağlı, 2013).

Çizgi filmlerin dil gelişimi üzerinde etkisinin incelendiği araştırmalarda çizgi filmlerin çocukların kelime haznelerini arttırdıkları, nezaket sözcüklerinin öğretimine katkı sağladıkları ve dil gelişiminin üzerinde olumlu etkilerinin olduğu görülmektedir (Cengiz ve ark., 2020; Kara, 2015; Kurt, 2014; Palmer, 2011; Serhatlıoğlu, 2006; Ünal ve Durualp, 2012). Yapılan çalışmalar çizgi filmlerin kavramsal öğretimlerinin üzerine geleneksel yöntemle yapılan eğitime göre daha fazla katkı sağladığını göstermektedir (Koçak ve Göktaş, 2020).

Çizgi filmler çocuklara erken yaşta öğrenme fırsatı sağlamakta, dilsel ve düşünsel becerilerini geliştirerek düşünme ve karşılaştırma yapmalarını desteklemektedir. Çocukların duygu ve düşünce gelişiminin yanı sıra estetik zevklerini geliştirmektedir. Çocukların iyilik, yardımseverlik, paylaşma ve İş birliği gibi prososyal davranışları taklit etmelerine ve öğrenmelerine ortam sağlamaktadır. Evrensel ve milli değerleri öğrenmelerine ve farklı bakış açıları geliştirmelerine katkı sağlamaktadır. Çizgi film kahramanlarının çizgi romanlara uyarlanmasıyla okuma alışkanlığının çabuk kazanılmasını desteklemektedir (Yağlı, 2013).

2.10 Kamu Hizmet Yayıncılığı ve TRT

Kamu sözcüğü etimolojik anlamda 18. yüzyılda “*publicite*” ve “*publicity*” kavramlarıyla benzerlik kurularak türetilmiş olup “ortak ve kullanıma açık” anlamına gelmektedir (Habermas, 2007, s. 59-63). Kamu hizmet yayıncılığı ise toplumun her kesimine ulaşabilen ve toplum tarafından da

erişebilen olan; siyasal ve sermaye baskısından uzak programlar sunabilen; kamuya hesap veren; dengeli ve çeşitli şekilde kamuyu bilgilendirici, eğlendirici ve eğitici programlar ile buluşturan; evrensel ve milli kültürü yaşatan, aktaran ve tüm bunları sağlamada aracılık eden katılımcı bir yayıncılık anlayışı olarak tanımlanmaktadır (Ersin, 2007). Daha kısa bir ifadeyle kamu hizmet yayıncılığı, kamu için yapılan, kamu tarafından finanse edilen ve denetimi kamu tarafından gerçekleştirilen yayıncılık modeli olarak ifade edilmektedir (<https://bianet.org>, Temmuz 2021).

Kamu hizmet yayıncılığı kavramı ilk kez British Broadcasting Corporation (BBC)' nin kamu yararına monopol olarak yayın yaptığı dönemde ilk genel müdür olma unvanına sahip Sir John Reith tarafından kullanılmıştır (Çaplı, 2001). Reith kamu hizmetinde programların eğlendirici işlevinin yanı sıra toplumsal gelişmelerin geniş kitlelere ulaştırılması gerektiğini, halkın moralini yükseltecek ve halkı yönlendirecek yayınların yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca kamu hizmet yayıncılığında tarafsızlık ve bağımsızlığa dikkat çekerek basının herhangi bir baskı altında olmadan bağımsız olarak görev yapması gerektiğini savunmuştur (Başçı, 2018). Bu dönemde BBC' de herkese ulaşabilen ve ekonomik kaygılardan ziyade toplumun önceliklerine önem veren, gelirini reklamlardan değil kamusal ruhsat ücretlerinden temin eden bir anlayış hüküm sürmüştür. Daha sonra Avrupa ülkeleri bu anlayıştan etkilenecek öznel koşullarına göre kendi kamu yayın kurumlarını faaliyete geçirmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batı ülkelerinde BBC' nin kamu hizmeti yayıncılık anlayışı model alınmış siyasal iktidardan bağımsız, eğitim ve kültür hizmetlerine önem veren bir anlayış geniş kitlelere ulaşmıştır (Tekiner, 2016).

Kamu hizmeti yayıncılığında programların ülkelerin öznel koşullarına göre değişebilir olmasına karşın genel olarak 'eğitici', 'eğlendirici' ve 'bilgilendirici' işlevleri bulunmaktadır (Franklin, 2001; Raşit Kaya, 1985; akt. Tekiner, 2016). Kamu hizmeti yayıncılığı programlarında tarafsızlık, bağımsızlık ve özerklik temel ilkelerine riayet ederek, toplumun kültür çeşitliliğini gözeterek ve çoğulculuk anlayışını benimseyerek her kesimine yayın iletme sorumluluğu üstlenmektedir (Başçı, 2018).

1900' lü yılların ilk çeyreğinde dünyada televizyon yayıncılığı faaliyetlerine başlanmıştır. Radyonun basit çalışma mekanizmasından dolayı dünyanın farklı ülkelerinde gelişim süreçleri birbirine yakın tarihlerde başlamış

olmasına karşın televizyonun daha karmaşık yapıya sahip olması ve ekonomik maliyetinin daha fazla olmasından ötürü gelişim süreci ülkelere göre farklılık göstermiştir (Öztürk ve Çetinkaya, 2021). Türkiye’ de televizyonla ilgili çalışmalar ilk kez 1952 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) tarafından gerçekleştirilmiştir. Mustafa Santur’ un öncülük ettiği bu girişim ile yurt dışından şirketler ile anlaşılmış ve gerekli cihazlar temin edilmiştir (Özçağlayan, 2000). 1952’ de ilk televizyon yayını girişiminin ardından 1967 yılında TRT Televizyon Dairesi Başkanlığı kurulmuş ve 1968 yılında ilk kez TRT’ nin televizyon yayınları Ankara’ da faaliyete geçmiştir. Yayın planı ve benimsenen politikada BBC örnek alınmış, nitelikli eleman yetiştirmek için Federal Almanya’ dan yardım alınmıştır. 1 Ocak 1968 yılında başlayan yayının ilk günü belgesel, hava durumu, kültür programı ve çizgi filme yer verilmiştir (Aziz, 1999).

Türkiye’ deki radyo ve televizyon yayınlarının kamu kuruluşu çatısı altında düzenlenmesi 1 Mayıs 1964 tarihinde 359 sayılı yasanın yürürlüğe girmesiyle gerçekleşmiştir. Bu yasa ile TRT “kamusal hizmet yayıncılığını” anlayışını benimsemiştir (Başçı, 2018). 1964 tarihli 359 sayılı TRT kanununun ikinci maddesinde TRT kurumunun görev tanımı “radyo ve televizyonla haber hizmetlerini görmek, eğitici, öğretici, kültür ve eğitime yardımcı, eğlendirici, yurdu içerde ve dışarıda tanıtıcı, yeterli doğru ve tarafsız yayın yapmak” olarak yapılmıştır (Arıkan, 1971; akt. Dural Tasouji, 2009, s. 17). 1968 yılında Türkiye’ de yaşanan toplumsal gerilimler nedeniyle 12 Mart 1971’ de 1488 sayılı kanun ile TRT’ nin “özerkliği” ilkesi kaldırılarak “tarafsızlığı” şartı getirilmiştir (Çankaya, 1997). 12 Eylül 1980 ihtilalinden sonra kabul edilen 1982 anayasasında 2954 sayılı yeni bir TRT yasası kabul edilmiştir. Bu yasa ile TRT’ nin tarafsızlık ilkesini benimseyerek kamu hizmeti yayıncılığı görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği tekrar yürürlüğe konulmuş, yasada belirlenen hedefler doğrultusunda teknik imkân ve kanal sayısı artışı sağlanmıştır. 1990’ lı yıllara gelindiğinde Türkiye’ de kamu hizmet yayıncılığı kuruluşu olan TRT renkli ve çoğulcu yapıya sahip olarak beş farklı kanalda hizmet vermeyi sürdürmüştür (Erdoğan, 2008; Uslu, 2011).

Türkiye’ de çocuklara yönelik televizyon programlarının gelişimi TRT yayıncılığının teknik ve örgütsel gelişimi ile paralellik göstermiştir. TRT’ nin çocuk programcılığı süreci “Başlangıç dönemi”, “Gelişim Yılları” ve “Rekabet Yılları” olmak üzere üç dönem şeklinde incelenebilmektedir (Timisi, 1999).

“Çocuk Programcılığının Başlangıcı” olarak adlandırılan ilk dönem 1968-1972 yıllarını kapsamaktadır. 31 Ocak 1968 tarihinde Ankara’ da yayına başlayan TRT’ nin üç saatlik yayın akışı içerisinde ilk yer verdiği programlardan birisi çocuklar için hazırlanan “Kötü Adam ve İnatçı Çiçek” adındaki çizgi film olmuştur (Timisi, 1999). 1969 yılında toplam 530 saat 26 dakika yayın yapan TRT çocuk programlarına 67 saat 31 dakikalık süre ayırmıştır. Bu süre diğer tüm programlarına ayrılan sürenin %14,7’ sini oluşturmuştur (Çankaya, 1989; akt. Timisi, 1999). 1971 yılında TRT’ de yayınlanan programlar “Eğitim”, “Kültür”, “Eğlence” ve “Haber Yayınları” olmak üzere örgütlenmiştir. Çocuk programlarına “Eğitim ve Kültür Yayınları” başlığı altında yer verilmiştir. Çocuk yayınlarının genel amacı “4-16 yaş çocuklarının iyi bir insan ve vatandaş olması, gelişime ve değişime kolay adapte olabilen bir yaşam tarzı benimsemelerini sağlamak” olmuştur (Timisi, 1999, s. 212). Çocuk yayıncılığının başlangıcı olarak kabul edilen bu dönemde çocuk yayınları “okul öncesi, okul çağı ve ergenlik öncesi” olarak kategorize edilmiştir (Timisi, 1999).

TRT’ nin çocuk programcılığında “Gelişim Dönemi” olarak adlandırılan ikinci aşama televizyon tekniklerinin keşfedildiği 1972- 1990 yıllarını kapsamaktadır. Teknik ve insan kaynakları açısından gelişimlerin yaşandığı bu dönemde çocuk programları, başlangıç dönemindeki didaktik anlatımdan uzaklaşarak çocukların ilgisini çekecek şekilde ve gelişimleri dikkate alınarak hazırlanmaya başlanmıştır. 1975 yılından itibaren çocuğun yetişkinlerden zihinsel ve toplumsal gelişim olarak farklı bir kategoride olduğu anlayışı benimsenmiş ve buna uygun yerli ve yabancı yapım çocuk programlarına yer verilmiştir. Bu dönemde en büyük gelişmelerden birisi de TRT’ nin uluslararası çocuk programlarıyla ortak yapımlar gerçekleştirmesi olmuştur. Susam Sokağı çizgi filmi bu dönemde ortak yapımın gerçekleştiği önemli yapılardan birisi olmuştur (Timisi, 1999).

“Rekabet Dönemi” olarak adlandırılan bu aşama 1990’ lı yılları kapsamaktadır. Kamu hizmeti yayıncılığı anlayışıyla yayın yapan TRT, bu dönemde özel radyo ve televizyon kanallarıyla karşı karşıya gelmiştir (Timisi, 1999). Özel radyo ve televizyon kanallarının yayına başlaması TRT’ de çocuk programlarının içeriğinin değişmesine ve yabancı yapım olan programlarının seslendirilerek yayınlanmaya başlanmasına neden olmuştur (Çaplı, 2002). Bu

dönemde BBC' nin çocuk programlarıyla ilgili düzenlemeleri TRT tarafından da benimsenmiş ve uygulanmaya çalışılmıştır (Timisi, 1999).

2.11 TRT Çocuk

TRT' nin ilk çocuk temalı kanalı olan TRT Çocuk 1 Kasım 2008 tarihinde yayına başlamıştır (Bülbün Aktı, 2014). TRT Çocuk kanalında 3-12 yaş arası okul öncesi ve okul çağı çocuklarına yönelik yerli veya yabancı yapım olan çocuk dizilerine, çizgi filmlere ve çocuklara yönelik haber bültenine yer vermektedir (Kaya, 2014). TRT Çocuk kanalında yayınlanan programların içerikleri çocukların yaş, gelişim, algı durumları ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hazırlanmaktadır. 3-12 yaş grubu çocuklarının fiziksel ve bilişsel gelişimlerini desteklemeyi, çocukları toplumsal, bilimsel ve teknolojik konularında bilinçlendirmeyi hedeflemektedir. Bu hedefler doğrultusunda TRT Çocuk, Milli Eğitimin temel görüş ve amaçlarını esas alarak eğlendirirken eğitecek, belli kalite ve yayın bütünlüğü çerçevesinde çocukların gelişimlerine katkı sağlayacak içerikler hazırlamaktadır (<https://www.trtcocuk.net.tr/hakkimizda>, Temmuz, 2021).

Kamu hizmet yayıncılığı anlayışını benimseyen ve ilk tematik çocuk kanalı olan TRT Çocuk Türkiye' de en çok izlenen çocuk kanalı olduğu araştırmalar neticesinde tespit edilmiştir. RTÜK' ün (2013) Türkiye' de çocukların medya kullanma alışkanlıklarını incelediği araştırmasında çocuk temalı kanallar sıralamasında, en çok izlenen kanalın TRT Çocuk olduğunu tespit etmiştir. Doğan ve Göker (2012) tarafından yapılan araştırmada da benzer bir sonuçla TRT Çocuk çocuklar tarafından en çok tercih edilen kanal olmuştur.

Çocuklara yönelik programlarda öncelikli olarak işlenecek konular TRT' nin 2010 genel yayın planında şu şekilde belirtilmiştir:

“ 1. Çocuğun kişilik ve ahlakî gelişimine yardımcı olucu konular (kendine güven, cesaret, sorumluluk, iyilik, doğruluk, güzellik, sevgi, saygı, görgü kuralları, paylaşma, yardımlaşma ve iş birliği vb.)

2. Çocukların kendilerine yönelik ihmâl, istismar ve şiddetten kendilerini nasıl koruyacaklarının öğretilmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve bu sözleşme gereği her yıl düzenlenen — Çocuk Forumunda belirlenen temel meseleler ve çözüm yolları,

3. Çocuğa yeterli ve dengeli beslenme ile hayat boyu sağlıklı beslenme alışkanlığının öğretilmesi,

4. Çocuğun zihin gelişimine yardımcı olacak konular (Türkçeyi doğru ve güzel kullanma, okuma, öğrenme, araştırma merakı, bilgi edinme kaynakları ve yolları, bilgi yarışmaları, bilim ve teknik, yöntemler, olaylar, çevreden ve dünyadan haberler), çocuk oyunları,

5. Evlerini terk eden çocukları bekleyen tehlikeler (tiner, uçucu maddeler, uyuşturucular vb.) hırsızlık, gasp, kapkaç vb. olaylara karışan çocuklar, örnek olaylar,

6. Tabii, tarihî ve kültürel çevre, çevre sevgisi ve koruma (ağaç, orman, akarsular, göl, deniz), çevre temizliği,

7. Yurt dışından kesin dönüş yapan işçi çocuklarının ve Türkiye'de yaşayan soydaş çocuklarının ülkemiz şartlarına uyumlarının kolaylaştırılmasına yönelik konular,

8. Okuma alışkanlığı ve kitap sevgisi, kütüphanelerden faydalanma yolları, önemli çocuk edebiyatı kitapları ve yazarları,

9. Medya, iletişim araçları ve çocuk, bilgisayar ve okur-yazarlığı” (TRT, 2010, s. 46-47).

2.12 Konuyla İlgili Çalışmalar

Bu bölümde konu ile ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Alanyazın incelenerek konuyla ilgili yapılan çalışmalar ‘‘ Medya ve Prososyal Davranışlarla İlgili Yapılan Çalışmalar’’ ve ‘‘Çizgi Film ve Prososyal Davranışlarla İlgili Yapılan Çalışmalar’’ olarak iki başlıkla açıklanmıştır.

2.12.1 Medya ve Prososyal Davranışlarla İlgili Yapılan Çalışmalar

Cheevakumjorn (1993) araştırmasında 4-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan hikaye kitaplarını prososyal ve saldırgan içeriklere göre inceleyerek bu içeriğin, Tayland’ da ki toplumsal sorunlarla olan ilişkisini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çalışmasının örneklemini 100 adet hikâye kitabı, özel ve devlet okulunda görev yapan 12 öğretmen, bu okullarda çocuğu olan 11 ebeveyn oluşturmuştur. Hikaye kitaplarının incelenmesi sonucunda 92 hikaye kitabında en az bir tane prososyal davranışın yer aldığı tespit edilmiştir. Hikaye içeriklerinde en fazla yer alan prososyal davranışların paylaşma, kurtarma ve yardım etme olduğu saptanmıştır. Bu sonuç Tayland toplumunun iyiliksever ve cömert olma durumuyla ilişkilendirilmiştir. Analizlerde iş birliği davranışı hikayelerde en az yer verilen prososyal davranış olduğu ancak bu durumun Tanlayd’ da toplumsal açıdan önemli görülen iş birliği düzeyiyle bağdaşmadığı tespit edilmiştir. Hikaye

kitaplarında, erkek karakterlerin saldırgan davranışlarda daha fazla bulundukları ve bu davranışların hemen cezalandırıldığı belirlenmiştir. Öğretmen ve ebeveynlere bu kitaplar ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Öğretmen ve ebeveynlerin çoğunluğu, çocuklar için en çok prososyal içerikli kitapları tercih ettiklerini belirtirken bazı ebeveyn ve öğretmenler, saldırgan davranış içerikli hikaye kitaplarının çocuklara hayatın gerçeği ve farklı bir yönünü görmeleri açısından bu içerikteki kitapları tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Black ve arkadaşları (1999) araştırmalarında okul öncesi, anaokulu ve birinci sınıf öğrencilerinin prososyal davranışlarını arttırmaya yönelik oluşturdukları programı değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmada eylem araştırması yöntemi kullanılmıştır. Örneklem grubunu her sınıf düzeyinden sınıf öğretmenleri tarafından sosyal davranış kontrol listesi ve gözlem yoluyla prososyal davranış sergilemeyen öğrencilerin tespit edilerek seçildiği beş öğrenci oluşturmuştur. Örneklem grubuna öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik seçilen hikaye kitapları okunmuş ve olumsuz sosyal davranışlarını düzenlemek amacıyla için etkinlikler yapılmıştır. Uygulama sonrasında çocukların etkileşimleri ön- son gözlemler ve görüşmeler yoluyla değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda müdahale programının çocukların prososyal davranışlarında artışa neden olduğu, sosyal etkileşimlerinde problem çözme becerilerini geliştirdiği, konuşma ve dil becerilerinde de gelişim kaydedildiği görülmüştür.

Uzmen ve Mağden (2002) araştırmalarında resimli çocuk kitaplarının okul öncesi eğitime devam eden çocuklar üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini okul öncesi eğitim kurumuna giden 40 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma deneysel yöntemle yapılmıştır. Çocukların yardım etme davranışların değerlendirmek amacıyla ön test- son test kullanılmıştır. Deney grubuna iki hafta boyunca prososyal davranış içerikli sekizer tane resimli çocuk kitabı okunmuştur. Deney grubuna hikayeler okunduktan sonra çocuklara hikayelerle ilgili sorular sorulmuş, tartışmalar yapılmış ve etkinlikler uygulanmıştır. Araştırma sonucunda deney grubu çocuklarının yardım etme ve paylaşma davranışlarında artış olduğu gözlemlenmiştir. Deney grubunda yer alan kız öğrencilerinin yardım davranışlarında erkek öğrencileri ise paylaşma davranışında daha fazla artış olduğu araştırma sonucunda tespit edilmiştir.

Greitemeyer (2009) prososyal içerikli sözlü şarkıların prososyal davranış üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırmanın katılımcılarını 16' sını kadın 17' si erkek toplam 33 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Çalışmayı yürüten iki araştırmacıdan birincisi, katılımcıların 17' sine prososyal içerikli dört sözlü şarkıyı, diğer katılımcılara ise nötr olarak adlandırılan dört sözlü şarkıyı dinlettirerek şarkı hakkındaki yorumlarını sormuşlardır. Ardından ikinci araştırmacı, çalışma ortamına gelerek elindeki 20 kalem kaza ile yere düşürme senaryosunu uygulamıştır. Katılımcıların araştırmacıya yardım etme durumları ve kaç tane kalem kaldırdıkları ile ilgili veriler kaydedilmiştir. Araştırma sonucunda prososyal içerikli şarkı dinleyen katılımcıların daha fazla kalem toplayarak yardım ettikleri tespit edilmiştir. Araştırmanın ikinci kısmında toplamda 50 öğrenci ile çalışma yürütülmüştür. 25 katılımcıya prososyal içerikli diğer 25 katılımcıya da nötr içerikli şarkılar dinletilmiştir. Ardından katılımcıların prososyal düşüncelerini değerlendirmek amacıyla cümle tamamlama testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda prososyal içerikli şarkılar dinleyen katılımcıların cümleleri tamamlamak amacıyla daha fazla prososyal kelimeler kullandığı belirlenmiştir.

Adinugroho (2009) araştırmasında prososyal içerikli kitapların çocukların prososyal davranışlarına etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklem grubunu bilişsel ve iletişim becerilerinin normal gelişim gösterdiği 7 okul öncesi dönem çocuğu oluşturmuştur. Uygulama sürecinde her çocuğa birbirini izleyen 3 günde kendi seçtikleri hikaye kitapları araştırmacı ile birlikte okunmuştur. Ardından çocukların prososyal davranışları sözel ifadeler ve motor davranışları dikkate alınarak serbest zaman ve etkinlik zamanlarında her biri 15 dakikalık anekdot kayıtları ile kaydedilmiştir. Ayrıca araştırmacı tarafından oluşturulan bir materyal ile çocuklar kendi davranışlarını iyi ve kötü seçeneklerinden oluşan seçenekler arasından tercih ederek değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda prososyal içerikli hikâye kitapların çocukların prososyal davranışlarını arttırdığı, anti- sosyal davranışlarını ise azalttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca hikaye kitaplarının, çocukların kendi davranışlarını değerlendirme ve davranış kontrolü becerilerini geliştirme konusunda da olumlu etkiye sahip olduğu araştırmacı tarafından belirtilmiştir.

Gentile ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan araştırmalarında karakterlerin şiddet içermeyen yöntemlerle birbirine yardım ettiği ve desteklediği içerikteki oyunların, kısa ve uzun vadede prososyal davranışları nasıl etkileyeceğini incelemişlerdir. Bu amaç doğrultusunda üç farklı ülkede üç ayrı yaş

grubuyla korelasyonel, boylamsal ve deneysel olarak çalışmalarını yürütmüşlerdir. Korelasyonel çalışmada prososyal davranış içerikli oyun oynayan Singapurlu ortaokullu öğrencilerinin daha fazla prososyal davranış sergiledikleri tespit edilmiştir. Japon çocuk ve ergenlerle yapılan boylamsal çalışmada prososyal video oyunları oynamanın prososyal davranışları arttırdığı öngörülmüştür. Deneysel yöntemle yapılan çalışmada rastgele seçilen ABD' li lisans öğrencilerinin prososyal içerikli oyunları oynayan öğrencilerin başka öğrencilere karşı daha fazla prososyal davranış sergiledikleri tespit edilmiştir.

Greitemeyer ve arkadaşları (2010) araştırmalarında, prososyal davranış içerikli oyunların yardım etme davranışına etkilerini incelemişlerdir. Toplam 56 katılımcı ile yapılan araştırmada, random seçilen 28 kişi nötr oyunu (Tetris), 28 kişi ise prososyal içerikli oyunu (Lemmings) oynamışlardır. Yapılan analizler prososyal davranış içerikli oyunların nötr ve antisosyal içerikli video oyunlarına göre kişilerarası empatiyi geliştirdiği ve prososyal etkiyi arttırdığı tespit edilmiştir.

Greitemeyer ve Osswald (2010) prososyal davranış içerikli video oyunlarının sosyal davranışlar üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Deney grubuna nötr içerikli video oyunu oynatılırken kontrol grubuna prososyal içerikli video oyunu oynatılmıştır. Araştırma sonucunda prososyal davranış içerikli video oyunları oynayan katılımcıların bir aksilik durumunda ve taciz durumunda yardım etme olasılıklarının daha yüksek olduğu ve daha fazla zaman ayırdıklarını göstermiştir. Çalışma ayrıca prososyal içerikli video oyunu oynamanın prososyal davranışları teşvik ettiğini göstermiştir.

Whitaker ve Bushman (2012) çalışmalarında nötr, rahatlatıcı ve şiddet içerikli video oyunlarının öğrencilerin prososyal davranışları üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Araştırma, 150 üniversite öğrencisinin katılımıyla deneysel yöntem ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın birinci aşamasında, katılımcılara 20 dakika boyunca nötr, rahatlatıcı ya da şiddet içerikli video oyunlarından herhangi birini rastgele oynamaları sağlanarak saldırgan ve prososyal davranışları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Daha sonra video oyunların katılımcıların saldırgan davranışları üzerindeki etkisini anlamak amacıyla rekabet içeren bir oyunu aynı cinsiyetten bir partneriyle oynamaları sağlanmıştır. Oyunu kaybeden kişi gürültülü bir sesle cezalandırılırken, kazanan kişi para ile ödüllendirilmiştir. Ceza ve ödülün şiddeti ve miktarı katılımcılar tarafından belirlenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasına rahatlatıcı video oyunlarının prososyal davranışlar

üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla katılımcıların araştırmacıların kalemlerini açmalarına yardım etmeleri istenmiştir. Ayrıca video oyunlarının katılımcıların duygu durumları üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla 18 farklı duygu durumunun yer aldığı likert tipi bir ölçme aracı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda rahatlatıcı video oyunu oynayan katılımcıların diğer oyunları oynayanlara göre daha az agresif olduğu ve daha fazla yardımsever olduğu tespit edilmiştir.

Saleem ve arkadaşları (2012) tarafından yapılan araştırmada video oyunlarının çocuklar üzerindeki etkisini deneysel yöntemle incelemişlerdir. 9-14 yaş aralığında seçilen katılımcılara prososyal içerikli, tarafsız ve şiddet içeren video oyunlar oynatılmıştır. Daha sonra çocukların eş zamanlı olarak yararlı ve incitici davranışları yeni bir tangram ölçüsü aracılığıyla değerlendirilmiştir. Prososyal içerikli oyunlar oynayan çocukların yararlı davranışları artarken incitici davranışlarının azaldığı; şiddet içerikli video oyunu oynayan çocuklarda ise tam tersi etkilerin olduğu tespit edilmiştir.

Greitemeyer ve Cox (2013) yaptıkları çalışmada bir video oyununun takım olarak oynandığında işbirlikçi davranış üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Araştırma İngiltere Üniversitesi'ndeki 52 üniversite öğrencisi ile yürütülmüştür. Katılımcıların 34'ü video oyununu takım olarak, 18'i ise oyunu bireysel olarak oynamıştır. Katılımcılar bir manipülasyon kontrolü olarak video oyunun içeriğinin ne kadar işbirlikçi olduğunu değerlendirmişlerdir. Daha sonra katılımcılar video oyunun şiddet içeriği düzeyini, oyunun zorluk durumunu ve oyundan hoşlanma durumlarını likert tipi ölçme aracıyla değerlendirmişlerdir. Arabuluculuk analizleri, oyunun takım olarak oynanmasının oyuncular arasında güveni arttırarak iş birliği uyumunu arttırdığını bunun da işbirlikçi davranışı arttırdığını tespit etmişlerdir.

Prot ve arkadaşları (2014) prososyal içerikli medya kullanımının empati ve prososyal davranışlar üzerindeki etkilerini kültür değişkenine incelemeyi amaçlamışlardır. Yedi farklı ülkeden (Avustralya n=426, Çin n=203, Hırvatistan n=438, Almanya n=200, Japonya n=395, Romanya n=233 ve ABD n=307) ortalama yaşlarının 21 olduğu, toplamda 2.202 kişi araştırmanın katılımcısı olarak belirlenmiştir. Analizler, prososyal içerikli medya kullanımı ile prososyal davranışların pozitif ilişkili olduğunu, prososyal içerikli medya kullanımının empati aracılığıyla prososyal davranışları arttırdığını göstermiştir. Analizler bu

pozitif korelasyonların kültürler arasında da benzerlik gösterdiğini, iki yıl boyunca Singapurlu çocuk ve ergenlerden oluşan katılımcılarla yapılan incelemelerin prososyal içerikli video oyunu oynamanın prososyal davranışlar üzerinde boylamsal etkilerinin pozitif yönde ilişkili olduğunu tespit etmiştir.

İnanlı (2015) çalışmasında okul öncesi dönemdeki çocuklarının izledikleri programların ve oynadıkları oyunların, çocukların oyunlarındaki sosyal davranışlarına etkilerini, etki sürelerini ve bu etkilerin hangi ortamda gerçekleştiğini araştırmıştır. Araştırma 4-6 yaşındaki 52 çocuk ile yapılmıştır. Araştırmaya dahil edilen çocukların ebeveynleri bir hafta boyunca çocukların teknolojik alet kullanım sürelerini kaydetmişlerdir. Çocukların izledikleri programların çocukların oyunlarına etkileri öğretmenleri tarafından değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda medya araçlarıyla geçirilen süre ile agresif davranışlarda bulunma durumu arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Araştırmada çocukların video oyunlarına ayırdığı sürenin artması ile gelişimlerine olumlu etki sağlayacak içeriklere ayırdıkları zamanların azaldığı ve çocukların medya kullanım süreleriyle yaşları arasında da paralel bir artış olduğu tespit edilmiştir.

Somer (2015) resimli hikaye kitaplarında prososyal davranışları analiz etmiştir. Çalışmanın örneklemini, 4-6 yaş grubu çocukların en çok tercih ettiği 200 adet resimli hikâye kitabı oluşturmuştur. Kitaplarda prososyal davranışlardan iletişimi başlatma ve sürdürme, empati kurma, yardım etme, iş birliği yapma, paylaşma ve özgecilik boyutlarını, içerik analizi ve söylem analizi yoluyla incelemiştir. 200 kitabın 81 tanesinde prososyal içeriklere yer verildiği, 119 kitapta ise prososyal davranışlara yer verilmediği tespit edilmiştir. İncelenen kitaplarda en sık yer verilen prososyal davranışın özgecilik olduğu ve bu sıralamayı yardım etme davranışının takip ettiği, kitaplarda ağırlıklı olarak toplumsal yaşamda tek kalmak istememe nedeniyle soru sorma, arkadaş edinme ve oyuna davet gibi sosyal davranış örneklerine de sıkça yer verildiği belirlenmiştir.

Kleemans ve arkadaşları (2015) İngilizce ve Flemenkçe dilinde 2015 yılında yayınlanan ve Top 2000 listesine giren şarkıların sözlerini prososyal davranışlar açısından incelemişlerdir. Araştırma da şarkılarda prososyal davranışlardan “Rahatlatma, Yardım etme ve Paylaşma” boyutları incelenmiştir.

Araştırma sonucunda şarkı sözlerinde en çok yer verilen prososyal davranışın “Yardım etme” olduğu görülmüştür.

Ruth (2017) çalışmasında prososyal içerikli sözü şarkıların günlük yaşamda insanların sosyal davranışlarına etkisini incelemiştir. Bir ay boyunca kafeye gelen müşterilere prososyal sözlerle sahip şarkı (Heal The World) ve nötr şarkılar random şekilde dinletilmiştir. İki gözlemci tarafından müşterilerin adil ticaret kahvelerinin (üreticileri ve sürdürülebilir çevresel tarımı destekleyen, çocuk işçi çalıştırmayı yasaklayan) ve organik olan kahvelerin satın alınma ve bahşış verme durumu kaydedilmiştir. Araştırma sonucunda prososyal içerikli şarkıları dinleyen müşterilerin adil ticaret kahvesi ve organik kahveleri daha fazla satın ve daha fazla bahşış verme ile pozitif ilişkilerinin bulunduğunu tespit etmiştir.

Coyne ve arkadaşları (2018) prososyal içerikli medyaya maruz kalmanın etkilerini incelemek amacıyla meta- analiz çalışması yapmışlardır. Araştırmada 243 etki boyutunu içeren 72 çalışmanın sonucu değerlendirilmiştir. Analiz sonucunda prososyal içerikli medyaya maruz kalmanın yüksek düzeyde empatik kaygıyla ve prososyal davranışlarla ilişkili olduğu ve saldırgan davranışlarla daha düşük düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Shoshani ve Krauskopf (2021) tarafından yapılan araştırmada çocuklarda şiddet içerikli video oyununun, takım (işbirlikçi) şeklinde oynama ile bireysel şekilde oynama durmuna göre çocukların, prososyal davranışları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırma İsrail Devletinde yaşayan 9-12 yaş aralığındaki 845 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırma sonuçları takım şeklinde oynanan oyunlarda, oyunun şiddet içerikli olmasına rağmen hem araştırmacıya yardım etme hem de ihtiyacı olan diğer kişilerle kaynaklarını paylaşma davranışını bireysel olarak oyun oynayan çocuklara göre daha fazla olduğu görülmüştür.

Akar ve arkadaşları (2021) 3-6 yaş çocuklarına yönelik 105 hikaye kitabının prososyal davranış içeriklerini incelemeyi amaçlamışlardır. Hikaye kitaplarında prososyal davranışları incelemek amacıyla araştırmacı tarafından “Kitap İnceleme Formu” oluşturulmuştur. Hikaye kitaplarında prososyal davranışlardan “Yardımlaşma, İş Birliği, Empati, Paylaşma, Teselli Etme, Kibarlık, Dayanışma” boyutları incelenmiştir. Araştırma sonucunda hikaye kitaplarında en çok “Kibarlık”; en az “Dayanışma” prososyal davranışı tespit edilmiştir. Hikaye kitaplarında prososyal davranışların çoğunlukla insan

karakterleriyle işlendiği görülmüştür. Araştırmada prososyal davranış boyutlarının, karakterlerin cinsiyetine göre değişiklik gösterdiği belirlenmiştir.

Shoshani ve arkadaşları (2022) prososyal içerikli dokunmatik ekran uygulamaların çocukların prososyal davranışları üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Araştırma sekiz farklı okul öncesi eğitim kurumundaki 3,5- 6,5 yaşları arasında toplam 198 çocuk ile yapılmıştır. Katılımcılara rastgele prososyal içerikli, şiddet içerikli ya da nötr uygulamalardan herhangi biri oynatılmıştır. Prososyal içerikli oyun oynayan çocukların diğer oyunları oynayan çocuklara göre araştırmacılara daha fazla yardım ettikleri, prososyal içerikli uygulamalara maruz kalan çocukların, aynı yaştaki gerçek ve varsayımsal kişilere yönelik prososyal davranışları üzerinde daha geniş bir etki yelpazesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacılar dokunmatik ekran uygulamalarının erken çocukluk döneminde prososyal davranışları teşvik edilmesine katkı sağlayabileceğini belirtmişlerdir.

2.12.2 Çizgi Film ve Prososyal Davranışlarla İlgili Yapılan Çalışmalar

Davidson ve Neal (1974) televizyon programlarını içeriklerini incelemek amacıyla prososyal davranışlar kodlama aracı geliştirmiştir. Birçok sayıda potansiyel olarak prososyal davranış içerdiği düşünülen programlar izlenilmiş ve davranışlar kategorilere ayrılmıştır. Kategoriler uygulanabilir düzeye getirilerek sınırlandırılmış ve bir kodlama aracı geliştirilmiştir. Oluşturulan araçta prososyal davranışlar kişiler arası (fedakârlık, sempati, kendinin veya başkalarının duygularını açıklama, kötü davranış için özür dileme) ve özdenetim (hazı erteleme/sabır gösterme, saldırganlığın kontrolü ve günaha karşı direnç gösterme) olarak toplam 7 kategoriye ayrılmıştır. Fedakârlık tanımı yardımlaşma, paylaşma ve iş birliğini kapsayacak şekilde yapılmıştır. Kodlama aracı tamamlandıktan sonra televizyon programlarının prososyal davranış içeriğinin düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Sprafkin ve arkadaşları (1975) prososyal içerikli çizgi filmlerin çocukların prososyal davranışları üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Birinci sınıf öğrencilerinden oluşan katılımcıların birinci grubuna, bir köpeğe yardım eden çocuğun dramatik bir örneğini içeren Lassie serisinin bir bölümü; ikinci gruba Lassie serisinden prososyal davranış içerikli olmayan bir bölüm ve üçüncü gruba ise aile komedi çizgi dizisi olan Brady Bunch' tan bir bölüm izletilmiştir. Daha sonra katılımcılara tek başına kazanç sağlayacakları bir oyun ile sıkıntı içindeki

bir yavru köpeğe yardım etme seçenekleri sunulmuştur. Lassei çizgi filminde yavru köpeğe yardımı içeren bölümü izleyen çocukların diğer programları izleyenlere göre daha fazla yavru köpeğe yardım etmeyi tercih ettikleri belirlenmiştir.

Lee (1988) televizyonda primer zamanda yayınlanan eğlence programları prososyal davranışlar açısından incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 1985-1986 sezonunda yayınlanan 235 program oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda programların %97' sinin en az 1 prososyal eylem barındırdığı tespit edilmiştir. Prososyal davranışlar duygusal, özgecil ve akıl yürütme kategorilerine göre kodlanmıştır. Prososyal davranış kategorilerine göre dağılım şu şekilde belirlenmiştir: Duygusal kategori %57; özgecil kategori %21; akıl yürütme kategorisi %22 oranında dağılım göstermiştir. İncelenen programlarda kişinin korkularını yenmenin önemi, insanlığın maddi kazançtan daha önemli olduğu, aldatma ve yalanın yıkıcı sonuçları, hoşgörü ve farklılıklara saygı duyma gibi prososyal temalara ağırlıklı olarak yer verildiği belirlenmiştir.

Stout Jr ve Mouritsen (1988) çocuk reklamlarını sosyalleşme açısından inceleyen ilk çalışmalardan birini gerçekleştirmişlerdir. Araştırmada çocuklara yönelik reklamların içeriğini prososyal davranışlar açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda "Barbie", "Care Bears" ve "McDonald's" gibi ürün reklamlarının paylaşma, nezaket gösterme ve fiziksel sevgi gösterme yönünden zengin olduğu tespit edilmiştir.

Anderson (2001), Arthur ve Rugrats adlı çizgi filmlerde iletişim kalıplarını prososyal ve antisosyal açıdan içerik analizi metodolojisini kullanarak incelemeyi amaçlamıştır. Rastgele örneklem ile seçtiği toplamda 20 bölümü Larson (1993) tarafından oluşturulan ölçüm aracını kullanarak analiz etmiştir. Larson (1993) tarafından oluşturulan ölçüm aracı ilişkisel iletişim (destekleyici, yönlendirici ve katkı sağlayıcı) ve tartışmalı iletişim (karşıt, saldırgan ve kaçınma) olmak üzere iki ana kategori ve alt kategorilerden oluşmaktadır. Araştırmaya dahil edilen bu çizgi filmler metin haline getirilerek ölçüm aracına göre kodlama yapılmıştır. Araştırma sonucunda, Arthur çizgi filminin Rugrats çizgi filmine göre iletişimi daha fazla prososyal davranış amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca Anderson, prososyal davranışı "başkalarını bilgilendiren, destekleyen ve yardım eden karakter tarafından yapılan iletişim ve eylemler" olarak tanımlayarak yeni bir tanım geliştirmiştir.

Dumova (2003) 1972-2002 yılları arasında yayınlanan yerel bir programın çocuk serilerini prososyal davranışlar açısından analiz etmiştir. Araştırma kapsamına rastgele örnekleme yoluyla seçilen 114 bölüm dahil edilmiştir. Veriler, birincil mesajlar; dikkat çekme, yaşa uygunluk, açıklık, görsel ve işitsel sunum ve prososyal mesajlar; kişilik ve karakter, aile, okul, iş, yerel ve daha geniş çevre olacak şekilde kodlanmıştır. Programın içerikleri ekonomi, spor, çevre, sağlık vb. alt konuları şeklinde analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda program bölümlerinde toplum, okul ve aile konularına ait prososyal mesajlara daha çok yer verildiği, en çok yer verilen prososyal davranış boyutlarının ise yardım etme, paylaşma ve iş birliği yapma alt boyutları olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda çizgi film serisinin 1970' li yıllarda yayınlanan bölümlerinde daha çok çevreyi koruma, iyi vatandaş olma, tarihi ve kültürel miraslar konularına ağırlık verilirken, 1980 ve 1990' lı yıllarda sosyal yaşamla ilgili konulara daha fazla yer verildiği ve sosyalleşme içeriğinin arttığına yönelik bulgulara dikkat çekilmiştir.

Sado ve arkadaşları (2005) Japon televizyon programlarındaki antisosyal ve prososyal davranışları içerik analizi yoluyla tespit etmeyi amaçlamışlardır. 1996-1998 yılları arasında yayınlanan 280 saatlik yayın süresinde rastgele örneklem yoluyla seçtikleri programları kodlama aracıyla analiz etmişlerdir. Çocukların en çok sevdikleri televizyon programlarında antisosyal davranışların prososyal davranışlardan daha yaygın olduğunu tespit etmişlerdir.

Smith ve arkadaşları (2006) yaptıkları çalışmada Amerikan televizyonundaki özgecil eylemlerin (fedakâr eylemler, yardım etme, paylaşma) sıklığını ve bağlamını sosyal bilişsel teori merceğinde analiz etmeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın araştırma soruları özgecil eylemlerin kanal türüne ve bağlamına göre nasıl farklılaştığı; program türünün özgecil eylemlerin sunumunu nasıl etkileyebileceği olarak belirlenmiştir. Araştırmaya dahil edilen programlar Michigan State Üniversitesi' nde ki 31 araştırma görevlisi tarafından analiz edilmiştir. Analiz işlemi öncesinde araştırma görevlileri küçük gruplara ayrılmış kod kitabındaki tüm tanımlar konusunda eğitilmiştir. Güvenirlik tüm kodlayıcıların 3 ortak programı kodlama sonuçlarının değerlendirilmesiyle elde edilmiştir. Araştırma sonucunda örneklemdaki programların %73' ünün saatte 2,92 oranında yardım etme ve paylaşım davranışlarına yer verildiği tespit edilmiştir. Kanal türüne göre kablolu çocuk yayını yapan kanalların saat başında en yüksek oranda (4,02) özgecil davranış gösterdiği tespit edilmiştir. Program

türüne göre özgecil eylemlerin yer verilme durumu incelendiğinde tüm filmlerin %93' ü olay örgüsü bağlamında en az bir özgecil eyleme yer verilmiştir. En çok özgecil davranışlara yer verilen program türü 4,5 olay oranıyla komedi programları olurken bu sıralamayı 4, 18 oranıyla çocuk dizilerinin takip ettiği belirlenmiştir.

Klinger (2006) aile odaklı çizgi filmlerde ebeveyn- çocuk etkileşimleri üzerine içerik analizi yapmıştır. Yirmi üç yayın kanalından seçilen 28 ebeveyn- çocuk karakteri seçilmiştir. Bu karakterler 6 anne-kız ikilisi, 6 baba-kız ikilisi, 7 anne-oğul ikilisi ve 9 baba-oğul ikilisi şeklinde oluşturulmuştur. Seçilen karakterlerin etkileşimlerinin 2,5 dakikalık bölümleri analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda çizgi film karakterlerinden ebeveyn karakterleri çocuk karakterlerine göre önemli ölçüde daha fazla prososyal eylemde bulundukları tespit edilmiştir. Ebeveyn karakterleri ile çocuk karakterlerinin olumsuz davranışlarda bulunma oranlarında farklılık olmadığı, baba karakterlerinin anne karakterine göre hem prososyal hem de antisosyal davranışlarda bulunma sıklığının daha fazla olduğu görülmüştür. Erkek ve kız çocukları karakterleri arasında prososyal davranışta bulunma durumlarında bir farklılık tespit edilmemiştir.

Klein ve Shiffman (2011) çizgi filmlerdeki prososyal davranış içeriklerini incelemeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada, çizgi filmlerde prososyal davranışların yaygınlığı zaman içerisinde prososyal davranışlara yer verilme durumundaki değişimi, en sık yer verilen prososyal davranışın ne olduğu, karakterlerin davranışı gerçekleştirme motivasyonunun ne olduğu ve karakterin özelliğinin, prososyal davranış gösterme eğilimine etkisinin ne olduğu sorularına yanıt aranmıştır. 1930-1980 yıllarında yayınlanana çizgi filmler rastgele yöntemle seçilmiş ve kodlama formuna göre çizgi filmler analiz edilmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde ortalama olarak izleyicilerin bir saatlik süre içinde 11' den fazla prososyal davranışa maruz kaldığı tespit edilmiştir. Çizgi filmlerde en çok yer verilen prososyal davranışın fiziksel yardımda bulunmak olduğu belirlenmiştir. Fiziksel yardım kapsamındaki davranışlar başkasını bir zarardan kurtarmak, ulaşılamayan bir şeyde ulaşılmasına yardımcı olmak, nezaket davranışı sergilemek gibi davranışlar olarak belirtilmiştir. Çizgi film içeriklerinde 1930-1980 yılları içerisinde prososyal davranışların sıklığının iki katına çıktığı, doğuştan gelen iyi kalpli karakterlerin prososyal davranışta bulunma eğilimlerinin

daha fazla olduğu, karakterin prososyal eylem gösterme eyleminin pek çok değişkene göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Padilla-Walker ve arkadaşları (2013) Disney animasyon filmlerinde prososyal davranışın çok boyutluluğunu incelemeyi amaçlamışlardır. Prososyal davranışlar incelenirken eylemi başlatan kişinin hedefi, başlatıcının özellikleri ve bağlamı dikkate alınmıştır. Araştırmanın örneklemini 2011 yılına kadar yayınlanan 61 animasyonlu Walt Disney ve Disney/Pixar filminin (yaklaşık 85 saatlik izlenme süresi) tamamı oluşturmuştur. İçerik analizi yöntemi kullanılarak sosyal bilişsel ve prososyal davranış gelişimi teorileri temelinde bir kodlama aracı geliştirilmiştir. Kodlamalar altı (2 erkek-4 kadın) üniversite öğrencisi tarafından yapılmıştır. Her bir kodlayıcıya rastgele olarak 10 film verilmiş ve analizlerinin yapılması istenmiştir. Analiz edilen filmlerin toplam süresi 5.128 dakika olduğu ve her dakikada ortalama 1 toplamda 5. 530 prososyal davranışın gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Mares ve Woodard (2005) çalışmalarında televizyonun çocukların sosyal etkileşimleri üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla televizyonun çocukların fedakârlık, kalıp yargı ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki olumlu etkilerine ilişkin yapılan 34 çalışma meta- analiz yöntemiyle incelemiştir. İncelenen araştırmalarda bağımlı ölçümler arasında kontrol gruplarına ya da anti-sosyal içerik izleyenlere kıyasla prososyal içerikli programlara maruz kalan izleyicilerin sosyal etkileşimlerine orta düzeyde olumlu etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca prososyal içerikli programlar maruz kalmanın olumlu etkisinin şiddet içeren içeriğe maruz kalmanın olumsuz etkisi kadar güçlü düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Nada (2016) araştırmasında Mısır’ da primer zamanında yayınlanan popüler çizgi filmlerde prososyal davranışların dağılımını incelemeyi amaçlamıştır. Üç farklı kanalda primer zaman boyunca yayınlanan 7-12 yaş grubunu hedef çizgi filmlerin içeriğini incelemek için içerik analizi kullanılmıştır. 7-12 yaş grubunu hedefleyen ve Cartoon Network Arabic, Spacetoon ve MBC3 kanallarında yayınlanan tüm çizgi filmlerden örneklem oluşturmak için 15 Ocak- 15 Şubat arasındaki tüm pazartesi günlerinin tarihleri 1'den 4'e kadar kodlanmıştır. Aynı şekilde haftanın diğer günleri de bu şekilde kodlanarak online bir sitede rastgele günler seçilmiştir. Üç kanalda bu belirlenen gün ve saatler arasında yayınlanan ve hedef yaş grubuna hitap eden 87 çizgi film analiz edilerek veriler

elde edilmiştir. Araştırma sonucunda toplam 2.563 dakikalık sürede her 30 dakikada ortalama 5 prososyal eylemin gerçekleştiği tespit edilmiştir. Prososyal davranışların %65,6' sının fiziksel; %34,3' ünün ise sözel olarak gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Araştırmada prososyal davranışların olumlu etkileşim (İş birliği, arkadaşça etkileşim, övgü gibi); fedakârlık (yardım, nezaket, paylaşım ve cömertlik gibi); kendini kontrol etme (kurallara itaat etme, agresif dürtülerin kontrolü ve günaha karşı direnç gibi); başkalarının kabulü (tutum ve inançlar gibi) boyutları analiz edilmiştir. İncelenen çizgi filmlerde en fazla fedakârlık (%52,3) boyutuna bunu takiben pozitif etkileşim (%32,2) ve öz kontrol (%15,3) boyutlarına yer verildiği saptanmıştır.

Ağır (2018) tarafından yapılan araştırmada, "Karlar Küresi" çizgi filmi karakterlerinin aile içi ilişkileri, çocukluk travmaları, benlik algıları ve psikolojik iyi oluş durumları üzerinde prososyal davranışların etkisi incelenmiştir. Araştırmada çizgi filminin içeriği, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (Duygusal istismar, Duygusal ihmal boyutları), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (Benlik saygısı, İnsanlara güven duyma, Depresif duygulanım ve Psişik izolasyon boyutları), Çocuk Prososyal Davranış Değerlendirme Ölçeği ve Psikolojik iyi Olma Ölçeği kullanılarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda prososyal davranışların, psikolojik iyi olma durumunu etkilediği belirlenmiştir.

Taggart ve arkadaşları (2019) televizyon programlarının şiddet, prososyal davranış ve fantastik içerik düzeylerini araştırmayı amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini ABD' de yayınlanan 88 popüler televizyon programı oluşturmuştur. Ticari anket, ebeveyn görüşmesi ve ebeveyn anketi kullanılarak seçilen 88 programın her birinin en son ve tamamlanmış sezonundan rastgele seçilen ikişer bölüm izlenerek analiz yapılmıştır. Televizyon programlarının şiddet analizini yapmak için Common Sense Media (2018) aracı kullanılmıştır. Prososyal ve fantastik içerik analizi için birkaç mikro düzeyde kodlama şeması denenmiş ardından kapsayıcı içerikte şema içeren 1-5 arası derecelendirme yapılan bir kodlama aracı oluşturulmuştur. İki araştırma görevlisine bu kodlama için eğitim verilerek programın analizini yapmaları sağlanmıştır. Araştırma sonucunda araştırmaya dahil edilen programların prososyal puanlarının düşük olduğu, programların 5 üzerinden ortalama 1,3 puana sahip olduğu tespit

edilmiştir. Sadece üç programın (%3) 4 veya üzeri puan aldığı programların %74' ü 2 veya daha düşük puanlar aldığı belirlenmiştir.

Wilson ve Jenkins (2020) araştırmalarında popüler çizgi film olan 1001 Gece (1001 Nights) çizgi filmi ile bütünleştirilmiş prososyal eğitim programını çocukların sosyal davranışları açısından değerlendirmişlerdir. Araştırma Ürdün' de yaşayan Suriyeli mültecilerden oluşan 5-15 yaş arasındaki 199 çocuk ile yürütölmeye başlanmıştır. Ancak mülteci yaşamının geçici doğası ve merkezler arasında hareket eden çocukların takibini sağlamadaki güçlük nedeniyle araştırmanın örneklemini ön test ve son testin yapılabildiğı 71 çocuk oluşturmuştur. Prososyal eğitim programı 1001 Gece çizgi filminin 40 bölümü (11 dakikalık bölümler), eğitim amaçlı 40 ders planı, ders planlarını içeren öğretim kılavuzu, DVD şeklinde animasyon hikayeleri ve bu DVD' lerin hikâye kitaplarından oluşturulmuştur. Program kolaylaştırıcılar (öğretmenler ve gönüllüler) aracılığıyla ve ebeveyn iş birliğı ile yürütölmüştür. Veriler UNICEF adına üçüncü taraf olan Save the Children tarafından 20 soruluk testten oluşan ölçüm aracı, ebeveynler ve kolaylaştırıcılar (öğretmenler ve gönüllüler) ile yapılan odak grupları, görüşmeler ve gözlemler yoluyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda tüm çocuklarda (özellikle risk altındaki çocuklarda) olumsuz tutumların çarpıcı şekilde düştüğü, topluluklar arasındaki ilişkilerde gelişmelere neden olduğı, evde ve oyunlarda davranışsal iyileşmeler göröldüğü tespit edilmiştir. Ayrıca programın yürütölmesinde iş birliğı içinde olunan ebeveynlerin de çocuklarla etkileşimlerinde olumlu değişimlerin yaşandığı saptanmıştır.

İlgili literatür incelendiğinde televizyon programlarının prososyal davranışlar üzerinde güçlü bir olumlu etkiye sahip olabileceğini kanıtlayan birçok çalışma olduğı görölmüştür. Ancak alanyazında televizyon programlarında prososyal davranış içeriklerini inceleyen çalışmaların çok sınırlı olduğı tespit edilmiştir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma metodolojisinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma öncelikli olarak kelime, resim, imgeler gibi sayısal olmayan nitel verilerin toplanmasına dayalı ampirik araştırma yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır (Christensen ve ark., 2015). Araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren kayıt ve belgelerden veri toplanması ise doküman inceleme olarak adlandırılmaktadır (Karasar, 2018; Yıldırım ve Şimşek, 2008).

3.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu TRT Çocuk kanalında 2019- 2020 yılında yayınlanan 3-5 yaş aralığındaki çocuklara yönelik hazırlanan Niloya ve Arı Maya ile 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan Canım Kardeşim ve Heidi çizgi filmleri oluşturmaktadır. Araştırmaya dahil edilen çizgi filmlerden Niloya, Canım Kardeşim, Arı Maya çizgi filmlerinin bir bölümü yaklaşık 5-10 dakika sürdüğü için ilk 20 bölümleri, Heidi çizgi filminin ise bir bölümü 20-25 dakika sürdüğü için ilk 10 bölümü incelenmiştir. Araştırma kapsamında toplam 70 bölüm çizgi film izlenmiştir.

TRT Çocuk kanalının kamusal yayın yapması, çocuk temasına sahip olması ve araştırmalar sonucunda çocukların en çok tercih ettiği televizyon kanalı olması nedeniyle araştırmaya dahil edilen çizgi filmler TRT Çocuk kanalından seçilmiştir. Literatür incelendiğinde TRT Çocuk kanalında yayınlanan ve yerli yapım özelliğine sahip olan çizgi filmler arasında Canım Kardeşim ve Niloya çocuklar tarafında en çok tercih edilen çizgi filmler arasında yer aldığı görülmüştür (Aral ve Kadan, 2019; Duman ve ark., 2020; Kadan ve Aral, 2017; Özsevgeç ve Saka, 2018; Yılmaz ve Çelik, 2018). Heidi ve Arı Maya çizgi filmleri ise TRT Çocuk kanalında yayınlanmaya devam eden, yabancı yapım olma özelliği gösteren çizgi filmler olması nedeniyle araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

Araştırma kapsamında izlenen çizgi filmlere şu kanallar aracılığıyla ulaşılmıştır:

- Niloya çizgi filminin bölümlerine:

<https://www.youtube.com/watch?v=SXyoCF8HxwE>

- Heidi çizgi filminin bölümlerine:

https://www.youtube.com/channel/UCPUO32qohHe8_p170Y_Hk2g

- Canım Kardeşim çizgi filminin bölümlerine:

<https://www.trtcocuk.net.tr/canim-kardesim>

- Arı Maya çizgi filminin bölümlerine:

<https://www.dusyeri.com/search?category=1veq=ar%C4%B1+maya+>

bağlantılarından ulaşılmıştır.

Araştırmaya dahil edilen çizgi filmlerin izlenen bölümleri ve isimleri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin bölümleri

Bölüm Sayısı	Niloya	Canım Kardeşim	Arı Maya	Heidi
1. Bölüm	Gökkuşağı	Zamanı Durdurmayı Denediniz mi?	Maya' nın Doğumu	Dağların Zirvesinde
2. Bölüm	Bakarsan Bağ Bakmazsan Dağ Olur	Baba Bize Masal Anlatsana	Yuvadan Uçuş	Dağlarda ilk gün
3. Bölüm	İlkbahar	Haa haa hapsu	Kraliçenin Habercisi	Bahis
4. Bölüm	Oyun	Kayıp Baykuş Bubo	Ay Çiçekleri	Cikcik' i Kurtarmak
5. Bölüm	Soğan	Annem Gibi Güzel Olmak İstiyorum	Willy' nin Şişesi	Ağaç Ev Yemini
6. Bölüm	Karınca Parkı	Ben de Uzun Olmak İstiyorum	Top Yuvarlanmaya Devam Et	Dışarda Geçen İlk Gün
7. Bölüm	Kemençe	Elektrik Olmasa Ne Yapardık?	Yargıç Balmumu	Bir Somun Ekmek İçin
8. Bölüm	Fındık Zamanı	Bir Yıldızım Olsa Neler Yapardım Neler	Çatlak	Heide Köşkte Mahsur Kalıyor
9. Bölüm	Hangi Renk	Tavşan Bana Baksana Tiki Tiki Yapsana	Toz Gücü	Dikkat Kurt Var
10. Bölüm	Domates	Annemize Yardım Edelim	Kurtarıcı Maya	Peter'in Hazinesi
11. Bölüm	Sahur	Büyüdüğümde Ne Olacağım?	Maya' ya Uyku Yok	
12. Bölüm	Barış	Haydi Dünyayı	Kraliyet Gezisi	

		Dolaşalım		
13. Bölüm	Yıldız	Evimizdeki Misafirler	Yabancı	
14. Bölüm	Mısır Ekmegi	Mine' nin Uçurtması Kayboldu	Dikkat Ayı Var	
15. Bölüm	İftar	Çiftçi Kardeşim	Yaniltıcı Görüntüler	
16. Bölüm	Basketbol	Hayat Bilgisayar Oyunu Olsa	Uyuyan Güzel	
17. Bölüm	Halı	Muhteşem İzçiler Kampta	Küçük Elma Kurdu	
18. Bölüm	Yeni Araba	Küçük Olmak Ne Kadar Zormuş	Arılarla Dans	
19. Bölüm	Rüzgar Gülü	Arkadaşım Kardan Adam	Willy Taşınıyor	
20. Bölüm	Arı	Ailemizin Robotu	Çekirge Çetesi	

3.2.1 Niloya

Niloya çizgi filmi 3-5 yaş grubundaki çocuklar için hazırlanan ve Türk yapımı olan bir çizgi filmidir. Yapımına 2009 yılında başlanmış olup toplamda 111 bölümden oluşmaktadır. Niloya çizgi filminde Niloya, arkadaşı Tospik ve ailesinin yaşamını konu edilmektedir. Çizgi filmin karakterlerini Niloya, Niloya' nın kaplumbağası ve yakın arkadaşı Tospik, abisi Murat, arkadaşı Mete, annesi, babası, dedesi ve babaannesi oluşturmaktadır. Niloya çizgi filminin bölümleri ortalama 5- 10 dakika sürmektedir (<http://www.niloya.com/Hikaye.aspx>). Heidi çizgi filmi TRT Çocuk kanalında günde 2 kere yayınlanmaktadır.

Şehir hayatından uzak olan ancak modern dünya ile de bağlantılı olan şirin bir köyde dünyaya gelen Niloya ismini annesinin kızına Nil, babasının ise Oya ismini vermek istemesiyle ortaya çıkmıştır. Niloya' nın dedesi anne ve babasının istekleri üzerine kızlarının Niloya ismini vermelerini söyleyerek ikisinin de mutlu olacağı bir isim bulmuştur. İş birliği, dürüstlük, sabır, sorumluluk gibi farklı temalardan oluşan Niloya çizgi filmi 3-5 yaş grubu çocuklarına eğlendirici, eğitici ve öğretici içerikler sunmaktadır (Cengiz ve ark., 2020; Karakuş, 2015; Yılmaz ve Çelik, 2018).

3.2.2 Canım Kardeşim

Canım Kardeşim çizgi filmi 6-8 yaş grubu çocuklar için hazırlanmış olan yerli yapım olma özelliğine sahip bir çizgi filmidir. 2012 yılından itibaren TRT Çocuk kanalında yayınlanan bu çizgi film toplamda 5 sezon ve 109 bölümden oluşmaktadır. Canım Kardeşim çizgi filminin bölümleri ortalama 9-11 dakika

sürmekte ve günde 1 kere yayınlanmaktadır. TRT Çocuk kanalında yayınlanmaya devam eden Canım Kardeşim çizgi filminin karakterlerini, anne Lale Hanım, baba Galip Bey, Mine ve Müge adlı iki kardeş, evin kedisi Mıncır oluşturmaktadır. İlerleyen bölümlerde karakterlere Müge ve Mine' nin Mete adındaki kardeşi ve kuzenleri Onur da dahil olmaktadır (Deniz, 2019).

Çizgi filmde yer alan Lale Hanım karakteri anne rolünü üstlenmektedir. Olgun, sevecen bir karaktere sahip olan Lale Hanım avukattır. Baba Galip Bey ise daha çocuksu ve hayal dünyası geniş olan bir karakterdir. Eşine ve çocuklarına karşı her zaman sevecen ve ilgili bir rol oynamaktadır. Müge kardeşlerin en büyüğüdür ve ilkokula gitmektedir. Mine ise anaokuluna gitmektedir. Mine karakterinin en büyük özelliği hayal gücünün çok geniş ve meraklı olmasıdır. Mıncır evin sevimli ve yaramaz kedisidir. Olayları üçüncü bir göz olarak izlemektedir. Mete karakteri aileye sonradan katılan erkek kardeş rolünü üstlenmektedir. Çizgi film Mine' nin hayal dünyası ve meraklı sorularıyla aile üyelerinin maceraları üzerinde gerçekleşmektedir.

3.2.3 Arı Maya

Arı Maya 1900' lü yıllarda kitap olarak yayımlanmış daha sonra 1975 yılında ise çizgi filme uyarlanmıştır. 2012 yılında yeni versiyonu yapılarak ortalama 10-13 dakikadan oluşan 78 bölümle TRT Çocuk kanalında yayınlanmaya başlamıştır. Arı Maya 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlana yabancı yapım bir çizgi filmidir. Arı Maya TRT Çocuk kanalında günde 1 kere yayınlanmaktadır. Çizgi filmin ana karakterlerini Maya, Willy ve arkadaşları çekirge Philip oluşturmaktadır. Bu karakterlerin yanı sıra Ana kraliçe, öğretmen Cassandra, Ben, Başvekil Balmumu ve Albay Paul gibi birçok karaktere yer verilmektedir (https://tr.wikipedia.org/wiki/Ar%C4%B1_Maya). Ana karakter olan Arı Maya sevecen, yardımsever ve çalışkan bir arı rolündedir. Arkadaşı Willy ise Maya karakterinin zıttı olarak daha utangaç, tembel ve bencil bir rol oynamaktadır. Philip olgun, akıllı ve yetenekli bir müzisyen olan çekirge rolündedir. Ormanda ve arı kovanında olaylara yer verilen bu çizgi filmde, Arı Maya ve arkadaşlarının arasındaki maceralara yer verilmektedir.

3.2.4 Heidi

Heidi 1881 yılında İsviçreli yazar tarafından iki bölümden oluşan kurgusal bir roman olarak kaleme alınmıştır. 1974 yılında ise Japon animesi çizgi dizisi olarak "Heidi, Alp' lerin Kızı" ismiyle yayınlanmıştır. 2015 yılında yeni

versiyonu ‘‘Heidi’’ adıyla çizgi film olarak tekrar yayınlanmaya başlanmıştır (<https://en.wikipedia.org/wiki/Heidi>). 138 ülkede yayınlanan Heidi, TRT Çocuk kanalında günde 2 kere yayınlanmakta ve reyting sıralamalarında önemli bir başarı göstermektedir. Yabancı yapım olan Heidi çizgi filminin bir bölümü yaklaşık 20-25 dakika sürmekte ve 6-8 yaş aralığındaki çocuklara hitap etmektedir.

Heidi karakteri küçük yaşlarda anne ve babasını kaybeden küçük bir kız çocuğudur. Başlangıçta Heidi Frankfurt’ ta bir evde hizmetli olarak çalışan teyzesi Detie’ nin yanında kalmaktadır. Daha sonra çeşitli nedenlerden dolayı Alp dağlarında yaşayan büyükbabasının yanına gitmek zorunda kalan Heidi burada birçok arkadaş edinerek çeşitli macera yaşamaktadır. Heidi çizgi filminde Heidi’ nin arkadaşlarıyla ve büyükbabasıyla yaşadığı olayları konu edinmektedir (Karaca Atik, 2017).

Ana karakter olan Heidi neşeli, yardımsever ve cömert bir karakterdir. Alp dağlarında birçok sorunla yüzleşmek zorunda kalmakta aynı zamanda da güzel dostluklar kurmaktadır. Büyükbaba karakteri zorlu yaşam şartlarıyla mücadele eden, yaşlı, aksi aynı zamanda saygın bir karakter özelliği göstermektedir. Heidi ile zamanla iyileşen bir ilişki yaşamaktadır. Peter Heidi’ nin en yakın arkadaşdır. Keçi çobanlığı yapan Peter, annesi ve görme yetisi olmayan anneannesi ile birlikte yaşamaktadır. Yoksul bir hayat yaşayan Peter hem okula gitmekte hem de çobanlık yapmaktadır. Bay Travor karakteri ise kasabadaki öğretmen rolünü üstlenmektedir. Adil ve iyi bir karaktere sahip olan Travor’ un Karl adında bir oğlu vardır. Karl, Peter ve Heidi ile iyi anlaşamamakta ve birçok sorun yaşamaktadır. Terassa karakteri, Heidi ile en çok sorun yaşayan hırslı ve kıskanç bir karaktere sahiptir. William Terassa ve Karl’ ın yakın arkadaşdır ve Heidi ve Peter ile sorunlar yaşamaktadır. Çizgi filmde ana karakter ve yan karakterlerin maceralarını konu edinmektedir (Karaca Atik, 2017).

3.3 Veri Toplama Aracı

İlgili literatür incelenerek önceden araştırmacı tarafından oluşturulmuş ve kontrol listesi hazırlanmıştır. Araştırmacı çalışmasına başlamadan önce, ilgili kuramlardan yola çıkarak veya kendisi tarafından geliştirilen kategoriler yoluyla araştırmasına başlayabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

3.3.1 Prososyal Davranış Kontrol Listesi

Araştırma kapsamına dahil edilen çizgi filmlerde prososyal davranışları incelemek amacıyla ilgili alandaki yurt içi ve yurt dışı literatür incelenmiş ve araştırmacı tarafından “Prososyal Davranış Kontrol Listesi” hazırlanmıştır (Bağcı, 2015; Bower, 2012; Cheevakumjorn, 2009; Çelik Kahraman; 2019; Edwards ve Carlo, 2005; Uzmen ve Mağden, 2002; Önal, 2018; Öztürker, 2014; Somer, 2015; Türkmen, 2018; Yağmurlu ve ark., 2005)

Literatür taraması sonucunda prososyal davranış boyutları ve alt boyutları kategorileştirilmiştir. Hazırlanan “Prososyal Davranış Kontrol Listesi” güvenilirliğini sağlamak amacıyla okul öncesi eğitimi ve prososyal davranış gelişimi konusunda uzman olan üç kişiye gönderilmiştir. Uzman görüşleri her boyut ve alt boyut için “Uygun”, “Uygun değil”, “Değiştirilebilir” şeklinde alınmış ve uzmanların kategorilerle ilgili görüşlerini belirtmeleri amacıyla her bir kategori için “Açıklama” kısmı ayrılmıştır. Uzmanların görüşleri dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmış ve kontrol listesine son hali verilmiştir. Prososyal Kontrol Listesi, “İletişimi başlatma ve sürdürme”, “Empati kurma”, “Yardım etme”, “İş birliği yapma”, “Paylaşma”, “Özgecilik” ve “Destekleme” olmak üzere yedi boyuttan ve bunların alt boyutlarından oluşmuştur.

Tablo 3.2. Prososyal davranış kontrol listesi boyutları ve alt boyutları

Boyutlar	Alt Boyutlar
İletişim başlatma ve sürdürme	Selamlaşma Sohbeti başlatma / Sohbeti sözel olarak/ jest ve mimiklerle dinlediğini belirterek devam ettirme İyi dileklerde bulunma (Kendine iyi bak, Hoşçakal, Kolay gelsin vb.) Kendini ve özelliklerini tanıtmak/ Arkadaş olma/ Arkadaşlığı sürdürme Oyuna, etkinliğe davet etme İletişimi başlatmak ve sürdürmek için soru sorma Sohbet esnasında göz kontağı kurma Lütfen, rica ederim, teşekkür ederim vb. nezaket sözcükleri kullanma/ başkasına karşı nazik olma
Empati kurma	Kişilerin aynı durum karşısında farklı duygu, düşünce ve istekleri oluşunu anlama / kabul etme Kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi hissettirmeye çalışma Kişilerin içinde bulunduğu durumu yansıtan ifadeye bürünme (Benzer / Taklit / Yansıtıcı ifade)

Yardım Etme

Başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma ve yardım istendiğinde sevinçle / istekle kabul etme

İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşma (Örneğin; büyük bir dolabın düşmesini engellemeye çalışan birine gücünün yetmediğini görerek yardım etme vb.)

Kişileri üzen ya da zor durumlar karşısında yardım teklif etme / yardım etme

Tehlike konusunda / tehlike olduğunda uyarma

Kişilerin ve hayvanların beslenme, bakım gibi ihtiyaçlarında onlara yardım etme (Sokak hayvanları için sokağa su ve mama koyma vb.)

İş birliği Yapma

Birlikte bir işe başlama / sürdürme

İş birliğine açık /istekli olma

İş birliği için yönlendirmelere ve kurallara uyma

Paylaşma

Yiyeceğini / Eşyasını paylaşma

Bilgilerini paylaşma

Duygularını başkalarıyla paylaşma (Mutluluk, üzüntü/ korku/ endişe vb.)

Kişisel ve kıymetli olan bir eşyasını başkasına verme/ başkası için kullanma

Özgecilik

İltifat etme

Hediye verme

Sürpriz yapma

Başkasını mutlu etmek için kutlama yapma

Tehlike anında öncelikli olarak başkasını düşünme (Örneğin; bir topun arkadaşına vuracağını gördüğünde topun önüne geçme ya da kendini riske atarak topu engelleyecek durumlarda bulunma vb.)

Destekleme

Teselli etme

Rahatlatma

Cesaretlendirme

3.4 Verilerin Toplanması

Araştırmaya dahil edilen çizgi filmler sırasıyla Niloya’ nın ilk 20 bölümü, Canım Kardeşimin ilk 20 bölümü, Arı Maya’ nın ilk 20 bölümü ve Heidi’ nin ilk 10 bölümü şeklinde izlenerek analiz edilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen çizgi filmler Ağustos- Eylül 2020 tarihleri arasında günlük ortalama üç bölüm izlenerek

bir aylık sürede incelenmiştir. Araştırmaya dâhil edilen çizgi filmlerin her bir bölümü Prososyal Davranış Kontrol Listesinde yer alan tanımlara göre davranışın nasıl, kiminle ve kaçınıcı dakikada yapıldığı şeklinde incelenerek kontrol listesine kaydedilmiştir. Çizgi filmlerin her bölümünün isimleri ve kaç dakika sürdükleri de kontrol listesinin üzerine not edilmiştir. Çizgi filmler incelenirken kararsız kalınan kısımlar için çizgi film bölümü bir gün sonra tekrar izlenmiş ve kaydedilmiştir.

Araştırmacıdan araştırmacıya kategori yorumlamalarının değişmemesi nesnellüğün şartı olan güvenilirliği sağlamada önem arz etmektedir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla, iki uzmandan rastlantısal olarak seçilen çizgi filmlerden toplamda 15 bölüm izlmeleri istenmiştir. Uzmanlar izledikleri çizgi filmleri, araştırmacının kontrol listesinden bağımsız yeniden izleyerek, kendilerinde bulunan kontrol listelerine kaydetmişlerdir. Araştırmacı kendi verileri ile uzmanların verilerini karşılaştırmış, uzmanların değerlendirmelerini göz önüne alarak gerekli düzenlemeleri yapmıştır. Ayrıca bulgular kısmında prososyal davranışların çizgi filmlerde nasıl yer verildiği doğrudan alıntılama yapılarak güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır.

3.5 Verilerin Analizi

Bu çalışmada çizgi filmlerde prososyal davranışların dağılımının incelenmesi amaçlandığı için verilerin analizinde, içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Nitel verilerin analiz edilme ve yorumlanma sürecinde çeşitlilik, yaratıcılık, esneklik ve çoklu bakış açısıyla derinlemesine inceleme esastır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). İçerik analizi, dokümanların içerdiği mesajların kontrollü olarak yorumlanması, nesnel ve sistematik olarak betimlenmesi, önceden belirlenen ölçütlere göre incelenmesi, kavramların ölçülmesi, nitelin nicele dönüştürülmesi ve belirli bir anlam çıkarmak için kategorilere ayrılması olarak tanımlanmaktadır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). İçerik analizinde, okuyucunun anlayabileceği şekilde verilerin belirli kavram ve temalar bağlamında bir araya getirilmesi, kategorilerin dokümanda yer alma sıklığının belirlenmesi, betimsel ve gerçekçi şekilde dokümanın resminin ortaya konulması amaçlanmaktadır (Özdemir, 2010; Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmaya başlamadan önce literatür incelenerek araştırmacı tarafından “Prososyal Davranış Kontrol Listesi” oluşturulmuştur. Araştırma süreci göz önüne alındığında bu çalışmada, içerik analiz türlerinden kategorik analiz yöntemi

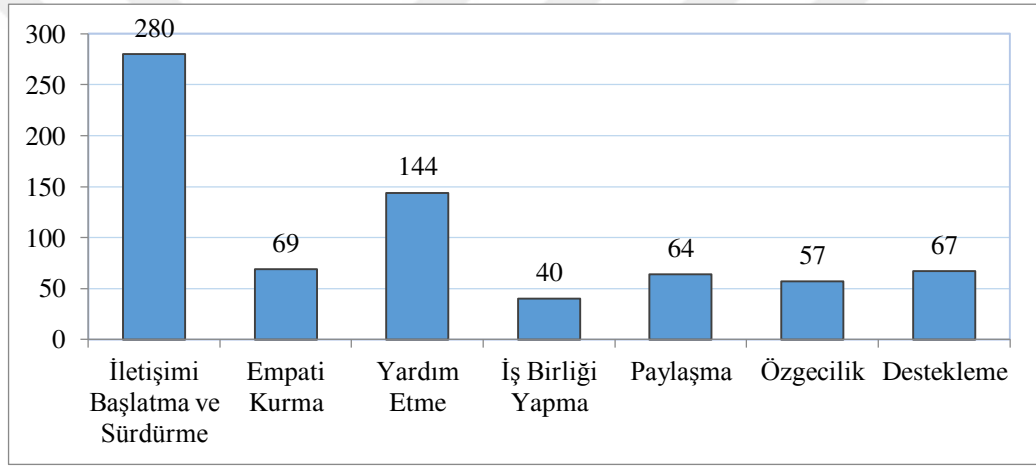
kullanılmıştır. Kategorik analizde verilerin açıklanması için gerekli kavram ve ilişkilere ulaşılması temel amaçtır. Kategorik analizde genel olarak dokümandaki mesajlar birimlere bölünür ardından bu birimlerin önceden saptanmış ölçütlere göre kategorileştirilmesi sağlanmaktadır (Bilgin, 2006; Tavşancıl ve Aslan, 2001). Kategoriksel analiz yöntemiyle önceden belirlenmiş kategorilere göre gruplandırma işlemi yapıldıktan sonra frekans saptaması yapılmaktadır. Frekans dağılımı yapılarak kategorilerin yoğunluk ve öneminin tespit edilmesi sağlanmaktadır (Bilgin, 2006). Araştırmaya dahil edilen çizgi filmler ‘‘Prososyal Davranış Kontrol Listesi’’ ölçütlerine uygun olarak incelemiş ve kaydedilmiştir. Ardından kategorik analiz yöntemiyle frekans dağılımı yapılmış ve yüzdelere hesaplanarak tablo ve grafikler oluşturulmuştur.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırma kapsamına dahil edilen 3-5 ve 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı yapım olan çizgi filmlerde prososyal davranış boyutlarına yer verilme durumlarıyla ilgili bulgulara yer verilmiştir.

4.1 Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

“Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerde prososyal davranış boyutlarının dağılımı nasıldır?” araştırma sorusuna yönelik bulgulara Şekil 4.1.’de yer verilmiştir.

Şekil 4.1. Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin prososyal davranış boyutlarına göre dağılımı

Şekil 4.1 ‘de araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin prososyal davranış boyutlarına göre dağılımları gösterilmiştir. Araştırmaya dahil edilen çizgi filmlerde, prososyal davranış boyutlarının dağılımının ‘İletişimi başlatma ve sürdürme’ f(280) , ‘Yardım etme’ f(144), ‘Empati kurma’ f(69), ‘Destekleme’ f(67), ‘Paylaşma’ f(64), ‘Paylaşma’ f(64), ‘Özgecilik’ f(57) ve ‘İş birliği yapma’ f(40) olduğu belirlenmiştir. İncelenen çizgi filmlerde en fazla yer verilen prososyal davranış boyutunun ‘İletişimi başlatma ve sürdürme’ f(280) boyutu olduğu, en az yer verilen boyutun ise ‘İş Birliği Yapma’ f(40) boyutu olduğu görülmüştür. İncelenen çizgi filmlerde ‘İletişimi başlatma ve sürdürme’ ile ‘Yardım etme’ boyutlarının diğer boyutlara göre çarpıcı oranda

daha fazla yer verildiği görülürken diğer boyutların dağılımının yakın değerlere sahip olduğu saptanmıştır.

4.2 İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

“Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin prososyal davranış boyutlarına göre dağılımı nasıldır?” araştırma sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4.1.’de yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin prososyal davranış boyutlarına göre dağılımı

	İletişimi Başlatma ve Sürdürme		Empati Kurma		Yardım Etme		İş Birliği Yapma		Paylaşma		Özgecilik		Destekleme	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çizgi Filmler														
Niloya	66	40,4	19	54,2	24	33,8	8	30,7	14	35,9	16	45,7	8	21,6
Arı Maya	97	59,5	16	45,7	47	66,2	18	69,2	25	64,1	19	54,2	29	78,3
Toplam	163	100	35	100	71	100	26	100	39	100	35	100	37	100

Tablo 4.1.’de 3- 5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin prososyal davranış boyutlarına göre dağılımı gösterilmiştir.

3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan Niloya çizgi filminde, prososyal davranışların dağılımı incelendiğinde en fazla “İletişimi başlatma ve sürdürme” f(66) boyutuna yer verildiği, bu sıralamayı “Yardım etme” f(24), “Empati kurma” f(19), “Özgecilik” f(16), “Paylaşma” f(14), “Destekleme” f(8) ve “İş birliği yapma” f(8) boyutlarının takip ettiği görülmektedir.

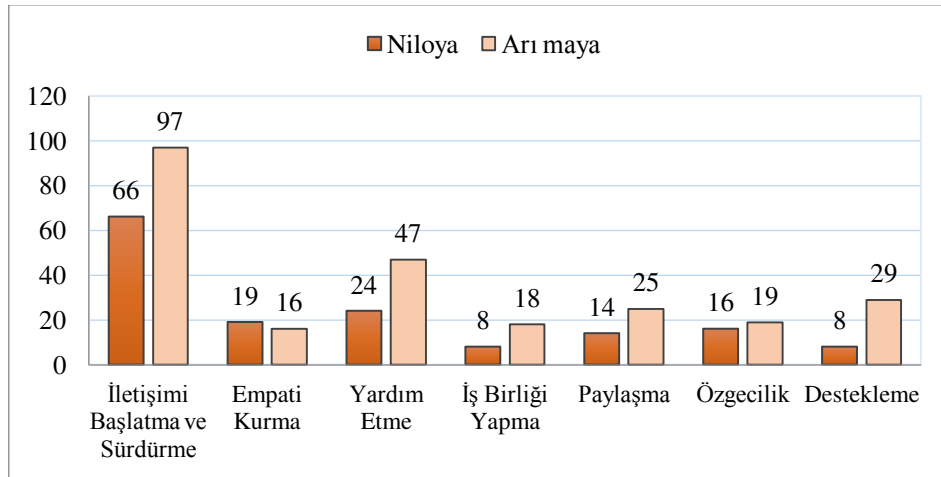
3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan Arı Maya çizgi filminde, prososyal davranışların dağılımı incelendiğinde en fazla “İletişimi başlatma ve sürdürme” f(97) boyutuna yer verildiği tespit edilmiştir. Bu sıralamayı “Yardım etme” f(47), “Destekleme” f(29), “Paylaşma” f(25), “Özgecilik” f(19), “İş birliği yapma” f(18) ve “Empati kurma” f(16) boyutlarının takip ettiği belirlenmiştir.

Tablo 4.1. incelendiğinde Arı Maya çizgi filminde, “İletişimi başlatma ve sürdürme” f(97), “Yardım etme” f(47), “İş birliği yapma” f(18), “Paylaşma”

F(25), ‘‘Özgecılık’’ f(19) ve ‘‘Destekleme’’ f(29) boyutlarına Niloya çizgi filmine göre daha fazla yer verildiği dikkat çekmektedir. Arı Maya çizgi filminde prososyal davranışların yedi boyutundan altısında daha yüksek değerlere sahip olduğu görülmektedir. Niloya çizgi filminde ise ‘‘Empati kurma’’ f(19) boyutuna Arı Maya çizgi filmine göre daha yüksek düzeyde yer verildiği görülmektedir.

3-5 yaş grubu çizgi filmleri olan Arı Maya ve Niloya çizgi filmlerinde en çok yer alan prososyal davranış boyutunun ‘‘İletişimi başlatma ve sürdürme’’ f(163) olduğu görülmektedir. Daha sonra bunu sırasıyla ‘‘Yardım etme’’ f(71), ‘‘Paylaşma’’ f(39) ve ‘‘Destekleme’’ f(37) boyutlarının takip ettiği görülmektedir. ‘‘Empati kurma’’ f(35) ve ‘‘Özgecılık’’ f(35) boyutlarına eşit miktarda yer verildiği belirlenmiştir. Arı Maya ve Niloya çizgi filminde en az yer verilen prososyal davranış boyutunun ise ‘‘İş birliği yapma’’ f(26) olduğu tespit edilmiştir.

3-5 yaş grubu çocuklara yönelik yerli ve yabancı olma özelliğine sahip Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerinde prososyal davranış boyutlarının dağılımını göstermek için grafik oluşturulmuştur.

Şekil 4.2. 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan çizgi filmlerde prososyal davranış boyutlarının dağılımı

Şekil 4.2. incelendiğinde Arı Maya çizgi filminde prososyal davranış boyutlarına yer verilme durumunun Niloya çizgi filmine göre daha yüksek değerlere sahip olduğu göze çarpmaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş grubu yerli ve yabancı çizgi filmlerinde en çok yer alan prososyal davranış boyutunun “İletişimi başlatma ve sürdürme”, en az yer verilen prososyal davranış boyutunun ise “İş birliği yapma” olduğu belirlenmiştir.

4.3 Üçüncü Araştırma Sorusunun Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

“Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “İletişimi başlatma ve sürdürme” boyutuna göre dağılımı nasıldır?” alt problemine yönelik bulgulara Tablo 4.2.’ de yer verilmiştir.

Tablo 4.2. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “İletişimi Başlatma ve Sürdürme” boyutuna göre dağılımı

İletişimi Başlatma ve Sürdürme	Niloya		Arı Maya	
	f	%	f	%
Selamlaşma	5	7,5	21	21,6
Sohbeti başlatma/ Sohbeti sözel olarak/jest ve mimiklerle dinlediğini belirterek devam ettirme	4	6,0	2	2,0
İyi dileklerde bulunma (Kendine iyi bak, hoşça kal, kolay gelsin vb.)	8	12,1	3	3,0
Kendini ve özelliklerini tanıtmak/Arkadaş olma/Arkadaşlığını sürdürme	0	0,0	14	14,4
Oyuna, etkinliğe davet etme	7	10,6	9	9,2
İletişimi başlatmak ve sürdürmek için soru sorma	27	40,9	31	31,9
Sohbet esnasında göz kontağı kurma	6	9,0	3	3,0
Lütfen, rica ederim, teşekkür ederim vb. Nezaket sözcüklerini kullanma /başkasına karşı nazik olma	9	13,6	14	14,4
TOPLAM	66	100	97	100

Tablo 4.2.’ de 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı yapım olma özelliği taşıyan Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerinin “İletişimi başlatma ve sürdürme” boyutuna göre dağılımı gösterilmiştir.

Niloya çizgi filminde “İletişim başlatma ve sürdürme” boyutuna yer verilme durumu incelendiğinde en çok “İletişimi başlatmak ve sürdürmek için soru sorma” f(27) alt boyutuna yer verildiği görülmüştür. Bu alt boyutları sırasıyla “Nezaket sözcüklerini kullanma, başkasına karşı nazik olma” f(9), “İyi dileklerde bulunma” f(8), “Oyuna ve etkinliğe davet etme” f(7), “Sohbet

esnasında göz kontağı kurma” f(6), “Selamlaşma” f(5), “Sohbeti başlatma ve sohbeti sözel olarak, jest ve mimiklerde dinlediğini belirterek devam ettirme” f(4) takip etmiştir. Niloya çizgi filminde “Kendini ve özelliklerini tanıtmak, arkadaş olma ve sürdürme” f(0) alt boyutuna hiç yer verilmediği dikkat çekmiştir. “İletişimi başlatma ve sürdürme boyutunda” yer alan “Göz kontağı kurma” alt boyutu çocuk ve yetişkin iletişim kurarken yetişkinin çocuk ile aynı seviyeye gelmesi, iki yetişkin konuşurken birbirlerine dönük olarak konuşması vb. gibi göz kontağının belirgin biçimde görüldüğü şekiller ile sınırlandırılmıştır.

Arı Maya çizgi filminde “İletişimi başlatma ve sürdürme” boyutuna yer verilme durumu incelendiğinde, Niloya çizgi filmi ile benzer şekilde en çok “İletişimi başlatmak ve sürdürmek için soru sorma” (31) alt boyutuna yer verildiği daha sonra sıralamayı “Selamlaşma” f(21) alt boyutunun takip ettiği belirlenmiştir. Bu iki alt boyutun toplamının diğer alt boyutlarının yarısından fazlasını oluşturduğu dikkat çekmiştir. Bu sıralamayı aynı değerlere sahip olan “Nezaket sözcüklerini kullanma, başkasına karşı nazik olma” f(14), “Kendini ve özelliklerini tanıtmak, arkadaş olma ve arkadaşlığı sürdürme” f(14), “Oyuna ve etkinliğe davet etme” f(9), “İyi dileklerde bulunma” f(3), “Göz kontağı kurma” f(3) ve “Sohbeti başlatma ve sohbeti sözel olarak, jest ve mimiklerle devam ettirme” f(2) alt boyutları takip etmiştir. “Göz kontağı kurma” alt boyutu çizgi filmlerde incelenirken aynı seviyeye inme, birbirine dönük olarak sohbet etme vb. gibi göz kontağının belirgin olduğu şekiller ile sınırlandırılmıştır.

Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerinde “İletişimi başlatma ve sürdürme” boyutuna Arı Maya f(97) çizgi filminde Niloya f(66) çizgi filmine göre daha fazla yer verildiği görülmüştür. Bu iki çizgi filmde en fazla “İletişimi başlatmak ve sürdürmek için soru sorma” alt boyutuna yer verildiği dikkat çekmiştir. Diğer alt boyutlara yer verilme durumunda iki çizgi filmde farklılıkların bulunduğu görülmüştür. Niloya çizgi filminde “Kendini ve özelliklerini tanıtmak, arkadaş olma ve arkadaşlığı sürdürme” alt boyutuna hiç yer verilmediği dikkat çekmiştir.

4.3.1 İletişimi Başlatma ve Sürdürme Boyutuna İlişkin Örnekler

4.3.1.1. Selamlaşma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin birbirleriyle nasıl iletişim başlattıklarına, iletişimi sürdürmek istediklerinde hangi yollara başvurduklarına ilişkin örnekler verilmiştir.

İletişim sürecini gerek başlatma gerekse sürdürme amacıyla “selamlaşma” şeklinde diyaloglara incelenen çizgi filmlerde şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya çizgi filminin dördüncü bölümünde,

- Niloya eve döndüğünde Fatoş Teyzesinin onlara geldiğini görür ve mutlu bir şekilde ‘‘Aaa Fatoş Teyze, der. Ardından Fatoş Teyze karakteri Niloya’ ya ‘‘Merhaba Niloya’’ diyerek selamlaşırlar. Niloya Ayşe bebeğe de ‘‘Merhaba’’ der, bebek jest ve mimiklerle Niloya’ ya karşılık verir ve ardından birlikte oyun oynarlar.

Niloya’ nın on dördüncü bölümünde,

-Mine, Mete ve Murat Mine’ ye ekmek götürmek için evine giderler. Mine kapıyı onlara açınca Niloya ‘‘Merhaba Mine’’ diyerek selam verir. Mine de ‘‘Hoş geldiniz’’ diyerek iletişimi sürdürür.

Arı Maya çizgi filminde ‘‘selamlaşma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın birinci bölümünde,

- Yeni doğan ve kovana katılan arıların tanışması anlatılmaktadır. Bayan Cassandra, yeni doğan arılara ‘‘Dünyaya hoş geldiniz küçük arılar’’ diyerek onlarla selamlaşır. Ardından Maya ve diğer arılar da ‘‘merhaba’’ diyerek iletişimi sürdürür.

Arı Maya’ nın yirminci bölümde,

- Maya Philip’ in kuzenine el sallayarak selam verir ve iletişimi başlatır. Bölümün ilerleyen kısmında Eksil ve Solto el dansı yaparak selamlaşır ve iletişimi başlatır.

4.3.1.2. Sohbeti Başlatma/ Sohbeti Sözel Olarak Jest ve Mimiklerle Dinlediğini Belirterek Devam Ettirme

Niloya çizgi filminde ‘‘Sohbeti başlatma/ Sohbeti sözel olarak jest ve mimiklerle dinlediğini belirterek devam ettirme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir.

Niloya’ nın on beşinci bölümünde,

- Mete Niloya' nın yanına gelerek "Çabuk sakla topunu görmesinler" diyerek iletişimi başlatır. Niloya da endişelendiğini mimikleriyle belirtip soru sorarak iletişimi sürdürür.

Niloya' nın on sekizinci bölümünde,

- Niloya Mete' ye yaptıkları arabayı göstererek sohbeti başlatır.

Arı Maya çizgi filminde "Sohbeti başlatma/ Sohbeti sözel olarak jest ve mimiklerle dinlediğini belirterek devam ettirme" şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir.

Arı Maya' nın birinci bölümünde,

- Maya Williy' yi uyandırarak ona balından verir ve sohbeti başlatır.

Arı Maya' nın on ikinci bölümünde,

- Ben Maya' ya yeni topunu göstererek "Bak yeni bir top yaptım" diyerek iletişimi başlatır.

4.3.1.3. İyi Dileklerde Bulunma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin iyi dileklerde bulunarak (Kendine iyi bak, hoşça kal, kolay geldin vb.) sohbeti nasıl başlattıkları ya da sürdürdükleriyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde "iyi dileklerde bulunma" şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya' nın dokuzuncu bölümünde,

-Niloya resim yaparken abisi ona "Kolay gelsin" diyerek iletişimi başlatır.

Niloya' nın on dördüncü bölümünde,

- Mine Mete, Murat ve Niloya' ya "Güle Güle" diyerek iletişimi sürdürür.

Arı Maya çizgi filminde "iyi dileklerde bulunma" şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya' nın birinci bölümünde,

-Maya Şelbi' ye "Hoşça kal tanıştığımıza memnun oldum" diyerek iletişimi sürdürür.

Arı Maya' nın dördüncü bölümünde,

-Ateş böcekleri Maya' ya " İyi geceler" diyerek iletişimi sürdürür.

4.3.1.4 Kendini Ve Özelliklerini Tanıtma/Arkadaş Olma/Arkadaşlığını Sürdürme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kendini, özelliklerini tanıtarak arkadaş olma ve arkadaşlığı sürdürme yoluyla iletişimi nasıl başlattıkları ve sürdürdükleriyle ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Arı Maya çizgi filminde "Kendini ve özelliklerini tanıtmak/Arkadaş olma/Arkadaşlığını sürdürme" şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya' nın birinci bölümünde,

- Bayan Cassandra "Çocuklar ben öğretmeninizim hepiniz kovanlarınıza hoş geldiniz" diyerek kendini tanıtır ve iletişimi başlatır.

Arı Maya' nın altıncı bölümünde,

- Maya ve Willy sineğe kendilerini tanıtır "Merhaba ben Maya, ben de Willy" diyerek iletişimi başlatır ve arkadaş olurlar.

4.3.1.5. Oyuna, Etkinliğe Davet Etme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kişileri oyuna ya da etkinliğe davet ederek iletişimi nasıl başlattıkları ve sürdürdükleriyle ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde "oyuna, etkinliğe davet etme" şeklindeki diyaloga şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya' nın ikinci bölümünde,

-Niloya Tospik' e" Tospik beraber saklambaç oynayalım mı? " diyerek onu oyuna davet eder ardından birlikte saklambaç oynarlar.

Niloya' nın üçüncü bölümünde,

- Mete ‘‘ Niloya gel sen de oyna bizimle ‘‘ diyerek onu oyuna davet eder ve Niloya da kabul ederek iletişimi sürdürür.

Arı Maya izgi filminde ‘‘oyuna, etkinliğe davet etme’’ şeklindeki diyaloga şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın on ikinci bölümünde,

-Maya Philip’ e ‘‘Hadi birlikte kavak tohumlarını izleyelim’’ diyerek iletişimi başlatır. Philip’ te jimnastik yapması gerektiğini söyleyerek reddeder ve iletişimi sürdürür.

Arı Maya’ nın on yedinci bölümünde,

- Maya Philip’e ‘‘Hadi ualım’’ diyerek iletişimi başlatır Philip’ te kabul ederek iletişimi sürdürür.

4.3.1.6. İletişimi Başlatmak ve Sürdürmek İçin Soru Sorma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin soru sorarak iletişimi nasıl başlattıkları ve sürdürdükleriyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Niloya izgi filminde ‘İletişimi başlatmak ve sürdürmek için soru sormak’’ şeklindeki diyaloga şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya ‘ nın on dördüncü bölümde,

- Niloya ‘‘Mete niye üzgünsün? ‘‘ diye sorarak iletişimi başlatır.

Niloya ‘ nın on sekizinci bölümünde,

- Niloya dedesine sarılarak ‘‘Canım dedem’’ der ve iletişimi başlatır. Ardından ‘‘ Dede ne yapıyorsunuz burada? ‘‘ diyerek iletişimi sürdürür.

Arı Maya izgi filminde ‘İletişimi başlatmak ve sürdürmek için soru sormak’’ şeklindeki diyaloga şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın on altıncı bölümünde,

- Maya herkesin bir yere doğru koşturduğunu görür ardından ‘‘Bayan Cassandra neler oluyor? Neden herkes koşturuyor’’ diyerek iletişimi başlatır.

Arı Maya’ nın on sekizinci bölümünde,

- Philip Maya' nın üzgün olduğunu görür ardından ‘‘ Yüzün neden asık bir şey mi oldu? ‘‘ diye sorarak iletişimi başlatır.

4.3.1.7. Sohbet Esnasında Göz Kontağı Kurma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin sohbet esnasında göz kontağı kurarak iletişimi nasıl başlattıkları ve sürdürdükleriyle ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde ‘‘Sohbet esnasında göz kontağı kurma’’ şeklindeki diyaloga şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya' nın dokuzuncu bölümünde,

- Niloya' nın babası Niloya ile konuşurken eğilip onunla göz teması kurarak iletişimi sürdürür.

4.3.1.8. Nezaket Sözcüklerini Kullanma/ Başkasına Karşı Nazik Olma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin sohbet esnasında nezaket sözcüklerini kullanarak ve başkalarına karşı nazik olarak iletişimi nasıl başlattıkları ve sürdürdükleriyle ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde ‘‘Nezaket sözcüklerini kullanma /Başkasına karşı nazik olma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya' nın dokuzuncu bölümünde,

-Murat Niloya' ya çiçeği hangi renge boyaması gerektiği ile ilgili fikir verir bunun için Niloya ‘‘Teşekkür ederim abi’’ diyerek iletişimi sürdürür.

Niloya' nın on sekizinci bölümünde,

- Niloya dedesi ve babasına oyuncak araba yapmasına yardım ettikleri için ‘‘Canım babam canım dedem çok teşekkür ediyorum. Sizi çok seviyorum’’ diyerek onlara teşekkür eder ve iletişimi sürdürür.

Arı Maya çizgi filminde ‘‘Nezaket sözcüklerini kullanma /Başkasına karşı nazik olma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya altıncı bölümünde,

- Lily' ye yavrularını bırakabilmesi için Maya, Ben ve Willy yardım eder bunun için Lily ‘‘Yaptıklarınız için teşekkür ederim’’ diyerek iletişimi sürdürür.

Arı Maya' nın on altıncı bölümünde,

- Maya bitki özlerini toplamaya yardım ettikleri için ‘‘Herkes teşekkür ederim’’ diyerek iletişimi sürdürür.

4.3.2 Üçüncü Araştırma Sorusunun İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

‘‘Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Empati Kurma’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?’’ araştırma sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4.3 ‘ de yer verilmiştir.

Tablo 4.3. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Empati Kurma’ boyutuna göre dağılımı

Empati kurma	Niloya		Arı Maya	
	f	%	f	%
Kişilerin olaylar karşısında ne hissettiğini anlama/Duygu durumlarını anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma	8	42,1	9	52,9
Kişilerin aynı durumlar karşısında farklı duygu, düşünce ve istekleri olduğunu anlama/ kabul etme	3	15,7	1	5,8
Kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi hissettirmeye çalışma	5	26,3	7	41,1
Kişilerin içinde bulunduğu durumu yansıtan ifadeye bürünme (Benzer/ Taklit/ Yansıtıcı ifade)	3	15,7	0	0,0
TOPLAM	19	100	17	100

Tablo 4.3.’ de 3-5 yaş grubuna yönelik hazırlanan, yerli ve yabancı yapımların özelliğine sahip Niloya ve Arı Maya çizgi filmleri ‘‘Empati Kurma’’ alt boyutuna göre dağılımı gösterilmiştir.

Niloya çizgi filminde ‘‘Empati kurma’’ boyutunda en çok ‘‘Kişilerin olaylar karşısında ne hissettiğini anlama ve duygu durumlarını anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma’’ f(9) alt boyutuna yer verildiği görülmüştür. Bu alt boyutu sırasıyla ‘‘Kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi

hissettirmeye çalışma’’ f(5), ‘‘Kişilerin aynı durumlar karşısında farklı duygu, düşünce ve istekleri olduğunu anlama/ kabul etme’’ f(3) ve aynı değere sahip ‘‘Kişilerin içinde bulunduğu durumu yansıtan ifadeye bürünme (Benzer/ Taklit/ Yansıtıcı ifade)’’ f(3) alt boyutları takip etmiştir.

Arı Maya çizgi filminde ‘‘Empati kurma’’ boyutunda en çok ‘‘Kişilerin olaylar karşısında ne hissettiğini anlama ve duygu durumlarını anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma’’ f(9) alt boyutuna yer verildiği ve bu oranın diğer alt boyutların yarısından fazlasını oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu sıralamayı ‘‘Kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi hissettirmeye çalışma’’ f(7) , ‘‘Kişilerin aynı durumlar karşısında farklı duygu, düşünce ve istekleri olduğunu anlama/ kabul etme’’ f(1) alt boyutları takip etmiştir. Arı Maya çizgi filminde ‘‘Kişilerin içinde bulunduğu durumu yansıtan ifadeye bürünme (Benzer/ Taklit/ Yansıtıcı ifade)’’ f(0) alt boyutuna hiç yer verilmediği görülmüştür.

3-5 yaş grubuna yönelik hazırlanan, yerli ve yabancı yapım olma özelliği taşıyan Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerinde ‘‘Empati kurma’’ boyutuna Niloya f(19) çizgi filminde Arı Maya f(17) çizgi filmine göre daha fazla yer verildiği ancak bu farkın çok fazla olmadığı görülmüştür. Bu çizgi filmlerde en çok ‘‘Kişilerin olaylar karşısında ne hissettiğini anlama ve duygu durumlarını anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma’’ alt boyutuna yer verildiği görülmüştür. ‘‘Kişilerin aynı durumlar karşısında farklı duygu, düşünce ve istekleri olduğunu anlama/ kabul etme’’ alt boyutu ile ‘‘Kişilerin içinde bulunduğu durumu yansıtan ifadeye bürünme (Benzer/ Taklit/ Yansıtıcı ifade)’’ alt boyutuna iki çizgi filmde de az yer verildiği tespit edilmiştir.

4.3.2.1. Empati Kurma Boyutuna İlişkin Örnekler

4.3.2.1.1. Kişilerin Olaylar Karşısında Ne Hissettiğini Anlama/ Duygu Durumlarını Anlamaya Yönelik Sözel İfadeler Kullanma

Niloya çizgi filminde ‘‘Kişilerin olaylar karşısında ne hissettiğini anlama ve duygu durumlarını anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya’ nın on birinci bölümünde,

- Murat sahura yetişemeyeceğini düşünerek endişelenir Hoca Amca bunu fark eder ve endişelenmemesi gerektiğini söyler.

Niloya' nın on dokuzuncu bölümünde,

- Murat Mete' nin korktuğunu görür ve "Evden çok uzakta değiliz, endişelenme" diyerek ne hissettiğini anladığını ifade eder.

Arı Maya çizgi filminde "Kişilerin olaylar karşısında ne hissettiğini anlama ve duygu durumlarını anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma" şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya' nın dördüncü bölümünde,

- Maya Willy' nin korktuğunu fark eder elini tutarak onu sakinleştirmeye çalışır.

Arı Maya' nın on dördüncü bölümünde,

- Kraliçe Arı Maya' ya "Canını sıkma Maya, sen bizim tehlikede olduğumuzu sandın bu sebeple doğru olanı yaptın" diyerek onun ne hissettiğini ifade eder.

4.3.2.1.2. Kişilerin Aynı Durumlar Karşısında Farklı Duygu, Düşünce ve İstekleri Olduğunu Anlama/ Kabul Etme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kişilerin aynı durumlar karşısında farklı duygu, düşünce ve istekleri olduğunu anlama ve kabul etmeyle ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde "Kişilerin aynı durumlar karşısında farklı duygu, düşünce ve istekleri olduğunu anlama/ kabul etme" şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya' nın dokuzuncu bölümünde,

- Niloya' nın Babası Niloya' ya "Herkes bir rengi sever önemli olan senin hangi renkte çizmek istediğin" der.

Niloya' nın on altıncı bölümünde,

- Niloya ve Mete farklı oyunlar oynamak ister Niloya ‘‘Bir fikrim var önce futbol oynayalım sonra basketbol olur mu?’’ der.

4.3.2.1.3. Kişileri Anladığını Gösteren İfadeler Kullanarak Başkalarını İyi Hissettirmeye Çalışma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi hissettirmeye çalışmayla ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde ‘‘Kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi hissettirmeye çalışma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya’ nın birinci bölümünde,

- Niloya yavrularını kaybeden balığı görür ve korktuğunu anlar. Balığa ‘‘Korkma bak yavruların orada’’ diyerek onu iyi hissettirir.

Niloya’ nın on beşinci bölümünde,

- Niloya iftar toplarını çocukların topu olduğunu düşünür ve patlatıldıkları için üzülür. Annesi Niloya’ nın üzüldüğünü fark ederek ‘‘Ben iftar topundan bahsediyorum. Hiç çocukların topu patlatır mı?’’ diyerek onun iyi hissetmesini sağlar.

Arı Maya çizgi filminde ‘‘Kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi hissettirmeye çalışma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın dördüncü bölümünde,

- Maya Willy’ ye ‘‘Ben de korkuyorum ama hayalet diye bir şey yoktur’’ diyerek onu anladığını ifade eder ve iyi hissettirmeye çalışır.

4.3.2.1.4. Kişilerin İçinde Bulunduğu Durumu Yansıtan İfadeye Bürünme (Benzer/ Taklit/ Yansıtıcı İfade)

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kişilerin içinde bulunduğu durumu yansıtan ifadeye bürünmeyle (Benzer/ Taklit/ Yansıtıcı ifade) ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde “Kişilerin içinde bulunduğu durumu yansıtan ifadeye bürünme (Benzer/ Taklit/ Yansıtıcı ifade)” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya’ nın yirminci bölümünde,

- Niloya Tospik’ in arılardan korktuğunu fark eder “Tospik korktun mu yoksa? Haklısın onların iğnesi var ” diyerek yansıtıcı bir ifade kullanır.

Niloya’ nın on üçüncü bölümünde,

- Mete annesini hediyesi olan mendili kaybeder. Niloya bunu görür ve “Mendilin çok güzeldi. Tüh nasıl kayboldu ki” diyerek üzüntülü bir yüz ifadesine bürünür.

4.3.3 Üçüncü Araştırma Sorusunun Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

“Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Yardım Etme’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?” araştırma sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4.4.’ te yer verilmiştir.

Tablo 4.4. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Yardım Etme” boyutuna göre dağılımı

Yardım Etme	Niloya		Arı Maya	
	f	%	f	%
Başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma ve yardım istendiğinde sevinçle/istekle kabul etme	8	33,3	11	23,4
İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşma	6	25,0	15	31,9
Kişileri üzen ya da zor durumlar karşısında yardım teklif etme/ yardım etme	6	25,0	8	17,0
Tehlike konusunda/ tehlike olduğunda uyarma	1	4,1	13	27,6
Kişilerin ve hayvanların beslenme, bakım gibi ihtiyaçlarında onlara yardım etme	3	12,5	1	2,1
TOPLAM	24	100	47	100

Tablo 4.4.'te 3-5 yaş grubuna yönelik hazırlanan, yerli ve yabancı yapım olma özelliğine sahip Niloya ve Arı Maya çizgi filmleri "Yardım etme" boyutuna göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 4.4. incelendiğinde Niloya çizgi filminde yardım etme prososyal davranış boyutunda en çok "Başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma ve yardım istendiğinde sevinçle/istekle kabul etme" f(8) alt boyutuna yer verilmiştir. Bu sıralamayı aynı oranlara sahip "İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşma" (f6) ve "Kişileri üzen ya da zor durumlar karşısında yardım teklif etme/ yardım etme" f(6) alt boyutları ile "Kişilerin ve hayvanların beslenme, bakım gibi ihtiyaçlarında onlara yardım etme" f(3), "Tehlike konusunda/ tehlike olduğunda uyarma" f(1) alt boyutları takip etmiştir.

Tablo 4.4. incelendiğinde Arı Maya çizgi filminde "Yardım etme" prososyal davranış boyutunda en çok "İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşma" f(15) ve "Tehlike konusunda/ tehlike olduğunda uyarma" f(13) alt boyutlarına yer verildiği belirlenmiştir. Daha sonra bu sıralamayı "Başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma/yardım istendiğinde sevinçle, istekle kabul etme f(11) , "Kişileri üzen ya da zor durumlar karşısında yardım teklif etme/ yardım etme" f(8) ile "Kişilerin ve hayvanların beslenme, bakım gibi ihtiyaçlarında onlara yardım etme" f(1) alt boyutları takip etmiştir.

3-5 yaş grubuna yönelik hazırlanan, yerli ve yabancı yapım olma özelliği taşıyan Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerinde yardım etme boyutuna yer verilme durumu karşılaştırıldığında Arı Maya f(47) çizgi filminde Niloya f(24) çizgi filmine göre yaklaşık iki kat daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Niloya çizgi filminde yardım etme alt boyutlarından en çok "Başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma ve yardım istendiğinde sevinçle/istekle kabul etme" f(8) alt boyutuna yer verilirken, Arı Maya' da "İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşma" f(15) alt boyutuna yer verildiği saptanmıştır.

4.3.3.1.Yardım Etme Boyutuna İlişkin Örnekler

4.3.3.1.1. Başkasının İyiliği İçin Yardım Etmeye İstekli Olma ve Yardım İstendiğinde Sevinçle/İstekle Kabul Etme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma ve yardım istendiğinde sevinçle/istekle kabul etmeyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde “Başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma ve yardım istendiğinde sevinçle/istekle kabul etme” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya’ nın birinci bölümünde,

- Niloya’ nın babası “Hadi hep beraber açalım nehrin yolunu” diyerek yardım isteğinde bulunur. Niloya’ da sevinçle yardım eder.

Niloya’ nın on beşinci bölümünde,

- Murat, Niloya’ nın topları taşımasına yardım etmesini istemesi üzerine ona yardım eder.

Arı Maya çizgi filminde “Başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma ve yardım istendiğinde sevinçle/istekle kabul etme” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın dördüncü bölümünde,

- Maya ateş böceğinin yardım isteğini kabul eder ve onu kurtarır.

Arı Maya’ nın yirminci bölümünde,

-Philip ağaca asılı kaldığı için Maya’ dan yardım ister Maya’ da istekli şekilde yardım eder.

4.3.3.1.2. İhtiyaç Durumunda Yardım İstenilmeden Yardıma Koşma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşmayla ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde “İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya’ nın altıncı bölümünde,

-Niloya karıncaların hiç dinlenmeden çalıştığını görür ve onlara dinlemeleri için bir alan yapmayı düşünür.

Niloya’ nın on sekizinci bölümünde,

- Tospik kazayla sırt üstü döner Niloya bunu görür görmez Tospik' e yardım eder.

Arı Maya çizgi filminde ‘İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın üçüncü bölümünde,

-Uğur böceği, böcek kapanına yakalanır. Bunu gören Maya ve Willy hemen yardıma koşar.

Arı Maya’ nın dördüncü bölümünde,

-Ateş böceği karanlık olduğu için yollarını bulamayan Maya ve Willy’ e yardım eder.

4.3.3.1.3. Kişileri Üzen ya da Zor Durumlar Karşısında Yardım Teklif Etme/ Yardım Etme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kişileri üzen ya da zor durumlar karşısında yardım teklif etme/ yardım etmeyle ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde ‘‘ Kişileri üzen ya da zor durumlar karşısında yardım teklif etme/ yardım etme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya’ nın birinci bölümünde,

- Niloya nehre düşen odunlar yüzünde anne balık ve yavrularının birbiri yanına gidemediklerini ve üzüldüklerini görür odunları kaldırarak balıkların kavuşmasını sağlar.

Arı Maya çizgi filminde ‘‘Kişileri üzen ya da zor durumlar karşısında yardım teklif etme/ yardım etme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın altıncı bölümünde,

-Sineğin yavrularını doğurabilmesi için bir topa ihtiyacı vardır. Bunu gören Maya Ben’ den bir top yapmasını ister.

Arı Maya’ nın yedinci bölümünde,

-Elma kurdu evsiz kalır Maya da ona ev bulması için yardım eder.

4.3.3.1.4. Tehlike Konusunda/ Tehlike Olduğunda Uyarma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin tehlike konusunda/ tehlike olduğunda uyardımla ilgili örneklere yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde ‘‘Tehlike konusunda/ tehlike olduğunda uyarma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya’ nın birinci bölümünde,

-Nehrin suyunun çekildiğini gören Niloya herkese haber verir.

Arı Maya çizgi filminde ‘‘Tehlike konusunda/ tehlike olduğunda uyarma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın yedinci bölümünde,

-Maya, Yargıç Balmumunu eşek arılarının yemeğini alacağı konusunda uyardı.

Arı Maya’ nın on dördüncü bölümünde,

-Willy, Maya’ ya kocaman bir arı olduğunu söyleyerek oraya gitmemesini söyler.

4.3.3.1.5. Kişilerin ve Hayvanların Beslenme, Bakım Gibi İhtiyaçlarında Onlara Yardım Etme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kişilerin ve hayvanların beslenme, bakım gibi ihtiyaçlarında onlara yardım etmeyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde ‘‘Kişilerin ve hayvanların beslenme, bakım gibi ihtiyaçlarında onlara yardım etme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya’ nın on dördüncü bölümünde,

-Niloya, Mete ve Murat karların üzerinde yemek bulmaya çalışan kuşa ekmek kırıntısı vererek onu doyurmaya çalışırlar.

Arı Maya çizgi filminde “Kişilerin ve hayvanların beslenme, bakım gibi ihtiyaçlarında onlara yardım etme” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın on yedinci bölümünde,

- Maya küçük elma kurdunu beslemek için ona elma tomurcuğu toplar.

4.3.4 Üçüncü Araştırma Sorusunun Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

“Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘İş Birliği Yapma’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?” alt problemine yönelik bulgulara Tablo 4.5.’ te yer verilmiştir.

Tablo 4.5. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “İş Birliği Yapma” boyutuna göre dağılımı

İş birliği Yapma	Niloya		Arı Maya	
	f	%	f	%
Birlikte bir işe başlama/sürdürme	5	62,5	11	61,1
İş birliğine açık/istekli olma	3	37,5	5	27,7
İş birliği için yönlendirmelere ve kurallara uyma	0	0,0	2	11,1
TOPLAM	8	100	18	100

Tablo 4.5.’ te 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı yapım olma özelliğine sahip Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerinin ‘İş Birliği Yapma’ boyutuna göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 4.5. incelendiğinde Niloya çizgi filminde “İş birliği yapma” boyutundan en çok “Birlikte bir işe başlama/sürdürme” f(5) alt boyutuna yer verildiği belirlenmiştir. Bu sıralamayı “İş birliğine açık/istekli olma” f(3) ve “İş birliği için yönlendirmelere ve kurallara uyma” f(0) alt boyutları takip ettiği tespit

edilmiştir. Niloya çizgi filminde ‘‘İş birliği için yönlendirmelere ve kurallara uyma’’ f(0) alt boyutuna hiç yer verilmediği dikkat çekmiştir.

Tablo 4.5. incelendiğinde Arı Maya çizgi filminde ‘‘İş birliği yapma’’ prososyal davranış boyutundan en çok ‘‘ Birlikte bir işe başlama/sürdürme’’ f(11) alt boyutuna yer verildiği görülmüştür. Bu sıralamayı ‘‘İş birliğine açık/istekli olma’’ f(5) ve ‘‘İş birliği için yönlendirmelere ve kurallara uyma’’ f(2) alt boyutlarının takip ettiği görülmüştür.

Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerinde ‘‘İş birliği yapma’’ prososyal davranış boyutuna yer verilme durumuna göre karşılaştırıldığında Arı Maya f(18) çizgi filminde Niloya f(8) çizgi filmine göre daha fazla yer verildiği görülmüştür. Bu farkın iki kat kadar fazla olduğu dikkat çekmiştir.

4.3.4.1. İş Birliği Yapma

4.3.4.1.1. Birlikte Bir İşe Başlama/Sürdürme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin birlikte bir işe başlama ve sürdürmeyle ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde ‘‘Birlikte bir işe başlama/sürdürme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya’ nın on dördüncü bölümünde,

- Niloya, Murat ve Mete un çuvalını kızakla değirmene götürmek için iş birliği yaparlar.

Niloya’ nın on sekizinci bölümünde,

-Niloya, dedesi ve babası oyuncak araba yapmak için iş birliği yaparlar.

Arı Maya çizgi filminde ‘‘Birlikte bir işe başlama/sürdürme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın yedinci bölümünde,

-Philip, Ben ve Maya eşek arılarını kovandan uzaklaştırmak için iş birliği yaparlar.

Arı Maya’ nın on üçüncü bölümünde,

-Ben ve karınca askerler yaatığı yakalamak için İş birliği yaparlar.

4.3.4.1.2. İş Birliğine Açık/ İstekli Olma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin iş birliğine açık ve istekli olmayla ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde “İş birliğine açık/istekli olma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya’ nın üçüncü bölümünde,

- Niloya Mete’ ye birlikte elışı kâğıtlarını toplama isteğinde bulunur Mete de istekli şekilde kabul eder.

Arı Maya çizgi filminde “İş birliğine açık/istekli olma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın yirminci bölümünde,

- Maya, Willy, Philip, Ben ve Kelebek ağustos böceklerinin kötü karaktere dönüşmesi için birlikte istekli şekilde çalışırlar.

4.3.4.1.3. İş Birliği İçin Yönlendirmelere ve Kurallara Uyma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin iş birliği için yönlendirmelere ve kurallara uymayla ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Arı Maya çizgi filminde “İş birliği için yönlendirmelere ve kurallara uyma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın üçüncü bölümünde,

-Willy, Maya ve Max uğur böceğini kurtarmak iş bölümü yaparlar ve görevlendirmeleri yaparlar.

Arı Maya’ nın dokuzuncu bölümünde,

-Maya ve Willy kelebeğin kanatlarını kurutmak için görev paylaşımı yaparak yönlendirmelere uyarlar.

4.3.5 Üçüncü Araştırma Sorusunun Beşinci Alt Problemine

İlişkin Bulgular

“Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Paylaşma” boyutuna göre dağılımı nasıldır?” araştırma sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4.6.’ da yer verilmiştir.

Tablo 4.6. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Paylaşma” boyutuna göre dağılımı

Paylaşma	Niloya		Arı Maya	
	f	%	f	%
Yiyeceğini/ Eşyasını Paylaşma	3	21,4	3	12,0
Bilgilerini paylaşma	3	21,4	13	52,0
Duygularını başkalarıyla paylaşma (mutluluk, üzüntü, korku, endişe vb.)	8	57,1	8	32,0
Kişisel ve kıymetli olan bir eşyasını başkasına verme/ başkası için kullanma	0	0,0	1	4,0
TOPLAM	14	100	25	100

Tablo 4.6.’ da 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Paylaşma” boyutuna göre dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 4.6. incelendiğinde Niloya çizgi filminde en çok “Duygularını başkalarıyla paylaşma (mutluluk, üzüntü, korku, endişe vb.)” f(8) alt boyutuna yer verildiği görülmektedir. Bu alt boyutun değerinin diğer alt boyutların yarısından fazlasında denk geldiği göze çarpmaktadır. “Yiyeceğini/ Eşyasını paylaşma” f(3) ve “Bilgilerini paylaşma” f(3) alt boyutlarının aynı değere sahip olduğu görülmektedir. Niloya çizgi filminde “Kişisel ve kıymetli olan bir eşyasını başkasına verme/ başkası için kullanma” f(0) alt boyutuna yer verilmediği göze çarpmaktadır.

Tablo 4.6. incelendiğinde Arı Maya çizgi filminde “Paylaşma” boyutunda “Bilgilerini paylaşma” f(13) alt boyutuna yer verildiği görülmektedir. Bu sıralamayı “Duygularını başkalarıyla paylaşma (mutluluk, üzüntü, korku,

endişe vb.)” f(8), “Yiyeceğini/ Eşyasını paylaşma” (3) ve “Kişisel ve kıymetli olan bir eşyasını başkasına verme/ başkası için kullanma” f(1) alt boyutunun takip ettiği tespit edilmiştir.

3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan, yerli ve yabancı yapım olma özelliği taşıyan Niloya ve Arı Maya çizgi filminde “Paylaşma” boyutuna yer verilme durumu karşılaştırıldığında Arı Maya f(25) çizgi filminde daha fazla yer verildiği, bu değerin Niloya f(14) çizgi filminde yer verilme durumunun iki katına yaklaşık olduğu göze çarpmıştır. Niloya çizgi filminde en çok yer verilen alt boyutun “Duygularını başkalarıyla paylaşma (mutluluk, üzüntü, korku, endişe vb.)” f(8) olduğu tespit edilirken Arı Maya çizgi filminde en fazla “Bilgilerini paylaşma” f(13) alt boyutuna yer verildiği saptanmıştır.

4.3.5.1. Paylaşma Boyutuna İlişkin Örnekler

4.3.5.1.1. Yiyeceğini/ Eşyasını Paylaşma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin yiyeceğini ve eşyasını paylaşmayla ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde “Yiyeceğini/ Eşyasını Paylaşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya’ nın on dördüncü bölümünde,

-Niloya ve Mete yiyeceklerini kuş ile paylaşırlar.

Niloya’ nın on sekizinci bölümünde,

- Niloya, Mete ile oyuncağını paylaşır ve birlikte oyun oynarlar.

Arı Maya çizgi filminde “Yiyeceğini/ Eşyasını Paylaşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın yedinci bölümünde,

- Kraliçe Arı, Yargıç Balmumu ile balını paylaşır. O yedinci bölümde Max küçük elma kurduyla evini paylaşır.

4.3.5.1.2. Bilgilerini Paylaşma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin bilgilerini paylaşmayla ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde “Bilgilerini paylaşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya' nın on üçüncü bölümünde,

-Niloya' nın babası Niloya' ya denizyıldızı ile ilgili bilgi verir.

Niloya' nın on dokuzuncu bölümünde,

-Murat yel değirmenleri hakkında Niloya' ya bilgi verir.

Arı Maya çizgi filminde “Bilgilerini paylaşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya' nın dokuzuncu bölümünde,

-Kelebek Maya' ya nasıl dans edeceğini öğretir.

Arı Maya' nın on sekizinci bölümünde,

-Maya Willy' e ağaçların yaşını bulmak için ağacın içindeki halkaları sayması gerektiği bilgisini paylaşır.

4.3.5.1.3. Duygularını Başkalarıyla Paylaşma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin duygularını başkalarıyla paylaşmayla ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde “Duygularını başkalarıyla paylaşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya' nın on üçüncü bölümünde,

- Niloya denizyıldızı gördüğünde şaşırıldığını Tospik ile paylaşır.

Niloya' nın on sekizinci bölümünde,

- Niloya canının sıkıldığını Tospik ile paylaşır.

Arı Maya çizgi filminde “Duygularını başkalarıyla paylaşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya' nın dokuzuncu bölümde,

-Kelebek çok mutlu olduğunu Maya ile paylaşır.

Arı Maya' nın On yedinci bölümünde,

-Küçük elma kurdu, kelebek olacağı için korktuğunu Maya ile paylaşır.

4.3.5.1.4. Kişisel ve Kıymetli Olan Bir Eşyasını Başkasına Verme/ Başkası İçin Kullanma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kişisel ve kıymetli olan bir eşyasını başkasına verme ve başkası için kullanıma ilgili örneklere yer verilmiştir.

Arı Maya çizgi filminde ‘‘Kişisel ve kıymetli olan bir eşyasını başkasına verme/ başkası için kullanma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın altıncı bölümünde,

-Ben, kendisi için kıymetli olan gübre topunu Lilly’ verir.

4.3.6 Üçüncü Araştırma Sorusunun Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular

‘‘Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Özgecilik’’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?’’ araştırma sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4.7.’ de yer verilmiştir.

Tablo 4.7. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘Özgecilik’’ boyutuna göre dağılımı

Özgecilik	Niloya		Arı Maya	
	f	%	f	%
İltifat etme	12	75,0	9	47,3
Hediye verme	3	18,7	2	10,5
Sürpriz yapma	1	6,2	0	0,0
Başkasını mutlu etmek için kutlama yapma	0	0,0	0	0,0
Tehlike anında öncelikli olarak başkasının düşünme	0	0,0	8	42,1
TOPLAM	16	100	19	100

Tablo 4.7.’ de 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘Özgecilik’’ boyutuna göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 4.7. incelendiğinde Niloya çizgi filminde ‘‘Özgecilik’’ boyutunda en fazla ‘‘İltifat etme’’ f(12) alt boyutuna yer verildiği bu sıralamayı ‘‘Hediye verme’’ f(3) takip ettiği belirlenmiştir. ‘‘Başkasını mutlu etmek için kutlama

yapma” f(0) ve “Tehlike anında öncelikli olarak başkasının düşünme” f(0) alt boyutlarına hiç yer verilmediği göze çarpmıştır.

Tablo 4.7. incelendiğinde Arı Maya çizgi filminde “Özgecilik” boyutunda en fazla yer verilen alt boyutun “İltifat etme” f(9) olduğu belirlenmiştir. Daha sonra bu sıralamayı “Tehlike anında öncelikli olarak başkasının düşünme” f(8) ve “Hediye verme” f(2) takip ettiği belirlenmiştir. “Sürpriz yapma” f(0) ve “Başkasını mutlu etmek için kutlama yapma” f(0) alt boyutlarına Arı Maya çizgi filminde hiç yer verilmediği dikkat çekmiştir.

3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan, yerli ve yabancı yapım olma özelliği taşıyan Niloya ve Arı Maya çizgi filminde “Özgecilik” boyutunun yer verilme durumu incelendiğinde Arı Maya f(19) çizgi filminde özgecilik boyutuna Niloya f(16) çizgi filmine göre daha fazla yer verildiği saptanmıştır. Niloya çizgi filminde “Başkasını mutlu etmek için kutlama yapma” f(0) ve “Tehlike anında öncelikli olarak başkasının düşünme” (%0) alt boyutlarına; Arı Maya çizgi filminde “Sürpriz yapma” f(0) ve “Başkasını mutlu etmek için kutlama yapma” f(0) alt boyutlarına hiç yer verilmediği dikkat çekmiştir. Niloya f(12) ve Arı Maya f(9) çizgi filmlerinde en çok yer verilen alt boyutun “İltifat etme” olduğu belirlenmiştir.

4.3.6.1. Özgecilik Boyutuna İlişkin Örnekler

4.3.6.1.1. İltifat Etme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin iltifat etmeyle ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde “iltifat etme” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya’ nın birinci bölümünde,

-Niloya’ ya dedesi “Aferin benim akıllı kızım” diyerek iltifat eder.

Niloya’ nın on altıncı bölümünde,

- Murat “Aferin Niloya çok güzel basket attın” diyerek ona iltifat eder.

Arı Maya çizgi filminde “iltifat etme” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın on ikinci bölümünde,

- Kraliçe Arı, Ben' e ‘‘Aferin Ben, çok beceriklisin’’ diyerek iltifat eder.
Arı Maya' nın on sekizinci bölümünde,

- Yavru Arı ‘‘Tebrik ederim Willy harika dans ediyorsun’’ diyerek iltifat eder.

4.3.6.1.2. Hediye Verme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin hediye vermeyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde ‘‘Hediye verme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya' nın dokuzuncu bölümünde,

-Niloya annesine çizdiği resmi hediye eder.

Niloya' nın on yedinci bölümünde,

- Niloya annesine bir hediye dokuyarak hediye eder.

Arı Maya çizgi filminde ‘‘Hediye verme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya' nın on altıncı bölümünde,

-Cassandra bitki özlerini toplamaya yardım edenlere bitki özlerinden hediye eder.

4.3.6.1.3. Sürpriz Yapma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin sürpriz yapmayla ilgili örneklere yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde ‘‘Sürpriz Yapma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya' nın on yedinci bölümünde,

-Niloya annesine hediye edeceği halının üzerine annesinin resmini işleyerek ona sürpriz yapar.

4.3.6.1.4. Başkasını Mutlu Etmek İçin Kutlama Yapma

Bu alt kategoride çizgi filmlerde ‘‘Başkasını mutlu etmek için kutlama yapmayla’’ ilgili örneklere yer verilmediği tespit edilmiştir.

4.3.6.1.5. Tehlike Anında Öncelikli Olarak Başkasını Düşünme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin tehlike anında öncelikli olarak başkasını düşünmeyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Arı Maya çizgi filminde ‘‘Tehlike anında öncelikli olarak başkasını düşünme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın altıncı bölümünde,

- Willy, Ben için kıymetli olan gübre topunun bozulmasını engellemek için ezilme tehlikesi geçirir buna rağmen topu durdurmaya çalışır.

Arı Maya’ nın onuncu bölümünde,

-Karıncalar askerler solucanı kurtarabilmek için kuşun onlara zarar verebileceğini bilerek onu kurtarmaya çalışırlar.

4.3.7 Üçüncü Araştırma Sorusunun Yedinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

‘‘Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Destekleme’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?’’ araştırma sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4.8.’ de yer verilmiştir.

Tablo 4.8. Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘Destekleme’’ boyutuna göre dağılımı

Destekleme	Niloya		Arı Maya	
	f	%	f	%
Teselli etme	0	0,0	4	13,7
Rahatlatma	6	75,0	17	58,6
Cesaretlendirme	2	25,0	8	27,5
TOPLAM	8	100	29	100

Tablo 4.8.’ de 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘Destekleme’’ boyutuna göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 4.8. incelendiğinde Niloya çizgi filminde “Destekleme” boyutunda en fazla yer verilen alt boyutun “Rahatlatma” f(6) olduğu göze çarpmaktadır. Daha sonra en fazla yer verilen alt boyutun “Cesaretlendirme” f(2) alt boyutu olduğu, “Teselli etme” f(0) alt boyutuna ise hiç yer verilmediği belirlenmiştir.

Tablo 4.8. incelendiğinde Arı Maya çizgi filminde destekleme boyutunda en fazla “Rahatlatma” f(17) boyutuna yer verildiği bu sıralamayı Cesaretlendirme” f(8) ve “Teselli Etme” f(4) boyutlarının takip ettiği belirlenmiştir.

3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı yapım olma özelliği gösteren Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerinde “Destekleme” boyutuna yer verilme durumu incelendiğinde her iki çizgi filmde en fazla “Rahatlatma” alt boyutuna yer verildiği belirlenirken en az yer verilen alt boyutun ise “Teselli etme” boyutu olduğu görülmüştür.

4.3.7.1. Destekleme Boyutuna İlişkin Örnekler

4.3.7.1.1. Teselli Etme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin teselli etmeyle ilgili örneklere yer verilmiştir. .

Arı Maya çizgi filminde “Teselli etme” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın onuncu bölümünde,

-Maya, Max’ i kuşların avlamasından kendini sorumlu tutar. Philip “Hayır yapma Max yerde de rahatlıkla avlanabilirdi kendini suçlama” diyerek onu teselli eder.

Arı Maya’ nın dokuzuncu bölümünde,

-Kelebek kanatlarına bakarak “Korkunç görünüyorlar” der. Willy de “En azından yine uçabilirsin” diyerek kelebeği teselli eder.

4.3.7.1.2. Rahatlatma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin rahatlatmayla ilgili örneklere yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde “Rahatlatma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya' nın on dokuzuncu bölümünde,

- Mete karşısına ayı çıkacak diye korkar. Murat 'Merak etme Mete evden o kadar uzak değiliz'' diyerek onu rahatlatır.

Niloya' nın birinci bölümünde,

- Niloya ağaç dallarından dolayı yavrularının yanına gidemeyen anne balığa ''Korkma birazdan kavuşacaksın onlara'' der.

Arı Maya çizgi filminde ''Rahatlatma'' şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya' nın onuncu bölümde,

- Max ve diğer solucanlar kuşlar tarafından avlanacaklar diye korkarlar. Max ''Merak etmeyin çocuklar Maya ve Willy bizi kurtarmak için geri geleceklerdir'' diyerek onları rahatlatır.

Arı Maya' nın beşinci bölümünde,

- Willy canavarlardan korktuğunu söyler. Maya da ''Canavar diye bir şey yoktur'' der ve Willy' i rahatlatmaya çalışır.

4.3.7.1.3. Cesaretlendirme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin cesaretlendirmeyeyle ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Niloya çizgi filminde ''Cesaretlendirme'' şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Niloya' nın dördüncü bölümünde,

- Peter, Heidi' yi kayalıktan kurtarmaya çalışırken onu cesaretlendirmek için ''Hadi hepsi geçecek'' diyerek dayanmasını ister.

Niloya' nın on dördüncü bölümünde,

- Mete iftar saatini beklerken çok acıkır Niloya' da ''Merak etme Mete, az kaldı biraz daha dayanabiliriz'' der.

Arı Maya çizgi filminde “Cesaretlendirme” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Arı Maya’ nın beşinci bölümünde,

- Maya “Pes etme hem Willy’ i hem de senin topunu bulacağız” diyerek Ben’ i cesaretlendirmeye çalışır.

Arı Maya’ nın altıncı bölümünde,

-Ben, gübre topu yarışını kazanamayacağını düşünür. Maya “İçine çok özel şeyler koyduk” diyerek yarışmaya katılması için onu cesaretlendirir.

4.4 Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

“Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin prososyal davranış boyutlarına göre dağılımı nasıldır?” araştırma sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4.9.’ da yer verilmiştir.

Tablo 4.9. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin prososyal davranış boyutlarına göre dağılımı

Çizgi Filmler	İletişimi Başlatma ve Sürdürme		Empati Kurma		Yardım Etme		İş Birliği Yapma		Paylaşma		Özgecilik		Destekleme	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Heidi	60	51,2	17	50,0	37	50,6	6	33,3	13	52,0	8	36,3	20	66,6
Canım Kardeşim	57	48,7	17	50,0	36	49,3	11	61,1	12	48,0	14	63,6	10	33,3
Toplam	117	100	34	100	73	100	17	100	25	100	22	100	30	100

Tablo 4.9.’ da araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin prososyal davranış boyutlarına göre dağılımı gösterilmiştir.

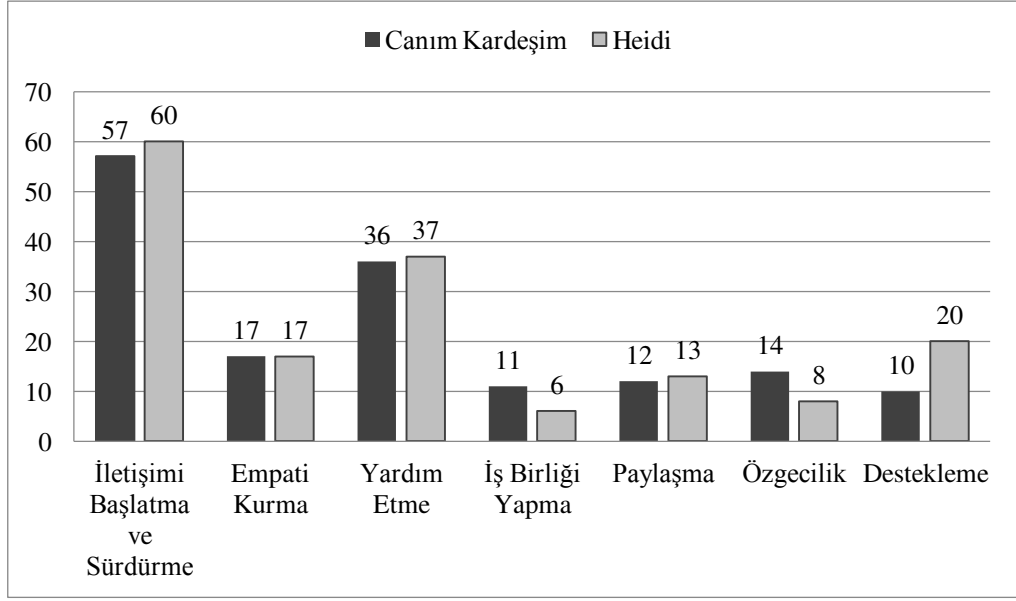
Tablo 4.9. incelendiğinde Heidi çizgi filminde “İletişimi başlatma ve sürdürme” boyutuna f(60), “Empati Kurma” boyutuna f(17), “Yardım Etme” boyutuna f(37), “İş Birliği Yapma” boyutuna f(6), “Paylaşma” boyutuna f(13), “Özgecilik” boyutuna f(8), “Destekleme” boyutuna f(20) defa yer verildiği

görülmüştür. Heidi çizgi filminde en fazla yer alan prososyal davranış boyutunun “İletişimi başlatma ve sürdürme” f(60), en az yer verilen boyutun ise “İş birliği yapma” f(6) boyutu olduğu görülmüştür.

Tablo 4.9. incelendiğinde Canım Kardeşim çizgi filminde prososyal davranış boyutlarına yer verilme durumunun “İletişimi başlatma ve sürdürme” boyutuna f(57), “Empati kurma” boyutuna f(17), “Yardım etme” boyutuna f(36), “İş birliği yapma” boyutuna f(11), “Paylaşma” boyutuna f(12), “Özgecilik” boyutuna f(14) ve “Destekleme” boyutuna f(10) defa yer verildiği belirlenmiştir. Canım Kardeşim çizgi filminde, en fazla yer verilen prososyal davranış boyutunun “İletişimi Başlatma ve Sürdürme” f(57) boyutu, en az yer verilen boyutun ise “İş Birliği Yapma” f(11) boyutu olduğu tespit edilmiştir.

6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı yapım olan Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinde prososyal davranış boyutlarına yer verilme durumları incelendiğinde iki çizgi filmde en fazla yer verilen prososyal davranış boyutunun “İletişimi başlatma ve sürdürme” f(117) olduğu görülmüştür. Daha sonra bu sıralamayı “Yardım etme” f(73), “Empati kurma” f(34), “Destekleme” f(30), “Paylaşma” f(25), “Özgecilik” f(22) boyutlarının takip ettiği, “İş birliği yapma” f(17) boyutunun ise en az yer verilen boyut olduğu belirlenmiştir.

Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinin prososyal davranış boyutlarına yer verilme durumları incelendiğinde Heidi çizgi filminde “İletişimi başlatma ve sürdürme”, “Yardım Etme”, “Paylaşma” ve “Destekleme” boyutlarına Canım Kardeşim çizgi filmine göre daha fazla yer verildiği görülmüştür. Canım Kardeşim çizgi filminde ise “İş birliği yapma” ve “Özgecilik” boyutlarına Heidi çizgi filmine göre daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinde “Empati kurma” boyutuna aynı oranda yer verildiği saptanmıştır. 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı yapım olan Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinde prososyal davranış boyutlarına yer verilme durumunun daha iyi anlaşılabilir olması için grafik oluşturulmuştur.

Şekil 4.3. 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde prososyal davranış boyutlarının dağılımı

Şekil 4.3.’ te Canım Kardeşim ve Heidi çizgi filmlerinde prososyal davranış boyutlarına yer verilme durumu gösterilmiştir. Şekil 4.3. incelendiğinde Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinde “İletişimi başlatma ve sürdürme”, “Empati kurma”, “Yardım etme”, “Paylaşma” boyutlarının birbirlerine yakın değerlere sahip olduğu dikkat çekmektedir. Canım Kardeşim çizgi filminde “İş birliği yapma” ve “Özgecilik” boyutuna Heidi çizgi filmine göre daha fazla, Heidi çizgi filminde ise “Destekleme” boyutuna daha fazla yer verildiği görülmüştür.

4.5 Beşinci Araştırma Sorusunun Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

“Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “İletişimi Başlatma ve Sürdürme” prososyal davranış boyutuna göre dağılımı nasıldır?” alt problemine yönelik bulgulara Tablo 4.10.’ da yer verilmiştir

Tablo 4.10. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “İletişimi Başlatma ve Sürdürme” prososyal davranış boyutuna göre dağılımı

İletişimi Başlatma ve Sürdürme	Heidi		Canım Kardeşim	
	f	%	f	%
Selamlaşma	13	21,6	7	12,2
Sohbeti başlatma/ Sohbeti sözel olarak jest ve mimiklerle dinlediğini belirterek devam ettirme	8	13,3	3	5,2
İyi dileklerde bulunma (Kendine iyi bak, hoşça kal, kolay gelsin vb.)	3	5,0	0	0,0
Kendini ve özelliklerini tanıtmak/Arkadaş olma/Arkadaşlığını sürdürme	3	5,0	0	0,0
Oyuna, etkinliğe davet etme	5	8,3	6	10,5
İletişimi başlatmak ve sürdürmek için soru sorma	19	31,5	29	50,8
Sohbet esnasında göz kontağı kurma	2	3,3	4	7,0
Lütfen, rica ederim, teşekkür ederim vb. Nezaket sözcüklerini kullanma /başkasına karşı nazik olma	7	11,6	6	10,5
TOPLAM	60	100	57	100

Tablo 4.10.’ da 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı olma özelliği gösteren Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinin “İletişimi başlatma ve sürdürme” prososyal davranış boyutuna göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 4.10. incelendiğinde Heidi çizgi filminde “İletişimi başlatma ve sürdürme” boyutunda en fazla yer verilen alt boyutun “İletişimi başlatmak ve sürdürmek için soru sorma” f(19) olduğu görülmüştür. Bu sıralamayı “Selamlaşma” f(13), “Sohbeti başlatma/ Sohbeti sözel olarak jest ve mimiklerle dinlediğini belirterek devam ettirme” f(8), “Nezaket sözcüklerini kullanma /başkasına karşı nazik olma” f(7), “Oyuna etkinliğe davet etme” f(5) boyutlarının takip ettiği belirlenmiştir. “İyi dileklerde bulunma (Kendine iyi bak, hoşça kal, kolay gelsin vb.)” f(3) ile “ Kendini ve özelliklerini tanıtmak/Arkadaş olma/Arkadaşlığını sürdürme” f(3) alt boyutlarına aynı oranda yer verildiği, “Sohbet esnasında göz kontağı kurma” f(2) en az yer verilen alt boyut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.10. incelendiğinde Canım Kardeşim çizgi filminde “İletişimi başlatma ve sürdürme” boyutunda en fazla yer verilen alt boyutun “İletişimi başlatmak ve sürdürmek için soru sorma” f(29) olduğu görülmüş, bu değer diğer alt boyutların yarısından fazlasını oluşturduğu dikkat çekmiştir. Bu sıralamayı Heidi çizgi filmi ile benzer şekilde “Selamlaşma” f(7) alt boyutunun takip ettiği belirlenmiştir. “Oyuna etkinliğe davet etme” f(6), “Nezaket sözcüklerini kullanma /başkasına karşı nazik olma” f(6) alt boyutlarının aynı oranda yer verildiği “İyi dileklerde bulunma (Kendine iyi bak, hoşça kal, kolay gelsin vb.)” f(0) ve “Kendini ve özelliklerini tanıtmak/Arkadaş olma/Arkadaşlığını sürdürme” f(0) boyutlarına yer verilmediği belirlenmiştir.

Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinde “İletişimi başlatma ve sürdürme” boyutuna yer verilme durumu incelendiğinde Heidi f(60) çizgi filminde Canım Kardeşim f(57) çizgi filmine göre daha fazla yer verildiği ancak bu farkın çok olmadığı tespit edilmiştir. Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinde benzer şekilde en fazla yer verilen alt boyutun “İletişimi başlatmak ve sürdürmek için soru sorma” olduğu tespit edilmiştir

4.5.1 İletişimi Başlatma ve Sürdürme Boyutuna İlişkin Örnekler

4.5.1.1. Selamlaşma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin birbirleriyle nasıl iletişim başlattıklarına, iletişimi sürdürmek istediklerinde hangi yollara başvurdıklarına ilişkin örnekler verilmiştir.

Heidi çizgi filminde selamlaşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin üçüncü bölümünde,

-Büyükbaba Heidi’ ye “Günaydın” diyerek iletişimi başlatır.

Heidi’ nin sekizinci bölümünde,

- Peter Heidi’ ye “Seni görmek ne güzel” diyerek iletişimi başlatır.

Canım Kardeşim çizgi filminde ‘selamlaşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in altıncı bölümünde,

Müge okuldan eve döner. Lale Hanım ‘‘Merhaba Müge’’ diyerek selam verir ancak Müge canı sıkkin olduğu için cevap vermez bu nedenle iletişim sürdürülemez.

Canım Kardeşim’ in on yedinci bölümünde,

-Galip Bey işten eve döner. Lale Hanım ve Mine ‘‘Hoş geldin ‘’ diyerek selam vererek iletişimi başlatır.

4.5.1.2. Sohbeti Başlatma/ Sohbeti Sözel Olarak Jest ve Mimiklerle Dinlediğini Belirterek Devam Ettirme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin sohbeti başlatma ve sohbeti sözel olarak jest ve mimiklerle dinlediğini belirterek iletişimi devam ettirmeyi nasıl gerçekleştirdikleriyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Canım Kardeşim çizgi filminde ‘‘Sohbeti başlatma/ Sohbeti sözel olarak jest ve mimiklerle dinlediğini belirterek devam ettirme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in dokuzuncu bölümünde,

- Galip Bey Müge’ ye ‘‘Babaya sarılmak yok mu?’’ diyerek ona sarılır ve iletişimi başlatır.

Canım Kardeşim’ in yedinci bölümünde,

-Bulut Mine ve Müge’ ye ‘‘Hoşgeldiniz çocuklar’’ der ve sohbeti başlatır.

Heidi çizgi filminde ‘‘Sohbeti başlatma/ Sohbeti sözel olarak jest ve mimiklerle dinlediğini belirterek devam ettirme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin sekizinci bölümünde,

- Büyükanne Heidi’ ye sarılarak ‘‘Seni görmek ne güzel’’ der ve sohbeti başlatır.

Heidi’ nin altıncı bölümünde,

-Büyükbaba Peter’ in evine gider. Peter’ in annesine ‘‘ Günaydın’’ der ve sohbeti başlatır.

4.5.1.3. İyi Dileklerde Bulunma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin iyi dileklerde bulunarak (Kendine iyi bak, hoşça kal, kolay geldin vb.) sohbeti nasıl başlattıkları ya da sürdürdükleriyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde “iyi dileklerde bulunma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin ikinci bölümünde,

- Peter Heidi’ ye “Yarın görüşürüz, güle güle ” diyerek iletişimi sürdürür.

Heidi’ nin beşinci bölümünde,

-Heidi Hans’ a (Demirci) “Hoşça kal sonra görüşürüz” diyerek iletişimi sürdürür.

4.5.1.4. Kendini ve Özelliklerini Tanıtma/ Arkadaş Olma/ Arkadaşlığını Sürdürme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kendini, özelliklerini tanıtarak arkadaş olma ve arkadaşlığı sürdürme yoluyla iletişimi nasıl başlattıkları ve sürdürdükleriyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde “Kendini ve özelliklerini tanıtma/Arkadaş olma/Arkadaşlığını sürdürme” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin ikinci bölümünde,

- Heidi Peter’ e “Benim adım Heidi” diyerek kendini tanıtır ve iletişimi başlatır.

Heidi’ nin beşinci bölümünde,

- Hans Heidi’ ye adını sorar Heidi de “Merhaba ben Heidi” diyerek iletişimi sürdürür.

4.5.1.5. Oyuna, Etkinliğe Davet Etme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kişileri oyuna ya da etkinliğe davet ederek iletişimi nasıl başlattıkları ve sürdürdükleriyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde ‘oyuna, etkinliğe davet etme’ şeklindeki diyaloga şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin ikinci bölümünde,

- Büyükbaba Heidi’ ye nasıl süt sağılacağını öğretmeyi teklif ederek iletişimi başlatır. Heidi de bunu deneyerek iletişimi sürdürür.

Heidi’ nin sekizinci bölümünde,

- Heidi Peter’ e ‘Kızağa binmeye ne dersin?’ diyerek iletişimi başlatır ve Peter de kabul ederek iletişimi sürdürür.

Canım Kardeşim çizgi filminde ‘oyuna, etkinliğe davet etme’ şeklindeki diyaloga şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in yedinci bölümünde,

- Galip Bey ‘Hepimiz heyecanla Mine’ nin şarkı söylemesini bekliyoruz’ diyerek Mine’ den şarkı söylemesini ister. Mine de teklifi kabul ederek iletişimi sürdürür.

Canım Kardeşim’ in on yedinci bölümünde,

- Mine Müge’ ye ‘Hadi taş atmaca oynayalım’ diyerek onu oyuna davet eder ancak Müge başka bir oyun oynamak istediğini söyleyerek iletişimi sürdürür.

4.5.1.6. İletişimi Başlatmak ve Sürdürmek İçin Soru Sorma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin soru sorarak iletişimi nasıl başlattıkları ve sürdürdükleriyle ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde ‘İletişimi başlatmak ve sürdürmek için soru sormak’ şeklindeki diyaloga şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin yedinci bölümünde,

- Peter Heidi’ yi üzgün gördür ve ardından ‘Hey sorun ne?’ diyerek iletişimi başlatır.

Heidi’ nin sekizinci bölümünde,

- Heidi dolapta aile fotoğraflarını gördür ve büyükbabasına ‘‘ Büyükbaba bunlar kim?’’ diyerek iletişimi başlatır. Ardından ‘‘ Köyde bir köşk mü var? Beni oraya götürür müsün?’’ gibi çeşitli sorular sorarak iletişimi sürdürür.

Canım Kardeşim çizgi filminde ‘İletişimi başlatmak ve sürdürmek için soru sormak’’ şeklindeki diyaloga şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in sekizinci bölümünde,

- Galip Bey Mine’ nin üzgün olduğunu görerek ‘‘ Nasılmış bakayım benim güzel kızım? Minik kızım niye üzgün?’’ diye sorarak iletişimi başlatır.

Canım Kardeşim’ in dokuzuncu bölümünde,

- Lale Hanım Müge’ ye ‘‘Okul nasıldı kızım diye sorarak iletişimi başlatır. Müge’’ Her zaman ki gibiydi’’ diyerek iletişimi sürdürür. Lale Hanım ‘‘Nasıldı yani anlamadım? ‘’ diye sorarak iletişimi sürdürür.

4.5.1.7. Sohbet Esnasında Göz Kontağı Kurma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin sohbet esnasında göz kontağı kurarak iletişimi nasıl başlattıkları ve sürdürdükleriyle ilgili örneklerin olmadığı tespit edilmiştir.

4.5.1.8. Nezaket Sözcüklerini Kullanma/ Başkasına Karşı Nazik Olma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin sohbet esnasında nezaket sözcüklerini kullanarak ve başkalarına karşı nazik olarak iletişimi nasıl başlattıkları ve sürdürdükleriyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde ‘‘Nezaket sözcüklerini kullanma /Başkasına karşı nazik olma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin beşinci bölümünde,

- Peter merdivenleri çıkarken Heidi’ ye ‘‘Heidi lütfen önden buyur’’ diyerek nezaket gösterir. Niloya da ‘‘Teşekkür ederim’’ diyerek iletişimi sürdürür.

Heidi’ nin yedinci bölümünde,

- Heidi Peter’ i görmeyerek ona çarpar ve Peter’ in elindeki oyunlar ayağına düşer. Heidi ‘‘Özür dilerim seni görmedim iyi misin?’’ diyerek iletişimi sürdürür.

Canım Kardeşim çizgi filminde ‘‘Nezaket sözcüklerini kullanma /Başkasına karşı nazik olma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in beşinci bölümünde

- Lale Hanım Müge’ ye ‘‘Müge ne güzel olmuşsun ‘‘ der ardından Müge annesine ‘‘ Teşekkür ederim ‘‘ diyerek iletişimi sürdürür.

Canım Kardeşim’ in yedinci bölümünde,

- Mine karanlıkta yürürken Mıncır’ı fark etmeyerek ona çarpar ve ‘‘Özür dilerim Mıncır seni görmedim’’ der

4.5.2 Beşinci Araştırma Sorusunun İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

‘‘Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘Empati Kurma’’ prososyal davranış boyutuna göre dağılımı nasıldır?’’ araştırma sorusuna yönelik bulgulara 4.11.’ da yer verilmiştir.

Tablo 4.11. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Empati Kurma’’ boyutuna göre dağılımı

Empati kurma	Heidi		Canım Kardeşim	
	f	%	f	%
Kişilerin olaylar karşısında ne hissettiğini anlama/Duygu durumlarını anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma	11	64,7	9	52,9
Kişilerin aynı durumlar karşısında farklı duygu, düşünce ve istekleri olduğunu anlama/ kabul etme	2	11,7	1	5,8
Kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi hissettirmeye çalışma	4	23,5	7	41,1
Kişilerin içinde bulunduğu durumu yansıtan ifadeye bürünme (Benzer/ Taklit/ Yansıtıcı ifade)	0	0,0	0	0,0
TOPLAM	17	100	17	100

Tablo 4.11. incelendiğinde Heidi çizgi filminde ‘‘Empati Kurma’’ boyutunda en fazla ‘‘Kişilerin olaylar karşısında ne hissettiğini anlama/Duygu durumlarını anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma’’ f(11) alt boyutuna yer verildiği görülmüştür. Bu sıralamayı ‘‘Kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi hissettirmeye çalışma’’ f(4), ‘‘Kişilerin aynı durumlar karşısında farklı duygu, düşünce ve istekleri olduğunu anlama/ kabul etme’’ f(2) alt boyutlarının takip ettiği tespit edilmiştir. Heidi çizgi filminde ‘‘Kişilerin içinde bulunduğu durumu yansıtan ifadeye bürünme (Benzer/ Taklit/ Yansıtıcı ifade)’’ f(0) alt boyutuna hiç yer verilmediği belirlenmiştir.

Tablo 4.11. incelendiğinde Canım Kardeşim çizgi filminde ‘‘Empati Kurma’’ boyutunda Heidi çizgi filmiyle benzer şekilde en fazla ‘‘Kişilerin olaylar karşısında ne hissettiğini anlama/Duygu durumlarını anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma’’ f(9) alt boyutuna yer verildiği belirlenmiştir. Daha sonra ‘‘Kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi hissettirmeye çalışma’’ f(7) ve ‘‘Kişilerin aynı durumlar karşısında farklı duygu, düşünce ve istekleri olduğunu anlama/ kabul etme’’ f(1) alt boyutlarının sıralamayı takip ettiği, ‘‘Kişilerin içinde bulunduğu durumu yansıtan ifadeye bürünme (Benzer/ Taklit/ Yansıtıcı ifade)’’ f(0) alt boyutuna hiç yer verilmediği tespit edilmiştir.

6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı olan çizgi filmlerde ‘‘Empati Kurma’’ boyutuna yer verilme durumu incelendiğinde Heidi f(17) ve Canım Kardeşim f(17) çizgi filmlerinde eşit düzeyde ‘‘Empati kurma’’ boyutuna yer verildiği görülmüştür. Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinin her ikisinde de en fazla ‘‘Kişilerin olaylar karşısında ne hissettiğini anlama/Duygu durumlarını anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma’’ boyutuna yer verildiği, ‘‘Kişilerin içinde bulunduğu durumu yansıtan ifadeye bürünme (Benzer/ Taklit/ Yansıtıcı ifade)’’ alt boyutuna ise her iki çizgi filmde hiç yer verilmediği saptanmıştır.

4.5.2.1. Empati Kurma Boyutuna İlişkin Örnekler

4.5.2.1.1. Kişilerin Olaylar Karşısında Ne Hissettiğini Anlama/ Duygu Durumlarını Anlamaya Yönelik Sözel İfadeler Kullanma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kişilerin olaylar karşısında ne hissettiğini anlama ve duygu durumlarını anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanmayla ilgili örneklere yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde ‘‘Kişilerin olaylar karşısında ne hissettiğini anlama ve duygu durumlarını anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin ikinci bölümünde,

- Heidi Peter’ in keçilere vurduğunu görür ve ‘‘Onlara vuramazsın onların da canı acıyor’’ der.

Heidi’ nin dördüncü bölümünde,

- Heidi, Peter’ in anneannesinin gözleri kör olduğu için ne hissettiğini anlayarak ona yardım etme isteğinde bulunur.

Canım Kardeşim çizgi filminde ‘‘Kişilerin olaylar karşısında ne hissettiğini anlama ve duygu durumlarını anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in altıncı bölümünde,

-Müge en uzun kendisinin olmadığını görür ve üzülür. Galip Bey ve Lale Hanım bunu fark ederek ‘‘Müge üzülme bak sen de uzamışsın’’ diyerek onun ne hissettiğini anladıklarını ifade ederler.

Canım Kardeşim’ in on dokuzuncu bölümünde,

-Müge kardan adam tek olduğu için ‘‘Keşke yanına bir arkadaş yapsaydık yalnızlık çekiyordur kesin’’ der.

4.5.2.1.2. Kişilerin Aynı Durumlar Karşısında Farklı Duygu, Düşünce ve İstekleri Olduğunu Anlama/ Kabul Etme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kişilerin aynı durumlar karşısında farklı duygu, düşünce ve istekleri olduğunu anlama ve kabul etmeyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde ‘‘Kişilerin aynı durumlar karşısında farklı duygu, düşünce ve istekleri olduğunu anlama/ kabul etme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin beşinci bölümünde,

- Peter, ağaç ev ve definesini gizli tutmak ister Heidi bunu anlayarak Peter'e söz verir.

Heidi' nin sekizinci bölümünde,

- Heidi büyükbabasından anne ve babasını ona anlatmasını ister. Büyükbaba buna hazır olmadığını söyler. Heidi bu durumu anlayarak "Tamam" diyerek isteğini anlayışla karşılar

Canım Kardeşim çizgi filminde " Kişilerin aynı durumlar karşısında farklı duygu, düşünce ve istekleri olduğunu anlama/ kabul etme" şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim' in birinci bölümünde,

-Galip Bey Müge ve Mine' yi salıncakta sallar. Birisi hızlı birisi yavaş sallanmak ister. Galip Bey bu durumu anlayıp çocukları ona göre sallar.

4.5.2.1.3. Kişileri Anladığını Gösteren İfadeler Kullanarak Başkalarını İyi Hissettirmeye Çalışma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi hissettirmeye çalışmayla ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde "Kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi hissettirmeye çalışma" şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi' nin beşinci bölümünde,

-Heidi Terassa onu kandırdığı için üzgündür. Büyükbaba bunu fark ederek "Ben sana inanıyorum merak etme" diyerek ona sarılır.

Heidi' nin altıncı bölümünde,

-Büyükbaba Heidi' de onu okula göndermeyeceğini söylemediği için korkup kaçmasına neden olduğu için özür diler

Canım Kardeşim çizgi filminde ‘‘Kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi hissettirmeye çalışma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in altıncı bölümünde,

-Mine boyunun çok uzamadığını görüp üzülür. Annesi ‘‘Müge senden biraz daha hızlı uzuyor ama bu senin uzamadığın anlamına gelmez’’ diyerek onu iyi hissettirmeye çalışır.

Canım Kardeşim’ in birinci bölümünde,

-Mine masaya ilk gelmediği için yarışı kaybeder. Galip Bey ve Müge, Mine’ nin üzüldüğünü anlayarak zamanı geriye aldıklarını söyleyip Mine’ nin tekrar yarışarak brinci olmasını sağlarlar.

4.5.2.1.4. Kişilerin İçinde Bulunduğu Durumu Yansıtan İfadeye Bürünme (Benzer/ Taklit/ Yansıtıcı İfade)

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kişilerin içinde bulunduğu durumu yansıtan ifadeye bürünmeyle (Benzer/ Taklit/ Yansıtıcı ifade) ilgili örnekler tespit edilmemiştir.

4.5.3 Beşinci Araştırma Sorusunun Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

‘‘Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Yardım Etme’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?’’ araştırma sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4.12.’ de yer verilmiştir.

Tablo 4.12. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Yardım Etme” boyutuna göre dağılımı

Yardım Etme	Heidi		Canım Kardeşim	
	f	%	f	%
Başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma ve yardım istendiğinde sevinçle/istekle kabul etme	9	24,3	10	27,7
İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşma	10	27,0	9	25,0
Kişileri üzen ya da zor durumlar karşısında yardım teklif etme/ yardım etme	6	16,2	6	16,6
Tehlike konusunda/ tehlike olduğunda uyarma	5	13,5	7	19,4
Kişilerin ve hayvanların beslenme, bakım gibi ihtiyaçlarında onlara yardım etme	7	18,9	4	11,1
TOPLAM	37	100	36	100

Tablo 4.12.’ de 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı olan Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinin “Yardım Etme” boyutuna göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 4.12. incelendiğinde Heidi çizgi filminde “Yardım etme” boyutunda en fazla yer verilen alt boyutun “İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşma” f(10) olduğu daha sonra sırasıyla “Başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma ve yardım istendiğinde sevinçle/istekle kabul etme” f(9) , “Kişilerin ve hayvanların beslenme, bakım gibi ihtiyaçlarında onlara yardım etme” f(7), “Kişileri üzen ya da zor durumlar karşısında yardım teklif etme/ yardım etme” f(6) ve “Tehlike konusunda/ tehlike olduğunda uyarma” f(5) alt boyutlarına yer verildiği görülmüştür.

Tablo 4.12.’ de Canım Kardeşim çizgi filmi incelendiğinde “Yardım etme” boyutunda en fazla “Başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma ve yardım istendiğinde sevinçle/istekle kabul etme” f(10) alt boyutuna yer verildiği belirlenmiştir. Bu sıralamayı “İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşma” f(9), “Tehlike konusunda/ tehlike olduğunda uyarma” f(7), “Kişileri üzen ya da zor durumlar karşısında yardım teklif etme/ yardım etme” f(6) ve “Kişilerin ve hayvanların beslenme, bakım gibi ihtiyaçlarında onlara yardım etme” f(4) alt boyutlarının takip ettiği saptanmıştır.

6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi film olan Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinde ‘‘Yardım Etme’’ boyutunda Heidi f(37) ve Canım Kardeşim f(36) çizgi filminde birbirine yakın düzeyde yer verildiği görülmüştür.

4.5.3.1.Yardım Etme Boyutuna İlişkin Örnekler

4.5.3.1.1. Başkasının İyiliği İçin Yardım Etmeye İstekli Olma ve Yardım İstendiğinde Sevinçle/ İstekle Kabul Etme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma ve yardım istendiğinde sevinçle/istekle kabul etmeyle ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde ‘‘Başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma ve yardım istendiğinde sevinçle/istekle kabul etme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin altıncı bölümünde,

- Büyükbaba Peter’ den Heidi’ yi bulmasına yardım etmesini ister. Peter de istekli şekilde ona yardım eder.

Heidi’ nin dördüncü bölümünde,

-Peter, Artemis bitkisini bulmak için Heidi’ ye yardım eder.

Canım Kardeşim çizgi filminde ‘‘Başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma ve yardım istendiğinde sevinçle/istekle kabul etme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in on dördüncü bölümünde,

- Mine babasından uçurtmasını tamir etmesini ister. Galip Bey istekli şekilde kabul eder.

Canım Kardeşim’ in birinci bölümünde,

-Galip Bey, Müge’ nin ödevine yardım eder.

4.5.3.1.2. İhtiyaç Durumunda Yardım İstenilmeden Yardıma Koşma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşmayla ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde “İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin dördüncü bölümünde,

- Joseb kartal tarafından yaralanan kuşu kurtarır ve Heidi’ ye götürür.

Heidi’ nin yedinci bölümünde,

- Niloya büyükannenin bayat ekmeği yiyeceğini görür ve onun için taze ekmek almaya köye iner.

Canım Kardeşim çizgi filminde “İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in beşinci bölümünde,

- Galip Bey zile basar ancak evde kimse olmadığı için kapı açılmaz. Mincır yardım istenilmeden kendini zorlayarak kapıyı açmaya çalışır.

Canım Kardeşim’ in on birinci bölümünde,

- Müge ödevini yapmaya çalışırken zorluk çeker Galip Bey ve Lale Hanım yardım istenmeden Müge’ ye yardım eder.

4.5.3.1.3. Kişileri Üzen ya da Zor Durumlar Karşısında Yardım Teklif Etme/ Yardım Etme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kişileri üzen ya da zor durumlar karşısında “Yardım teklif etme/ yardım etmeyle” ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde “Kişileri üzen ya da zor durumlar karşısında yardım teklif etme/ yardım etme” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin altıncı bölümünde,

- Büyükbaba Heidi’ yi kayalıklardan düşerken kurtarır.

Heidi’ nin yedinci bölümünde,

- Heidi haksız yere suçlandığı için üzülür. Peter de Heidi’ nin suçsuz olduğunu kanıtlamak için yardım eder.

Canım Kardeşim çizgi filminde “Kişileri üzen ya da zor durumlar karşısında yardım teklif etme/ yardım etme” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in dördüncü bölümünde,

-Mine oyuncağını kaybeder ve çok üzülür. Müge hep beraber oyuncağı arayalım diyerek oyuncağı ararlar.

Canım Kardeşim’ in on yedinci bölümünde,

- Orman köylüleri Galip Bey’ in ağaçtan inemediğini görür ve ona nasıl inmesi gerektiğini söyleyerek kurtulmasını sağlarlar.

4.5.3.1.4. Tehlike Konusunda/ Tehlike Olduğunda Uyarma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin tehlike konusunda/ tehlike olduğunda uyarmayla ilgili örneklere yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde “Tehlike konusunda/ tehlike olduğunda uyarma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin dokuzuncu bölümünde,

-Büyükbaba Heidi’ yi evden uzaklaşmamasını kurdun ona zarar verebileceğini söyleyerek onu tehlike konusunda uyarır.

Heidi’ nin sekizinci bölümünde,

- Peter’ in annesi Heidi’ yi kızakla kayarken dikkatli olması gerektiği konusunda uyarır.

Canım Kardeşim çizgi filminde “Tehlike konusunda/ tehlike olduğunda uyarma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in on yedinci bölümünde,

- Lale Hanım ağaca tırmanan Galip Bey’ i dikkatli olması gerektiği konusunda uyarır.

Canım Kardeşim’ in on dokuzuncu bölümünde,

-Lale Hanım soğukta karda oynayan ailesini hasta olabilirler diye düşünerek uyarır.

4.5.3.1.5. Kişilerin ve Hayvanların Beslenme, Bakım Gibi İhtiyaçlarında Onlara Yardım Etme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kişilerin ve hayvanların beslenme, bakım gibi ihtiyaçlarında onlara yardım etmeyle ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde ‘‘Kişilerin ve hayvanların beslenme, bakım gibi ihtiyaçlarında onlara yardım etme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin birinci bölümünde,

- Heidi fareye güvenli bir yer bulup onun beslenmesini sağlar.

Heidi’ nin dokuzuncu bölümünde,

- Heidi yavru tilkiyi güvenliği için annesinin yanına götürür.

Canım Kardeşim çizgi filminde ‘‘Kişilerin ve hayvanların beslenme, bakım gibi ihtiyaçlarında onlara yardım etme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in on yedinci bölümünde,

- Mine dinozoru beslemek için ona ot verir.

Canım Kardeşim’ in ikinci bölümünde,

- Galip Bey Mıncır’ ın tırnaklarını güçlendirmek için ona bir oyuncak alır.

4.5.4 Beşinci Araştırma Sorusunun Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

‘‘Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘İş Birliği Yapma’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?’’ araştırma sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4.13.’ de yer verilmiştir.

Tablo 4.13. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “İş Birliği Yapma” boyutuna göre dağılımı

İş birliği Yapma	Heidi		Canım Kardeşim	
	f	%	f	%
Birlikte bir işe başlama/sürdürme	4	66,6	4	36,3
İş birliğine açık/istekli olma	2	33,3	3	27,2
İş birliği için yönlendirmelere ve kurallara uyma	0	0,0	4	36,3
TOPLAM	6	100	11	100

Tablo 4.13.’ de araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “İş birliği yapma” boyutuna göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 4.13. incelendiğinde Heidi çizgi filminde “İş birliği yapma” boyutunda en fazla “Birlikte bir işe başlama/sürdürme” f(4) alt boyutuna yer verildiği daha sonra sırlamayı “İş birliğine açık/istekli olma” f(2) ve “İş birliği için yönlendirmelere ve kurallara uyma” f(0) alt boyutları takip ettiği belirlenmiştir. Heidi çizgi filminde “İş birliği için yönlendirmelere ve kurallara uyma” alt boyutuna yer verilmediği görülmüştür.

Tablo 4.13. incelendiğinde Canım Kardeşim çizgi filminde “İş birliği yapma” boyutunun “Birlikte bir işe başlama/sürdürme” f(4) ve “İş birliği için yönlendirmelere ve kurallara uyma” f(4) alt boyutunda aynı oranda yer verildiği belirlenmiştir. “İş birliğine açık/istekli olma” f(3) alt boyutunun en az yer verilen alt boyut olduğu görülmüştür.

6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “İş birliği yapma” boyutuna göre incelendiğinde Canım Kardeşim f(11) çizgi filminde Heidi f(6) çizgi filmine göre daha fazla “İş birliği yapma” boyutuna yer verildiği tespit edilmiştir. Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinde en fazla yer verilen alt boyutun “Birlikte bir işe başlama/sürdürme” olduğu tespit edilmiştir.

4.5.4.1. İş Birliği Yapma Boyutuna İlişkin Örnekler

4.5.4.1.1. Birlikte Bir İşe Başlama/Sürdürme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin birlikte bir işe başlama ve sürdürmeyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde ‘‘Birlikte bir işe başlama/sürdürme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin beşinci bölümünde,

- Heidi ve Peter ağaç evi gizlemek için iş birliği yaparlar.

Heidi’ nin yedinci bölümünde,

- Peter ve Heidi iş birliği yapar ve Heidi’ nin suçsuz olduğunu kanıtlarlar.

Canım Kardeşim çizgi filminde ‘‘Birlikte bir işe başlama/sürdürme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in birinci bölümünde,

- Müge, Mine, Galip Bey Müge’ nin ödevini birlikte yaparlar.

Canım Kardeşim’ in onuncu bölümünde,

- Müge ve Mine bilgisayarda görev paylaşımı yaparak birlikte oyun oynarlar.

4.5.4.1.2. İş Birliğine Açık/ İstekli Olma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin iş birliğine açık ve istekli olmayla ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde ‘‘İş birliğine açık/istekli olma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin altıncı bölümünde,

- Peter, büyükbabaya Heidi’ yi bulmak için istekli şekilde iş birliği yaparlar.

Canım Kardeşim çizgi filminde ‘‘İş birliğine açık/istekli olma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in birinci bölümünde,

- Mine Müge’ nin ödevini yapmada ailesine yardım etmek ister.

Canım Kardeşim’ in on dokuzuncu bölümünde,

- Galip Bey, Mine ve Müge kardan adam yaparken iş birliği yaparlar.

4.5.4.1.3. İş Birliği İçin Yönlendirmelere ve Kurallara Uyma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin iş birliği için yönlendirmelere ve kurallara uymayla ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Canım Kardeşim çizgi filminde “İş birliği için yönlendirmelere ve kurallara uyma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in on beşinci bölümünde,

- Mine ve Müge, Galip Bey’ in verdiği görevleri yaparak birlikte bahçe işlerini yaparlar.

Canım Kardeşim’ in dokuzuncu bölümünde,

-Galip Bey orkestra grubu oluşturmak için herkese bir görev verir ve birlikte müzik söylerler.

4.5.5 Beşinci Araştırma Sorusunun Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

“Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Paylaşma” boyutuna göre dağılımı nasıldır?” araştırma sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4.14.’ te yer verilmiştir.

Tablo 4.14. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Paylaşma” boyutuna göre dağılımı

Paylaşma	Heidi		Canım Kardeşim	
	f	%	f	%
Yiyeceğini/ Eşyasını Paylaşma	3	23,0	1	8,3
Bilgilerini paylaşma	2	15,3	8	66,6
Duygularını başkalarıyla paylaşma (mutluluk, üzüntü, korku, endişe vb.)	6	46,1	3	25,0
Kişisel ve kıymetli olan bir eşyasını başkasına verme/ başkası için kullanma	2	15,3	0	0,0
TOPLAM	13	100	12	100

Tablo 4.14.' te araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Paylaşma” boyutuna göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 4.14. incelendiğinde Heidi çizgi filminde “Paylaşma” boyutunda en fazla yer verilen alt boyutun “Duygularını başkalarıyla paylaşma (mutluluk, üzüntü, korku, endişe vb.)” f(6) alt boyutu olduğu, bu sıralamayı “Yiyeceğini/ Eşyasını Paylaşma” f(3) alt boyutunun takip ettiği belirlenmiştir. “Bilgilerini paylaşma” f(2) ve “Kişisel ve kıymetli olan bir eşyasını başkasına verme/ başkası için kullanma” f(2) alt boyutlarına aynı düzeyde yer verildiği saptanmıştır.

Tablo 4.14. incelendiğinde Canım Kardeşim çizgi filminde “Paylaşma” boyutunda en fazla “Bilgilerini paylaşma” f(8) alt boyutuna yer verildiği ve bu değer diğer alt boyutların yarısından fazlasını oluşturduğu dikkat çekmiştir. Bu sıralamayı “Duygularını başkalarıyla paylaşma (mutluluk, üzüntü, korku, endişe vb.)” f(3) ve “Yiyeceğini/ Eşyasını Paylaşma” f(1) alt boyutunun takip ettiği, “Kişisel ve kıymetli olan bir eşyasını başkasına verme/ başkası için kullanma” f(0) alt boyutuna ise hiç yer verilmediği tespit edilmiştir.

6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Paylaşma” boyutuna göre dağılımı incelendiğinde Heidi çizgi filminde f(13) Canım Kardeşimde ise f(12) defa “Paylaşma” boyutuna yer verildiği görülmüştür. Her iki çizgi filmde birbirine yakın düzeyde “Paylaşma” boyutuna yer verildiği tespit edilmiştir.

4.5.5.1. Paylaşma Boyutuna Göre İlişkin Örnekler

4.5.5.1.1. Yiyeceğini/ Eşyasını Paylaşma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin yiyeceğini ve eşyasını paylaşmayla ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde “Yiyeceğini/ Eşyasını Paylaşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin altıncı bölümünde,

- Heidi Cickik ile yiyeceğini paylaşır.

Heidi’ nin yedinci bölümünde,

- Büyükanne Heidi ile ekmeğini paylaşır.

Canım Kardeşim çizgi filminde “Yiyeceğini/ Eşyasını Paylaşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in beşinci bölümünde,

-Müge bilgisayarını Mine ile paylaşır ve birlikte oynarlar.

4.5.5.1.2. Bilgilerini Paylaşma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin bilgilerini paylaşmayla ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde “Bilgilerini paylaşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin ikinci bölümünde,

- Büyükbabası Heidi’ ye keçinin nasıl sağılacağını öğretir.

Heidi’ nin üçüncü bölümünde,

- Peter, Heidi’ ye dağların isimlerinin neler olduğunu söyler.

Canım Kardeşim çizgi filminde “Bilgilerini paylaşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in on altıncı bölümünde,

- Müge, Mine’ ye oyunla ilgili bilgiler verir.

Canım Kardeşim’ in on beşinci bölümünde,

- Galip Bey toprağın nasıl havalandırılması gerektiği ile ilgili bilgilerini Mine ve Müge ile paylaşır.

4.5.5.1.3. Duygularını Başkalarıyla Paylaşma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin duygularını başkalarıyla paylaşmayla ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde “Duygularını başkalarıyla paylaşma” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin altıncı bölümünde,

- Peter, Heidi kayb olduğu için korktuğunu Heidi ile paylaşır.

Canım Kardeşim çizgi filminde ‘‘Duygularını başkalarıyla paylaşma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in birinci bölümünde,

-Müge elektrikler kesildiği için korktuğunu babasına söyler.

Canım Kardeşim’ in on dokuzuncu bölümünde,

-Müge kar yağdığı için mutlu olduğunu ailesiyle paylaşır.

4.5.5.1.4. Kişisel ve Kıymetli Olan Bir Eşyasını Başkasına Verme/ Başkası İçin Kullanma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin kişisel ve kıymetli olan bir eşyasını başkasına verme ve başkası için kullanma ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde ‘‘Kişisel ve kıymetli olan bir eşyasını başkasına verme/ başkası için kullanma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin beşinci bölümünde,

- Peter Heidi ile defnesini paylaşır.

4.5.6 Beşinci Araştırma Sorusunun Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular

‘‘Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘Özgecılık’’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?’’ araştırma sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4.15.’ te yer verilmiştir.

Tablo 4.15. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Özgecilik” boyutuna göre dağılımı

Özgecilik	Heidi		Canım Kardeşim	
	f	%	f	%
İltifat etme	1	12,5	10	71,4
Hediye verme	2	25,0	1	7,1
Sürpriz yapma	1	12,5	2	14,2
Başkasını mutlu etmek için kutlama yapma	0	0,0	1	7,1
Tehlike anında öncelikli olarak başkasının düşünme	4	50,0	0	0,0
TOPLAM	8	100	14	100

Tablo 4.15.’ te araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Özgecilik” boyutuna göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 4.15. incelendiğinde Heidi çizgi filminde “Özgecilik” boyutundan sırasıyla “Tehlike anında öncelikli olarak başkasının düşünme” f(4), “Hediye verme “ f(2), “İltifat etme” f(1), “Sürpriz yapma” f(1), “Başkasını mutlu etmek için kutlama yapma” f(0) alt boyutlarına yer verildiği belirlenmiştir. En fazla yer verilen alt boyutun “Tehlike anında öncelikli olarak başkasının düşünme” f(4), “Başkasını mutlu etmek için kutlama yapma” f(0) alt boyutuna ise hiç yer verilmediği belirlenmiştir.

Tablo 4.15. incelendiğinde Canım Kardeşim çizgi filminde, en fazla “İltifat etme” f(10) alt boyutuna yer verildiği, daha sonra sıralamayı “Sürpriz yapma” f(2), “Hediye verme “ f(1), “Başkasını mutlu etmek için kutlama yapma” f(1), “Tehlike anında öncelikli olarak başkasının düşünme” f(0) alt boyutlarının takip ettiği belirlenmiştir.

6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Özgecilik” boyutuna göre dağılımı incelendiğinde Canım Kardeşim f(14) çizgi filminde Heidi f(8) çizgi filmine göre “Özgecilik” boyutuna daha fazla yer verildiği saptanmıştır. Heidi çizgi filminde “Başkasını mutlu etmek için kutlama yapma” f(0) alt boyutuna, Canım Kardeşim çizgi filminde ise “Tehlike anında

öncelikli olarak başkasının düşünme'' f(0) alt boyutuna hiç yer verilmediği dikkat çekmiştir.

4.5.6.1. Özgecilik Boyutuna İlişkin Örnekler

4.5.6.1.1. İltifat Etme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin iltifat etmeyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde "iltifat etme" şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi' nin beşinci bölümünde,

-Heidi "Sanırım burası gördüğüm en güzel ağaç ev" diyerek iltifat eder.

Canım Kardeşim çizgi filminde "iltifat etme" şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim' in beşinci bölümünde,

- Müge annesine "Ne kadar güzel olmuşsun anne" diyerek ona iltifat eder.

Canım Kardeşim' in altıncı bölümünde,

- Lale Hanım kuşun sesi için "Ne kadar da güzel sesin varmış" diyerek iltifat eder.

4.5.6.1.2. Hediye Verme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin hediye vermeye ilgili örneklere yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde "Hediye verme" şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi' nin beşinci bölümünde,

- Peter bulduğu fosili Heidi' ye hediye eder.

Canım Kardeşim çizgi filminde "Hediye verme" şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim' in on dördüncü bölümünde,

- Talip Amca Mine ve Müge' ye uçurtma hediye eder.

4.5.6.1.3. Sürpriz Yapma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin sürpriz yapmayla ilgili örneklere yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde "Sürpriz Yapma" şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi' nin üçüncü bölümünde,

-Büyükbaba Heidi' nin boyuna göre tabure yaparak ona sürpriz yapar.

Canım Kardeşim çizgi filminde "Sürpriz Yapma" şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi' nin üçüncü bölümünde,

-Galip Bey ailesini mutlu etmek için Barış Manço cd' si alarak sürpriz yapar.

Heidi' nin onuncu bölümünde,

- Galip, Mine ve Müge masayı hazırlayarak Lale Hanım' a sürpriz yapar.

4.5.6.1.4. Başkasını Mutlu Etmek İçin Kutlama Yapma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin başkasını mutlu etmek için kutlama yapmayla ilgili örneklere yer verilmiştir.

Canım Kardeşim çizgi filminde "Başkasını mutlu etmek için kutlama yapma" şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim' in on beşinci bölümünde,

-Lale Hanım Mine ve Müge' ye bahçe işlerine yardım ettiği için sürpriz yapar.

4.5.6.1.5. Tehlike Anında Öncelikli Olarak Başkasının Düşünme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin tehlike anında öncelikli olarak başkasının düşünmeyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde “Tehlike anında öncelikli olarak başkasının düşünme” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin üçüncü bölümünde,

Peter, Karl’ ı uçurumdan kurtarmak için kendini tehlikeye atarak Karl’ ı kurtarmaya çalışır.

Heidi’ nin dördüncü bölümünde,

Heidi yaralı kuşu kurtarmak için gerekli olan bitkiyi uçurumdan düşme tehlikesi olmasına rağmen almaya çalışarak kendini tehlikeye atar.

4.5.7 Beşinci Araştırma Sorusunun Yedinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

“Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘Destekleme’ boyutuna göre dağılımı nasıldır?” araştırma sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4.16.’ da yer verilmiştir.

Tablo 4.16. Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Destekleme” boyutuna göre dağılımı

Destekleme	Heidi		Canım Kardeşim	
	f	%	f	%
Teselli etme	3	15,0	4	40,0
Rahatlatma	15	75,0	5	50,0
Cesaretlendirme	2	10,0	1	10,0
TOPLAM	20	100	10	100

Tablo 4.16.’ da araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin “Destekleme” boyutuna göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 4.16. incelendiğinde Heidi çizgi filminde “Destekleme” boyutundan en fazla “Rahatlatma” f(15) alt boyutuna yer verildiği görülmüştür. Daha sonra sıralamayı “Teselli Etme” f(3) alt boyutu ve “Cesaretlendirme” f(2) alt

boyutunun takip ettiği görölmüştür. En az yer verilen alt boyutun ‘‘Cesaretlendirme’’ f(2) alt boyutu olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.16. incelendiğinde Canım Kardeşim çizgi filminde ‘‘Destekleme’’ boyutunda sırasıyla ‘‘Rahatlatma’’ f(5), ‘‘Teselli Etme’’ f(4), ‘‘Cesaretlendirme’’ f(1) alt boyutlarına yer verildiği tespit edilmiştir. Canım Kardeşim çizgi filminde en fazla ‘‘Rahatlatma’’ f(5), en az ise ‘‘Cesaretlendirme’’ f(1) alt boyutlarına yer verildiği görölmüştür.

6-8 yaşı çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerin ‘‘Destekleme’’ boyutuna göre dağılımı incelendiğinde, Heidi f(20) çizgi filminde Canım Kardeşim f(10) çizgi filmine göre daha fazla yer verildiği, bu farkın iki kat değerinde olduğu tespit edilmiştir. Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinde ‘‘Destekleme’’ boyutunda yer verilen alt boyutların en fazladan en aza olan sıralamalarının aynı olduğu dikkat çekmiştir.

4.5.7.1. Destekleme Boyutuna İlişkin Bulgular

4.5.7.1.1. Teselli Etme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin teselli etmeyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde ‘‘Teselli etme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin birinci bölümünde,

-Heidi bebeğini tren istasyonunda düşürdü diye üzölür. İstasyon görevlisi ‘‘Merak etme, eminim istasyon müdürü bebeğini bulacaktır’’ diyerek Heidi’ yi teselli eder.

Heidi’ nin sekizinci bölümünde,

-Heidi Peter’ i gidemediği için üzölür. Büyükbaba Heidi’ ye ‘‘İşleri birlikte bitirip akşam Peter’ in yanına gidebiliriz’’ der ve Heidi’ ye teselli eder.

Canım Kardeşim çizgi filminde ‘‘Teselli etme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in altıncı bölümünde,

-Müge boyu kısa olduğu için üzölür Lale Hanım ‘‘Müge sen daha küçüksün ileride çok uzun boylu olacaksın’’ diyerek onu teselli eder.

Canım Kardeşim’ in on dördüncü bölümünde,

- Mine ve Müge uçurtmaları ellerinden kaçtı diye üzölür. Galip Bey ‘‘Üzölmevin çocuklar ben yine uçurtma yaparım ‘’ diyerek onları teselli eder.

4.5.7.1.2. Rahatlatma

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin rahatlatmayla ilgili örneklere yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde ‘‘Rahatlatma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir: Beşinci bölümde Peter, Heidi’ ye öfkelenir. Büyükbabası ‘‘Merak etme onun siniri hızlı geçer’’ diyerek Heidi’ yi teselli eder.

Canım Kardeşim çizgi filminde ‘‘Rahatlatma’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in on üçüncü bölümünde,

- Mıncır evi dağıttığı için Lale Hanım ona kızar. Mıncır da korkar ve kendini banyoya kapatır. Mine ve Müge ‘‘Annem sana kızgın değil biz hepimiz seni çok seviyoruz’’ diyerek onu teselli eder.

Canım Kardeşim’ in on dördüncü bölümünde,

-Mine ve Müge uçurtmalarını elinden kaçırlar ve üzölürler. Galip Bey ‘‘Üzölmevin çocuklar yine uçurtma yaparız’’ der ve onları teseli eder.

4.5.7.1.3. Cesaretlendirme

Bu alt kategoride çizgi filmlerdeki karakterlerin cesaretlendirmeyeyle ilgili örneklere yer verilmiştir.

Heidi çizgi filminde ‘‘Cesaretlendirme’’ şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Heidi’ nin beşinci bölümünde,

-Heidi, mağarada korkar Peter onu cesaretlendirmek için elini tutar.

Canım Kardeşim çizgi filminde “Cesaretlendirme” şeklindeki diyaloglara şu şekilde yer verilmiştir:

Canım Kardeşim’ in dokuzuncu bölümünde,

- Müge ödevini yaparken zorlanır Lale Hanım “İyice dikkatini ver senin en zor ödevi bile çok kolay yapacağına eminim” diyerek onu cesaretlendirir.

4.6 Altıncı Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

“Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin hazırlandığı yaş gruplarına göre prososyal davranış boyutlarının dağılımı nasıldır?” araştırma sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4.17.’ de yer verilmiştir.

Tablo 4.17. Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin hazırlandığı yaş gruplarına göre prososyal davranış boyutlarının dağılımı

	Çizgi Filmler	İletişimi Başlatma ve Sürdürme		Empati Kurma		Yardım Etme		İş Birliği Yapma		Paylaşma		Özgecilik		Destekleme	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
3-5 Yaş	Niloya	66	40,4	19	54,2	24	33,8	8	30,7	14	35,9	16	45,7	8	21,6
	Arı Maya	97	59,5	16	47,7	47	66,2	18	69,2	25	64,0	19	54,2	29	78,3
	TOPLAM	163	100	35	100	71	100	26	100	39	100	35	100	37	100
6-8 Yaş	Canım Kardeşim	57	48,7	17	50,0	36	49,3	11	61,1	12	48,0	14	63,6	10	33,3
	Heidi	60	51,5	17	50,0	37	50,6	6	33,3	13	52,0	8	36,3	20	66,6
	TOPLAM	117	100	34	100	73	100	17	100	25	100	22	100	30	100

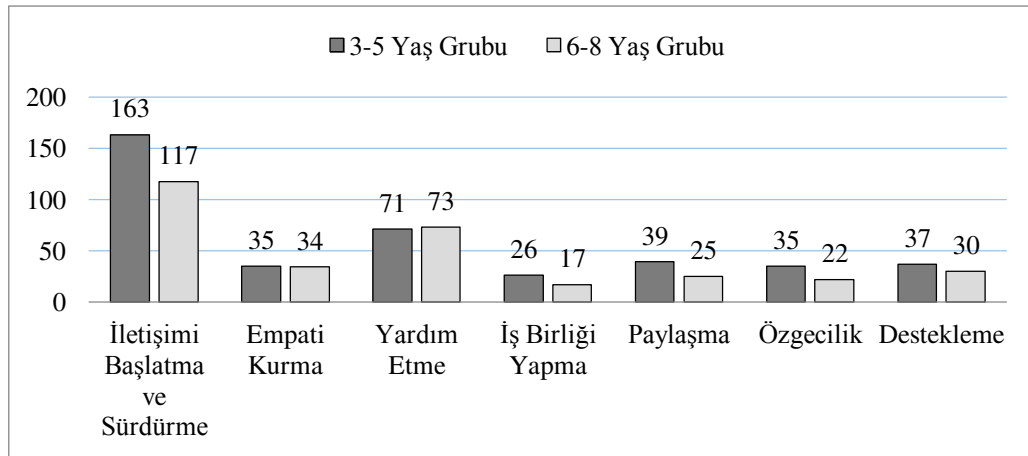
Tablo 4.17.’ de araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin hazırlandığı yaş gruplarına göre prososyal davranış boyutları dağılımı gösterilmiştir. Niloya ve Arı Maya çizgi filminin 3-5 yaş grubuna, Canım Kardeşim ve Heidi çizgi filmlerinin ise 6-8 yaş grubuna yönelik olduğu belirtilmiştir.

Tablo 4.17.’ de prososyal davranış alt boyutlarındaki dağılımlarının toplam değerleri incelendiğinde 3- 5 yaş grubuna yönelik olan Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerinde en fazla yer verilen boyutun “İletişimi başlatma ve sürdürme” f(163), en az yer verilen boyutun ise “İş birliği yapma” f(26) boyutu olduğu belirlenmiştir. Diğer prososyal davranış boyutlarına yer verilme durumunun “Yardım etme” f(71), “Paylaşma” f(39), “Destekleme” f(37), “Empati

kurma’’ f(35) ve ‘‘Özgecilik’’ f(35) şeklinde olduğu görülmüştür. Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerindeki prososyal davranış boyutlarının dağılımı incelendiğinde ‘‘İletişimi başlatma ve sürdürme’’ boyutu ile diğer boyutlar arasındaki farkın oldukça fazla olduğu dikkat çekmiştir. ‘‘Paylaşma’’ f(39), ‘‘Destekleme’’ f(37), ‘‘Empati kurma’’ f(35) ve ‘‘Özgecilik’’ f(35) boyutlarının dağılımının ise yakın değerlere sahip olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.17.’ de prososyal davranış alt boyutlarındaki dağılımlarının toplam değerleri incelendiğinde 6- 8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan Canım Kardeşim ve Heidi çizgi filmlerinde en fazla yer verilen boyutun ‘‘İletişimi Başlatma ve Sürdürme’’ f(117) olduğu görülmüştür. Bu sıralamayı ‘‘Yardım Etme’’ f(73), ‘‘Empati kurma’’ f(34), ‘‘Destekleme’’ f(30), ‘‘Paylaşma’’ f(25), ‘‘Özgecilik’’ f(22) ve ‘‘İş birliği yapma’’ f(18) boyutlarının takip ettiği belirlenmiştir. ‘‘İletişimi başlatma ve sürdürme’’ f(117) boyutu ile diğer boyutların dağılımı incelendiğinde aradaki farkın yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin hazırlandığı yaş grubuna göre prososyal davranış boyutlarının dağılımının gösterilmesi için grafik oluşturulmuştur.

Şekil 4.4. Çizgi filmlerin hazırlandığı yaş gruplarına göre prososyal davranış boyutlarının dağılımı

Şekil 4.4.’ te 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan Niloya ve Arı Maya çizgi filmleri ile 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan Canım Kardeşim ve Heidi

izgi filmlerinde yer verilen prososyal davranış boyutlarının toplam değerlerinin dağılımını gösterilmiştir.

şekil 4.4. incelendiğinde her iki yaş grubundaki çizgi filmlerde en fazla ve en az yer verilen prososyal davranış boyutunun aynı olduğu görülmüştür. Her iki yaş grubundaki çizgi filmlerde en fazla yer verilen boyutun ‘‘İletişimi başlatma ve sürdürme’’, en az yer verilen boyutun ise ‘‘İş birliği yapma’’ boyutu olduğu dikkat çekmiştir.

Yaş gruplarına göre prososyal davranış boyutlarının dağılımını incelendiğinde 3- 5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan çizgi filmlerde prososyal davranış boyutlarına daha fazla yer verildiği görülmüştür. ‘‘İletişimi başlatma ve sürdürme’’, ‘‘Empati kurma’’, ‘‘İş birliği yapma’’, ‘‘Paylaşma’’, ‘‘zgecilik’’, ‘‘Destekleme’’ boyutlarına 3- 5 yaş grubu çizgi filmlerinde daha fazla yer verilirken sadece ‘‘Yardım etme’’ boyutuna 6- 8 yaş grubu çizgi filmlerinde daha fazla yer verildiği ancak iki yaş grubunda bu boyuttaki farkın çok az olduğu görülmüştür.

4.7 Yedinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

‘‘Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin yerli ve yabancı yapım olma durumuna göre prososyal davranış boyutlarının dağılımını nasıldır?’’ araştırma sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4.18.’ de yer verilmiştir.

Tablo 4.18. Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin yerli ve yabancı yapım olma durumuna göre prososyal davranış boyutlarının dağılımı

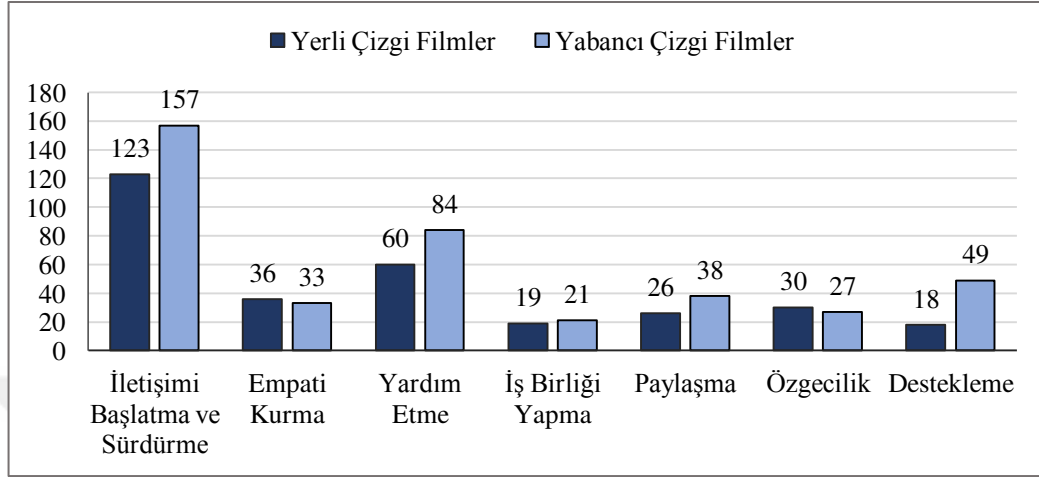
		İletişimi Başlatma ve Sürdürme		Empati Kurma		Yardım Etme		İş Birliği Yapma		Paylaşma		Özgecilik		Destekleme	
	Çizgi Filmler	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Yerli	Niloya	66	53,6	19	52,7	24	40,0	8	42,1	14	53,8	16	53,3	8	44,4
	Canım Kardeşim	57	46,3	17	47,2	36	60,0	11	57,8	12	46,1	14	46,6	10	55,5
	TOPLAM	123	100	36	100	60	100	19	100	26	100	30	100	18	100
Yabancı	Heidi	60	38,2	17	51,5	37	44,0	6	14,2	13	34,2	8	29,6	20	40,8
	Arı Maya	97	61,7	16	48,4	47	55,9	18	85,7	25	65,7	19	70,3	29	59,1
	TOPLAM	157	100	33	100	84	100	21	100	38	100	27	100	49	100

Tablo 4.18.’ de araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin yerli-yabancı yapım olma durumuna göre prososyal davranış boyutlarının dağılımları gösterilmiştir. Tablo 4.18. incelendiğinde Niloya ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinin yerli yapım olduğu, Heidi ve Arı Maya çizgi filmlerinin ise yabancı yapım olduğu belirtilmiştir.

Tablo 4.18.’ de yerli yapım olma özelliği gösteren Niloya ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinin toplam değerlerine bakıldığında prososyal davranış boyutlarından en fazla “İletişimi Başlatma ve Sürdürme” f(123) boyutuna daha sonra ise “Yardım Etme” f(60) boyutuna yer verildiği görülmüştür. Bu sıralamayı “Empati kurma” f(36), “Özgecilik” f(30), “Paylaşma” f(26), “İş birliği yapma” f(19) ve “Destekleme” f(18) boyutlarının takip ettiği görülmüştür. En az yer verilen boyutun “Destekleme” f(18) olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.18.’ de yabancı yapım olan Arı Maya ve Heidi çizgi filmlerinin toplam değerleri incelendiğinde en fazla yer verilen boyutun “İletişimi başlatma ve sürdürme” f(157) boyutu olduğu görülmüştür. Bu sıralamayı “Yardım etme” f(84), “Destekleme” f(49), “Paylaşma” f(38), “Empati kurma” f(33), “Özgecilik” f(27) ve “İş birliği yapma” f(21) boyutunun takip ettiği ve en az yer verilen boyutun “İş birliği yapma” boyutu olduğu belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin yerli- yabancı yapım olma durumuna göre prososyal davranış boyutlarının dağılımının gösterilmesi için grafik oluşturulmuştur.

Şekil 4.5. Çizgi filmlerin yerli ve yabancı yapım olma durumuna göre prososyal davranış boyutlarının dağılımı

Şekil 4.5.’ te yerli ve yabancı yapım çizgi filmlerinde prososyal davranış boyutlarının dağılımı gösterilmiştir. Şekil 4.5. incelendiğinde yerli ve yabancı yapım olan çizgi filmlerde en çok “İletişimi başlatma ve sürdürme” boyutuna en az ise “İş birliği yapma” boyutuna yer verildiği görülmüştür. Yerli çizgi filmlerde en az “Destekleme” f(18) boyutuna yer verilirken, yabancı çizgi filmlerde en az yer verilen boyutun “İş birliği yapma” f(19) boyutu olduğu saptanmıştır.

Yerli ve yabancı çizgi filmlerde prososyal davranış boyutlarına yer verilme durumu incelendiğinde yabancı çizgi filmlerde prososyal davranış boyutlarından yedisinden beşinde yerli çizgi filmlere göre daha fazla yer verildiği görülmüştür. Bu boyutların “İletişimi başlatma ve sürdürme”, “Yardım etme”, “İş birliği yapma”, “Paylaşma” ve “Destekleme” boyutları olduğu görülmüştür. Yerli yapım olan çizgi filmlerde ise yabancı çizgi filmlere göre “Empati kurma” ve “Özgecilik” boyutlarına daha fazla yer verildiği görülmüştür.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada 3-5 ve 6-8 yaş grubu çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı yapım çizgi filmlerde prososyal davranışlara yer verilme durumunun incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde araştırma sonuçlarının özetine ve araştırma bulgularının ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmasına yer verilmiştir.

5.1 Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç

Birinci araştırma sorusu “Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerde prososyal davranış boyutlarının dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Bu araştırma sorusuna ilişkin araştırmaya dâhil edilen çizgi filmlerde prososyal davranışlara yer verme durumu incelendiğinde çizgi filmlerde en fazla yer alan prososyal davranışın “İletişimi başlatma ve sürdürme” olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Anderson (2001) çalışmasında Arthur ve Rugrats çizgi filmlerinde iletişim kalıplarını prososyal ve antisosyal içerik analizlerini incelemiştir. Araştırma sonucunda iletişimin genel olarak prososyal davranış amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Somer (2015) çalışmasında resimli çocuk kitapların da prososyal davranışları incelemiştir. Resimli çocuk kitaplarında kitaplarda soru sorma, arkadaş edin ve oyuna davet etme davranışlarına sık sık yer belirlenmiştir. Bu çalışma ile Somer’ in çalışmasının paralellik gösterdiği söylenebilir.

İnanlı (2009) tarafından yapılan araştırmada Kanal D, ATV, STAR TV, CINE 5 ve KANAL 1 kanallarında çocukların tercih ettikleri televizyon programlarında sözel şiddet ve anti-sosyal sözcük kullanımını incelenmiştir. Araştırma sonucunda seçilen programlarda sıkça anti-sosyal kelimelere ve şiddet içeren öğelere yer verildiği tespit edilmiştir. Bu çalışma ile İnanlı’ nın (2009) araştırması paralellik göstermemektedir. Bunun nedeninin çalışma grubunu oluşturan kanalların tematik çocuk kanalı olmamasından ve içeriklerin uzmanlar tarafından yeterince kontrol edilememiş olabileceğinden kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmaya dahil edilen çizgi filmlerde en fazla “İletişimi başlatma ve sürdürme” prososyal davranış boyutuna yer verilmesinin, toplumda yalnız

kalmama, bir gruba dahil olma amacıyla (Somer, 2015) ve ‘‘Selam verme, nezaket sözcükleri kullanma, iyi dileklerde bulunma, kendini tanıtmak, soru sorma, oyuna davet etme’’ vb. alt boyutların daha çok sözel ifadelerden oluşmasından ötürü, çizgi filmlerde daha kolay ve sık şekilde yer verilebilmesinden kaynaklı olabileceği düşünülebilir.

Çizgi filmlerde prososyal davranışların dağılımı incelendiğinde ‘‘Yardım etme’’ boyutunun ikinci sırada yer aldığı belirlenmiştir. Bunu sırasıyla ‘‘Empati kurma’’, ‘‘Destekleme’’, ‘‘Paylaşma’’, ‘‘Özgecilik’’ boyutlarının takip ettiği, en az yer verilen prososyal davranış boyutunun ise ‘‘İş birliği yapma’’ olduğu tespit edilmiştir.

Işıtan (2005) 1980- 2003 yılları arasında yayınlanan resimli çocuk kitaplarını incelemiştir. Araştırma sonucunda kitaplarda en fazla arkadaş ve yakın çevresindeki kişilere yardım etme davranışının yer aldığı tespit edilmiştir. Bu araştırma sonucu araştırmaya dahil edilen çizgi filmler en fazla yer verilen ikinci prososyal davranışın ‘‘Yardım etme’’ davranışı olması sonucuyla benzerlik göstermektedir.

Nada (2016) Mısır’ da yayınlanan çizgi filmlerde prososyal davranışlara yer verilme durumunu incelemiştir. Bu çalışmayla benzer şekilde çizgi filmlerde en çok nezaket gösterme, yardım etme, paylaşma davranışlarına yer verildiğini tespit etmiştir.

Prososyal davranışlarla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde diğer boyutlara kıyasla en fazla yardım etme boyutuyla ilgili çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Aydın, 2021). Bütün kültürlerde toplumların birlik ve beraberliğini sağlamada yardım etme davranışı önemli görülmektedir. Bu bağlamda çizgi filmlerde en fazla yer verilen prososyal davranışlar arasında ‘‘Yardım etme’’ davranışının olmasının, çizgi filmlerin çocuklarda toplumsal birlik ve beraberlik duygusunu pekiştirmek ve çocuklarda yardım etme bilincinin oluşmasını sağlamak amacıyla olduğu düşünülebilir.

5.2 İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç

İkinci araştırma sorusu ‘‘Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde prososyal davranış

boyutlarının dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Bu araştırma sorusuna ilişkin, 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerinde prososyal davranışların dağılımı incelendiğinde her iki çizgi filmde en fazla “İletişimi başlatma ve sürdürme” boyutuna yer verildiği görülmüştür. Bu sıralamayı “Yardım etme” ve “Paylaşma” boyutlarının takip ettiği görülürken en az yer verilen boyutun “İş birliği yapma” olduğu belirlenmiştir.

Dumova (2007) 1972-2002 yılları arasında yayınlanan 114 televizyon programının prososyal davranış içeriklerini incelemiştir. Araştırma sonucunda bu çalışmayla benzer şekilde televizyon programlarında yardımlaşma ve paylaşma davranışlarının en fazla yer verilen prososyal davranışlardan olduğu belirlenmiştir.

Akar ve arkadaşları (2021) 3-6 yaş çocuklarına yönelik 105 resimli çocuk kitabının prososyal içeriği incelemiştir. Resimli çocuk kitaplarında sıralama olmaksızın yardım etme, destekleme, paylaşma, empati kurma, teselli etme ve kibarlık davranışlarına yer verildiği tespit edilmiştir. Akar ve arkadaşlarının çalışması (2021) ile bu çalışma benzer prososyal davranışlarının incelenmesi ve bu prososyal davranışlara yer verilmesi yönünden benzerlik göstermektedir.

Ertekin ve Çamlıbel Çakmak (2021) tarafından yapılan araştırmada çeviri resimli çocuk kitaplarında değerler incelenmiştir. Araştırma sonucunda resimli çocuk kitaplarında en fazla “yardımlaşma, dayanışma, nazik olma” değerlerine yer verildiği tespit edilmiştir. Çalışma bu araştırmanın sonucuyla paralellik göstermektedir.

Araştırmaların sonuçları yardım etme, paylaşma gibi prososyal davranışlara, çizgi film ve kitap içeriklerinde daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Bunun nedeninin, çocuklarda bu prososyal davranışların kazandırılmasına özellikle önem verildiği düşünülebilir.

Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerinde prososyal davranış boyutlarına yer verilme durumu incelendiğine 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan ve yabancı yapım olan Arı Maya çizgi filminin prososyal davranışlar içeriğinin Niloya çizgi filmine göre daha zengin olduğu tespit edilmiştir.

Şahin (2019) tarafından yapılan araştırmada Arı Maya çizgi filmi değerler açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda bu çalışmayı destekleyecek şekilde

Arı Maya çizgi filminin sevgi, yardımlaşma, merhamet, arkadaşlık gibi değerlere yüksek düzeyde katkı sağladığı görülmüştür.

Demiral ve arkadaşları (2016) TRT Çocuk kanalında yayınlanan 21 çizgi filmini içerik, fayda ve verilen mesaj yönünden yaş gruplarına göre incelemişlerdir. Araştırmaya dâhil edilen 3-5 yaş çocuklarına yönelik olan çizgi filmlerde sosyal gelişimi destekleyecek olumlu arkadaşlık bağları, dostluk, kişilerarası çatışmalarda sorun çözme, aile arasındaki bağ ve sevgi gibi mesajlara yer verildiği tespit edilmiştir. Niloya ve Arı Maya çizgi filminin konusu da benzer şekilde dostluk, arkadaşlık ve aile arasındaki ilişkileri anlatmaktadır. Bu kapsamda karakterler yardımlaşma, paylaşma, empati kurma vb. prososyal davranış örnekleri göstermektedir. Bu bağlamda 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan çizgi filmlerde benzer konu ve içeriklere yer verildiği söylenebilir.

Arı Maya çizgi filminde daha fazla prososyal davranışa yer verilmesinin nedeninin, çizgi filmin kurgusunda sürekli problemlerle karşılaşılması, arkadaşlıklara yer verilmesi nedeniyle, problemlerle başa çıkabilmek için yardım etme, paylaşma ve destekleme gibi prososyal davranışlara daha fazla yer verildiği söylenebilir.

5.3 Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç

Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin birinci alt problem “Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “İletişimi Başlatma ve Sürdürme” boyutunun dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Bu alt probleme ilişkin 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerden olan Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerinde “İletişimi başlatma ve sürdürme” boyutuna yer verilme durumu incelendiğinde Arı Maya çizgi filminde bu boyuta Niloya çizgi filmine göre daha fazla yer verildiği görülmüştür.

Niloya çizgi filminde “İletişimi başlatmak ve sürdürmek için soru sorma” ve “Nezaket sözcüklerini kullanma /başkasına karşı nazik olma” alt boyutlarına daha fazla yer verildiği belirlenmiştir.

“Kendini ve özelliklerini tanıtmak/Arkadaş olma/Arkadaşlığını sürdürme” alt boyutuna ise hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. “Kendini ve özelliklerini

tanıtma/Arkadaş olma/Arkadaşlığını sürdürme’’ alt boyutuna Niloya çizgi filminin kurgusu aile içinde geçtiği ve kurguya yeni karakterlerin katılmaması nedeniyle yer verilmemiş olabileceği düşünülmüştür.

Arı Maya çizgi filminde en fazla yer verilen ikinci alt boyutun ‘‘Selamlaşma’’ olduğu bu sıralamayı ‘‘Kendini tanıtma/Arkadaş olma/Arkadaşlığını sürdürme’’ alt boyutlarının takip ettiği görülmüştür. Arı Maya çizgi filminde belirtilen alt boyutlara yüksek oranda yer verilme nedeninin incelenen bölümlerin büyük bir kısmında, kurguya yeni karakterlerin dahil edilmesinin olduğu düşünülebilir. Daha sonra sıralamayı ‘‘Nezaket sözcüklerini kullanma /başkasına karşı nazik olma’’ alt boyutlarının takip ettiği görülmüştür.

Akıncı (2013) tarafından yapılan, çizgi filmlerde değerlerin incelendiği araştırmada, bu araştırmayla benzer şekilde, araştırmaya dahil edilen çizgi filmlerin hemen hemen hepsinde selamlaşma, taktir etme, özür dileme, tebrik etme ve izin isteme gibi nezaket davranışlarına yer verildiği tespit edilmiştir.

Akar ve arkadaşları (2021) 3-6 yaş çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarında prososyal davranışların dağılımını incelemişlerdir. İnceledikleri resimli çocuk kitaplarında en çok kibarlık davranışına yer verildiği belirlenmiştir. ‘‘Nezaket sözcüklerini kullanma /başkasına karşı nazik olma’’ alt boyutuna 3-5 yaş çizgi filmlerinde yüksek düzeyde yer verilmesi bu çalışma ile benzerlik göstermektedir. Benzer şekilde Akyol (2012) tarafından yapılan araştırmada resimli çocuk kitaplarında değerler incelenmiştir. Araştırma sonucunda ‘‘kibar olma’’ değerinin en fazla yer verilen değerler arasında olduğu belirlenmiştir.

Çam Türkan (2019) çizgi yayınların (Pepee, Leliko ve Canım Kardeşim) eğitsel içeriklerini incelediği araştırmasında, çizgi yayınlarda ‘‘Nezaket ve görgülü’’ olmaya sıkça yer verildiği tespit edilmiştir. Bu araştırma sonucuyla benzer olduğu söylenebilir.

Pozitif etkileşimlerin sağlanmasında iletişim becerileri gerekmektedir. İletişim sırasında bireyin karşısındakini dinlemeye istekli olduğunu göstermesi, sorular sorması, nezaket sözcüklerini kullanması, iletişimin başlamasında ve sürdürülmesinde önemli görülmektedir (Ceyhan, 2006). Dil onu konuşan toplumun kültürünü, dünya görüşünü ve başka toplumlar ile kurduğu ilişkilerin

yansıtıcısı olabilmektedir. Bu bağlamda çizgi filmlerde kullanılan dilin hem toplumun yaşayış biçimine hem de toplumun beklentilerine uygun olması önemli olduğu söylenebilir. Araştırmaya dahil edilen çizgi filmlerde “Nezaket sözcüklerini kullanma”, “İyi dileklerde bulunma” gibi alt boyutlara sıklıkla yer verilmesinin nedeninin, toplumsal olarak bu davranışlara verdiğimiz önemden ve çocuğun bu yaş döneminde kazanması gereken sosyal davranışlardan olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin ikinci alt problem “Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “Empati Kurma” boyutunun dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Bu alt probleme kapsamındaki bulgulara göre 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerden olan Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerinin içerik analizinde “Empati kurma” boyutuna yer verilme durumunun Niloya ve Arı Maya çizgi filminde yakın değerlere sahip olduğu tespit edilmiştir.

3-5 yaş çocuklarına yönelik çizgi filmlerde “Empati Kurma” en çok yer verilen prososyal davranışlardan olduğu, her iki çizgi filmde de en fazla yer verilen alt boyutun “Kişilerin olaylar karşısında ne hissettiğini anlama/Duygu durumlarını anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma” olduğu, ikinci sırada ise “Kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi hissettirmeye çalışma” olduğu belirlenmiştir. Klein ve Shiffman (2011) araştırmalarında çizgi filmlerdeki prososyal davranış içeriklerini analiz etmişlerdir. Bu araştırma sonucuyla benzer şekilde inceledikleri çizgi filmlerde başka bir karakter ya da karakterin durumuyla ilgili endişe duyma ve empati kurma davranışlarının oldukça yaygın olduğunu belirlemiştir.

Somer’ in (2015) resimli çocuk kitaplarında prososyal davranışları incelediği araştırma bulgularıyla örtüşmektedir. Somer’ in (2015) çalışmasında bu araştırmayla benzer şekilde “Empati kurma” boyutunda “Kişilerin içinde bulunduğu durumu anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma” ve “Kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi hissettirmeye çalışma” en fazla yer verilen alt boyutlardan olduğu tespit edilmiştir.

Işıtan (2005) tarafından yapılan araştırmada resimli çocuk kitaplarında olumlu akran ilişkileri değerine sıklıkla yer verildiği tespit edilmiştir. Benzer

şekilde Court ve Rosental (2007) resimli çocuk kitaplarında dostluk değerinin sıkça yer verilen değerlerden olduğunu belirlemiştir. “Kişilerin içinde bulunduğu durumu anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma” ve “Kişileri anladığını gösteren ifadeler kullanarak başkalarını iyi hissettirmeye çalışma” davranışları olumlu akran ilişkileri ve dostluk ilişkilerinin kurulmasında önemli görülebilir. Bu bağlamda araştırmaya dahil edilen çizgi filmlerde bu alt boyutlara sıkça yer verilmesiyle olumlu akran ilişkileri ve dostluk değerlerine sıkça yer verilmesinin paralellik gösterdiği söylenebilir.

Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin üçüncü alt problem “Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “Yardım Etme” boyutunun dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Bu alt problem kapsamında 3-5 yaş çocuklar için hazırlanan yerli yapım çizgi filmi Niloya ve yabancı yapım çizgi filmi Arı Maya’nın içeriğinin “Yardım etme” boyutuna göre dağılımı incelenmiştir. “Yardım etme” boyutuna Arı Maya çizgi filminde Niloya çizgi filmine göre daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir.

Arı Maya çizgi filmi birçok karakterden oluşmakta ve ormanda yaşayan canlıların maceralarını konu edinmektedir. Ormanda yaşayan kahramanlar çeşitli zorluklarla ve tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum özellikle ana karakter olan Maya’nın problemlere çözüm bulma amacıyla yardım etme davranışını sıklıkla göstermesine neden olmaktadır. Bu durum “Yardım etme” prososyal davranışının Arı Maya çizgi filminde yüksek düzeyde yer almasının nedeni olabileceği düşünülebilir. Şahin (2019) tarafından yapılan araştırma bu araştırma sonucunu destekleyecek niteliktedir. Şahin (2019) çizgi filmlerde Türkçe öğretimi ve değerler açısından incelemiştir. Arı Maya çizgi filminde sevgi değerinden sonra en fazla yer verilen değer yardım etme olduğu tespit edilmiştir.

Klein ve Shiffman (2011) çizgi filmlerde prososyal davranışların dağılımını incelemiştir. Araştırma sonucunda bu araştırmaya benzer biçimde çizgi filmlerde en fazla yer verilen prososyal davranışlardan birinin yardım etme olduğu belirlenmiştir.

Dirican ve Dağlıoğlu (2014) 3-6 yaş çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarını değerler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda bu araştırma

ile benzer şekilde resimli hikâye kitaplarında yardımlaşma değerinin ön planda olduğunu tespit etmişlerdir.

Şentürk ve Keskin (2019) araştırmalarında çizgi filmleri milli ve manevi değerler açısından incelemişlerdir. Çizgi filmlerde “yardımseverlik” değerinin öne çıkan değerlerden olduğu tespit edilmiştir. Akıncı (2013) araştırmasında benzer şekilde çizgi filmlerde “yardımlaşma” değerine sıkça yer verildiğini tespit etmiştir.

Araştırma sonuçları doğrultusunda, hem yerli hem yabancı çizgi filmlerde yardım etme prososyal davranışına sıkça yer verildiği belirlenmiştir. Bir toplumun birlik ve dayanışma içinde olması açısından “yardım etme ve yardımlaşma” önemli görülmektedir. Bu doğrultu çizgi filmlerde sıkça yardım etme davranışına yer verilmesi, çocuklara bu davranışı benimsetmek ve yaşamlarına aktarmalarını sağlamak için olduğu söylenebilir.

“Yardım etme” boyutunun alt boyutları incelendiğinde Niloya çizgi filminde en fazla “Başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma ve yardım istendiğinde sevinçle/istekle kabul etme” alt boyutuna yer verildiği tespit edilmiştir. “Tehlike konusunda/ tehlike olduğunda uyarma” alt boyutu ise Niloya çizgi filminde en az yer verilen alt boyut olduğu görülmüştür. Somer (2015) tarafından yapılan araştırma resimli çocuk kitaplarında prososyal davranışların incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda bu çalışmanın bulgularına paralel olarak “Tehlike konusunda/ tehlike olduğunda uyarma” incelenen kitaplarda en az yer verilen “Yardım etme” alt boyutu olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeninin karakterlerin olay anında uyarma yerine müdahale etmeye çalışmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin dördüncü alt problem “Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “İş birliği yapma” boyutunun dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Bu alt problem kapsamında 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmler olan Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerinin içeriği “İş birliği yapma” boyutuna göre değerlendirilmiştir. Çizgi filmlerin içerik analizlerine göre Arı Maya çizgi filminde Niloya çizgi filmine göre daha fazla “İş birliği yapma” boyutuna yer verildiği görülmüş iki çizgi film arasındaki farkın iki kattan daha

fazla olduğu dikkat çekmiştir. “İş birliğı yapma” boyutunun alt boyutlarının dağılımı incelendiğinde “Birlikte bir işe başlama/sürdürme” alt boyutunun her iki çizgi filmde de en fazla değere sahip olduğu olduğu tespit edilmiştir. “İş birliğı yapma” için yönlendirmelere ve kurallara uyma” alt boyutu ise her iki çizgi filmde en az yer verilen alt boyut olmuştur.

Prososyal davranış boyutlarında “İş birliğı yapma” 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde en az yer verilen prososyal davranış boyutu olduğu tespit edilmiştir. Akar ve arkadaşları (2021) tarafından yapılan araştırmada 3-6 yaş çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarında prososyal davranış içerikleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda “İş birliğı yapma” yedi prososyal davranış arasında en çok yer verilen üçüncü prososyal davranış boyutu olduğu belirlenmiştir. Absel Aziz (2007) araştırmasında Arap kanallarında en çok yayınlanan 9-12 yaş çocuklarına yönelik çizgi filmleri incelemiştir. Akar ve arkadaşlarının (2021) çalışma sonuçlarına benzer şekilde incelenen çizgi filmlerde prososyal davranışlardan en çok “İş birliğı yapma” davranışına yer verildiğı tespit edilmiştir. Açıklanan çalışmaların bulguları ile bu çalışmanın bulgularının örtüşmediğı görülmüştür. Bunun nedeninin incelenen çizgi filmlerde, ana karakterlerin problem durumlarında iş birliğı yapma yerine, genelde problemleri kendilerinin çözmeye çalışmasından ya da başkalarına yardım ederek çözmeye çalışmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin beşinci alt problem “Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “Paylaşma” boyutunun dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Bu alt probleme ilişkin 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “Paylaşma” boyutun yer verilme durumu incelendiğinde Arı Maya çizgi filminde “Paylaşma” prososyal davranışına daha fazla yer verildiğı görülmüştür.

Her iki çizgi filmde de en az “Kişisel ve kıymetli olan bir eşyasını başkasına verme/ başkası için kullanma” alt boyutuna yer verildiğı tespit edilmiştir. Kail (2014), bu durumun nedeni olarak çocukların sevdiği şeyleri paylaşma eğilimlerinin daha az olduğunu savunmaktadır. Bu görüş ile bu çalışmanın bulgularının örtüştüğü söylenebilir. Ayrıca 3-5 yaş dönemindeki

çocukların benmerkezci düşünceye sahip olması da bu alt boyuta az yer verilmesinin nedeni olarak düşünülebilir.

Paylaşma davranışıyla ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında paylaşma davranışının yaş ile pozitif ilişki olduğu görülmektedir (Eisenberg ve Fabes, 1998; Persson, 2005).

Özüçücu (1995) 4-5 yaşındaki çocukların prososyal davranışlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda çocukların en az “Paylaşma” ve “İş birliği Yapma” davranışlarını sergilediklerini tespit etmiştir. Dunfield ve arkadaşları (2011) 18- 24 aylık çocuklarla yaptıkları araştırmada, yetişkinin elini açarak çocuklardan ikramı istemesi durumunda çocukların paylaşma oranlarının yüksek olduğunu ancak yetişkin bir istekte bulunmadığında çocukların kendiliğinden paylaşma oranlarının daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu araştırmalar kendiliğinden ortaya çıkan paylaşma davranışının 6-7 yaşlarına kadar baskın hale gelmediğini göstermekte ve yapılan benzer çalışmalar (Brownell ve ark., 2009; Moore, 2009) ile paralellik göstermektedir (Sunar ve Fidancı, 2016).

Smith ve arkadaşları (2013) araştırmalarında 3 yaşındaki çocukların 6 yaşındaki çocuklara göre paylaşım yaparken kendilerini daha fazla kayıran bir tutum gösterdiklerini gözlemlemiş, çocukların paylaşma davranışında yaş değişkeninin etkisine dikkat çekmişlerdir.

Paylaşma davranışında yaş faktörünün incelendiği araştırmaların bulguları ile 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan Arı Maya ve Niloya çizgi filmlerinin her ikisinde yiyecek, eşya ve kişisel, kıymetli olan bir eşyanın paylaşımına az yer verildiğini gösteren bulguların paralellik gösterdiği düşünülebilir.

Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin altıncı alt problem “Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “Özgecilik” boyutunun dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Bu alt problem kapsamında 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerinde “Özgecilik” boyutunun dağılımı incelenmiştir. Analiz sonucunda “Özgecilik” boyutunun yabancı çizgi film olan Arı Maya’ da yerli yapım olan Niloya çizgi filmine göre daha fazla yer aldığı ancak iki çizgi film arasındaki farkın çok fazla olmadığı görülmüştür.

Niloya çizgi filminde “Tehlike anında öncelikli olarak başkasının düşünme” alt boyutuna hiç yer verilmezken Arı Maya çizgi filminde bu alt boyuta yüksek düzeyde yer verilmesi dikkat çekmiştir. Padilla-Walker ve arkadaşları (2013) Disney filmlerindeki prososyal davranışları incelemişlerdir. Araştırma sonucunda Disney filmlerindeki prososyal davranışlarının çoğunluğunun düşük maliyetli (prososyal davranışı gerçekleştiren kişinin ceza, kayıp ya da rahatsız edici bir durumla karşılaşmaması) olduğu tespit edilmiştir. Niloya çizgi filminde “Tehlike anında öncelikli olarak başkasının düşünme” alt boyutuna yer verilmemesi ile Padilla-Walker ve arkadaşlarının (2013) yapmış olduğu araştırma bulguları paralellik gösterirken, Arı Maya çizgi filminde bu alt boyuta yüksek düzeyde yer verilmesi örtüşmemektedir. Buradaki farklılığın Arı Maya çizgi filminin ana karakteri olan Maya’ nın fedakâr bir karaktere sahip olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmüştür.

Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin yedinci alt problem “Araştırma kapsamında incelenen 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “Destekleme” boyutunun dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Bu alt problem kapsamında 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “Destekleme” boyutunun dağılımı incelenmiştir. Arı Maya çizgi filminde destekleme prososyal davranışına yer verme düzeyi Niloya çizgi filmindekine göre yaklaşık üç kat fazla olduğu dikkat çekmiştir. Destekleme prososyal davranışının alt boyutlarının dağılımı incelendiğinde “Rahatlatma” alt boyutuna her iki çizgi filmde de en fazla yer verilen alt boyut olduğu görülmüştür.

Bu araştırmada destekleme boyutu kapsamında “Teselli etme, Cesaretlendirme ve Rahatlatma” davranışları incelenmiştir. Denham ve arkadaşları (1990) ile Ensor ve Hughes (2005) tarafından yapılan çalışmalarda, başkalarının duygularını anlayan ve bu doğrultuda etkileşimde bulunan okul öncesi dönem çocuklarının, daha iyi akran ilişkilerine sahip olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda, başkalarının duygularını anlayarak teselli eden, rahatlatan ve cesaretlendiren söylemler ve davranışlar, çocukların olumlu akran ilişkileri kurmasında önemlidir. Bu nedenle çizgi filmlerde bu boyuta yer verilmesi önemli görülebilir.

5.4 Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç

Dördüncü araştırma sorusu “Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde prososyal davranış boyutlarının dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Bu araştırma sorusunu bulgularına göre 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde prososyal davranış boyutlarının dağılımı incelendiğinde “İletişimi Başlatma ve Sürdürme” boyutu en fazla yer verilen prososyal davranış olduğu bu sıralamayı “Yardım etme” ve “Empati Kurma” boyutlarının takip ettiği belirlenmiştir.

Singer ve Singer (1998) araştırmalarında, Barney ve Friend çocuk dizisini, çocukları okula hazırlama etki düzeyini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda çocuk dizisinde yardımseverlik, nezaket ve sevginin en çok yer verilen sosyal davranışlar arasında yer aldığı belirlenmiştir. Bu çalışmada da benzer şekilde 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan çizgi filmlerde en fazla görülen prososyal davranışların nezaket davranışlarını içeren “İletişimi başlatma ve sürdürme” ve “Yardım etme” olduğu görülmüştür.

6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde en az yer verilen prososyal davranışın ise “İş birliği yapma” olduğu görülmüştür. Bu çalışma sonucunu destekleyen bir diğer araştırma Smith ve arkadaşları (2006) tarafından yapılmıştır. Amerikan televizyon kanallarında 2.227 programdan rastgele seçilen örneklem grubunu %73’ ünün en az bir yardım etme ve/ veya paylaşma prososyal davranışına yer verildiği tespit edilmiştir. Çocuklara yönelik kanallardaki programlarda ise her saat başına 4.02 yardım etme/ paylaşma davranışına yer verildiği günde ortalama 12, ayda 360, yılda 4.320 yardım etme/ paylaşma davranışına yer verildiği belirlenerek çocuk programlarında yardım etme/ paylaşma davranışlarına yüksek düzey yer verildiği tespit edilmiştir.

Sadioğlu ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan araştırmada 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan Rafadan Tayfa çizgi filmini değerler açısından incelemişlerdir. Araştırmalarında Rafadan Tayfa çizgi filminde en fazla “Yardımseverlik” ve “Dayanışma” değerlerine yer verildiği belirlenmiştir. Benzer şekilde Tozduman Yaralı ve Avcı (2017) Rafadan Tayfa çizgi filminde

popüler kùltür öğelerini incelemiştir. alışmalarında Rafadan Tayfa izgi filminde yardımlaşmaya vurgu yapıldığını tespit etmişlerdir.

Sevim (2013) tarafından yapılan araştırmada yerli ve yabancı çizgi filmlerde değerlere yer verilme durumunu incelemiştir. Araştırma sonucunda çizgi filmlerde en fazla ‘‘Yardımsverlik’’ değerinin vurgulandığı tespit edilmiştir. Açıklanan araştırmalarda benzer şekilde çizgi filmlerde ‘‘Yardım etme’’ davranışının sıkça yer verilen davranışlardan olduğu belirlenmiştir.

Bir toplumun varlığının sùrdùrebilmesi için birlik ve dayanışma içinde olması önemlidir. Bu nedenle çocuklara erken yaşlarda birlik ve beraberliğin sağlanması katkı sağlayan değerlerin ve prososyal davranışların öğretilmesi ve bunların yaşantılarına aktarmalarının sağlanması gerekmektedir (Balat ve Dağal, 2006). Bu bağlamda çizgi filmlerde ‘‘Yardımlaşma/ Yardım etme’’ davranışına sıkça yer verilmesinin nedeninin çocuklarda bu davranışı geliştirmesini sağlamak amacıyla olduğu sùylenbilir.

3-5 yaş çocuklarına yùnelik hazırlanan ve 6-8 yaş ocuk grubuna yùnelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde yer alan prososyal davranış boyutlarının dağılımı incelediğinde her iki gruptaki çizgi filmlerde en fazla ‘‘İletişimi başlatma ve sùrdùrme’’ boyutuna yer verilirken en az yer verilen prososyal boyutun ise ‘‘İş birliği yapma’’ olduğu dikkat çekmiştir. Somer (2015) tarafından yapılan araştırmada bu araştırma sonucuna paralel olarak ‘‘İş birliği yapma’’ resimli ocuk kitaplarında en az yer verilen prosyal davranış olarak belirlenmiştir.

6-8 yaş çocuklarına yùnelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde prososyal davranışların dağılımı incelendiğinde Heidi izgi filminde prososyal davranışlara daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Karaca Atik (2017) tarafından yapılan araştırmada çizgi filmlerde kişilerarası problemleri çözme becerileri incelenmiştir. Araştırmaya dahil edilen Heidi izgi filminde kişilerarası problemlerin, karşılanmayan psikolojik gereksinimlerden kaynaklandığı bu problemlerin ise ikinci kişi müdahalesi ile özùldùęù sonucuna ulaşılmıştır. Bu alışmada Heidi izgi filminde ‘‘Yardım etme’’, ‘‘Destekleme’’ ve ‘‘Empati kurma’’ prososyal davranışlarına yer verilme oranlarına bakıldığında

bu boyutların yüksek değerlere sahip olması Karaca Atik' in (2017) çalışması tarafından desteklenmektedir.

Heidi çizgi filminde Canım Kardeşim' e göre daha fazla prososyal davranışa yer verilme nedenin, Canım Kardeşim çizgi filminin Mine karakterinin hayal dünyası ve meraklı soruları üzerinde ilerleyen kurgusundan kaynaklandığı söylenebilir. Canım Kardeşim çizgi filminde hayal kurma, yaratıcılık ve yeni bilgiler öğrenme konularına ağırlıklı olarak yer verilmesi de prososyal davranışlara daha az yer verilmesinin diğer bir nedeni olduğu söylenebilir.

5.5 Beşinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç

Beşinci araştırma sorusunun birinci alt problemi "Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde "İletişimi başlatma ve sürdürme" boyutunun dağılımı nasıldır?" şeklindedir. Bu alt probleme ilişkin 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde prososyal davranışının dağılımı incelendiğinde her iki çizgi filmde en fazla yer verilen prososyal davranışın "İletişimi başlatma ve sürdürme" olduğu tespit edilmiştir.

Cengiz ve arkadaşlarının (2020) yapmış oldukları araştırmada çizgi filmleri kazanım ve göstergelere göre değerlendirmişlerdir. Araştırma sonucunda dil gelişimi alanında en fazla yer verilen kazanımın "*Dili iletişim amacıyla kullanır*" olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmanın, incelenen çizgi filmlerde geçen diyalogların büyük bir çoğunluğunun iletişimi başlatmak veya sürdürmek amacıyla yapılmış olmasıyla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Beşinci araştırma sorusunun ikinci alt problemi "Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde "Empati kurma" boyutunun dağılımı nasıldır?" şeklindedir. Bu alt problem kapsamında 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde "Empati kurma" boyutunun dağılımı incelemiştir. Analiz sonucunda Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinde "Empati kurma" prososyal davranışına eşit düzeyde yer verildiği tespit edilmiştir. Empati kurma boyutunun alt boyutlarının dağılımı incelendiğinde her iki çizgi filmde de "Kişilerin olaylar karşısında ne hissettiğini anlama/ Duygu durumlarını anlamaya yönelik sözel ifadeler kullanma" alt boyutu en fazla yer verilen alt boyut olduğu, diğer alt

boyutlara göre çizgi filmlerde yer verilme oranının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Cengiz ve arkadaşları (2020) TRT Çocuk kanalında yayınlanan çizgi filmleri, gelişim alanlarına göre değerlendirmişlerdir. Araştırma sonucunda “Ege ile Gaga” ve “Kuzucuk” çizgi filmlerinde sosyal- duygusal alanda en fazla duygularını uygun yollar ile gösterme kazanımına yer verildiği belirlenmiştir.

Veziroğlu ve Gönen (2012), resimli çocuk kitaplarını gelişim alanlarına göre incelemişlerdir. Cengiz ve arkadaşlarının (2020) yapmış oldukları çalışmaya benzer şekilde, sosyal duygusal alanda en fazla kişinin duygularını fark etmesi ve ifade etmesi kazanımına yer verildiğini belirlemişlerdir.

Çam Türkan (2019) araştırmasında kitaplaştırılan çizgi yayınların eğitsellik içeriklerini incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Pepee, Leliko ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinin kitapları oluşturulmuştur. Araştırmada çizgi yayınlarda “Empati kurma, düşünceli davranma” davranışlarına yer verildiği belirlenmiştir.

Belirtilen çalışmalar ile bu araştırmanın sonucunun paralellik gösterdiği görülmüştür. Olumlu ilişkilerin kurulabilmesinde ve sosyal- duygusal gelişimde, başkalarının duygu durumlarını anlamak ve buna göre tepkilerde bulunma önemli görülmektedir. Bu doğrultuda çizgi filmlerde çocukların sosyal gelişimleri açısından, bu davranış modellerinin sunulmasının önemli görüldüğü söylenebilir.

Beşinci araştırma sorusunun üçüncü alt problemi “Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “Yardım etme” boyutunun dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Bu alt probleme ilişkin 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “Yardım etme” boyutunun dağılımı incelendiğinde Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinde bu prososyal davranışa yer verilme düzeyinin birbirine yakın olduğu belirlenmiştir.

Canım Kardeşim çizgi filminde yardım etme prososyal davranışının alt boyutlarından en çok “Başkasının iyiliği için yardım etmeye istekli olma ve yardım istendiğinde sevinçle/istekle kabul etme” alt boyutuna; Heidi çizgi filminde ise “İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşma” alt boyutuna en çok yer verildiği tespit edilmiştir.

Christensen ve arkadaşları (1998) acil durumlarda kişilerin yardım etme potansiyellerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Araştırmacılar katılımcıların telefonlarına acil durum mesajı bırakmışlardır. Katılımcıların acil durumlarda daha fazla yardım etme eğilimi gösterdiklerini tespit etmişlerdir. Bu araştırma sonucu da Heidi çizgi filminde “İhtiyaç durumunda yardım istenilmeden yardıma koşma” alt boyutuna yüksek düzeyde yer verilmesiyle örtüştüğü düşünülmüştür. Heidi çizgi filminde Heidi karakterinin çok yardımsever olması ve başkalarının iyiliği için kendini tehlikeye atmasına sıkça yer verildiği görülmüştür. Aynı zamanda Heidi, kendini başkaları için tehlikeye atsa da sonunda Heidi’ye zarar gelmemesinin, “Hep iyilik kazanır” mesajını vermek ve çocuklarda her durumda yardım etmeliyiz görüşünü desteklemek amacıyla yapıldığı düşünülebilir.

Beşinci araştırma sorusunun dördüncü alt problemi “Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “İş birliği yapma” boyutunun dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Bu alt problem kapsamında 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “İş birliği yapma” boyutunun dağılımı incelenmiştir. Canım Kardeşim çizgi filminin içeriğinde Heidi çizgi filmine göre daha fazla “İş birliği yapma” prososyal davranışına yer verildiği tespit edilmiştir.

İş birliği yapma prososyal davranışının araştırmaya dahil edilen 3-5 yaş çocuklarına ve 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde her iki kategoride de en az düzeyde yer verilen prososyal davranış olduğu tespit edilmiştir. Wilson (2008) okul öncesi ve daha küçük yaş grubu çocuklarına için iş birliği yapmayı öğretmek için prososyal davranış içeren bir programın tek bir bölümünün yeterli olmadığını, çocuğun bu davranışı öğrenmesi için bu davranışa birçok kez maruz kalması gerektiğini savunmaktadır. Ancak iş birliğinin çizgi filmlerde modellemenin yardım etmekten daha zor olduğunu söyleyerek televizyon programlarında iş birliğinin öğretilmesindeki zorluğu dikkat çekmiştir. Bu görüşün araştırmaya dâhil edilen çizgi filmlerde en az yer verilen prososyal davranışın iş birliği yapma olması ile örtüştüğü düşünülmüştür.

Somer’ in (2015) resimli çocuk kitaplarında en az yer verilen prososyal davranışın “İş birliği yapma” bulgusuyla da bu araştırmanın sonucunun paralellik gösterdiği belirlenmiştir. Araştırmada “İş birliği yapma” prososyal davranışının

çizgi filmlerde düşük düzeyde yer verilmesinin nedeninin iş birliğinin modellemesinin diğer boyutlara göre daha zor olmasından ve çizgi filmlerde ana karakterlerin her soruna tek başına çözüm bulabilen ve durumlara genellikle tek başına müdahale eden bir ‘kahraman’ olarak gösterilmesinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Beşinci araştırma sorusunun beşinci alt problemi ‘‘Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde ‘‘ Paylaşma’’ boyutunun dağılımı nasıldır?’’ şeklindedir. Bu alt probleme ilişkin 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde ‘‘Paylaşma’’ boyutunun dağılımı incelendiğinde Heidi ve Canım Kardeşim çizgi filmlerinde ‘‘Paylaşma’’ boyutunun yakın değerlere sahip olduğu görülmüştür.

‘‘Paylaşma’’ prososyal davranışının alt boyutlarına yer verilme durumuna bakıldığında Heidi çizgi filminde ‘‘Duygularını başkalarıyla paylaşma (mutluluk, üzüntü, korku, endişe vb.)’’ alt boyutuna en fazla yer verilirken; Canım Kardeşim çizgi filminde ise ‘‘Bilgilerini paylaşma’’ alt boyutuna en fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Canım Kardeşim çizgi filmi incelendiğinde Müge karakterinin okulda öğrendiği şeyleri Mine ile paylaşması, Mine’ nin meraklı bir karakter olmasından dolayı birçok şeyi sorup öğrenmeye çalışması gibi durumlara sık sık yer verildiği görülmüştür. Bu durum ‘‘Bilgilerini paylaşma’’ alt boyutuna daha fazla yer verilmesini açıkladığı düşünülmektedir.

Canım Kardeşim çizgi filminde ‘‘Kişisel ve kıymetli olan bir eşyasını başkasına verme/ başkası için kullanma’’ alt boyutuna ise hiç yer verilmediği görülmüştür. Niloya çizgi filminde de bu alt boyuta da hiç yer verilmemesi, Arı Maya çizgi filminde ise bir kere yer verilmesi sonuçları birbiriyle paralellik göstermektedir. Çocuklar paylaşım yaparken nesnenin değerini göz önünde bulundurabilmektedirler. Bu nedenle sevdikleri ya da kendilerine ait olanı verme davranışını daha az gösterirler (Kail, 2014). Bu bağlamda Canım Kardeşim, Niloya çizgi filminde ‘‘Kişisel ve kıymetli olan bir eşyasını başkasına verme/ başkası için kullanma’’ alt boyutuna ise hiç yer verilmemesi, Arı Maya çizgi filminde bir kere yer verilmesi bu görüş ile örtüşmektedir.

Paylaşma prososyal davranışın diğer önemli özelliği ise kaynakların eşit dağılımının yapılmasıdır. Smith ve arkadaşları (2006) 3 yaşındaki çocukların altı

yaşındaki çocuklara kıyasla paylaşımda daha fazla kendilerini kayırma eğiliminde olduklarını tespit etmişlerdir. Brownell ve arkadaşları (2009) ile Fehr ve arkadaşları (2008) ise kendiliğinden ortaya çıkan paylaşma davranışının 6- 7 yaşına kadar baskın hale gelmediğini tespit etmişlerdir. Tüm bu araştırmalar 3-5 ve 6-8 yaş çizgi filmlerinde “Paylaşma” prososyal davranışının ve alt boyutlarının çizgi filmlerde yüksek düzeyde yer verilmemesiyle paralelik gösterdiği düşünülmüştür.

Beşinci araştırma sorusunun altıncı alt problemi “Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “Özgecilik” boyutunun dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Bu alt problem kapsamında 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “Özgecilik” boyutunun dağılımı incelenmiştir. Özgecilik prososyal davranışına Canım Kardeşim çizgi filminde Heidi çizgi filmine göre daha fazla yer verildiği, aradaki farkın ise yaklaşık iki kat olduğu tespit edilmiştir.

Özgecilik boyutunun alt boyutları incelendiğinde Heidi çizgi filminde “Tehlike anında öncelikli olarak başkasının düşünme” alt boyutuna diğer alt boyutlara göre daha fazla yer verildiği, Canım Kardeşim çizgi filminde ise “İltifat etme” alt boyutuna ise yüksek düzeyde yer verildiği tespit edilmiştir. Heidi çizgi filminde “Başkasını mutlu etmek için kutlama yapma” alt boyutuna Canım Kardeşim çizgi filminde ise “Tehlike anında öncelikli olarak başkasını düşünme” alt boyutuna hiç yer verilmediği belirlenmiştir. Nada (2016) 7- 12 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan 87 çizgi filmin prososyal davranış içeriklerini incelemiştir. Araştırmasında incelenen çizgi filmlerde en fazla “Özgecilik” boyutuna yer verildiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada 6- 8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan çizgi filmlerde “Özgecilik” boyutunun çizgi filmlerde yer verilme sıralamasında yedi prososyal davranış boyutundan altıncı sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Nada’ nın (2016) çalışmasıyla bu çalışma sonuçlarının paralellik göstermediği tespit edilmiştir. Bunun nedeninin Nada (2016) çalışmasında “Özgecilik” boyutunu “kibarlık, yardım teklif etme, paylaşma, bağışta bulunma ve teselli etme” alt boyutları şeklinde incelenmesinden kaynaklı olabileceği düşünülmüştür.

Beşinci araştırma sorusunun yedinci alt problemi “Araştırma kapsamında incelenen 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde

“Destekleme” boyutunun dağılımı nasıldır?” Bu alt probleme ilişkin 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde “Destekleme” boyutunun dağılımı incelendiğinde Heidi çizgi filminde Canım Kardeşim çizgi filmine göre iki kat daha fazla “Destekleme” prososyal davranışına yer verildiği tespit edilmiştir. Her iki çizgi filmde en fazla yer alan alt boyutun ise “Rahatlatma” olduğu tespit edilmiştir.

Kleemans ve arkadaşları (2017) 2015 yılında yayınlanan ve Top 2000 listesine giren İngilizce ve Flemenkçe dilindeki 1881 şarkının prososyal davranış içeriklerini analiz etmişlerdir. Araştırma sonucunda incelenen şarkılarda sınırlı sayıda prososyal davranış olduğu ve en çok “Yardım etme” ile ilgili sözlere yer verildiği belirlenmiştir. Şarkılarda “Rahatlatma” prososyal davranışına ise “Yardım etme” ye göre daha az yer verildiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada da “Rahatlatma” boyutuna 6- 8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan çizgi filmlerde “Yardım Etme” boyutuna göre daha az yer verildiği tespit edilmiştir. Kleemans ve arkadaşlarının (2017) araştırma bulguları ile bu çalışmanın araştırma bulguları paralellik göstermiştir.

5.6 Altıncı Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç

Altıncı araştırma sorusu “Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin hazırlandığı yaş gruplarına göre prososyal davranış boyutlarının dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Bu araştırma sorusu kapsamında araştırmaya dahil edilen çizgi filmlerin içerikleri yaş gruplarına göre prososyal davranışlara yer verilme durumları incelenmiştir. 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan Niloya ve Arı Maya çizgi filmlerinin prososyal davranışlara yer verme durumu açısından 6-8 yaş grubu çocuklarına yönelik hazırlanan Canım Kardeşim ve Heidi çizgi filmlerine göre daha zengin içeriğe sahip olduğu belirlenmiştir.

Bireylerin prososyal davranış sergileme sıklığında ve çeşitliliğinde yaş faktörü önemli bir etken olarak görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde prososyal davranışların sergilenme sıklığının yaşa bağlı arttığını gösteren çalışmalar olduğu gibi bu sonuçla örtüşmeyen çalışmalar da bulunmaktadır.

Benenson ve arkadaşları (2007) 4, 6 ve 9 yaşındaki çocukların prososyal davranışlarını değerlendirmişlerdir. Araştırma sonucunda erken yaşlardan itibaren çocukların prososyal davranışlarda bulunduklarını ve çocukların yaşlarına paralel

olarak prososyal davranışlarında da artış olduğunu tespit etmişlerdir. Eisenberg ve Fabes (1998) bebeklik, okul öncesi, çocukluk ve ergenlik dönemindeki çocukların prososyal davranışlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda ergenlik dönemindeki çocukların prososyal davranış puanlarının diğer dönemdeki çocuklara göre daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir.

Carlo ve arkadaşları (2003) yaptıkları araştırmada yaşla birlikte ergenlikte prososyal davranış sıklığında artış olduğunu belirlemişlerdir. Rochat ve arkadaşları (2009) yedi farklı kültürdeki 3 ve 5 yaşındaki çocukların paylaşma davranışını incelemiştir. Araştırma sonucunda 5 yaşındaki çocukların daha fazla paylaşımda bulunduğunu gözlemlemişlerdir. Özdemir (2010) lise öğrencilerinin prososyal davranış sıklığını incelemiştir. Diğer araştırmalar ile benzer şekilde prososyal davranış sıklığının yaşa bağlı artış gösterdiğini tespit etmiştir.

Sunar ve Fidancı (2016) 3, 4 ve 5 yaşındaki çocukların yardım etme, paylaşma ve bağış yapma davranışlarını yaş değişkenine göre incelemiştir. Araştırmalarında tüm yaş grubundaki çocukların prososyal davranışlarda bulunduklarını ancak yaşa paralel olarak davranışlarda artışlar olduğu tespit etmişlerdir.

Piaget (1963; akt. Sunar ve Fidancı, 2016) 2-7 yaş arasındaki çocukların egosantrik düşünceye sahip olduğunu bu nedenle kendinden başkasını düşünmelerinin zor olduğunu savunmaktadır. Piaget' in bu görüşünü Rubin ve Schneider (1973) desteklemektedir. Ancak okul öncesi dönem çocuklarıyla yapılan araştırmalarda çocukların düşünüldüğü kadar bencil olmadığı ve özgecil davranışlarda bulunabildikleri görülmüştür (Persson, 2005; Radke-Yarrow ve Zahn-Waxler, 1976). Warneken ve Tomasello (2006, 2007, 2008) yaptıkları çalışmalarda işlem öncesi dönemdeki çocukların merkezden uzaklaşmama ve perspektif almada bilişsel kısıtlılık yaşamlarına rağmen çocukların prososyal davranışlarda bulunabildiğini tespit etmiştir.

Prososyal davranışların yaş ile ilişkisinin incelendiği araştırmalarda farklı türdeki prososyal davranışların farklı yeterlilik seviyeleri ve yetenekler gerektirdiği tespit etmişlerdir (Aydın, 2021; Eisenberg ve Hand, 1979; Zahn-Waxler ve Radke-Yarrow, 1976). Bu nedenle bazı prososyal davranışlar daha

erken ve daha sık gözlenirken bazıları ise bilişsel, sosyal ve empatik olgunlaşma gerektirdiğinden daha geç ortaya çıkabilmektedir. Çalışmalar ayrıca sosyal becerilerin kazanımı için kritik dönemlerin olduğunu, bu becerileri kazanamayan çocukların yetişkinlik dönemlerinde problem yaşayabileceğini savunmaktadır (Parken ve Asher, 1987). Bağcı (2015) prososyal davranışların nitelik ve sıklığında 2-4 yaş aralığının, benzer şekilde Engin (2009) çocuklarda 3-4 yaş aralığının prososyal davranışların kazanımında kritik olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan çizgi filmlerde prososyal davranışların kazanımında bu dönemin kritik olmasından dolayı daha fazla prososyal davranış modeline yer verilmiş olabileceği düşünülebilir.

Alanyazın incelendiğinde prososyal davranış sıklığının yaşa paralel artış gösterdiği görüşü genel olarak kabul görüyor olsa bu görüşün aksine prososyal davranışların sıklığının yaş ile pozitif ilişkili olmadığını gösteren çalışmaların da olduğu görülmüştür. Yarrow ve arkadaşları (1976) 3 ve 7,5 yaşları arasındaki çocukların prososyal davranışları ile sosyal yeterlilikleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda prososyal davranışta bulunma sıklığında cinsiyet ve yaşa göre bir farklılık göstermediği belirlemişlerdir.

Zhu ve arkadaşları (2015) rekabetin prososyal davranışlara olan etkisini yaş değişkenine göre incelemişlerdir. Araştırma sonucunda 5,5- 6,5 yaşındaki çocukların daha adaletli davrandığı görülürken 2,5- 3,5 yaşındaki çocukların daha fazla prososyal davranışta bulundukları tespit edilmiştir. Eisenberg (1998, 1990) çalışmasında okul öncesi dönem çocuklarının fiziksel ya da sözlü yardım eğilimlerinin ergenlere göre daha fazla olduğunu tespit etmiştir. 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli ve yabancı çizgi filmlerde prososyal davranışlara yer verilme durumunun 6-8 yaş çocuklarına yönelik çizgi filmlere göre daha fazla olduğu belirlenmiştir. Yukarıda belirtilen çalışmaların sonuçları ile bu araştırmanın sonuçlarının paralellik gösterdiği düşünülmüştür.

6-8 yaş çocuklarına yönelik çizgi filmlerde prososyal davranışlara 3-5 yaş çizgi filmlerine göre daha az yer verildiği tespit edilmiştir. 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan çizgi filmlerde prososyal davranışlara daha az yer verilmesinde ise bu yaş grubu çocuklarının okul dönemi çocukları olmasıyla da ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Okul dönemi çocuğu ile okul öncesi dönem

çocuklarının gelişimleri, beklentileri ve beğenilerinin farklı olması televizyon ile ilişkilerini de etkilemektedir. Okula başlayan çocuklar televizyonun eğitim amaçlı kullanımından daha fazla yararlanmaktadır. Bu yaş grubu çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin okulu sevme, yeni ortama uyum gösterme, akademik başarıyı arttırma, sorumluluk alma gibi becerileri kazandırmaya yönelik nitelik taşıması gerekmektedir (Aziz, 1982; akt., Alan, 2019).

Demiral ve arkadaşları (2016) çizgi filmlerin eğitimsel mesaj içeriklerini yaş değişkenine göre incelemişlerdir. Araştırma sonucunda 3-5 yaş çocuklarına yönelik çizgi filmlerde arkadaşlık, olumlu sevgi bağı, sosyal ilişkilerde problem çözme becerisi gibi mesajlar verilirken 6- 8 yaş çocuklarına yönelik çizgi filmlerde okul çağına giren ya da girmek üzere olan çocuklar için Türkçe öğretimi, kelime ve kavram öğretimi, okul hayatına uyum gibi içeriklerinin daha fazla yer aldığını tespit etmişlerdir. Demiral ve arkadaşlarının (2016) çalışması ile bu çalışmanın bulguları paralellik göstermektedir. 6- 8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan Canım Kardeşim çizgi filminde Müge karakterinin okula gidiyor olması, yeni öğrendiği bilgileri Mine ile paylaşması, ödevlerini yapmada sorumluluk göstermesi ve ailesinin desteğini alması; Heidi çizgi filminde Heidi' nin yeni bir ortama uyum sağlaması ve yeni arkadaşlıklar kurması gibi örneklerin bu düşünceyi destekler nitelikte olduğu düşünülmüştür.

Araştırmada 3-5 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan çizgi filmlerde 6- 8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan çizgi filmlere göre daha fazla prososyal davranışa yer vermelerinin nedeninin, 3-5 yaş grubu çocuklarının prososyal davranış gelişimleri için kritik bir süreç olması ve çocukların çizgi filmlerde model aldığı örneklerin önem arz etmesinden kaynaklı olduğu düşünülebilir. 6-8 yaş grubu çocuklarda ise okula başladıkları için akademik kazanımlara daha fazla yer verilmiş olabileceği düşünülebilir.

5.7 Yedinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç

Yedinci araştırma sorusu “Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlerin yerli ve yabancı yapım olma durumlarına göre prososyal davranış boyutlarının dağılımı nasıldır?” şeklindedir. Bu araştırma sorusu kapsamında araştırmada çizgi filmlerin içerikleri yerli ve yabancı yapım olma durumlarına göre prososyal davranışlara yer verilme içerikleri incelenmiştir. Araştırma

sonucunda yabancı yapım olan çizgi filmlerin yerli yapım çizgi filmlere göre daha fazla prososyal davranış içeriğine sahip olduğu görülmüştür.

Prososyal davranışların gelişimini inceleyen birçok araştırmacı aile, akran ve kültürü prososyal davranışların kazanılmasında en büyük etkenler arasında görmektedir (Kumru ve ark., 2004; Carlo ve ark., 1999, Song ve ark., 2021). Her toplumun kültürel eğilimleri toplum içindeki bireylerin nasıl düşünmeleri, hissetmeleri ve davranışlarıyla ilgili kronik bir etki yaratmaktadır. Bireyci kültürde kişiler çıkarlarını grubun önünde tutarken, kolektivist yapıya sahip kültürde bireyler görev ve sorumluluklarına bağlı kalmakta ve gruba uyum sağlamak amacıyla diğer üyelerin ihtiyaçlarına öncelik gösterebilmektedirler (Feygina ve Henry, 2014)

Kültürün çocukların prososyal davranışlarıyla ilişkisini tespit etmek amacıyla Trommsdorff ve arkadaşları (2007) Batı kültürü (Almanya ve İsrail) ile Güneydoğu Asya (Endonezya ve Malezya) kültüründeki çocukların davranışlarını incelemişlerdir. Araştırmada Güneydoğu Asya kültüründeki çocukların Batı kültüründeki çocuklara göre daha bireyselci olduğunu ve düşük düzeyde prososyal davranış sergilediklerini tespit etmişlerdir.

Scharpf ve arkadaşlarının (2016) yapmış olduğu çalışmada Alman çocuklarının (4-7 yaş) kendi arkadaşlarıyla arkadaş olmayanlara kıyasla daha fazla paylaşımda bulunurken Ugandalı çocukların (4-7 yaş) paylaşım yaparken böyle bir ayırmda bulunmadıkları tespit edilmiştir.

Paulus (2015) araştırmasında çocukların eşit sayıda olmayan kaynaklarının paylaşımını kültürlerarası farklılıklar bağlamında incelemeyi amaçlamıştır. ABD' li çocukların kaynakları iki yabancı arasında eşit olmayan bir şekilde paylaşmak yerine bir kaynağı çöpe atmayı tercih ederken Ugandalı çocukların kaynağı çöpe atmayarak eşit olmayan şekilde kaynakları paylaştırdığı tespit edilmiştir. Burada belirtilen araştırmalar ile bu çalışmanın bulgularının paralellik gösterilmediği görülmüştür.

Türk milleti yardımsever, misafirperver, paylaşımcı, dayanışmacı ve kolektif bilince sahip bir ulus olarak bilinmektedir. Birçok atasözü, deyim ve özlü sözler bu düşüncüyü desteklemektedir. ‘‘Komşusu açken tok yatan bizden

değildir”, “Bir elin nesi var iki elin sesi var”, “Birlikten kuvvet doğar” gibi sözler prososyal davranışlarda bulunmaya verilen önemi göstermektedir. Ancak yerli ve yabancı çizgi filmlerde prososyal davranışların dağılımları incelendiğinde yabancı çizgi filmlerin yerli çizgi filmlere göre daha fazla prososyal davranış içeriğine sahip olması Türk milletinin kültürel değer ve anlayışı ile örtüşmediğini ve yerli çizgi filmlerin bunları yeterli şekilde yansıtamadığı düşünülmüştür.

Cebeci ve Demir (2018) araştırmalarında yerli çizgi film olan “Rafadan Tayfa” ve yabancı çizgi film olan “Doraemon”’ı kültürel değerler açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmalarında yerli yapım olan “Rafadan Tayfa” çizgi filminin içeriğinin daha fazla kültürel değerlere sahip olduğunu, yardımlaşma ve dayanışma mesajlarına daha fazla yer verildiği sonucuna ulaşmışlardır. Akar ve arkadaşları (2021) resimli çocuk kitaplarında prososyal davranışları incelemişlerdir. Türkçe yazılmış resimli çocuk kitapları ile farklı dillerden Türkçeye çevirilen çocuk kitaplarındaki prososyal davranış dağılımı karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda Türkçe yazılmış çocuk kitaplarının “Yardımlaşma”, “Paylaşma”, “İş birliği yapma”, “Dayanışma”, “Teselli etme”, “Empati”, “Kibarlık” prososyal davranış boyutlarının tümünde çeviri kitaplarına göre daha fazla prososyal davranışa yer verildiği tespit edilmiştir. 3-5 ve 6-8 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan yerli çizgi filmlerde prososyal davranışlara yabancı çizgi filmlere göre daha az verilmiş olmasından dolayı yukarıda belirtilen çalışmalar ile bu araştırmanın bulgularının paralellik göstermediği tespit edilmiştir. Araştırma sonucundaki farklılığın nedeninin araştırmaların örneklem gruplarındaki farklılıktan kaynaklı olabileceği düşünülmüştür.

Kılınç (2013) araştırmasında Pepee (yerli) ve Pocoyo (yabancı) çizgi filmlerindeki temel değerleri incelemiştir. Yabancı yapım olan Pocoyo’da yerli çizgi film olan Pepee’ye göre yardımseverlik duygusunu artırıcı mesajlara daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Sevim (2013) yaptığı araştırmada yerli ve yabancı yapım çizgi filmleri değerler açısından incelemiştir. Yabancı çizgi filmlerde “Yardımseverlik”, “Paylaşma” ve “İş birliği” değerlerine yerli çizgi filmlere göre daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Bu çalışmanın 3-5 yaş ve 6-8 yaş çocuklarına yönelik yabancı çizgi filmlerde yerli çizgi filmlere göre daha

fazla prososyal davranışa yer verilmesi nedeniyle yukarıda belirtilen araştırma sonuçları ile paralellik gösterdiği düşünülmüştür.

Araştırmaya dahil edilen çizgi filmler incelendiğinde prososyal davranışların türü ve sıklığındaki farklılıklara rağmen tüm çizgi filmlerde prososyal davranış boyutlarına yer verildiği tespit edilmiştir. Erken çocukluk dönemindeki çocukların büyük bir kısmının çizgi filmleri izlemesinden dolayı, toplumun kültürel yapısına uygun davranış ve alışkanlıkların kazanıldığı bu dönemde çizgi filmlerde prososyal davranışlara yer verilmesi önemli görülmektedir. Medyanın gelişmesi, yerel kültürün sabit kalırken popüler kültürün yayılmasında yol açmıştır. Medyanın ideolojileri belirleme ve kültürün yayılımını etkileme gücü, kendi kültürünü unutan, uzaklaşan hatta kültür karmaşası yaşayan bireylerin ortaya çıkmasına neden olabileceği görüşü savunulmaktadır (Günay, 2009; Güngör ve Çolak, 2019). Buradan hareketle yerel kültürün motiflerinin, milli ve manevi değerlerin korunması amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı değerler eğitimine yönelik çalışmalar başlatmıştır. Günümüzde okul öncesi eğitimde değerler eğitimi ve prososyal davranışlar önem kazanmıştır. Okul öncesi eğitiminde çocuklara ve üniversitelerde okul öncesi öğretmen adaylarına değerler eğitimi verilmeye başlanmıştır (Karademir ve Çelik, 2020). Çizgi filmlerde çocukların milli, manevi ve evrensel değerlere yer verilmesi önemli görülmüştür.

Araştırma kapsamında incelenen yerli çizgi filmlerde prososyal davranışlara yabancı çizgi filmlere göre daha az yer verildiği tespit edilmiştir. Türk kültürünün yardımseverlik, cömertlik, birlik, dayanışma ve ahlaki değerlere bağlılığı yerli ve yabancı birçok araştırmacı tarafından kabul görmektedir (Sarı, 2018). Gelenek ve göreneklerine bağlı olan Türk toplumu kültürel, ahlaki değer ve inançların nesilden nesile aktarmasına da önem verdiği söylenebilir (Aslancıoğlu, 2016). Ancak araştırma sonucunun bu görüşle örtüşmediği tespit edilmiştir. Bu durumun nedeni olarak çizgi filmlerde bilişsel gelişimi destekleyecek yaratıcılık, problem çözme, yeni bilgiler edinme gibi davranışlara daha fazla yer verilmesinden dolayı kaynaklandığı düşünülebilir.

6. ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında araştırmacılara, yapımcılara ve eğitimcilere şu öneriler sunulabilir:

6.1 Araştırmacılara Öneriler

1. Bu araştırma TRT Çocuk kanalında yayınlanan Niloya, Canım Kardeşim, Arı Maya çizgi filmlerinin ilk 20 bölümü ve Heidi çizgi filminin ilk 10 bölümü ile sınırlandırılmıştır. İleride yapılacak çalışmalarda çalışma grubu daha kapsamlı olacak şekilde bölüm sayısı arttırılabilir.
2. Çalışma grubunu oluşturan Niloya, Canım Kardeşim, Arı Maya ve Heidi çizgi filmlerinin içerikleri farklı konularda araştırılabilir.
3. Çizgi filmlerin çocukların prososyal davranışlarına etkisini incelemek amacıyla prososyal içerikli bir çizgi filmin çocukların davranışları üzerindeki etkisi incelenebilir.
4. TRT Çocuk kanalında yayınlanan tüm çizgi filmlerin bütün yaş gruplarına göre prososyal davranış içerikleri incelenebilir.
5. Yerli ve yabancı çizgi filmlerin prososyal ve antisosyal içerikleri incelenerek bu davranışların ilişkisi incelenebilir.

6.2 Yapımcılara Öneriler

1. Çizgi filmlerin çocukların üzerindeki etkilerini kanıtlayan çalışmalar dikkate alınarak çizgi film yapımcılarının bu konuda hassasiyet göstermeleri ve çizgi filmlerde daha fazla prososyal davranışlara yer verilmesini sağlamaları sağlanabilir.
2. Çizgi filmlerin kültürel değerlerimizi yansıtan ve çocukların iyi rol model alabileceği karakterlere yer verilmesi sağlanabilir.
3. Çizgi filmlerde çocukların gelişimlerini olumlu yönde etkileyecek içeriklerde hazırlanması sağlanabilir.
4. Çizgi film içeriklerinin yapısal, mekânsal ve kurgusal olarak çocukların yaş, gelişim ve ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanabilmesi için çocuk gelişimi alanında uzman kişiler tarafından gerekli kontrolleri yapılması sağlanabilir.

6.3 Eğitimcilerle Öneriler

1. Eğitimciler okul öncesi eğitim sınıflarında çocukların prososyal davranışların kazanımına katkı sağlayan içeirlere yer verebilir.
2. Eğitimciler derslerinde öğretim aracı olarak kullandığı çizgi filmleri seçerken çocukların gelişimlerini destekleyecek içerikte olan çizgi filmleri tercih edebilir.
3. Eğitimciler derslerinde öğretim aracı olarak kullandığı çizgi filmleri seçerken çocukların prososyal davranış gelişimine katkı sağlayacak çizgi filmleri seçebilir.

7. KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 7th Edition atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Adinugroho, A. D. (2009). *The effect of self monitoring instruction package: Using picture books to increase preschooler's prosocial behavior* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Purdue University.
- Akar, A. S., Mercan, H., Yılmaz, İ. E., ve Yükselen, A. (2021). 3-6 yaş çocuklarına yönelik olarak yayımlanan resimli öykü kitaplarında kullanılan karakterlerin prososyal davranışlarının incelenmesi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 5(1), 31-49.
- Akbaş, İ. (2019). Okul öncesi dönemde sosyal beceriler. *Ayrıntı Dergisi*, 7(77).
- Akıncı, A. (2013). *Okul öncesi döneme yönelik hazırlanan çizgi filmlerde değerlerin sunumu: TRT Çocuk kanalı örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Akkaş Baysal, E. , Ocak, G. ve Ocak, İ. (2020). Covid-19 salgını sürecinde okul öncesi çocuklarının eba ve diğer uzaktan eğitim faaliyetlerine ilişkin ebeveyn görüşleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6 (2) , 185-214.
- Akkök, F. (1999). İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi. Öğretmen el kitabı. (2. Baskı). *Özgür yayınları*.
- Akman, B. ve Gülay, H. (2010). The social skills of six-year-old Turkish children: a comparison by gender. *Vulnerable Children And Youth Studies*, 5(4), 330-343.
- Akman, B., Topçu, Z., Baydemir, G. ,Şahin, S., Şirin, E. ve Çelik Arslan, A. (2011). 6 yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin oyun arkadaşı tercihleri üzerindeki etkisi. *E- Journal of New World Sciences Academy*, 6 (2).
- Aksoy, A., ve Mağden, D. (1993). Denetim odağı ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *YA-PA Yayınları*.
- Akyol, T. (2012). *Resimli çocuk kitaplarında yer alan değerlerin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Akyüz, E. (2013). Çocuğun bilgi edinme ve zararlı yayınlara karşı korunma hakkı. H. Yavuzer ve MR Şirin (Ed.), *İ. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı-1* içinde (s. 115-132). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Alan, İ. (2009). Sevgi içerikli çizgi filmlerin ilköğretim 5.sınıftaki çocukların görsel sanatlar dersinde yaptıkları resimler üzerindeki etkisinin incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Altay, BF, ve Güre, A. (2012). Okulöncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2699-2718.
- Altınbaş, K., Gülöksüz, S., Özçetinkaya, S., ve Oral, ET (2010). Empatinin biyolojik yönleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2(1), 15-25.
- Altıntaş, T. ve Bıçakçı, Y. (2017). Erken çocukluk döneminde prososyal davranışlar. *International Journal of Social Science*, (57), 245-261.
- Altınış, ZG, ve Altun, M. (2021). “Pırıl” çizgi filminin değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(38), 5382-5411.

- Altun, ZD, Değerli, Fİ, Bolat, N., ve Kınık, Ö. (2018). Çocuklar için empati bölümü ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45, 153-168.
- Anderson, CA, and Murphy, C. R. (2003). Violent video games and aggressive behavior in young women. *Aggressive Behavior*, 29(5), 423-429. <https://doi.org/10.1002/ab.10042>
- Anderson, WW. (2001). *Children's television: A content analysis of communication intent in "Arthur" and "Rugrats"* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Northern Illinois University.
- Aral, N., Gürsoy, F. ve Köksal, A. (1981). *Okul öncesi eğitiminde oyun*. YA-PA Yayınları.
- Aral, N., Gürsoy, F. ve Köksal, A. (2000). *Okul öncesi eğitimde oyun*. Ya-Pa Yayınları.
- Aral, N., Kandır, A. ve Can Yaşar, M. (2000). *Okul öncesi eğitim* (2. Baskı). Ya-Pa Yayınları.
- Arslan, H. (2004). *Türkiye radyo televizyon (TRT)' nin kurumsal kimlik tasarımı gösteren logosunun sosyal çevredeki algılanışı* [Yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Aslan, O. ve Yılar, Ö. (2019). Halk bilimi unsurlarının gelecek kuşaklara aktarımında çizgi filmlerin rolü: Rafadan tayfa örneği. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9 (2), 646-669.
- Atabey, D. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının etkili iletişim ve sosyal becerileri üzerine bir çalışma. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 185-199.
- Aydın Sünbül, Z. (2012). *Ergenlerde olumlu sosyal davranışları yordamada koruyucu faktörler ve bazı kişisel değişkenlerin rolü* [Yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Aydın, B. (2018). *Türkiye'de çocuk televizyon kanallarındaki çizgi filmlerin çocukluğa etkisi üzerine bir içerik analizi* [Yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, E. (2020). Covid-19 döneminde Eba tv üzerinden yapılan Türkçe derslerinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 877-894.
- Aydın, MŞ. (2021). 13-70 aylık çocuklarda prososyal davranışlar: Doğal gözlem çalışması. *Psikoloji Çalışmaları*, 41(2), 673-709.
- Aydın, MŞ, ve Karakelle, S. (2016). 3-4 yaş çocuklarında zihin kuramı ve kendini düzenleme becerisinin yardım davranışları üzerindeki etkisi. *Nesne*, 4(8), 205-226.
- Aygün, ŞS, Atalay, N., Kılıç, Z., ve Yaşar, S. (2016). Öğretmen adaylarına yönelik 21. yüzyıl becerileri yeterlilik algıları ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(40), 160-175.
- Aytar, A. G. (2014). Anne kişiliği ve çocuğun mizaç özelliği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(3), 237-251.
- Aziz, A. (1999). Türkiye'de televizyon yayınlarının 30 yılı (1968-1998). *TRT Eğitim Dairesi Başkanlığı*.
- Bacanlı, H. (1999). *Sosyal Beceri Eğitimi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Bağcı Çetin, B. (2021). *Prososyal davranış psikoeğitim programının okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının prososyal davranışlarına, sosyal duygusal uyumuna ve yaşam doyumuna etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Bağcı, B. (2015). *Çocuk ve yetişkin prososyallik ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışması ve çocuk ile anne - baba prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.

- Bal, Ö. ve Temel, Z. F. (2014). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 6 yaş çocuklarının kişiler arası problem çözme ve bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 156-169.
- Bandura, A. (1999). A social cognitive theory of personality. In L. Pervin and O. John (Eds.), *Handbook of personality* içinde (s. 154-196). Guilford Publications.
- Bandura, A. (2002). Social cognitive theory of mass communication. In J. Bryant ve D. Zillmann (Eds.), *Media effects: Advances in theory and research* içinde (ss. 121-153). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Bandura, A., and National Inst of Mental Health. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall, Inc.
- Bandy, R., and Wilhelm, OM. (2007). Family structure and income during childhood and subsequent prosocial behavior in young adulthood. *In Working Papers, Department of Economics, IUPUI*.
- Barr, R., Lauricella, A., Zack, E., ve Calvert, S. L. (2010). Infant and early childhood exposure to adult-directed and child-directed television programming: Relations with cognitive skills at age four. *Merrill-Palmer Quarterly* (1982-), 21-48.
- Bar-Tal, D. (1982). Sequential development of helping behavior: A cognitive-learning approach. *Developmental Review*, 2(2), 101-124.
- Bartal, D., ve Raviv, A. (1982). A cognitive-learning model of helping behavior development: Possible implications and applications. In N. Eisenberg (Ed.), *The development of prosocial behavior* (ss. 199-217) içinde. New York: Academic Press.
- Başçı, E. (2018). Kamu hizmeti yayıncılığı düzenlemelerinde halkın katılım ve temsiliyet biçimleri üzerine bir değerlendirme (İngiltere-Almanya-Türkiye Örnekleri). *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 10 (4), 59-74.
- Batson, C. D., Polycarpou, M. P., Harmon-Jones, E., Imhoff, H. J., Mitchener, E. C., Bednar, L. L., Klein, T. R., and Highberger, L. (1997). Empathy and attitudes: Can feeling for a member of a stigmatized group improve feelings toward the group? *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(1), 105-118. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.72.1.105>
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal öğrenme kurami ve eğitimde uygulanması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 198-210.
- Beilin, H. (2013). *The development of prosocial behavior*. Academic Press.
- Benenson, J. F., Pascoe, J., and Radmore, N. (2007). Children's altruistic behavior in the dictator game. *Evolution and human Behavior*, 28(3), 168-175.
- Berk, L. E. (2019). *Çocuk gelişimi*. İmge Kitabevi.
- Bilgin, N. (2006). Sosyal bilimlerde içerik analizi teknikler ve örnek çalışmalar (2. Baskı). *Siyasal Kitabevi*.
- Bilgin, N. (Ed.) (1995). *Sosyal psikolojiye giriş*. İzmir Kitaplığı.
- Blake, PR, and McAuliffe, K. (2011). "I had so much it didn't seem fair": Eight-year-olds reject two forms of inequity. *Cognition*, 120(2), 215-224.
- Brown, JD, and Bobkowski, PS. (2011). Older and newer media: patterns of use and effects on adolescents' health and well-being. *J Res Adolesc*, 21(1), 95-113.
- Brownell, C. A., Svetlova, M. and Nichols, S. (2009). To share or not to share: When do toddlers respond to another's needs?. *Infancy*, 14(1), 117-130.

- Brownell, CA, ve Early Social Development Research Lab. (2016). Prosocial behavior in infancy: The role of socialization. *Child Development Perspectives*, 10(4), 222-227.
- Bryan, J. H., ve Walbek, N. H. (1970). Preaching and practicing generosity: Children's actions and reactions. *Child Development*, 41(2), 329-353. <https://doi.org/10.2307/1127035>
- Bülbün- Aktı, B. (2014). *TRT Çocuk Kanalında yayınlanan okul öncesi yaş gruplarına yönelik çizgi dizilerin çocuk hakları açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* | *Istanbul University Faculty of Communication Journal*, (28).
- Can, A. (1995). *Okul öncesi çocuklara yönelik televizyon programları içinde çizgi filmlerin çocukların gelişimine ve iletişimine etkileri* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Can, A. (1996). *Çocuk ve Çizgi Film (1. Baskı)*. Öz Eğitim Yayınları.
- Cankaya, Ö. (1997). *TRT'nin Belgesel Yayıncılık Politikaları ve Belgesel Yapımcıların Konuya İlişkin Değerlendirmeleri*. Belgesel Sinema Üzerine Tayf Basım.
- Carlo, G., and Randall, BA. (2001). Are all prosocial behaviors equal? A socioecological developmental conception of prosocial behavior. *Advances in psychology research*, 2, 151-170.
- Carlo, G., Fabes, R. A., Laible, D., and Kupanoff, K. (1999). Early adolescence and prosocial/moral behavior II: The role of social and contextual influences. *Journal of Early Adolescence*, 19, 133-147.
- Carlo, G., Hausmann, A., Christiansen, S., ve Randall, B. A. (2003). Sociocognitive and behavioral correlates of a measure of prosocial tendencies for adolescents. *The journal of early adolescence*, 23(1), 107-134.
- Cebeci, S., ve Demir, R. (2018). Çizgi filmler çocuklara neyi vaat ediyor?. *Diyanet İlmî Dergi*, 54(1), 139-170.
- Cengiz, Ö., Küsmüş, G. İ., ve Ramazan, O. (2020). TRT çocuk kanalında yayınlanan çizgi filmlerin gelişim alanlarına göre değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 271-287.
- Cesur, S., ve Paker, O. (2007). Televizyon ve çocuk: Çocukların TV programlarına ilişkin tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 106-125.
- Ceyhan, A. A. (2006). An investigation of adjustment levels of turkish univeristy students with respect to perceived communication skill levels. *Social Behaviour and Personality*, 34 (4), 367-379.
- Cheevakumjorn, B. (1993). *An analysis of prosocial and aggressive content in Thai children's literature and its relationship to contemporary societal problems in Thailand* [Doctoral dissertation]. University of Oregon.
- Chin, L. C., and Zakaria, E. (2015). Effect of game-based learning activities on children's positive learning and prosocial behaviours (Kesan Aktiviti Pembelajaran Berasaskan Permainan terhadap Pembelajaran Positif dan Tingkah Laku Prosocial Kanak-Kanak). *Jurnal Pendidikan Malaysia (Malaysian Journal of Education)*, 40(2), 159-165.
- Choi, K. (2021). Sesame Street: Beyond 50. *Journal of Children and Media*, 1-7.
- Christensen, L.B., Johnson, R.B., and Turner, L.A. (2015). *Araştırma yöntemleri: Desen ve analiz*. Anı Yayıncılık.

- Christensen, C., Fierst, D., Jodocy, A., and Lorenz, D. N. (1998). Answering the call for prosocial behavior. *The Journal of social psychology*, 138(5), 564-571.
- Cirhinlioğlu, F.G.(2015). *Çocuk Gelişimi ve Ruh Sağlığı*. Nobel.
- Cohen, N. J. (2010). The impact of language development on the psychosocial and emotional development of young children. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1-6.
- Coşkun, E., ve Köroğlu, M. (2016). Pepee ve Caillou çizgi filmlerinde kavram öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(210), 601-619.
- Coyne, S. M., Warburton, W. A., Essig, L. W., and Stockdale, L. A. (2018). Violent video games, externalizing behavior, and prosocial behavior: A five-year longitudinal study during adolescence. *Developmental Psychology*, 54(10), 1868–1880. <https://doi.org/10.1037/dev0000574>
- Çağdaş, A. (1997). *İletişim dilinin 4-5 yaş çocuklarının sosyal gelişimlerine etkileri* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. Nobel Yayınevi.
- Çam Türkan, Ç. (2019). Kitaplaştırılan çizgi yayınların eğitselliği üzerine bir inceleme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(29), 366-377.
- Çamurdan, A. D. (2007). Görsel medyanın çocuk sağlığına etkileri. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*, 16(2), 25-30.
- Çaplı, B. (2002). *Medya ve etik*. İmge Yayınevi.
- Çelebi, E. (2014). 4-6 yaş arası çocukların televizyon izleme alışkanlıkları üzerine okulöncesi öğretmenlerin görüş ve tutumları. *Journal of International Social Research*, 7(32).
- Çetin, B. B., ve Samur, A. Ö. (2018). 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile anne-babalarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 1-17.
- Çetinkaya, F. Ç., ve Durmaz, M. (2020). Çeviri resimli çocuk kitaplarının kültür aktarımı açısından incelenmesi stili. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 945-959.
- Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 37,155-174
- Davidson, E. S., and Neale, J. M. (1974). *Analyzing prosocial content on tv* (ED098632).ERIC.
- Demir, E. (2019). *Çizgi film karakter reklamlarının çocuk tüketiciler üzerindeki etkileri* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Demiral, U., Yamaner, E., ve Süklüm, N. (2016). Çizgi filmlerde verilen eğitimsel mesajlar; TRT çocuk kanalı örneği. *Journal of International Social Research*, 9(45).
- Demirci, M. (2002). Hayalden gerçeğe çizgi filmler. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 17, (25).
- Denham, S. A., McKinley, M., Couchoud, E. A., and Holt, R. (1990). Emotional and behavioral predictors of preschool peer ratings. *Child development*, 61(4), 1145-1152.
- Denham, SA, McKinley, M., Couchoud, EA and Holt, R. (1990). Okul öncesi akran derecelendirmelerinin duygusal ve davranışsal yordayıcıları. *Çocuk gelişimi*, 61 (4), 1145-1152.
- Deniz, A. (2019). *Yerli yapım çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet eşitsizliği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

- Deutsch, M. (2006). Cooperation and competition. In M. Deutsch, P. T. Coleman, and E. C. Marcus (Eds.), *The handbook of conflict resolution: Theory and practice* (pp. 23–42). Wiley Publishing.
- Devanath, S. (2010). *Parental Attitudes and Children's Sharing Behavior: How Socialization Relates to Early Prosocial Development* [Doctoral dissertation] University of Pittsburgh.
- Dilber, F. (2014). Kitle iletişim araçları ve suç olgusu. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 60-66.
- Dirican, R., ve Dağlıoğlu, E. H. (2014). 3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikâye kitaplarının bazı temel değerler açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 3(2), 44–69.
- Dirican, R., ve Dağlıoğlu, H. E. (2014). 3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikaye kitaplarının bazı temel değerler açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 3(2), 44-69.
- Dökmen, Ü. (2004). *İletişim çatışmaları ve empati*. Sistem Yayıncılık .
- Duman, N., Deniz, T., ve Kuşen, İ. Z. (2020). Anaokulu öğrencilerinin masal ve çizgi film tercihlerinin incelenmesi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 4(1), 15-30.
- Dumova, T. (2007). Prosocial content in a local children's television program. *International Journal of Technology, Knowledge and Society*, 2(8), 129-139.
- Dumova, T. (2013). Social Interaction Technology in Context. *International Journal of Interactive Communication Systems and Technologies*, 3(2).
- Dunfield, K. A., and Kuhlmeier, V. A. (2013). Classifying prosocial behavior: Children's responses to instrumental need, emotional distress, and material desire. *Child Development*, 84(5), 1766–1776. <https://doi.org/10.1111/cdev.12075>
- Dunfield, K., Kuhlmeier, V. A., O'Connell, L., and Kelley, E. (2011). Examining the diversity of prosocial behavior: Helping, sharing, and comforting in infancy. *Infancy*, 16(3), 227-247.
- Dural Tasouji, C. (2009). *Kamu hizmeti yayıncılığı ve çocuk programları: TRT Çocuk* [Yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Düzgüner, S. (2019). Pro-sosyal davranışlarda diğerkâmlığın (özgecilik) tanımı ve konumu. *Bilimname, Din Psikolojisi*. 351-373. <https://doi.org/10.28949/bilimname.595847>
- Earged (2008). Öğrencilerin Televizyon izleme Alışkanlıkları. *MEB Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı*.
- Eisenberg, N., (1982). *The development of prosocial behavior*. Academic Press.
- Eisenberg, N. (2000). Emotion, regulation, and moral development. *Annual review of psychology*, 51(1), 665-697.
- Eisenberg, N. and Fabes, R. A. (1998). Prosocial Development. In Eisenberg, N. ve Damon, W. (Eds.), *Handbook of Child Psychology. Social, Emotional, and Personality Development* (pp. 701-778.). New York.
- Eisenberg, N. and Mussen, P. (1989). *The roots of prosocial behavior in children*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Eisenberg, N., and Fabes, R. A. (1998). Prosocial development. In W. Damon (Series Ed.) and N. Eisenberg (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional, and personality development* (5th ed., pp. 701-778). Wiley.

- Eisenberg, N., and Hand, M. (1979). The relationship of preschoolers' reasoning about prosocial moral conflicts to prosocial behavior. *Child Development*, 356-363.
- Eisenberg, N., and Miller, P. A. (1987). The relation of empathy to prosocial and related behaviors. *Psychological bulletin*, 101(1), 91.
- Eisenberg, N., and Miller, P. A. (1987). The relation of empathy to prosocial and related behaviors. *Psychological bulletin*, 101(1), 91.
- Eisenberg, N., and Mussen, P. H. (1989). *The roots of prosocial behavior in children*. New York: Wiley. <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511571121>
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., and Spinrad, T. L. (2006). Prosocial Development. In N. Eisenberg, W. Damon, ve R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (pp. 646–718). John Wiley ve Sons, Inc..
- Eisenberg, N., Smith, C. L., and Spinrad, T. L. (2011). Effortful control: Relations with emotion regulation, adjustment, and socialization in childhood. In K. D. Vohs ve R. F. Baumeister (Eds.), *Handbook of self-regulation: Research, theory, and applications* (pp. 263–283). Guilford Press.
- Engel, C. S., and Sheppard, E. (2020). Can cartoons which depict autistic characters improve attitudes towards autistic peers?. *Journal of autism and developmental disorders*, 50(3), 1007-1017.
- Ensor, R. and Hughes, C. (2005). Konuşmaktan daha fazlası: Yeni yürümeye başlayan çocuklarda duygu anlayışı ve olumlu davranış arasındaki ilişkiler. *İngiliz Gelişim Psikolojisi Dergisi*, 23 (3), 343-363.
- Ensor, R., and Hughes, C. (2005). More than talk: Relations between emotion understanding and positive behaviour in toddlers. *British Journal of Developmental Psychology*, 23(3), 343-363.
- Er Gazeloğlu, C. (2000). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin psiko- sosyal gelişimine ana-baba tutumunun etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Erdoğan, E. (2008). *Yaygın bir kitle iletişim aracı olarak televizyonun kamusal işlevleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Erdoğan, S. (2010). Erken çocukluk döneminde televizyonun sosyal gelişime ve değerler eğitime etkisi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 11-13.
- Erdoğan, S. ve Baran, G. (2008). A study on the opinions of parents regarding television watching habits of their children in the four-six age group. *The Social Sciences* 3 (3), 245-248.
- Eroğlu, Ö. ve Şimşek, H. A. (2021). Türkiye’de okul öncesi eğitime eleştirel pedagojik yaklaşım. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(2) , 387-397.
- Ersin, N. (2007). *Kamu Hizmeti Yayıncılığı ve TRT’de Program Üretim Süreci* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Ertekin, D. B., ve Çamlıbel Çakmak, Ö. (2021). Okul öncesi çocuklarına yönelik hazırlanan çeviri hikaye kitaplarının belirli değerler açısından incelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 1641-1689.
- Erwin, P. H. İ. L. (2000). *Çocuklukta ve ergenlikte arkadaşlık*. Alfa/Aktüel Kitabevleri.
- Erzi, S. (2016). *Genç yetişkinlerin olumlu sosyal davranışlarının, suçluluk duyguları, olumlu sosyal ahlaki muhakemeler ve ahlaki benlik özellikleri bakımından incelenmesi / examining young adults' prosocial behavior in terms of guilt feelings, prosocial moral reasoning and moral self* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Maltepe Üniversitesi.

- Fehr, E., Bernhard, H., and Rockenbach, B. (2008). Egalitarianism in young children. *Nature*, 454(7208), 1079-1083.
- Fehr, E., Bernhard, H., and Rockenbach, B. (2008). Egalitarianism in young children. *Nature*, 454(7208), 1079-1083.
- Feshbach, N. D. (1997). Empathy: The formative years-- Implications for clinical practice. In A. C. Bohart ve L. S. Greenberg (Eds.), *Empathy reconsidered: New directions in psychotherapy* (pp.33–59). American Psychological Association.
- Feygina, I., and Henry, P. J. (2015). Culture and prosocial behavior. In D. A. Schroeder ve W. G. Graziano (Eds.), *The Oxford handbook of prosocial behavior* (pp. 188–208). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhob/9780195399813.013.009>
- Fisch, S. M. (2004). *Children's learning from educational television: Sesame Street and beyond*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Fouts, G., Callan, M., Piasentin, K. and Lawson, A. (2006). Demonizing in children's television cartoons and disney animated films. *Child Psychiatry Human Development*, 37, 15-23.
- Franklin, B. (2001). *British television policy: a reader*. Psychology Press.
- Freedman, J. L., Wallington, S. A., and Bless, E. (1967). Compliance without pressure: The effect of guilt. *Journal of Personality and Social Psychology*, 7(2), 117-124
- Fu, X., Padilla-Walker, L. M., Nielson, M. G., Yuan, M., and Kou, Y. (2021). The effect of target's power on prosocial behavior: a cross-cultural study. *The Journal of Psychology*, 155(1), 115-128.
- Fülöp, M. and Sandor, M. (2006). Cross-cultural understanding from social psychology on cooperation and competition. In A. Ross (Ed.), *Citizenship education: Europe and the World: Proceedings of the Eighth Conference of the Children's Identity and Citizenship in Europe Thematic Network* (75–88). Cice Publications.
- Gelfand, D. M., and Hartmann, D. P. (1982). Response consequences and attributions: Two contributors to prosocial behavior. In *The development of prosocial behavior*, 167-196.
- Gentile, D. A., Anderson, C. A., Yukawa, S., Ihori, N., Saleem, M., Ming, L. K., Shibuya, A., Liau, A. K., Khoo, A., Bushman B. J., Huesmann, L. R. and Sakamoto, A. (2009). The effects of prosocial video games on prosocial behaviors: International evidence from correlational, longitudinal, and experimental studies. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35(6), 752-763.
- Glassman, W. E., and Hadad, M. (2013). *Psikolojide yaklaşımlar*. Nobel Yayıncılık.
- Göktaş, İ. (2015). *Aile katılımı ve sosyal beceri eğitimi programlarının tek başına ve birlikte 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerileri ve anne çocuk ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi
- Görgülü, F. (2009). *Drama destekli kubaşık öğrenme etkinliklerinin okul öncesi 5-6 yaş çocuklarının iletişim becerilerine etkisi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Gözün Kahraman, Ö. (2012). *Zihin kuramına dayalı eğitim programının 48-60 aylık çocukların bilişsel bakış açısı becerileri ve prososyal davranışları üzerindeki etkisinin incelenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Gözün Kahraman, Ö. , Ceylan, Ş. ve Korkmaz, E. (2016). 0-3 yaş arası çocukların gelişimsel değerlendirmelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9 (2) , 60-69.
- Graham, P., and Arshad-Ayaz, A. (2016). Learned unsustainability: Bandura's Bobo doll revisited. *Journal of Education for Sustainable Development*, 10(2), 262-273.

- Greitemeyer, T. (2009). Effects of songs with prosocial lyrics on prosocial behavior: Further evidence and a mediating mechanism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35(11), 1500-1511.
- Greitemeyer, T., and Cox, C. (2013). There's no "I" in team: Effects of cooperative video games on cooperative behavior. *European Journal of Social Psychology*, 43(3), 224-228. <https://doi.org/10.1002/ejsp.1940>
- Greitemeyer, T., and Osswald, S. (2010). Effects of prosocial video games on prosocial behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98(2), 211-221. <https://doi.org/10.1037/a0016997>
- Greitemeyer, T., Osswald, S., and Brauer, M. (2010). Playing prosocial video games increases empathy and decreases schadenfreude. *Emotion*, 10(6), 796.
- Gülay, H. ve Akman, B. (2009). Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler. *Pegem Akademi Yayıncılık*.
- Güleken Katfar, Ü. (2019). *Çizgi filmlerdeki baskın kişilik özelliklerinin çocuklar üzerindeki etkilerinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Dicle Üniversitesi.
- Güler, Deniz A. (2013). Soyutun somutlaştırılması: Çizgi filmlerin kültürel işlevleri. H. Yavuzer ve M. R. Şirin (Ed.), *1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı-1*. İçinde (s.207-216). Çocuk Vakfı Yayınları.
- Gültekin Akduman, G., Günindi, Y., ve Türkoğlu, D. (2015). Okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 8(37).
- Günaydın, B. (2011). *Çocuklara yönelik programlarda toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu: trt çocuk ve yumurcak tv* (Yayımlanmamış uzmanlık tezi). RTÜK.
- Gündüz Kalan, Ö. (2010). Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırılışı: "kinder" reklam filmleri üzerine bir inceleme. *İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Dergisi*, 1. 75-89.
- Gündüzöz, G. (2016). Osmanlı tekke mutfak kültürü ve mecmuâ-ı fevâid. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 20 (2), 175-205.
- Gürel, E., ve Tat, M. (2012). Bir iletişim adımı olarak dinleme ve Türkçede bulunan dinleme temalı atasözleri ile deyimler üzerine bir içerik analizi. *Journal of International Social Research*, 5(23).
- Gürüz, D., ve Temel Eğinli, A. (2008). *İletişim becerileri*. Nobel Kitapevi.
- Güven, G., ve Azkeskin, K. E. (2014). Erken Çocukluk Eğitimi ve Okul Öncesi Gelişim. İ. Diken (Ed.), *Erken Çocukluk Eğitimi içinde* (3. Baskı). Pegem Akademi.
- Güzel Akar, M. Z. (2020). *Okul öncesi dönem çocuklarının özgecil davranışlarının incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Habermas, J.(2007). *Kamusal yaşamın yapısal dönüşümü*. İletişim Yayıncılık.
- Hamarat, D., Işıtan, S., Özcan, A., ve Karaşahin, H. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmler üzerine bir inceleme: Caillou ve Sünger Bob örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(33), 75-91.
- Hay D.F. (1994). Prosocial development. *J Child Psychol Psychiatry*, 35(1), 29-71. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1994.tb01132.x>
- Hay, D. F., ve Cook, K. V. (2007). The transformation of prosocial behavior from infancy to childhood. In C. A. Brownell ve C. B. Kopp (Eds.), *Socioemotional development in the toddler years: Transitions and transformations* (pp. 100-131). The Guilford Press.

- Hoffman, M. L. (1982). Development of prosocial motivation: Empathy and guilt. *The Development Of Prosocial Behavior*, 281, 313.
- Hoffman, M. L. (1998). Varieties of empathy-based guilt. In J. Bybee (Ed.), *Guilt and children* (pp. 91–112). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-012148610-5/50005-9>
- Hoffman, M. L. (2000). Empathy and moral development: Implications for caring and justice. *Cambridge University Press*. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511805851>
- Hoffman, M. L. (2008). Empathy and prosocial behavior. In M. Lewis, J. M. Haviland-Jones, and L. F. Barrett (Eds.), *Handbook of emotions* (pp. 440–455). The Guilford Press.
- Holiday, S. (2021). How they got to sesame street: children's television workshop's appropriation of advertising tactics for effective childhood literacy education. *Journal of Early Childhood Literacy*. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511805851>
- Huang, F. and Lee, M. J. (2009). Does television viewing affect children's behaviours. *Pacific Economic Review*, 14(4), 474-505.
- Işık, M. (2007). *Televizyon ve Çocuk*. Eğitim Kitapevi Yayınları.
- Işıtan, S. (2005). *Resimli çocuk kitaplarının benlik içeriğiyle ilgili içerikle ilgili kitapların benlik kavramlarıyla ilgili analizi üzerine çalışma* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Işıtan, S. (2005). *Resimli çocuk kitaplarının benlik kavramıyla ilgili temaları içermesi yönünden incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- İnanlı, M. S. (2009) *Televizyondaki Çocuk Programlarının Beş- Altı Yaş Çocukları İçin Sözel Şiddet ve Antisozyal Sözcükler İçerme Durumunun İncelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- İnanlı, S. (2015). *Okul öncesi çocukların medya kullanımı ve prososyal ve agresif davranışları arasındaki ilişki* [Yüksek lisans tezi]. Boğaziçi Üniversitesi.
- Jackson, M., and Tisak, M. S. (2001). Is prosocial behaviour a good thing? Developmental changes in children's evaluations of helping, sharing, cooperating, and comforting. *British Journal of Developmental Psychology*, 19(3), 349-367.
- Jalongo, M. R. (2006). Professional development: social skills and young children. *Early Childhood Today* (1), 20(7), 8-9.
- Kadan, Ö. G. G., ve Aral, N. (2017). Evrensel değerlerin çizgi filmler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 104-117.
- Kail, R. V. (2004). *Children and their development*. Pearson.
- Kalafat Çat, A. (2018). Reklamlardaki Çizgi Film Karakterlerinin Çocuk Tüketicilerin Satın Alma Davranışına Etkisi. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 5, 155-171.
- Kalem, B. G. (2019). *Okul öncesi dönem çocuklarının en çok izledikleri çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Kandır, A., ve Orçan, M. (2011). Beş-altı yaş çocuklarının erken öğrenme becerileri ile sosyal uyum ve becerilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(1).
- Kara, İ. (2015). *Tv programlarının okulöncesi öğrencilerinin dil ve kavram gelişimine katkılarının öğretmen görüşleri açısından incelenmesi (siirt ili örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Karaca Atik, A. (2017). *Televizyonda yayınlanan çizgi filmlerde kişilerarası problem çözme becerilerinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

- Karadağ, E., ve Mutağçılar, I. (2009). Prososyal davranış ekseninde özgecilik üzerine bir çözümleme. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 41-69.
- Karadağ, E., ve Mutağçılar, İ. (2009). Prososyal davranış ekseninde özgecilik üzerine teorik bir çözümleme. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 41-69.
- Karagüven, M. H. Ü., ve Hülya, M. (2015). Empati ve sosyal zeka. *International Journal of Social Science*, 34, 187-197.
- Karakuş, N. (2015). Okul öncesi döneme hitap eden tema içerikli çizgi filmlerin değerler eğitime katkısı yönünden değerlendirilmesi (Niloya Örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(30), 251-277.
- Karaman, N. N., ve Dinçer, Ç. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının prososyal davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 639-664.
- Karasar, N. (2018). Bilimsel Araştırma Yöntemi (33. Basım). *Nobel Yayıncılık*.
- Kaya, T. (2014). Tematik çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde yerel ve küresel izler. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 63-78.
- Kearney, M. S., and Levine, P. B. (2019). Early childhood education by television: Lessons from Sesame Street. *American Economic Journal: Applied Economics*, 11(1), 318-50.
- Kılınç, F. (2013). *Çizgi filmlerdeki temel sosyal değerler: Pepee ve Pocoyo örneği* [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Kleemans, M., Bosma, N., and Leeuw, R. (2017). Prosociale muziek in de Top 2000. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 45(1).
- Klein, H., Shiffman, K.S. (2008). What animated cartoons tell viewers about assault. *Journal of Aggression, Maltreatment ve Trauma*, 16 (2), 181-201.
- Klinger, L. (2006). *What are your children watching? a DPICS-II analysis of parent-child interactions in television cartoons* [Doctoral dissertation]. Auburn University.
- Knight, G.P. and Kagan, S. (1977). Acculturation of prosocial and competitive behaviors among second and third generation Mexican-American children. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 8, 273-284.
- Koçak, Ö., ve Gökaş, Y. (2020). Ebeveynlerin çizgi filmlere yönelik bakış açılarının ve görüşlerinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 52-73.
- Korkut Owen, F., ve Bugay, A. (2014). İletişim becerileri ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 51-64.
- Kostelnik, M. J., Whiren, A. P., Soderman, A. K., ve Gregory, K. (2005). *Guiding children's social development. (50. Baskı)*. Theory to Practice.
- Kök M, Tuğluk M. N. ve Bay E. (2005). Okul öncesi eğitimin öğrencilerin gelişim özellikleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 294-303.
- Kumru, A., Carlo, G., and Edwards, C. P. (2004). Olumlu sosyal davranışların ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi (relational, cultural, cognitive, and affective predictors of prosocial behaviors). *Türk Psikoloji Dergisi*, 19(54), 109-125.
- Kumru, A., Carlo, G., ve Edwards, C. P. (2004). Olumlu sosyal davranışların ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19(54), 109- 125
- Kurt, E. (2014). *Trt çocuk kanalının 4-6 yaş grubu öğrencilerinin dil gelişimine etkisi hakkında öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.

- Laura, E. Berk. (2013). *Çocuk Gelişimi*. İmge Kitabevi Yayını.
- Lee, B. (1988). *Prosocial content on prime-time television*. Applied Social Psychology Annual.
- Malekpour, M. (2007). Effects of attachment on early and later development. *British Journal of Developmental Disabilities*, 53(105,2), 81–95. <https://doi.org/10.1179/096979507799103360>
- Malti, T., Gummerum, M., Keller, M., and Buchmann, M. (2009). Children's moral motivation, sympathy, and prosocial behavior. *Child development*, 80(2), 442-460.
- Mares, M. L., and Pan, Z. (2013). Effects of sesame street: a meta-analysis of children's learning in 15 countries. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 34(3), 140-151.
- Mares, M. L., and Woodard, E. (2005). Positive effects of television on children's social interactions: A meta-analysis. *Media Psychology*, 7(3), 301-322.
- McHarg, G., and Hughes, C. (2021). Prosocial television and prosocial toddlers: a multi-method, longitudinal investigation. *Infant behavior and development*, 62, 101526.
- MEB, (2018). 2023 Eğitim Vizyon Belgesi. 25.01.2021 tarihinde https://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf adresinden erişilmiştir
- Metin, N. ve Şenol, F. B. (2017). Kaynaştırma uygulaması yapılan anasınıflarında iş birliği yardımlaşma paylaşma davranışlarının incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 10(51).
- Moore, C. (2009). Fairness in children's resource allocation depends on the recipient. *Psychological Science*, 20(8), 944-948.
- Morgan, C. T.(2000). *Psikolojiye giriş*. Eğitim Kitabevi.
- Mutlu, Erol (1991). *Televizyonu Anlamak*. Gündoğan Yayınları.
- Nada, L. (2016). *Pro-social content in popular animated cartoons viewed by Egyptian children* [Master's thesis]. American University in Cairo.
- Nielsen, M., Gigante, J., ve Collier-Baker, E. (2014). Direct cost does not impact on young children's spontaneous helping behavior. *Frontiers in psychology*, 5, 1509.
- Oruç, C., Tecim, E. ve Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 281-299.
- Öcel, N. (2002). İletişim ve çocuk: iletişim ortamlarında çocuk reklam ve etkileşimi. *İstanbul Üniversitesi Yayınları*.
- Önalın Akfırat, F. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1 (1) , 39-58 .
- Önder, A., ve Balaban Dağal, A. (2005). Televizyon ve okul öncesi dönem çocuğu. *Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular*, 249-264.
- Özbek, M. F. (2004). Toplumsal yaşamda empati. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 1, 1-16.
- Özçağlayan, M. (2000). Türkiye'de televizyon yayıncılığının gelişimi. *Selçuk İletişim*, 1(2), 41-52.
- Özdemir, A. ve Ramazan, O. (2013). ÇİZGİ Filmlerin Çocukların Davranışları Üzerindeki Etkisinin Anne Görüşlerine Göre İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 35(35), 157-173.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1) , 323-343.

- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T., ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Özdemir, Z. (2010). *Lise öğrencilerinin prososyal davranışlarının; Mizah, öfke ve utangaçlık düzeylerine göre incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Özgür, Ö., ve Kartelli, F. (2017). Türkiye’de yayın yapan çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerdeki şiddet olgusunun analizi. *Marmara İletişim Dergisi*, (27), 81-93.
- Özsevgeç, C. ve Saka, A. (2018). Çocukların izledikleri çizgi filmler ve bu tercihlerinin karakterleri ile ilişkisi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(2), 725-734
- Öztürk, B. ve Çetinkaya, A. (2021). Pandemi döneminde bir eğitim aracı olarak televizyon: trt eba tv. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 6 (1), 140-162. <https://doi.org/10.47107/inifedergi.886813>
- Öztürk, C., ve Karayağız, G. (2007). Çocuk ve televizyon. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(2), 81-85.
- Öztürk, H. B. (2014). *Aile içi şiddetin ve çizgi film izlemenin akademik başarı ve saldırganlıkla ilişkisi* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Öztürker, B. (2014). *6 yaş çocuklarının olumlu sosyal davranışları ile anne ve öğretmen özgeciliği arasındaki ilişkilerin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Padilla-Walker, L. M., Carlo, G. ve Memmott-Elison M. K.(2018). Longitudinal Change in Adolescents' Prosocial Behavior Toward Strangers, Friends, and Family. *J Res Adolesc.* 28(3), 698-710. <https://doi.org/doi: 10.1111/jora.12362>
- Padilla-Walker, L. M., Coyne, S. M., Fraser, A. M., ve Stockdale, L. A. (2013). Is Disney the nicest place on earth? A content analysis of prosocial behavior in animated Disney films. *Journal of Communication*, 63(2), 393-412.
- Palmer, S. (2011). *Zehirlenen çocukluk-modern dünyanın çocuklar üzerindeki zararlı etkileri* İletişim Yayınları..
- Papalia, D. E., Olds, S. W. and Feldman, R. D. (1999). *A child' s world: Infancy through adolescence.* (pp. 245- 252). The McGrow Hill Companies.
- Parker, J. G., and Asher, S. R. (1987). Peer relations and later personal adjustment: Are low-accepted children at risk?. *Psychological bulletin*, 102(3), 357.
- Paulus, M. (2015). Children's inequity aversion depends on culture: A cross-cultural comparison. *Journal of Experimental Child Psychology*, 132, 240-246. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2014.12.007>
- Persson, A., and Musher-Eizenman, D. R. (2003). The impact of a prejudice-prevention television program on young children's ideas about race. *Early Childhood Research Quarterly*, 18, 530-546.
- Persson, G. E. (2005). Developmental perspectives on prosocial and aggressive motives in preschoolers' peer interactions. *International Journal of Behavioral Development*, 29(1), 80-91.
- Persson, G. E. B. (2005). Developmental perspectives on prosocial and aggressive motives in preschoolers' peer interactions. *International Journal of Behavioral Development*, 29(1), 80-91. <https://doi.org/10.1080/01650250444000423>
- Piotrowski, J. T., Jennings, N. A., and Linebarger, D. L. (2013). Extending the lessons of educational television with young American children. *Journal of Children and Media*, 7(2), 216-234.
- Postman, N. (1994). *The Television: Killing entertainment.* Ayrıntı Yayınları.

- Prot, S., Gentile D. A., Anderson, C. A., Suzuki, K., Swing, E., Ming Lim, K., Horiuchi, Y., Jelic, M., Krahe, B., Liuquing, W., Liao, A. K., Khoo, A., Petrescu, P. D., Sakamoto, A., Tajima, S., Toma, R. A., Walburton, W., Zhang, X. and Pan Lan, B. C. (2014). Long-term relations among prosocial-media use, empathy, and prosocial behavior. *Psychological Science*, 25(2), 358-368. <https://doi.org/doi:10.1177/0956797613503854>
- Radke-Yarrow, M. and Zahn-Waxler, C. (1976). Dimensions and correlates of prosocial behavior in young children. *Child Development*, 47, 118-125
- Rao, N., and Stewart, S. M. (1999). Cultural influences on sharer and recipient behavior: Sharing in Chinese and Indian preschool children. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30(2), 219–241. <https://doi.org/10.1177/0022022199030002005>
- Rashid, A. (2015). Impact of television cartoon channels on children in India. *Journal of Indian Research*, 3(2), 64-72.
- Robert, W. and Strayer, J. Children's anger, emotional expressiveness, and empathy: relations with parents' empathy, emotional expressiveness and parenting practices. *Social Development*, 13(2), 229–254, 2004.
- Roberts, W., and Strayer, J. (1996). Empathy, emotional expressiveness, and prosocial behavior. *Child development*, 67(2), 449-470.
- Rochat, P., Dias, M. D., Liping, G., Broesch, T., Passos-Ferreira, C., Winning, A., and Berg, B. (2009). Fairness in distributive justice by 3-and 5-year-olds across seven cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 40(3), 416-442.
- Ruth, N. (2017). "Heal the World": A field experiment on the effects of music with prosocial lyrics on prosocial behavior. *Psychology of Music*, 45(2), 298-304.
- Sadioğlu, Ö., Turan, M., Dikmen, N., Yılmaz, M., ve Özkan, Y. (2018). Değerlerin öğretiminde çizgi filmler: Rafadan tayfa örneği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 240-251.
- Sado, M., Suzuki, K., and Sakamoto, A. (2005). Content analysis of prosocial and antisocial behavior in Japanese TV programs. *Japan journal of educational technology*, 28(Suppl), 77-80.
- Sağıroğlu, H. H. (2021). Okul öncesi dönemde bütünleştirmeye duyarlı prososyal davranış ölçeğinin geliştirilmesi [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Medeniyet Üniversitesi.
- Saleem, M., Anderson, C. A., and Gentile, D. A. (2012). Effects of prosocial, neutral, and violent video games on children's helpful and hurtful behaviors. *Aggressive behavior*, 38(4), 281-287.
- Salıktutluk, Y. Z. (2017). *Çocukların prososyal davranışlarının ebeveynlerin prososyal davranışları ve çocuk sevmeye eğilimleri ile ilişkisi* [Yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Samancı, O. ve Uçan, Z. (2017). Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (1), 281-288.
- Sandi W. Smith, Stacy L. Smith, Katherine M. Pieper, Jina H Yoo, Amber L. Ferris, Edward D., and Becka B. (2006). Altruism on american television: examining the amount of, and context surrounding. *Acts of Helping and Sharing, Journal of Communication*, 56 (4), 707–727. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2006.00316.x>
- Santrock, J. W. (2007). *Child development*. McGraw.
- Scharpf, F., Paulus, M. and Wörle, M. (2017). The impact of social relationships on Ugandan children's sharing decisions, *European Journal of Developmental Psychology*, 14(4), 436-448, <https://doi.org/10.1080/17405629.2016.1231062>
- Scott, N., and Seglow, J. (2007). *Altruism. McGraw-Hill Education (UK)*.

- Senemoğlu, N. (2004). Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya (10. Baskı). *Gazi Kitabevi*.
- Serhatlıoğlu, B. (2006). *Televizyon programlarının okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının zihin ve dil gelişimini etkileme biçimlerine yönelik öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesi (Elazığ ili örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Sert Ağır, M. (2018). An examination of childhood traumas, self-esteem, prosocial behaviors, and psychological well-being of characters in disney cartoons: "Frozen". *New Horizons in Educational Sciences*, 245-230.
- Sevim, Z. (2013). *Çizgi filmlerin değerler eğitimi bakımından karşılaştırılması* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Sezer, Ö., ve Damar, S. (2005). Empati nedir, empati öğretilir mi?. *İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 9.
- Shoshani, A., Nelke, S., and Girtler, I. (2021). Tablet applications as socializing platforms: The effects of prosocial touch screen applications on young children's prosocial behavior. *Computers in Human Behavior*, 107077.
- Shoshani, A., and Krauskopf, M. (2021). The Fortnite social paradox: The effects of violent-cooperative multi-player video games on children's basic psychological needs and prosocial behavior. *Computers in human behavior*, 116, 106641.
- Singer, J. L., and Singer, D. G. (1998). Barney ve Friends as entertainment and education: Evaluating the quality and effectiveness of a television series for preschool children. J. K. Asamen ve G. L. Berry (Eds.), In *Research paradigms, television, and social behavior* (pp. 305–367). Sage Publications.
- Slavin, R. E. (2015). Cooperative learning in elementary schools. *Education 3-13*, 43(1), 5-14.
- Smith, C. E., Blake, P. R., and Harris, P. L. (2013). I should but I won't: Why young children endorse norms of fair sharing but do not follow them. *PloS one*, 8(3), e59510.
- Smith, SW, Smith, SL, Pieper, KM, Yoo, JH, Ferris, AL, Downs, E., and Bowden, B. (2006). Amerikan Televizyonunda Fedakarlık: Yardım Etme ve Paylaşma Eylemlerinin Miktarı ve Çevresindeki Bağlamin İncelenmesi. *İletişim Dergisi*, 56 (4), 707-727. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2006.00316.x>
- Somer, B. (2015). *4-6 yaş resimli çocuk kitaplarının prososyal davranışlar açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Song, Y., Malhotra, S., Broekhuizen, M., Wang, Y., Chen, B. B. ve Dubas, J. S. (2021). Prosocial Behavior in Young Preschoolers: A Cross-Cultural Study across The Netherlands, India, and China. *J Genet Psychol*, 182(3):129-148. <https://doi.org/10.1080/00221325.2021.1891857>
- Soydan, E. ve Alpaslan, N. (2014). Medyanın doğal afetlerdeki işlevi. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), 53-64
- Sprafkin, J. N., Liebert, R. M., and Poulos, R. W. (1975). Effects of a prosocial televised example on children's helping. *Journal of Experimental Child Psychology*, 20(1), 119-126.
- Stewart, S. M., and McBride-Chang, C. (2000). Influences on children's sharing in a multicultural setting. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31(3), 333–348. <https://doi.org/10.1177/002202210003100300>
- Stout Jr, D. A., and Mouritsen, R. H. (1988). Prosocial behavior in advertising aimed at children: A content analysis. *Southern Speech Communication Journal*, 53(2), 159-174.

- Straker, L. M., Pollock, C. M., Zubrick, S. R., and Kurinczuk, J. J. (2006). The association between information and communication technology exposure and physical activity, musculoskeletal and visual symptoms and socio-economic status in 5-year-olds. *Child: care, health and development*, 32(3), 343-351.
- Sunar, D., ve Fidancı, P. E. (2016). Farklı türdeki özgecil davranışların erken gelişimi: Paylaşma, yardım etme ve bağış yapma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 31(78), 26-41.
- Svetlova, M., Nichols, S. R., ve Brownell, C. A. (2010). Toddlers' prosocial behavior: From instrumental to empathic to altruistic helping. *Child development*, 81(6), 1814-1827.
- Şahin, R. N. (2019). TRT'nin çocuklara yönelik çizgi filmlerinin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından incelenmesi. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, (2), 1-10.
- Şen, M., (2020). *Temel eğitimde değerler eğitimi kapsamında Türk ve yabancı animasyon filmlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Şentürk, Ş., ve Keskin, A. (2019). Rafadan Tayfa çizgi filminin milli ve evrensel değerler açısından değerlendirilmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20,
- Taggart, J., Eisen, S. and Lillard A. S. (2019). The current landscape of US children's television: violent, prosocial, educational, and fantastical content. *Journal of Children and Media*, 13(3), 276-294, <https://doi.org/10.1080/17482798.2019.1605916>
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller için İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri. *Epsilon Yayınevi*.
- Taygur-Altıntaş, T. ve Yıldız-Bıçakçı, M. (2017). Erken çocukluk döneminde prososyal davranışlar. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 57, 245-261. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS6999>
- Tekiner, S. (2016). *Türkiye radyo televizyon kurumu'nda televizyonun eğitimde kullanılması ve trt eğitim (trt okul) kanalı* [Yüksek lisans tezi]. Ordu Üniversitesi.
- Temel, M., Kostak, M. A., ve Çelikkalp, Ü. (2014). Çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerdeki şiddetin belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(3), 199-205.
- Thomas, A., and Chess, S. (1977). *Temperament and development*. Brunner/Mazel.
- Timisi, N. (1999). *Yeni iletişim teknolojileri ve demokrasi: internet ortamında kamusal katılım* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Trawick-Smith, J. W. (2013) *Erken çocukluk döneminde gelişim: Çok kültürlü bir bakış açısı*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Trommsdorff, G., Friedlmeier, W., and Mayer, B. (2007). Sympathy, distress, and prosocial behavior of preschool children in four cultures. *International Journal of Behavioral Development*, 31(3), 284-293.
- Tuğluk, M. N., ve Özkan, B. (2019). MEB 2013 okul öncesi eğitim programının 21. yüzyıl becerileri açısından analizi. *Temel Eğitim*, 1(4), 29-38.
- Tunçeli, H. İ. ve Zembat, R. (2017). Erken çocukluk döneminde gelişimin değerlendirilmesi ve önemi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3 (3) , 1-12.
- Türk Dil Kurumu (t.y.). <https://sozluk.gov.tr> adresinden 15 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır..
- Türk Dil Kurumu (www.tdk.gov.tr) adresinden 10 Mart 2021 tarihinde alınmıştır.

- Türker, A., ve Dündar, E. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde eğitim bilişim ağı (EBA) üzerinden yürütülen uzaktan eğitimlerle ilgili lise öğretmenlerinin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 323-342.
- Türker, İ. H. (2011). Canlandırmanın tarihçesi ve Türk canlandırma sanatı. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1 (2).
- Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT). (2010). Genel Yayın Planı. <https://kms.kayis.gov.tr/Home/Kurum/72594194> 22 Temmuz 2021 tarihinde alındı.
- Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT). <https://www.trtcocuk.net.tr/hakkimizda> adresinden 20 Temmuz 2021 tarihinde alındı.
- Türkmen, N. (2012). Çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü ve Pepee. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(2), 139-158.
- Uslu, İ. (2011). *Televizyon yayıncılığında kamu hizmeti yayıncılığı* [Radyo Televizyon Üst Kurulu Uzmanlık Tezi]. RTÜK.
- Uzmen, S. (2001). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Uzmen, S. ve Mağden, D. (2013). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15 (15) , 193-212.
- Uzmen, S., ve Mağden, D. (2002). Enhancing Six Year Old Preschool Children's Prosocial Behaviors by Using Picture Books. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(15), 193-212.
- Ünal, N. ve Durualp, E. (2012). Televizyonun okul öncesi çocuklar üzerindeki etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 93-104.
- Ünlü, A. S. (2017). *Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından TRT çocuk kanalında yayımlanan çizgi filmler* [Yayımlanmamış yüksek lisan tezi]. Erzincan Üniversitesi.
- Ünver, T.(2002). *Bir popüler kültür ürünü: Çizgi film pokemon* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Vaish, A., Carpenter, M., and Tomasello, M. (2009). Sympathy through affective perspective taking and its relation to prosocial behavior in toddlers. *Developmental Psychology*, 45(2), 534-543. <https://doi.org/10.1037/a0014322>
- Veziroğlu, M., ve Gönen, M. (2012). Resimli çocuk kitaplarının MEB Okul Öncesi Eğitim Programı'ndaki kazanımlara uygunluğunun incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163).
- Warneken, F., and Tomasello, M. (2006). Altruistic helping in human infants and young chimpanzees. *Science*, 311(5765), 1301-1303.
- Warneken, F., and Tomasello, M. (2007). Helping and cooperation at 14 months of age. *Infancy*, 11(3), 271-294.
- Warneken, F., and Tomasello, M. (2013). Parental presence and encouragement do not influence helping in young children. *Infancy*, 18(3), 345-368.
- Whitaker, J. L., and Bushman, B. J. (2012). "Remain calm. Be kind." Effects of relaxing video games on aggressive and prosocial behavior. *Social Psychological and Personality Science*, 3(1), 88-92.
- Wilson B. J. (2008). Media and children's aggression, fear, and altruism. *Future Child*, 18(1):87-118. <https://doi.org/doi:10.1353/foc.0.0005>

- Wilson, J., ve Musick, M. (1997). Who cares? Toward an integrated theory of volunteer work. *American Sociological Review*, 694-713.
- Wilson, L., and Jenkins, R. (2020). Educating refugees: the impact of a prosocial educational programme for syrian refugees in jordan. *Journal of International Development*, 32 (4), 580-602. <https://doi.org/10.1002/jid.3463>
- Yagmurlu, B., and Sanson, A. (2009). Parenting and temperament as predictors of prosocial behaviour in Australian and Turkish Australian children. *Australian Journal of Psychology*, 61(2), 77-88.
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: Caillou ve Pepee örneği. *Electronic Turkish Studies*, 8(10).
- Yağmurlu, B., Sanson, A., ve Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: Zihin kuramının belirleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.
- Yaman, E., Bayburtlu, F. İ., Tekir, B. ve Kırman, S. (2015). Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 245-269.
- Yaralı, K. T., ve Avcı, N. (2017). Bir çizgi filmin popüler kültür açısından incelenmesi: Rafadan Tayfa. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(1), 449-470.
- Yarrow, M. R., Waxler, C. Z., Barrett, D., Darby, J., King, R., Pickett, M., and Smith, J. (1976). Dimensions and correlates of prosocial behavior in young children. *Child Development*, 118-125.
- Yaşar Ekici, F. (2015). Çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin çok boyutlu bir değerlendirme. *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (5), 70-84.
- Yaşar Ekici, F. (2018). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. *The Journal of Social Science*, 5 (20), 290-305
- Yavuzer, H. (1994). *Çocuk psikolojisi (11. Baskı)*. Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuğunuzun ilk altı yılı*. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2007). *Çocuk psikolojisi (20. baskı)*. Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, E., Baydar, İ. Y., ve Kandır, A. (2019). Çizgi film ve çocuk: Ebeveyn görüşleri. *Adnan menderes üniversitesi eğitim fakültesi eğitim bilimleri dergisi*, 10(1), 10-19.
- Yazıcı, Z. ve Salıktutluk, Y. Z. (2018). Ebeveynlerin prososyal davranışlarıyla çocukların prososyal davranışları arasındaki ilişki. T. Kodaman ve E. İ. Işıklı (Ed.), *Sosyal, beşeri ve idari bilimlerde akademik araştırmalar-3 içinde* (s. 411-430). Gece Kitaplığı.
- Yerlikaya, Y. G., ve Doğruyol, B. (2020). İş birliği Ölçeği: Kültürel Adaptasyon. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 350-363.
- Yetim, G., ve Sarıçam, H. (2016). Çizgi film programlarının çocuklara etkisi konusunda ailelerin bilgi ve farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(11), 341-364.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri (9.Baskı)*. Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, C. (2016). 3-6 yaş çocuklarının tercih ettikleri çizgi filmlerdeki şiddet içeriklerinin analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2).

- Yıldız, S., Boz, İ. T., ve Yıldırım, B. (2012). Kişilik tipi ile olumlu sosyal davranış arasındaki ilişki: Marmara üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(1), 215-233.
- Yılmaz, A., ve Çelik, A. (2018). Çizgi filmlerdeki spor unsurlarının incelenmesi: Niloya ve Kuzucuk örnekleri. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2), 296-309.
- Yılmaz, H. A. (2016). Bir derleme: Benlik kavramına ilişkin bazı yaklaşımlar ve tanımlamalar. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (48), 79-89.
- Yoleri, S., Seven, S. (2014). Yaş ve Cinsiyetin Okul Öncesi Çocukların Olumlu Sosyal Davranışları Üzerindeki Etkilerinin Analizi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 29, 261-270. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2425>
- Yumlu, K. (1994). *Kitle iletişim kuram ve araştırmaları*. Nam Basım.
- Yüceol, G., Aytaç, B., ve Uçanok, Z. (2020). Erken Dönem Olumlu Sosyal Davranış Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlaması ve Psikometrik Özellikleri. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 8(16), 82-94. <https://doi.org/10.7816/nesne-08-16-06>
- Zahn-Waxler, C., Robinson, J. L., ve Emde, R. N. (1992). The development of empathy in twins. *Developmental psychology*, 28(6), 1038.
- Zembat, R., Koçyiğit, S., Yavuz, E. A., ve Tunçeli, H. İ. (2018). Çocukların benlik algısı, mizaç ve sosyal becerileri arasındaki ilişkiler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(1), 548-567.
- Zhu, Y., Guan, X., ve Li, Y. (2015). The effects of intergroup competition on prosocial behaviors in young children: A comparison of 2.5–3.5 year-olds with 5.5–6.5 year-olds. *Frontiers in Behavioral Neuroscience*, 9 (16).
- Zimbardo, P. G. and Gerrig, R. J. (2013). *Psikoloji ve yaşam*. Nobel Yayıncılık.
- Zimmerman, F. J., and Christakis, D. A. (2005). Children's television viewing and cognitive outcomes: A longitudinal analysis of national data. *Archives of pediatrics ve adolescent medicine*, 159(7), 619-625.